

**Programmabegroting
2020 - 2023**

Gemeente Steenwijkerland

Voorstel aan de raad

Aan de gemeenteraad
Gemeente Steenwijkerland
Vendelweg 1
8331 XE Steenwijk

Steenwijk,
Nummer voorstel:

Voor de raadsvergadering d.d. 5 november 2019

Agendapunt:

Onderwerp: Nota van Aanbieding en besluiten Programmabegroting 2020-2023

Hierbij bieden wij u de Programmabegroting 2020-2023 aan.

In de Nota van Aanbieding treft u een nadere uiteenzetting aan van de bestuursprogramma's en de daarbij behorende doelstellingen en resultaten voor 2020.

Wij stellen u voor de volgende besluiten te nemen:

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de onroerende-zaakbelastingen in 2020 te verhogen met 4,6% ten opzichte van 2019;
 - b. de rioolrechten in 2020 met 1,6% te verhogen ten opzichte van 2019 en het dekkingspercentage voor 2020 te bepalen op 85,1%;
 - c. de afvalstoffenheffing in 2020 met 8,2% te verhogen ten opzichte van 2019 en het dekkingspercentage voor 2020 te bepalen op 74,9%. Daarbij is rekening gehouden met een verhoging van het tarief per zak van € 1,16 per aanbieding naar € 1,35 per aanbieding;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 1,6% ten opzichte van 2019 en het dekkingspercentage te bepalen op 64,5%;
 - e. het tarief van de toeristenbelasting met € 0,10 te verhogen ten opzichte van 2019 en te bepalen op € 1,10.
2. Vanaf 2021 een bedrag van € 260.000 aan inkomsten op te nemen onder de noemer 'de bezoeker draagt bij' en het college op te dragen daartoe uiterlijk bij de PPN 2021-2024 met voorstellen te komen.
3. Een krediet van € 734.000 in te trekken voor de bestuurlijke herprioritering zoals opgenomen in hoofdstuk 3.3.
4. Een krediet van € 1.275.000 beschikbaar te stellen voor het bestedingsplan 2020-2023 zoals opgenomen in hoofdstuk 3.4.
5. Een krediet van € 915.000 beschikbaar te stellen voor de Huisvesting Integrale Toegang Sociaal Domein in het gemeentehuis zoals opgenomen in hoofdstuk 3.6.5. Daarbij stemt uw raad in met de 'sobere variant' waarbij alleen het atrium wordt verbouwd om een goede dienstverlening te garanderen.
6. Een krediet van € 1.845.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2020 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.8.
7. Een krediet van € 911.500 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 1 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2020.
8. Op basis van de 'Meerjaren Begroting Grondexploitaties 2019 e.v.':

- a. de grondexploitatie voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;
 - b. het college te machtigen, indien de markt- en economische omstandigheden daartoe aanleiding geven, tegen andere grondprijzen te verkopen dan opgenomen in de desbetreffende grondexploitatie onder de voorwaarde van een blijvend minimaal sluitende grondexploitatie.
9. Een bedrag van € 100.000 ten laste te brengen van de bestemmingsreserve 'Opvangen tekorten sociaal domein' voor 'Veilig Thuis' zoals vermeld in hoofdstuk 3.6.3.
 10. Een bedrag van € 1.059.000 over te hevelen van de Algemene reserve vrij besteedbaar naar de Algemene reserve vaste buffer.
 11. De vijf bestuursprogramma's vast te stellen.

Burgemeester en wethouders van Steenwijkerland,
de secretaris, de burgemeester,

Judith de Groot

Rob Bats

Inhoudsopgave

1. Inleiding	7
2. De bestuursprogramma's	13
2.1. Inleiding	13
2.2. Uitgaven en inkomsten per programma.....	14
2.3. Meerjarenbeeld.....	15
2.4. 'Dashboard' met financiële kengetallen.....	16
2.5. Bestuursprogramma 'De inwoner op 1'.....	18
2.6. Bestuursprogramma 'Duurzaam'	23
2.7. Bestuursprogramma 'Werk aan de winkel'	29
2.8. Bestuursprogramma 'Samenredzaam'	35
2.9. Bestuursprogramma 'Mijn Steenwijkerland'	42
2.10. Programma 'Financiën en overhead'	51
2.11. Programmatische werken.....	54
2.12. Overzicht totale programmabegroting	58
2.13. Overzicht algemene dekkingsmiddelen	59
2.14. Overhead.....	59
3. Financiële positie	61
3.1. Inleiding	61
3.2. Uitgangspunten programmabegroting	61
3.3. Bestuurlijke herprioritering	61
3.4. Bestedingsplan 2020-2023	63
3.5. Raadsbesluiten	64
3.6. Financiële ontwikkelingen na de PPN 2020-2023.....	64
3.6.1. Prijscompensatie	65
3.6.2. Nieuwe CAO, incl. sociale lasten.....	65
3.6.3. Autonome ontwikkelingen.....	66
3.6.4. Kapitaallasten	67
3.6.5. Beleidsbeslissingen	67
3.7. Vervangingsinvesteringen.....	69
3.8. Financiering	70
3.9. Reserves en voorzieningen	70
3.9.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves	71
3.9.2. Verloop voorzieningen.....	72
4. Specifieke paragrafen	74
4.1. Paragraaf Lokale heffingen.....	74
4.1.1. Inleiding	74
4.1.2. Belastingen en heffingen	74
4.1.3. Uitgangspunten.....	75
4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten	75
4.1.5. Lokale belastingdruk.....	76
4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen	77
4.1.7. Afvalstoffenheffing.....	78
4.1.8. Rioolheffing	80
4.1.9. Lijkbezorging.....	82
4.1.10. Onderbouwing kostendekkendheid leges.....	82
4.1.11. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	84
4.2. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	85
4.2.1. Algemeen	85
4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit	85

4.2.3. Inventarisatie risico's	86
4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's	99
4.2.5. Diverse kengetallen	99
4.3. Paragraaf Meerjaren auditplan	106
4.4. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen	107
4.4.1. Algemeen	107
4.4.2. Assetmanagement.....	107
4.4.3 Door de raad vastgestelde beleids- en beheerplannen	108
4.5. Paragraaf Financiering	116
4.6. Paragraaf Bedrijfsvoering	124
4.7. Paragraaf Verbonden partijen	127
4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen	129
5. Raadsbesluit.....	132
Bijlage 1. Vervangingsinvesteringen	134
Bijlage 2. Resultaat programmabegroting per taakveld	135
Bijlage 3. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2020	138
Bijlage 4. Verloop reserves en voorzieningen	141
Bijlage 5. Incidentele baten en lasten per programma	142
Bijlage 6. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma	148
Bijlage 7. Verbonden partijen	149
Bijlage 8. Beleidsindicatoren.....	169

1. Inleiding

Op 13 november 2018 heeft uw raad de Programmabegroting 2019-2022 vastgesteld, de eerste begroting van het huidige college, gebaseerd op het coalitieakkoord 'Door verbinding naar resultaat'. Dit coalitieakkoord kent een hoog ambitieniveau dat is vertaald in vijf ambitiekaarten. In de vorige programmabegroting is dat nader uitgewerkt in doelen en resultaten en is aangegeven welke concrete maatregelen we gaan treffen. In voorliggende Programmabegroting 2020-2023, de tweede begroting van dit college, komen veel doelen en resultaten uiteraard terug. Daarbij is steeds per bestuursprogramma aangegeven wat de drie belangrijkste speerpunten zijn voor 2020. De geactualiseerde doelen en resultaten leest u terug in deze programmabegroting, evenals de financiële vertaling voor de periode 2020-2023.

Deze begroting volgt op de Perspectiefnota (PPN) 2020-2023 die in juli met u is besproken. De PPN die aan u is voorgelegd, was ondanks een fors pakket aan maatregelen, financieel NIET sluitend. Reden was dat we anders stevige extra maatregelen moesten voorstellen die misschien achteraf bezien niet nodig blijken te zijn als de rijksoverheid extra financiële middelen beschikbaar stelt voor met name de jeugdhulp. Kortom, het financieel beeld in het voorjaar was nog erg onzeker.

Maatregelen 'Bestuurlijke herprioritering'

In het voorjaar hebben we als resultaat van de 'bestuurlijke herprioritering' die al eerder in gang was gezet, in diezelfde PPN een breed pakket aan maatregelen aan u voorgelegd ter grootte van ongeveer € 2 miljoen structureel om onze uitgaven naar beneden bij te stellen. Daar ging een intensief voortraject aan vooraf waarbij de ambtelijke organisatie is gevraagd met concrete voorstellen te komen. Kan geld worden bespaard door zaken niet te doen of anders te organiseren? Daarbij is ook kritisch gekeken naar het bestedingsplan in de Programmabegroting 2019-2022. De maatregelen die we hebben gepresenteerd zijn niet zonder gevolgen, deze doen soms pijn. Zo worden investeringen in de openbare ruimte uitgesteld en bepaalde onderhoudsbudgetten verlaagd. Daarmee kunnen we gelukkig nog steeds de kwaliteit van ons voorzieningenniveau leveren zoals dat door uw raad in het verleden is bepaald.

Het pakket aan maatregelen in het kader van de 'bestuurlijke herprioritering' is integraal opgenomen in voorliggende programmabegroting waarbij de besparing op het 'mantelzorgcompliment' is geschrapt (amendement van uw raad). Aanvullend op de herprioritering hebben we toen een aantal 'saldoverbeterende maatregelen' aan uw raad voorgesteld:

1. Maatregelen om kosten jeugdhulp te beheersen;
2. Pijnsindex voor de helft uitkeren (0,8% in plaats van 1,6%);
3. Uitstellen van de bouw van een school in Sint Jansklooster met een jaar.

Ook deze saldoverbeterende maatregelen zijn financieel vertaald in voorliggende programmabegroting.

Meicirculaire 2019 gemeentefonds

Zoals gebruikelijk verwerken wij de uitkomsten van de meicirculaire van het gemeentefonds in de programmabegroting. Over de uitkomsten bent u op 25 juni 2019 via een informatienota geïnformeerd. Wij hebben toen voor u in beeld gebracht wat de financiële gevolgen zijn ten opzichte van de stand PPN. Beeld was dat na verwerking van de meicirculaire, behalve het jaar 2020, alle jaarschrijven een negatief saldo vertonen. Verder vielen de forse negatieve saldi voor met name de jaarschrijven 2022 en 2023 op. Dat had te maken met het extra budget voor de jeugdhulp dat vooralsnog tot en met het jaar 2021 was toegekend. Ook hebben we u toen gemeld dat het Rijk in overleg met de provinciale toezichthouders komt met een richtlijn ten aanzien van de meerjarenraming jeugd in de gemeentelijke begroting. Die richtlijn ligt er inmiddels en houdt kort gezegd in dat we de incidentele middelen die beschikbaar zijn gesteld als structureel dekkingsmiddel mogen inzetten, ook voor latere jaren. Wij

vinden het verantwoord om dat ook daadwerkelijk te doen. We verwachten namelijk dat het Rijk op enig moment zal besluiten de extra middelen structureel, dus ook voor latere jaren, toe te kennen.

Financieel beeld verder verslechterd

Het begrotingssaldo voor 2020 is verslechterd met name door de budgettaire verwerking van de nieuwe CAO-gemeentepersoneel die een looptijd kent van 1 januari 2019 tot 1 januari 2021. Zonder nieuwe maatregelen vertonen alle jaarschijven van de programmabegroting negatieve begrotingssaldi. Daarbij gaat het om forse bedragen. Zo komt het tekort in 2022, zonder aanvullende maatregelen, uit op circa € 1,6 miljoen. Bij de berekening van dat bedrag is al rekening gehouden met het feit dat het Rijk waarschijnlijk extra geld voor de jeugdhulp gaat verstrekken vanaf 2022. Dat bedrag is alvast 'ingeboekt' conform bovengenoemde richtlijn van het Rijk en de provincies.

Nieuwe maatregelen noodzakelijk

Al met al verkeren we nog steeds in financieel zwaar weer. Om toch een sluitende meerjarenbegroting aan te kunnen bieden, zijn forse maatregelen noodzakelijk. We hebben ervoor gekozen om niet te tornen aan onze ambities uit de vorige programmabegroting. Deze ambities, en daarmee dus de effecten die we voor de Steenwijkerlandse samenleving willen realiseren, blijven onverkort van kracht!

Een deel van de oplossing is gevonden in een verlaging van het budget voor de bedrijfsvoering. Het verder verlagen van onze uitgaven, bovenop de 'bestuurlijke herprioritering', achten wij niet verantwoord. Dat zou onherroepelijk ten koste gaan van de kwaliteit van het voorzieningenniveau voor onze inwoners, ondernemers en bezoekers.

We zijn daarom genoodzaakt om de lokale lasten voor onze inwoners en ondernemers extra te verhogen. Dat staat op gespannen voet met het uitgangspunt in ons coalitieakkoord dat we de lokale lasten niet meer dan trendmatig laten stijgen. Voor 2020 hebben we dat uitgangspunt helaas moeten loslaten. De lokale lasten stijgen in 2020 in totaal met 3% bovenop de 1,6% die als was voorzien in de PPN 2020-2023 als opbrengststijging. Ook zullen we in het voorjaar van 2020 een mix aan maatregelen aan u voorleggen onder de noemer 'de bezoeker draagt bij', inclusief een mogelijke tariefstijging voor de toeristenbelasting in 2021. Daarmee vragen we ook van de bezoeker aan ons mooie gebied een extra bijdrage.

Voor de jaren 2021 en verder geldt dat in het voorjaar van 2020 op basis van het dan geldende financieel beeld zal worden bezien of aanvullende lastenstijgingen noodzakelijk zijn. Op basis van het gepresenteerde beeld in voorliggende programmabegroting is dat noodzakelijk. We hebben dat in beeld gebracht door twee zogenaamde 'stelposten' aan de inkomstenkant op te nemen. Dat houdt in dat als het financieel beeld ongewijzigd blijft, wij in het voorjaar van 2021 nieuwe voorstellen doen om onze inkomsten te verhogen.

Ter indicatie:

De septembercirculaire 2019 van het gemeentefonds die op Prinsjesdag is verschenen, laat voor onze gemeente 'plussen' zien. Zoals gebruikelijk verwerken we de nieuwe informatie van het gemeentefonds pas in het voorjaar, evenals de nieuwe ramingen voor de zogenaamde BUIG-middelen. Op basis van het totale beeld zal dan in het voorjaar duidelijk worden of de genoemde maatregelen aan de inkomstenkant voor 2021 en verder noodzakelijk zijn. Uw raad hoeft daar in het kader van voorliggende programmabegroting geen besluit over te nemen. Over de financiële gevolgen van de septembercirculaire 2019 van het gemeentefonds en de actuele BUIG-ramingen ontvangt uw raad binnenkort een informatienota. Deze informatie kunt u dan betrekken bij de begrotingsbehandeling op 5 november 2019.

Speerpunten 2020

In hoofdstuk 2 is per bestuursprogramma beschreven wat wij in het komend begrotingsjaar gaan doen om onze ambities te realiseren. Naast doelen en resultaten gaat het nadrukkelijk om de bijbehorende acties in 2020. Wat gaan onze inwoners er concreet van merken? Daarbij is dit jaar gekozen om per programma drie speerpunten te benoemen. Deze speerpunten zijn toegelicht in hoofdstuk 2 onder de afzonderlijke bestuursprogramma's. Bij de speerpunten gaat het veelal om een pakket aan samenhangende acties om meerdere doelen te realiseren. Uiteraard

komen de speerpunten voort uit de tien prioriteiten uit het coalitieakkoord 'Door verbinding naar resultaat'. Deze zijn:

1. Inwonersinitiatieven versterken vanuit een participerende overheid;
2. Regionale samenwerking;
3. De afhankelijkheid van het gas verminderen;
4. Opwekking duurzame energie aanjagen;
5. Maatwerk leveren in het sociaal domein;
6. Vergrijzing als kans;
7. Jongeren kansen geven op werken en wonen;
8. Slimme & schone mobiliteit;
9. Dienstverlening aan de inwoner (vriendelijk en uitnodigend);
10. Matching op de arbeidsmarkt.

Hieronder is een aantal speerpunten uitgelicht en is de relatie gelegd met een of meerdere prioriteiten uit het coalitieakkoord (CA) 'Door verbinding naar resultaat'. In hoofdstuk 2 treft u alle gekozen speerpunten aan.

Speerpunt: Vrije inloop

Prioriteit (CA): Dienstverlening aan de inwoner (vriendelijk en uitnodigend)

In het coalitieakkoord staat opgenomen dat we een dagdeel 'vrije inloop' voor een bezoek aan het gemeentehuis gaan realiseren. Uit een peiling van het inwonerspanel blijkt dat respondenten graag een afspraak willen maken voor een bezoek aan de balies in het gemeentehuis, maar ook dat ze zonder afspraak terecht willen kunnen. Daarom zijn we in september 2019 gestart met een uitgebreide mogelijkheid om ook zonder afspraak op het gemeentehuis geholpen te worden. Daarnaast zijn we in 2019 gestart met het maandelijks spreekuur met wethouders en continueren we dat in 2020.

Speerpunt: Onze bewoners zijn de beste ambassadeurs

Prioriteit (CA): Inwonersinitiatieven versterken vanuit een participerende overheid

Prioriteit (CA): Opwekking duurzame energie aanjagen

Prioriteit (CA): De afhankelijkheid van gas verminderen

Het traject G1000 heeft veel energie losgemaakt in de samenleving. We willen deze energie verder benutten door de betrokkenen uitvoering te laten geven aan alle ideeën die gericht zijn op bewustwording. Onze inwoners zijn immers de beste ambassadeurs als het gaat om het verduurzamen van onze samenleving. Wat gebeurt er in de verschillende kernen in de onze gemeente op dit vlak? Kunnen we 'best practices' presenteren om andere inwoners te inspireren? En wat betekent dat voor ondernemers en wat kan bijvoorbeeld de Business Club Steenwijkerland (BCS) daarin betekenen? Samen met voormalige deelnemers aan de G1000 en de BCS breiden we in 2020 onze activiteiten uit om inwoners en ondernemers bewust te maken van het onderwerp met als doel dat meer gebouwegenaren duurzame maatregelen gaan treffen.

Speerpunt: Een grondstoffenplan voor iedereen

Prioriteit (CA): Inwonersinitiatieven versterken vanuit een participerende overheid

De circulaire economie daagt ons uit verder te kijken, willen we echt een verandering in denken en doen in gang zetten. Door te kiezen voor een bredere scope dagen we niet alleen inwoners thuis uit om grondstoffen te scheiden maar ook juist buitenshuis: bij ondernemers, bij een evenement, op de camping, op school en tijdens het sporten. Alle grondstoffen die niet verbrand worden en dus hun waarde behouden, dragen bij aan een circulaire economie. Communicatie en bewustwording zijn dé handvatten voor het grondstoffenplan. Daarom wordt dit plan vooral met experts buitenshuis gemaakt: met inwoners en ondernemers.

Speerpunt: Focus op toerisme

Prioriteit (CA): Regionale samenwerking

Meer focus op toerisme moet leiden tot spreiding van toeristen in het gebied en over het jaar, meer werkgelegenheid en het positioneren van Weerribben-Wieden als (inter)nationaal sterk merk.

Eind 2018 is gestart met een programmatische aanpak onder de titel 'Duurzaam (Be)Leefbaar Toerisme' (DBT). Hierin zijn de activiteiten van de Stichting Weerribben-Wieden, de projecten uit de Regiodeal 'Leefbaar Giethoorn 2019-2021', en toeristische projecten van de gemeente Steenwijkerland met elkaar verbonden. In 2020 zal de nadruk onder andere liggen op:

- Het verleiden van de toerist om de regio te ontdekken door o.a. realisering van de projecten uit het bidboek 'Land van Weerribben en Wieden' en doorontwikkeling van het poortenconcept;
- Het realiseren van projecten op basis van de visie voor de binnenstad van Steenwijk om de toeristische potentie van Steenwijk te versterken.

Speerpunt: Levendige en economisch vitale binnenstad

De ontwikkeling van de binnenstad van Steenwijk en het Steenwijkerdiep heeft een hoge prioriteit. Met bewoners en ondernemers wordt gewerkt aan een aantrekkelijke binnenstad voor bewoners, ondernemers en bezoekers. In 2020 investeren we in Rams Woerthe, op basis van de in 2019 opgestelde visie. We zetten in op promotie en marketing van de stad om daarmee Steenwijk als vestingstad beter en breder te etaleren. We zetten in op invulling van leegstand, zowel tijdelijk als structureel door o.a. verplaatsing van winkels en/of het transformeren van winkels.

De plannen voor de herontwikkeling van het Steenwijkerdiep vorderen gestaag. Naar verwachting worden de contracten met betrokken partijen voor de herontwikkeling van het Gedempte Steenwijkerdiep eind 2019 ondertekend. De gemeente is verantwoordelijk voor de herinrichting van het openbaar gebied. We voeren overleg met de betrokken eigenaren en supermarktorganisaties over verwerving van gronden en stedenbouwkundige uitgangspunten. We betrekken de raad voor het stellen van kaders. Uiteraard betrekken we ook omwonenden, andere belanghebbenden en de provincie Overijssel. Deze verdere uitwerking leidt tot een integraal bestemmingsplan voor het Gedempte Steenwijkerdiep en het starten van de bestemmingsplanprocedure.

Speerpunt: Grip krijgen op de kosten voor maatwerkvoorzieningen met behoud van kwaliteit van zorg

Prioriteit (CA): Maatwerk leveren in het sociaal domein

Transformeren in het sociaal domein gaat over het aanpassen van het grote, complexe zorgsysteem dat in de loop van decennia is ontstaan in Nederland. Inwoners die dat nodig hebben, moeten betere ondersteuning krijgen en we moeten tegelijkertijd grip houden op de kosten. Het werken vanuit een andere mindset is daarbij van groot belang. Elementen van de nieuwe mindset zijn: versterken van de veerkracht van inwoners, het in stelling brengen van het netwerk van inwoners, de integrale leefwereld van de inwoners centraal stellen (in plaats van het systeem waarin schotten staan tussen de verschillende levensdomeinen) en samenwerken vanuit meerdere disciplines. Vanuit deze nieuwe mindset zal langzaam het bestaande systeem van regels, voorzieningen, inkoopafspraken etc. veranderen. Dit is geen lineair proces dat door de gemeente vooraf kan worden uitgestippeld, maar veeleer een beweging die op talloze plekken in de samenleving post moet vatten. De gemeente kan deze beweging stimuleren en aanjagen. Ook kan de gemeente de verschillende taken die zij heeft in het sociaal domein (inkoop, toekennen van ondersteuning, regievoering etc.) vanuit deze mindset uitvoeren. Maar om de transformatie daadwerkelijk gestalte te doen geven, is de gemeente zeer afhankelijk van tal van andere partijen in het sociaal domein, zoals zorgaanbieders, onderwijs en huisartsen. In 2020 zullen we samen met deze partijen op zoek gaan naar concrete transformatiekansen.

Speerpunt: Mobiliteit (inclusief verbeteren fietspaden)

Prioriteit (CA): Slimme & schone mobiliteit

Van 'a' naar 'b' en dat zo gemakkelijk, veilig en duurzaam mogelijk, dat is wat we voor ogen hebben. Daarom stimuleren we het elektrisch rijden en fietsen. In 2020 maken we een eerste aanzet met de plannen uit het uitvoeringsplan bij de Strategische Mobiliteitsvisie. Zo neemt het aantal laadpalen in 2020 in Steenwijkerland toe. De fiets pakken is natuurlijk nog beter. De komende periode verbeteren we 12 fietspaden en starten we per traject met de provincie een campagne om het fietsgebruik te stimuleren. In het kader van het goede voorbeeld geven, investeren we ook in een eigen wagenpark met 'zero emission'. Ook heeft de bereikbaarheid van de verschillende kernen onze nadrukkelijke aandacht. Nieuwe vervoersvormen worden zeker toegejuicht. 'Mobility as a Service', deelauto's en deelfietsen.... Ze maken allemaal een deel uit van het duurzame vervoer in de toekomst, evenals de wens om alternatieve en schonere brandstoffen in onze gemeente te kunnen aanbieden. Mobiliteit heeft een duidelijke relatie met het programma Duurzaam dat een eigen programmastructuur kent.

Ook treffen we in 2020 maatregelen voor het beperken van de overlast van zwaar verkeer in Blokzijl, werken we een plan uit voor de Herinrichting Kallenkote (fase 2) om de verkeersveiligheid te verbeteren en stellen we samen met dorpsbelang Tuk en de bewoners plannen op voor de herinrichting van de Tukseweg (fase 3).

Speerpunt: Passend wonen voor jong en oud (inclusief sociale huur)

Prioriteit (CA): Vergrijzing als kans

Prioriteit (CA): Jongeren kansen geven op werken en wonen

We willen dat iedereen goed kan wonen in onze gemeente. Of je nu jong, oud of van middelbare leeftijd bent. Samen met de kernen en wijken zoomen we in op de woonbehoefte van jongeren en ouderen. Voor mensen met een lager inkomen zetten we in op voldoende sociale huurwoningen. Dat betekent dat woningcorporaties aan de slag gaan met nieuwbouw. Voor starters op de woningmarkt en de middeninkomens is het van belang dat de starterslening blijft. En voor degene die zijn of haar plek in onze gemeente heeft gevonden, moet het mogelijk zijn daar te blijven wonen.

Speerpunt: Versterken biodiversiteit (tevens een **nieuwe doelstelling)**

Prioriteit (CA): Inwonersinitiatieven versterken vanuit een participerende overheid

Wij gaan de komende jaren aan de slag met het versterken van de biodiversiteit in Steenwijkerland waarbij wordt gekeken of een koppeling mogelijk is met het thema klimaatadaptatie. In het Plan van Aanpak Biodiversiteit staat hoe we dat gaan doen. Zo gaan we onder andere samen met onze inwoners en gebiedspartners concrete projecten en ideeën ontwikkelen. De verzamelde plannen en ideeën nemen we op in een aanpak die we de komende jaren gaan uitvoeren. Door samen met onze inwoners actief aan de slag te gaan, versterken we niet alleen de biodiversiteit maar ook het bewustzijn en de bekendheid met het begrip biodiversiteit.

In aanloop naar de nieuwe plannen is Steenwijkerland al benoemd tot 'bivriendelijke gemeente', dat onderdeel is van het project 'Nederland Zoemt'. Daarbij wordt gekeken hoe bivriendelijk het groenonderhoud en -beheer van een gemeente is.

Kansen op externe financiering

Wij hebben samen met de provincie Overijssel plannen ontwikkeld om toerisme in het gebied Weerribben-Wieden te versterken en de negatieve gevolgen die dit heeft voor de leefbaarheid in het gebied te beperken, zo mogelijk zelfs te versterken. Er is een aanvraag gedaan voor een bijdrage van het Rijk op basis van het 'bidbook Land van Weerribben en Wieden – Poort naar Overijssel'. Helaas is deze subsidieaanvraag niet door het Rijk gehonoreerd. De provincie Overijssel heeft de beoogde bijdrage wel gehandhaafd. We zijn van mening dat het Rijk ook verantwoordelijkheid moet nemen. We hebben daarom een lobby ingezet en dit heeft tot moties in de Tweede

Kamer geleid waarin staatssecretaris Mona Keijzer o.a. wordt opgeroepen onze plannen te ondersteunen. Daarnaast heeft de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli) onlangs een rapport aangeboden aan minister Ollongren en staatssecretaris Keijzer waarbij een beroep wordt gedaan op de rijksoverheid om meer regie te nemen en experimenteergebieden aan te wijzen waar onderzoek kan worden gedaan naar de effectiviteit van verschillende beleidsingrepen. We zijn in gesprek met het ministerie en wanneer het advies van de Rli wordt overgenomen opteren wij om aangewezen te worden als experimenteergebied. Een deel van genoemde plannen is ondergebracht in een nieuwe Regio Deal die wordt aangevraagd door de regio Zwolle (waar ook de eerder afgewezen Regio Deal 'Human Capital Agenda' deel van uit zal maken).

Verder ontvangen we als 1 van de 15 gebieden binnen het interbestuurlijk programma (IBP) Vitaal platteland binnenkort bericht vanuit het Rijk op welke bijdrage we van hen uit mogen rekenen. Deze bijdrage is gebaseerd op een door de provincie, in gezamenlijkheid met ons en omliggende gemeenten, ingediend programmavoorstel. Dat we op een bijdrage mogen rekenen staat vast.

Tot slot verkennen we de kansen én middelen om een aantal strategische opgaven (binnenstad, Steenwijkerdiep en Eeserwold) te verbinden met het coalitieakkoord van de provincie in het kader van 'Steenwijk 2020', de strategische agenda met de provincie Overijssel.

2. De bestuursprogramma's

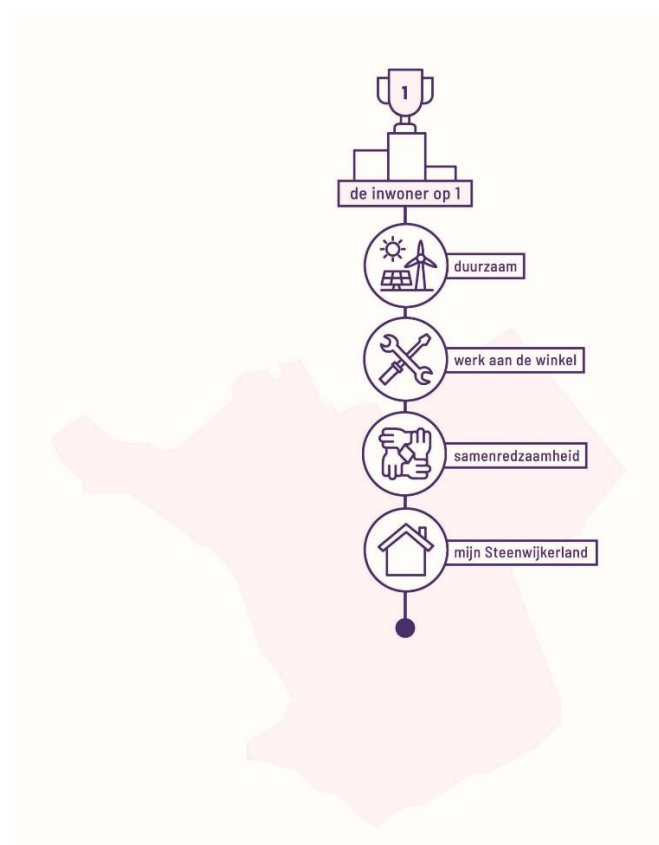
2.1. Inleiding

Belangrijk onderdeel van de begroting is het programmagedeelte. Hierin presenteren wij u onderstaande programma's met daarin onze ambities en doelstellingen voor de periode tot en met 2023.

De programma's in de begroting zijn afgeleid van de programma's uit het coalitieakkoord 'Door verbinding naar resultaat' en de uitwerking daarvan in een ambitiekaart met concrete doelstellingen en resultaten:

1. De inwoner op 1;
2. Duurzaam;
3. Werk aan de winkel;
4. Samenredzaam;
5. Mijn Steenwijkerland.

Ieder programma start met onze ambities en doelstellingen. Vervolgens wordt per programma voor 2020 weergegeven met welke maatregelen we deze ambities/doelstellingen willen realiseren en hoeveel dat gaat kosten.

Aan bovengenoemde bestuursprogramma's is een zesde programma toegevoegd, het bestuursprogramma 'Financiën en overhead'. Hierin zijn de financiële uitgangspunten uit het coalitieakkoord nader uitgewerkt. Deze zijn richtinggevend voor het gemeentelijk huishoudboekje van de komende jaren.

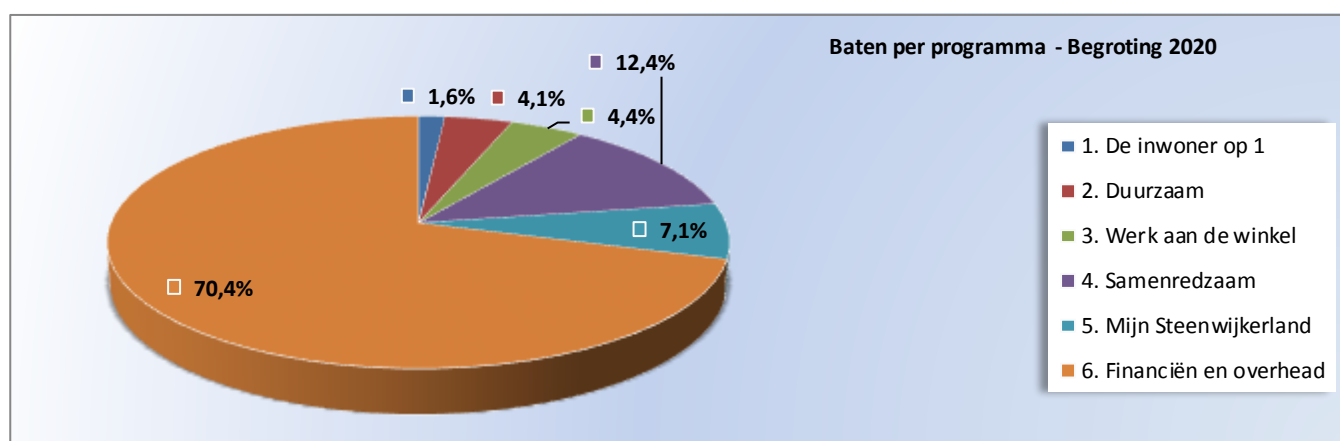
2.2. Uitgaven en inkomsten per programma

In onderstaand cirkeldiagram treft u een overzicht aan van de budgetten per bestuursprogramma voor zowel de inkomsten als de uitgaven over 2020. Het totaal van de bestuursprogramma's betreft het resultaat voor bestemming. Er is geen rekening gehouden met de mutaties in de reserves.

bedragen x € 1.000

Baten per programma - Begroting 2020	Bedrag	Percentage
1. De inwoner op 1	1.943	1,6%
2. Duurzaam	5.041	4,1%
3. Werk aan de winkel	5.434	4,4%
4. Samenredzaam	15.281	12,4%
5. Mijn Steenwijkerland	8.758	7,1%
6. Financiën en overhead	86.838	70,4%
Totaal	123.294	100,0%

Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de inkomsten er als volgt uit:

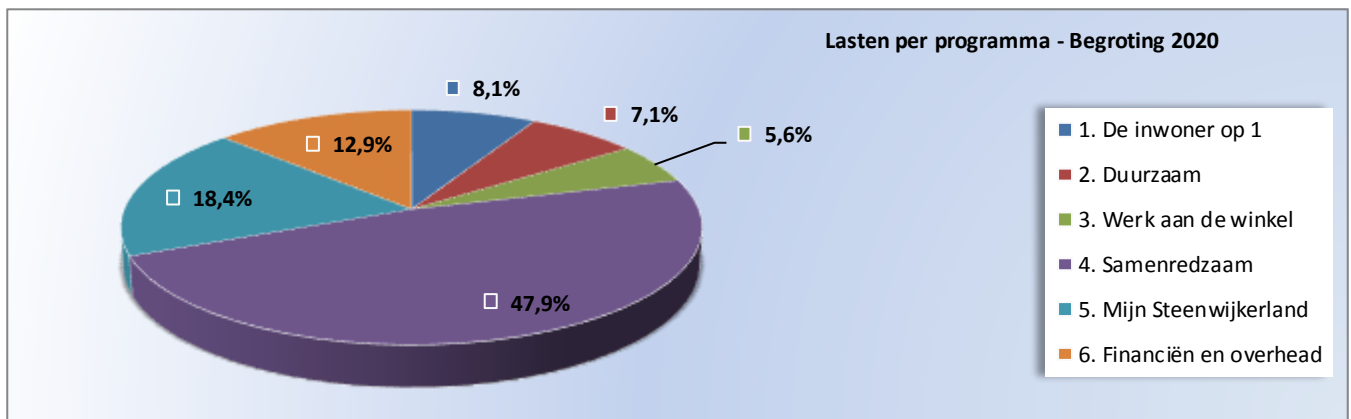

Uit het overzicht blijkt dat het grootste gedeelte van de inkomsten betrekking heeft op het programma Financiën en overhead. Dit heeft vooral te maken met de inkomsten van het Rijk via de algemene uitkering van het gemeentefonds en de gemeentelijke belastingen.

bedragen x € 1.000

Lasten per programma - Begroting 2020	Bedrag	Percentage
1. De inwoner op 1	10.410	8,1%
2. Duurzaam	9.173	7,1%
3. Werk aan de winkel	7.194	5,6%
4. Samenredzaam	61.689	47,9%
5. Mijn Steenwijkerland	23.733	18,4%
6. Financiën en overhead	16.578	12,9%
Totaal	128.776	100,0%

Grafisch weergegeven ziet de verdeling van de uitgaven er als volgt uit:

De gemeente geeft het meeste geld uit binnen het bestuursprogramma Samenredzaam, het sociaal domein. Voorbeelden zijn het verstrekken van uitkeringen in het kader van de Participatiewet, de Wmo, de Jeugdzorg en de Wsw.

2.3. Meerjarenbeeld

Het meerjarenbeeld start met de begrotingspositie zoals vermeld in de PPN 2020-2023. In de raadsbrief van eind juni bent u vervolgens geïnformeerd over de gevolgen van de meicirculaire 2019 van het gemeentefonds. De raadsbesluiten zijn verwerkt tot en met de raadsvergadering van 9 juli 2019 waarbij ook de structurele doorwerking van diverse in de Najaarsnota 2019 opgenomen budgetten zijn meegenomen. Vervolgens zijn de herijkingen (prijs- en loonmutaties, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en beleidsbeslissingen) in het meerjarenbeeld verwerkt. In paragraaf 3.3 worden deze mutaties toegelicht.

Meerjarenbeeld	bedragen x € 1.000			
	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo perspectiefnota	- 236	- 894	- 744	- 1.079
Amendement mantelzorgcompliment	- 50	- 50	- 50	- 50
Motie ombudsfunctie sociaal domein	- 40	- 40	- 40	- 40
Subtotaal	- 90	- 90	- 90	- 90
<u>Raadsbrief 25 juni 2019 (meicirculaire gemeentefonds 2019):</u>				
Bedragen, excl. extra middelen jeugdhulp	- 204	- 577	- 831	111
Extra middelen jeugdhulp	824	824	-	-
Subtotaal	620	247	- 831	111
Raadsbesluiten tot en met de vergadering van 9 juli 2019	- 117	- 91	- 91	- 92
Subtotaal	- 117	- 91	- 91	- 92
Herijkingen, waaronder autonome ontwikkelingen	- 679	- 597	- 628	- 607
Subtotaal	- 679	- 597	- 628	- 607
<u>Beleidsbeslissingen:</u>				
Huisvesting Integrale Toegang Sociaal Domein	- 915			
<i>Ten laste van de AR vrij besteedbaar</i>	915			
Verlagen budget bedrijfsvoering	125	250	375	500
Extra verhogen lokale lasten in 2020	415	415	415	415
'De bezoeker draagt bij'		260	260	260
Stelpost: Extra middelen jeugdhulp (o.b.v. richtlijn BZK/toezichthouders)			824	824
Stelpost: 'de bezoeker draagt bij'		140	140	140
Stelpost: verhogen overige belastingen en heffingen		410	410	410
Subtotaal	540	1.475	2.424	2.549
Saldo programmabegroting	38	50	39	792

2.4. 'Dashboard' met financiële kengetallen

Een deugdelijke en transparante begroting is in het belang van een goede controle door de raad op de financiële positie van onze gemeente. Dat gaat verder dan het meerjarig saldo van de begroting zoals dat in de vorige paragraaf is gepresenteerd. Financiële kengetallen helpen daarbij. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans.

De kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel financiële ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen. Ze geven dus inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. Naast een aantal verplichte kengetallen kennen we sinds kort een nieuw 'eigen' kengetal, de weerstandsratio¹.

De weerstandsratio is een hulpmiddel waarbij de beschikbare weerstandscapaciteit wordt afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's die we lopen. Het zegt iets over het vermogen van de gemeente om financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Alle kengetallen treft u aan in paragraaf 4.2.5, inclusief een nadere toelichting. Hieronder wordt een totaaloverzicht gegeven dat kan dienen als 'dashboard' om te bepalen of we financieel gezien 'op koers' liggen.

De gezamenlijke provinciale toezichthouders en het Rijk hebben signaleringswaarden opgesteld voor de verplichte kengetallen. Zij hebben gekozen voor een indeling in drie categorieën, waarbij kan worden gesteld dat categorie A het minst risicovol is en C het meest risicovol. In onderstaande tabel zijn de signaleringswaarden opgenomen.

Signaleringswaarden kengetallen	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Verplichte kengetallen			
1a. Netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90 - 130%	> 130%
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20 - 50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%
Overige kengetallen			
6. Weerstandsratio	> 2	1 - 2	< 1

De scores op de kengetallen moeten in samenhang worden bekeken. Voor de financieel toezichthouder hebben de kengetallen een signaleringswaarde. Het helpt bij het verkrijgen van een completer inzicht in de financiële situatie van een gemeente, ook voor raadsleden. De waarden worden niet gebruikt als norm bij het beoordelen van het materieel evenwicht van de meerjarenbegroting.

Hieronder zijn de 'scores' voor 2020 opgenomen:

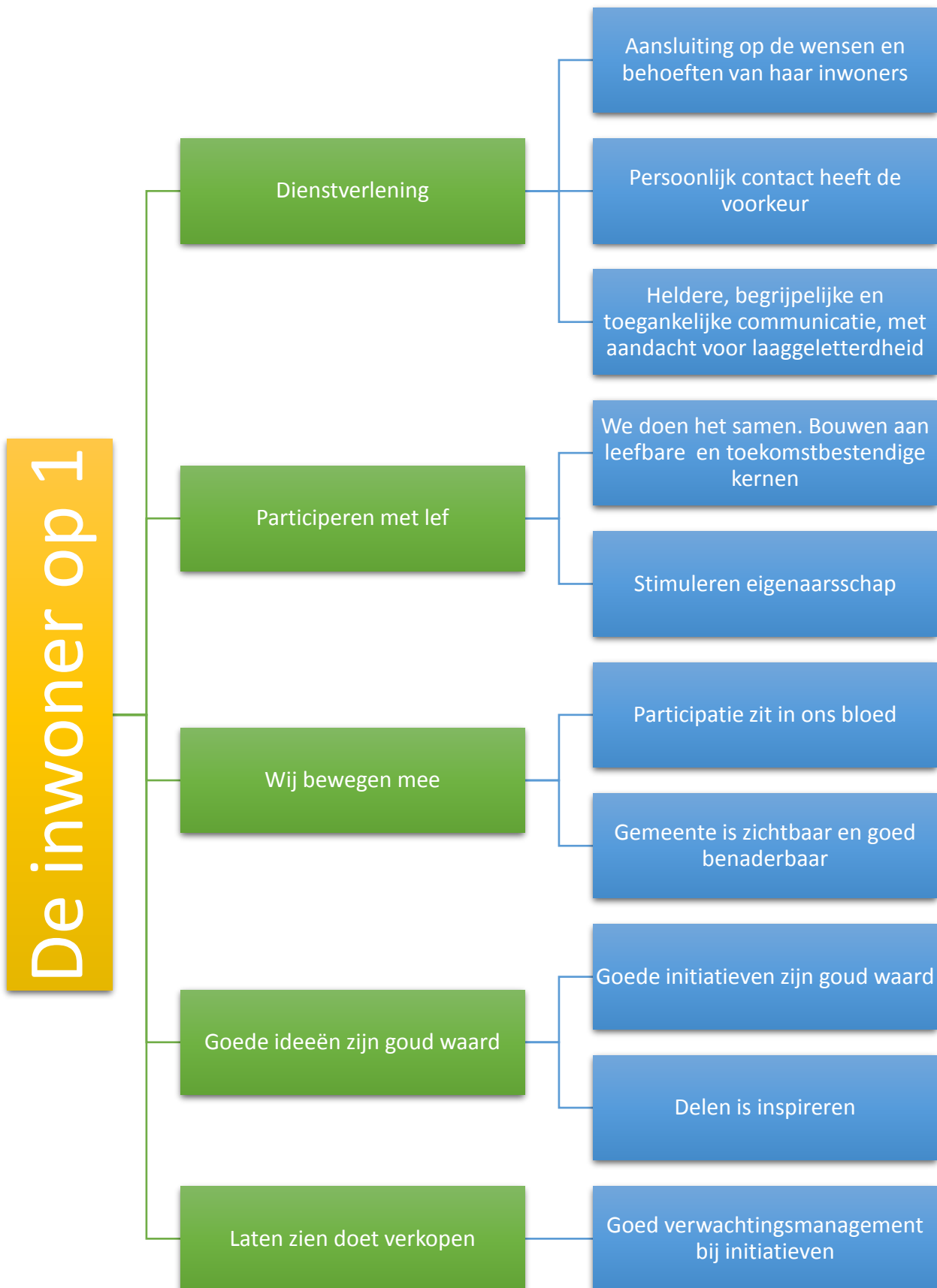
¹ Bij de vaststelling van de 'Nota Weerstandsvermogen en risicomanagement 2019' is afgesproken dat de signaleringswaarde voor de weerstandsratio minimaal 1,0 is.

'Scores' kengetallen voor 2020	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Verplichte kengetallen			
1a. Netto schuldquote	72%		
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	64%		
2. Solvabiliteitsratio		22%	
3. Grondexploitatie	9%		
4. Structurele exploitatieruimte	0% ²		
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	86%		
Overige kengetallen			
6. Weerstandratio	2,2		

Op basis van de gepresenteerde kengetallen kan geconcludeerd worden dat de financiële positie van onze gemeente goed is. Voor vier van de vijf verplichte kengetallen scoort de gemeente Steenwijkerland in het groene vlak in de getoonde tabel. Alleen de solvabiliteitsratio (eigen vermogen / vreemd vermogen * 100) 'scoort' met 22% oranje. Dat zit aan de onderkant van deze categorie. Dit heeft vooral te maken met de afname van de algemene reserve vrij besteedbaar in relatie tot het vreemd vermogen. Ook komt het percentage in de buurt van het percentage van minimaal 20% zoals door uw raad is bepaald in de Nota Reserves en voorzieningen 2017.

² De structurele exploitatieruimte in 2020 bedraagt 0,03%.

2.5. Bestuursprogramma 'De inwoner op 1'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

Inwoners en ondernemers willen meer zeggenschap over en regie op hun eigen leefomgeving. Zij nemen daarom steeds vaker zelf het initiatief, pakken verantwoordelijkheid en verwachten een betrokken en dienstbare gemeente. De gemeente geeft deze initiatiefnemers de ruimte en schept voorwaarden. Inwoners ervaren daarbij een betrokken en betrouwbare overheid met creativiteit en lef: ja, mits... is de grondhouding waarmee de gemeente initiatieven benadert. Inwoners merken dat de gemeente opkomt voor de belangen van haar inwoners bij andere overheden. De wensen en behoeftes van de inwoners en ondernemers staan centraal bij de dienstverlening.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten, onderverdeeld naar de 5 thema's uit het programma 'De inwoner op 1': Dienstverlening, Participatie met lef, Wij bewegen mee, Goede ideeën zijn goud waard en Laten zien doet verkopen.

Dienstverlening:

Doel	Aansluiting op de wensen en behoeftes van haar inwoners
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ Inwonertevredenheid bij onderzoeken gemiddeld minimaal een 7;▪ Inwonertevredenheid over contacten via balie, telefoon, digitaal minimaal een 7;▪ Ten minste 3 onderzoeken per jaar via het inwonerspanel;▪ Introductie van servicenormen/serviceformules;▪ Maandelijks spreekuur voor wethouders, meer collegevergaderingen in de kernen;▪ Digitaliseringsagenda voor doorontwikkeling digitale dienstverlening.

Doel	Persoonlijk contact heeft de voorkeur
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ Persoonlijk contact is de regel;▪ Ten minste 30% van het aantal bezwaren wordt via mediation opgelost;▪ Regelmatig locatiebezoek bij aanvragen subsidies en bezwaarschriften.

Doel	Heldere, begrijpelijke en toegankelijke communicatie, met aandacht voor laaggeletterdheid
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ Brieven en e-mails worden met minimaal een 7,2 beoordeeld.▪ Een digitale ambitiekaart.

Participeren met lef:

Doel	We doen het samen. Bouwen aan leefbare en toekomstbestendige kernen
Resultaten	We werken goed en integraal samen met maatschappelijke partners om vraagstukken in de kernen goed aan te vliegen. Geen 'kastje-muur gevoel' maar integrale samenwerking mét en voor de inwoner.

Doel	Stimuleren eigenaarschap
Resultaten	Zelforganiserende en –redzame buurten bij initiatieven, met behulp van een gereedschapskist (Eerste Hulp Bij Initiatieven).

Wij bewegen mee:

Doel	Participatie zit in ons bloed
Resultaten	De medewerkers beschikken over participatievaardigheden waarbij een (participatie) gereedschapskist een praktisch hulpmiddel is.

Doel	De vraag staat centraal
Resultaten	Initiatieven worden integraal afgewogen en vallen niet meer tussen wal en schip. Een initiatieventeam buigt zich over inwonersinitiatieven (loket).

Doel	Gemeente is zichtbaar en goed benaderbaar
Resultaten	De gemeente heeft meerdere gebiedsmanagers (met bevoegdheden) die een schakel vormen tussen de organisatie en de inwoners. Zoveel mogelijk gesprekken tussen ambtenaren en inwoners op locatie.

Goede ideeën zijn goud waard:

Doel	Goede initiatieven zijn goud waard
Resultaten	Flexibele en laagdrempelige ondersteuning voor (buurt)initiatieven. Zowel voor proces als realisatie.

Laten zien doet verkopen:

Doel	Delen is inspireren
Resultaten	(Media)aandacht voor geslaagde inwonersinitiatieven. Meer zelforganisatie, eigen initiatief bij inwoners. Een interactief platform voor (buurt)initiatieven.

Doel	Goed verwachtingsmanagement bij initiatieven
Resultaten	Geen teleurstellingen/verwijten wanneer een initiatief geen doorgang kan plaatsvinden. 'Kan niet' is een prima uitkomst bij een goed proces.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

De drie belangrijkste speerpunten voor 2020 en bijbehorende acties zijn als volgt:

Speerpunten voor 2020

1. Stimuleren/ondersteunen subsidieregeling inwonersinitiatieven

Eind 2019 evalueren we de regeling 'Goede initiatieven zijn goud waard'. Gelijkzeitig kijken we of we in 2020 voorstellen kunnen doen voor een bundeling van de bestaande regelingen om zo te komen tot één effectieve regeling.

2. Dienstverlening op locatie

In 2020 geven we invulling aan dienstverlening op locatie. Een voorstel daartoe zal in het najaar van 2019 aan uw raad worden verstuurd.

3. Vrije inloop

In het coalitieakkoord staat dat we een dagdeel 'vrije inloop' voor een bezoek aan het gemeentehuis gaan realiseren. Uit een peiling van het inwonerspanel blijkt dat respondenten graag een afspraak willen maken voor een bezoek aan de balies in het gemeentehuis, maar ook dat ze zonder afspraak terecht willen kunnen. Daarom zijn we in september 2019 gestart met een uitgebreide mogelijkheid om ook zonder afspraak op het gemeentehuis geholpen te worden. Van maandag t/m donderdag kunnen

inwoners van 9.00 tot 16.00 terecht en op vrijdag van 9.00 tot 12.00 uur. Daarnaast blijft een bezoek op afspraak mogelijk tijdens de gebruikelijke openingstijden (maandag t/m woensdag van 9.00 tot 18.00 uur, donderdag van 9.00 tot 20.00 en vrijdag van 9.00 tot 12.30 uur). In 2020 evalueren we dit en stellen waar nodig bij.

Daarnaast gaan we in 2020 onder andere:

- Voor meer producten en diensten monitoren hoe onze inwoners en ondernemers onze dienstverlening ervaren. We willen deze **klantsignalen** op een meer gestructureerde en structurele manier verzamelen en op een centrale plaats in de organisatie laten samenkomen. In 2019 is een medewerker dienstverlening gestart die daar mede invulling aan gaat geven. Daarnaast blijven we ons digitale inwonerspanel inzetten om inwoners met korte enquêtes te bevragen over actuele vraagstukken. Ook willen we een vervolg geven aan de bestaande KlantContactMonitor (KCM) om gerichte informatie over de tevredenheid van onze inwoners over de geleverde producten en diensten te krijgen en waardevolle verbeteringsuggesties op te halen. Met deze informatie richten we nieuwe dashboards in, zodat we de ontwikkelingen kunnen monitoren en waar nodig verbeteracties kunnen voorstellen en in gang kunnen zetten. Vergelijkbaar met het vereenvoudigen van de manier van het doen van meldingen openbare ruimte of het invoeren van de vrije inloop voor bezoek aan de balies van het gemeentehuis.
- De doorontwikkeling van de **digitale dienstverlening** verder uitwerken. In 2019 vormen we een beeld van de ontwikkelrichting, dat als basis dient voor de vervolgstappen in 2020 en verder. In 2020 werken we zogenaamde 'quick wins' uit. We denken daarbij bijvoorbeeld aan het beter benutten van de mogelijkheden van onze digitale kennisbank.
- Het zogenaamde **kernenbeleid continueren** en doorontwikkelen mede naar aanleiding van het onderzoek van de Rekenkamer Steenwijkerland. De coördinatoren Kernen en Wijken ontwikkelen door naar gebiedsmanagers. Er komt een bredere ondersteuning voor inwonersinitiatieven (naast het bestaande beleid van ondersteuning van PBW³-initiatieven) in de vorm een initiatievenloket en een initiatievenregeling. Daarnaast meer aandacht voor de kernen en wijken waar de PBW's minder actief zijn. In 2020 staat met name het initiatievenloket en delen is inspireren centraal.

Relatie met verbonden partijen

Stichting Dataland

Van de Stichting Dataland is de gemeente certificaathouder. Deze stichting verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijk vastgoed, GEO- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.

Veiligheidsregio IJsselland

In Veiligheidsregio IJsselland wonen, werken en recreëren ruim 500.000 inwoners in elf gemeenten. Dit zijn de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.

Binnen de Veiligheidsregio werken brandweer, GHOR, politie en gemeenten samen op het gebied van: Brandweezorg, Crisisbeheersing, Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en Rampenbestrijding. De Veiligheidsregio is ingesteld om de inwoners van onze regio beter te beschermen tegen de risico's van branden, rampen en crises. Dankzij samenwerking zorgen wij ervoor dat wij steeds beter voorbereid zijn op het bestrijden van rampen en het onder controle houden van steeds groter wordende risico's.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

³ Plaatselijk Belang of Wijkvereniging.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 1. De inwoner op 1	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
1. Invoering Omgevingswet (implementatiekosten)		I	912	541	265	
2. Actualisatie archeologische verwachtingskaart buitengebied		I	30			
Totaal bestedingsplan			942	541	265	-

In paragraaf 3.4. is het volledig bestedingsplan opgenomen voor alle programma's. Voor de bijbehorende toelichtingen wordt verwezen naar de PPN 2020-2023. Naast extra investeringen hebben we in het voorjaar voorstellen gedaan voor 'bestuurlijke herprioritering'. Deze voorstellen uit de PPN zijn in paragraaf 3.3. opgenomen. Voor het programma 'De inwoner op 1' gaat het om de volgende maatregelen:

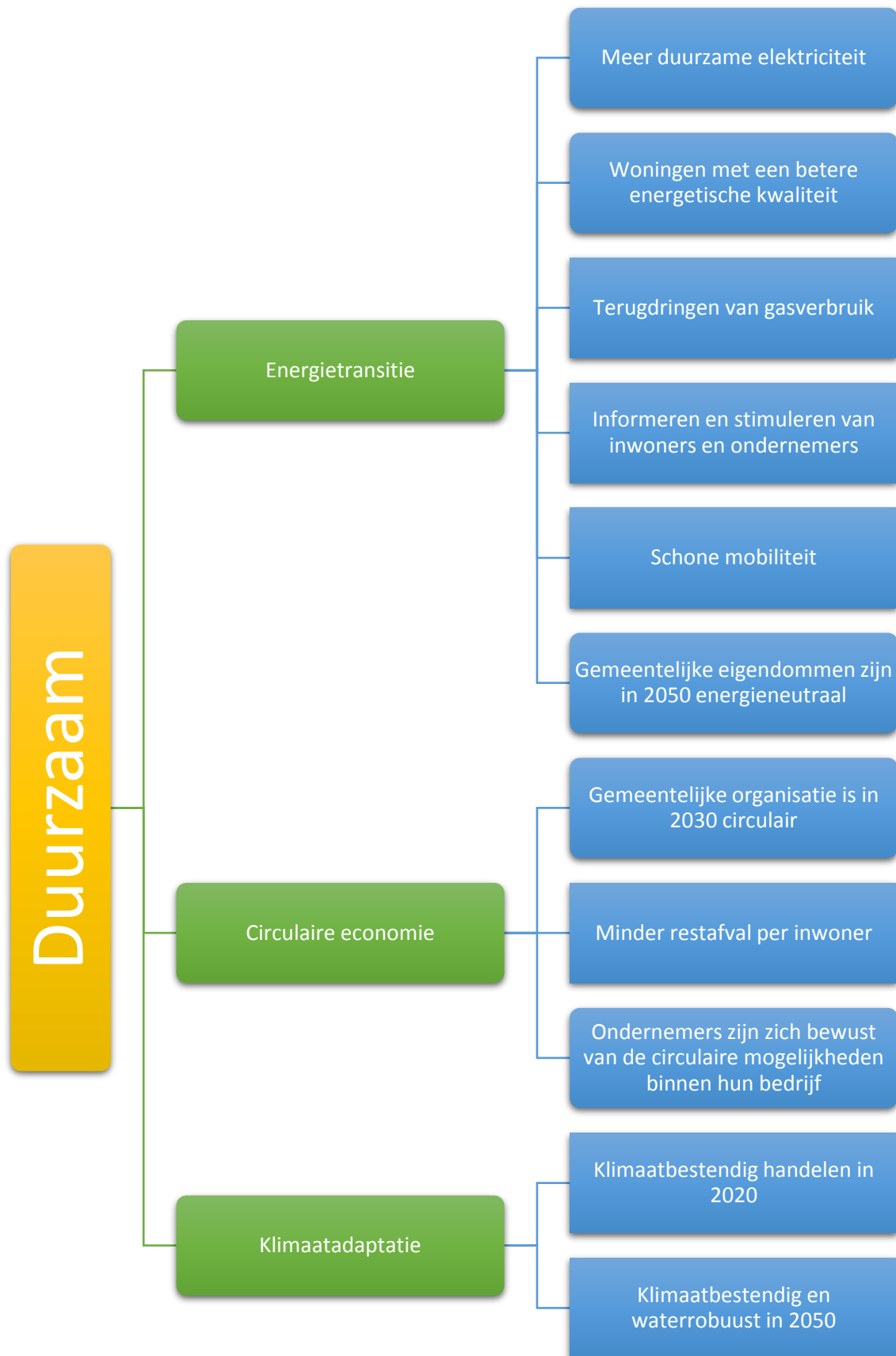
bedragen x € 1.000

Bestuurlijke herprioritering - 1. De inwoner op 1	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
1.1. Vrijval (deel) aanjaagbudget programma 'Inwoner op 1'		S	- 31	- 31	- 31	- 31
1.2. Herprioritering budget media, lokale omroep SLOS		S	- 10	- 10	- 10	- 10
1.3. Stoppen project internationale samenwerking		S	- 13	- 13	- 13	- 13
1.4. Verlagen budget representatie		S	- 15	- 15	- 15	- 15
1.5. Verlagen budget jongerenparticipatie		S	- 6	- 6	- 6	- 6
Totaal bestuurlijke herprioritering			- 75	- 75	- 75	- 75

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 1. De inwoner op 1	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 10.579	- 11.734	- 10.410	- 10.278	- 9.904	- 9.486
Baten	2.953	3.411	1.943	2.235	2.069	1.888
Saldo van baten en lasten	- 7.626	- 8.324	- 8.467	- 8.043	- 7.835	- 7.598
Mutatie reserves						
Onttrekkingen	-	1.716	942	541	265	-
Mutatie reserves	-	1.716	942	541	265	-
Resultaat	- 7.626	- 6.608	- 7.525	- 7.502	- 7.570	- 7.598
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 7.626	- 6.608	- 7.525	- 7.502	- 7.570	- 7.598

2.6. Bestuursprogramma 'Duurzaam'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen samen met onze inwoners en ondernemers werken aan duurzame ontwikkeling van de woon-, leef-, en werkomgeving. We houden rekening met de behoeften van de huidige generaties zonder die van de toekomstige generaties in gevaar te brengen. We gebruiken natuurlijke hulpbronnen duurzaam en zetten in op een energie-neutrale gemeente; daarbij betrekken we nadrukkelijk de uitkomsten van de G1000 Steenwijkerland. We kiezen ervoor om lokaal onze verantwoordelijkheid te nemen in verbinding met de regio. We worden een voorbeeld op het gebied van duurzaamheid. We tonen daarbij ambitie en daadkracht.

Samen met onze inwoners en ondernemers geven we vorm aan de circulaire economie. We stimuleren onze inwoners, ondernemers en onze eigen organisatie om circulair te gaan leven. De circulaire gemeente creëert nieuwe bedrijvigheid, heeft een positieve economische impact en draagt actief bij aan een duurzame en leefbare samenleving.

Leefbare steden en dorpen waarin goed met water en klimaat wordt omgegaan; dat is waar we voortdurend aan werken. In het Deltaprogramma hebben we ons, net als de andere overheden, verbonden aan de ambitie om vanaf 2020 klimaatadaptief te handelen, zodat in 2050 het stedelijk gebied in Nederland klimaatbestendig, water- en hittebuust ingericht is en beheerd wordt.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten, onderverdeeld naar de 3 thema's uit het programma 'Duurzaam': Energietransitie, Circulaire economie en Klimaatadaptatie.

Energietransitie:

Doel	Meer duurzame elektriciteit
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaarlijkse stijging van het percentage duurzaam opgewekte elektriciteit tot 20% in 2022 (t.o.v. van 6,5% in 2016);▪ In 2020 zijn er ruimtelijke kaders voor grootschalige energieopwekking op het gebied van wind en biomassa met een goede verdeelsleutel tussen lusten en lasten;▪ Een vastgesteld Regionaal Aanbod binnen de Regionale Energie Strategie in 2021, waaruit blijkt wat er binnen Steenwijkerland moet worden opgewekt.

Doel	Woningen met een betere energetische kwaliteit
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ 45% van de bestaande particuliere woningvoorraad heeft in 2022 minimaal label B.

Doel	Terugdringen van gasverbruik
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ In 2020 hebben we een warmtetransitieplan op hoofdlijnen voor alle gebieden in Steenwijkerland;▪ Jaarlijks minder huizen met een gasaansluiting.

Doel	Informereren en stimuleren van inwoners en ondernemers
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ Tenminste 2 nieuwe (gerealiseerde) lokale duurzaamheidsinitiatieven per jaar;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Een zichtbaar energieloket in 2020.
--	---

Doel	Schone mobiliteit
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In 2022 is er een dekkend netwerk van oplaadpunten voor fiets en auto in de gemeente.

Doel	Gemeentelijke eigendommen zijn in 2050 energieneutraal
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De gemeentelijke personen-dienstauto's zijn in 2020 'zero-emission'; ▪ Alle gemeentelijke vastgoedobjecten zijn in 2050 energieneutraal; ▪ Gefaseerde verduurzaming van de auto's van de buitendienst vanaf 2020.

Circulaire economie:

Doel	Gemeentelijke organisatie is in 2030 circulair
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Elk jaar is minimaal 1 aanbesteding volledig circulair, de overige aanbestedingen zijn op onderdelen circulair; ▪ Gemeentehuis + Stadswerf zamelen vanaf 2020 bedrijfsafval gescheiden in.

Doel	Minder restafval per inwoner
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het percentage hergebruik per inwoner neemt jaarlijks toe (2017 = 83%); ▪ De hoeveelheid restafval per inwoner neemt jaarlijks af (2017 = 64 kg); ▪ Maximaal 30 kilogram restafval per inwoner in Steenwijkerland in 2030 conform de landelijke VANG⁴-doelstelling; ▪ Elk jaar maken meer inwoners gebruik van de mogelijkheid om gratis asbest te storten (2018 = start); ▪ Het restafval bij grote evenementen neemt jaarlijks af (2017 = 162 ton restafval).

Doel	Ondernemers zijn zich bewust van de circulaire mogelijkheden binnen hun bedrijf
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Circulaire economie blijvend op de agenda van ondernemers; ▪ Jaarlijks een regiobijeenkomst circulair Steenwijkerland.

Klimaatadaptatie:

Doel	Klimaatbestendig handelen in 2020
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vanaf 2020 handelen we conform het principe 'weten, willen, werken' uit het Deltaprogramma.

Doel	Klimaatbestendig en waterrobuust in 2050
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In 2021 ligt er een actieplan klimaatadaptatie, vanaf 2022 in uitvoering.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

De drie belangrijkste speerpunten voor 2020 en bijbehorende acties zijn als volgt:

⁴ VANG staat voor het programma 'Van Afval naar Grondstoffen'.

Speerpunten voor 2020

1. Onze bewoners zijn de beste ambassadeurs

De G1000 heeft veel energie losgemaakt in de samenleving. We willen deze energie verder benutten door de betrokkenen uitvoering te laten geven aan alle ideeën die gericht zijn op bewustwording.

2. Energie die we niet gebruiken hoeft ook niet te worden opgewekt/uit de grond te worden gehaald

Het beperken van de warmtevraag in gebouwen draagt eraan bij dat het energieverbruik verminderd. Het mes snijdt aan 2 kanten: de gebouweigenaar bespaart direct door verminderde energiekosten en de energie hoeft niet meer (fossiel of hernieuwbaar) opgewekt te worden.

3. Een grondstoffenplan voor iedereen

De circulaire economie daagt ons uit verder te kijken om een verandering in denken en doen in gang te zetten. Door te kiezen voor een bredere scope willen we niet alleen inwoners thuis uitdagen om grondstoffen te scheiden maar ook juist buitenshuis: bij ondernemers, bij een evenement, op de camping, op school en tijdens het sporten. Alle grondstoffen die niet verbrand worden en dus hun waarde behouden, dragen bij aan een circulaire economie. Communicatie en bewustwording zijn dé handvatten voor het grondstoffenplan. Daarom wordt dit plan vooral met experts buitenshuis gemaakt: met inwoners en ondernemers.

Daartoe gaan we in 2020 onder andere:

- Samen met voormalige deelnemers aan de G1000 (w.o. de werkplaats Dichtbij huis) en de Business Club Steenwijkerland (BCS) onze activiteiten uitbreiden om **inwoners en ondernemers bewust te maken** van het onderwerp met als doel dat meer gebouweigenaren duurzame maatregelen gaan treffen.
- Met de rijkssubsidie, de energiebespaarlening (provinciaal) en natuurlijk ons revolving fund 'isoleren en opwekken duurzame energie' als aanbod gaan we samen met lokale ondernemers **woningeigenaren verleiden** om over te gaan tot het investeren in energiebesparende maatregelen.
- Concrete mogelijkheden bieden aan bewoners om **minder afval te produceren** en de overige grondstoffen makkelijker aan te bieden. Dit kan onder andere via het circulaire ambachtscentrum. Ook hier werken we met onze inwoners als ambassadeurs.

En wat gaan we nog meer doen om de overige geformuleerde doelen te bereiken?

- De in de Strategische Mobiliteitsvisie opgenomen acties uitvoeren.
- Inwoners en ondernemers ondersteunen bij de verwijdering van asbestdaken in samenwerking met LTO en BCS.
- Verder aan de slag met het opstellen van de warmtetransitievisie (besluitvorming 2021).
- Invullen Steenwijkerlands bod binnen de Regionale Energie Strategie.
- Uitvoeren projecten uit de samenwerkingsagenda noordelijke veenweidegebieden (IBP vitaal platteland).
- Opstellen actieplan klimaatadaptatie op basis van de uitkomsten van de stresstesten.
- Samen met het waterschap onderzoeken van de kansrijkheid van aquathermie voor toepassing als vervanging van (deel van) huidige aardgasnet.
- Met Rendo biomassaplannen (laten) ontwikkelen voor voeding van het huidige (aard)gasnet met groen gas.

Zonder partners uit de gemeente Steenwijkerland en daarbuiten zijn we niet bij machte om de genoemde doelen te bereiken. Partners die op dit moment samen met ons werken om de doelen te bereiken zijn de werkplaatsen G1000, Businessclub Steenwijkerland, LTO, Natuur en Milieu Overijssel, Rendo/N-tra, Enexis, Buurkracht, Duurzaamheidscombinatie Zwolle, Susteen, Wetland Wonen, Woonconcept, Omnia Wonen, Fluvius, stichting Wieden-Weerribben, regio Zwolle, onze energiecorporaties, ROVA, VVN, repaircafe, het onderwijs, de provincie, de Kringloopwinkel en anderen.

Relatie met verbonden Partijen

Omgevingsdienst IJsselland

De Omgevingsdienst IJsselland is een gemeenschappelijke regeling op het gebied van milieuwetgeving, -regelgeving en -handhaving. Naast de gemeente Steenwijkerland nemen de volgende partijen deel aan deze gemeenschappelijke regeling: provincie Overijssel en de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Zwartewaterland en Zwolle.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 2. Duurzaam	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
3. Investeren in zonnepanelen in tijdelijke opstelling, locatie Oldemarkt:						
- kapitaallasten	- 177	S	84	83	81	80
- onderhoud		S	15	16	16	17
- subsidie		S	- 61	- 60	- 59	- 58
- terugleveringen		S	- 38	- 38	- 39	- 39
4. Isoleren is besparen		I	80	80	80	
5. Warmtetransitie in praktijk brengen		I	50	50	50	
Totaal bestedingsplan	- 177		130	130	130	-

In paragraaf 3.4. is het volledig bestedingsplan opgenomen voor alle programma's. Voor de bijbehorende toelichtingen wordt verwezen naar de PPN 2020-2023. Naast extra investeringen hebben we in het voorjaar voorstellen gedaan voor 'bestuurlijke herprioritering'. Deze voorstellen uit de PPN zijn in paragraaf 3.3. opgenomen. Voor het programma 'Duurzaam' gaat het om de volgende maatregelen:

bedragen x € 1.000

Bestuurlijke herprioritering - 2. Duurzaam	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
2.1. Routekaart Energie Neutraal Maatschappelijk Vastgoed 2050	- 384	S	- 10	- 20	- 29	- 29
2.2. Herstructureren Beheer en Onderhoud Maatsch. Vastgoed		S	- 160	- 175	- 190	- 195
2.3. Duurzame Maatschappelijk Vastgoed Portefeuille		I	- 125	- 125	- 125	- 125
2.4. Stelpost: afval evenementen		S	- 17	- 27	- 37	- 37
Totaal bestuurlijke herprioritering	- 384		- 312	- 347	- 381	- 386

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 2. Duurzaam	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 8.760	- 10.071	- 9.173	- 9.089	- 9.430	- 9.070
Baten	4.821	5.161	5.041	5.085	5.590	5.187
Saldo van baten en lasten	- 3.940	- 4.910	- 4.132	- 4.004	- 3.840	- 3.883
Mutatie reserves						
Toevoegingen	-	-	- 125	- 125	- 125	- 125
Onttrekkingen	-	1.528	180	180	255	-
Mutatie reserves	-	1.528	55	55	130	- 125
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 3.940	- 3.382	- 4.077	- 3.949	- 3.710	- 4.008

2.7. Bestuursprogramma 'Werk aan de winkel'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen een gemeente zijn die een stevige regionale positie heeft en een goed vestigingsklimaat voor haar ondernemers. Samen met onze ondernemers werken we aan duurzame bedrijvigheid en terreinen.

Werk biedt mensen inkomen en bestaanszekerheid, de kans op ontwikkeling, sociale contacten en structuur en draagt bij aan de integratie in de samenleving. Werk is een belangrijke activiteit voor mensen. Allemaal redenen om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zo goed mogelijk te helpen passend werk te vinden of andere zinvolle activiteiten aan te bieden als dat niet lukt. Inkomen en zelfontplooiing dragen bij aan het gevoel van eigenwaarde en welbevinden en daarmee indirect ook aan gezondheid en welzijn.

Toerisme & Recreatie is een belangrijke economische sector in Steenwijkerland. Bijna 15% van de totale werkgelegenheid is gelieerd aan de toeristisch-recreatieve sector. In de vorige collegeperiode is al ingezet op het versterken van de sector samen met onze partners. Hiertoe is de Stichting Weerribben-Wieden opgericht. Samen met deze stichting en onderliggende partijen willen we komen tot het versterken van de sector binnen de grenzen van leefbaarheid en natuur & landschap.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten.

Doel	Excellent vestigingsklimaat
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ In 2020 staat Steenwijkerland in de top 50 van mkb-vriendelijke gemeenten (stand 2018: buiten top 100) = Ondernemers meer tevreden over de dienstverlening;▪ We willen een actief 'rode loper beleid', voor nieuwe en bestaande bedrijven;▪ Toename acquisitie met name op Eeserwold;▪ We maken een 'JA-gemeente' en geven ruimte voor ondernemers onder andere door uitvoering Omgevingswet;▪ Aansluiten bij diverse netwerken/platforms met als doel groei van de topsectoren (innovatieve maakindustrie, agro, toerisme);▪ We bouwen aan een levendige en economisch vitale binnenstad Steenwijk;▪ Ontwikkeling en invulling Steenwijkerdiep;▪ Deregulering.

Doel	Versterken regionale samenwerking
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ Steenwijkerland is koploper in de regio Zwolle;▪ Beter benutten van het arbeidspotentieel in de regio Zwolle;▪ Meer rendement door bundeling van krachten publiek/privaat;▪ Maximaal economisch rendement A32-zone.

Doel	Versterken arbeidsmarkt
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ We geven invulling aan de Regiodeal Human Capital Agenda regio Zwolle door in te zetten op drie sporen: beschikbaarheid, wendbaarheid en inclusiviteit;▪ We zetten in op het ontwikkelen van een regionaal ontwikkelfonds om de Human Capital Agenda uit te kunnen voeren. Met onze investeringen willen we binnen 5 jaar 10% van onze beroepsbevolking hebben bereikt;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aantal mensen met een bijstandsuitkering per 1000 inwoners blijft lager dan het provinciaal gemiddelde (2017: Overijssel 40, Steenwijkerland 30); ▪ We willen de mismatch verkleinen en realiseren per 1-1-2021 meer vormen van hybride onderwijs (zie ook programma 'Mijn Steenwijkerland'); ▪ Realisatie van aandeel binnen regio Zwolle van plaatsing van mensen met afstand tot arbeidsmarkt (banenplan); ▪ Samen met bedrijfsleven realisatie van jaarlijks 150 leerwerktrajecten, waarvan 50% uitstroomt naar regulier werk; ▪ Output afspraken over Steenwijkerlands model (participatie-bedrijfsleven).
--	---

Doel	Focus op toerisme & recreatie
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Meer personen werkzaam in toerisme en recreatie; ▪ Meer omzet in de toeristische sector; ▪ Inzicht in vitaliteit van de toeristische verblijfssector en toename van de kwaliteit; ▪ Langer verblijf en hoger bestedingspatroon van de verblijfstoerist in het gebied; ▪ Betere spreiding van toeristen in het gebied en over het jaar; ▪ Toename kwaliteit toeristische infrastructuur door uitvoering bidbook 'Land van Weerribben-Wieden'; ▪ Duurzaam toerisme met behoud van dagelijkse leefkwaliteit; ▪ Weerribben-Wieden als sterk merk in Nederland en internationaal.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

De drie belangrijkste speerpunten voor 2020 en bijbehorende acties zijn als volgt:

Speerpunten voor 2020

1. Focus op toerisme

Spreiding van toeristen in het gebied en over het jaar, uitbreiding werkgelegenheid, Weerribben-Wieden als (inter)nationaal sterk merk.

2. Steenwijkerland 'JA-gemeente' en ruimte voor ondernemers

Implementatie Omgevingswet, vergunningsmanagement, ambitiedocument Eeserwold, mkb-beleid en acquisitie.

3. Levendige en economisch vitale binnenstad

Projecten binnenstad en Steenwijkerdiep.

Daartoe gaan we in 2020 onder andere:

- Een **visie recreatie en toerisme** opstellen die begin 2020 aan uw raad wordt voorgelegd. In paragraaf 2.11 'Projectmatig werken' is beschreven welke acties in 2020 vanuit het programma Duurzaam en Be-Leefbaar Toerisme (DBT) worden uitgevoerd.
- In het kader van de **omgevingswet** (zie ook paragraaf 2.11) zal onze denk- en handelwijze veranderen van '**nee, tenzij**' naar '**ja, mits**'. Dit betekent niet dat we alles mogelijk maken, maar vanuit een positieve houding meedenken hoe we binnen de grenzen van ons beleid tegemoet kunnen komen aan de wensen van onze inwoners. In de praktijk betekent dit meer in gesprek en meedenken met inwoners/ondernemers, en pas daarna een vergunningsaanvraag toetsen. Concreet betekent dat voor 2020:
 - Inrichting van de vergunningsprocessen volgens (landelijke) serviceformules;

- Aanschaf/aanbesteding software voor ons vergunningsproces, omgevingsdocumenten, aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en de implementatie van de bijbehorende processen;
 - Inrichten van het gebruik van toepasbare regels en vragenbomen voor onze meest aangevraagde producten;
 - Training van medewerkers om te kunnen werken volgens de Omgevingswet, om inwoners en ondernemers te kunnen ondersteunen.
- Een **ambitiedocument** opstellen voor **de toekomstige ontwikkeling van Eeserwold** (wonen én werken), waarin aandacht wordt geschonken aan acquisitie en de groei van topsectoren. Eeserwold zal meer benadrukt worden als hét terrein voor de uitbreiding en ontwikkeling van Steenwijk (ook voor lokale bedrijven). Belangrijk is om hierbij ook de as A32 te versterken tussen Heerenveen en Meppel/Zwolle. Langs de as ontstaat economische activiteit en dit willen we gezien de bereikbaarheid en de ligging, in samenwerking met de gemeente Weststellingwerf verkennen en uitwerken.
 - Lag de ontwikkeling van het terrein Eeserwold de afgelopen jaren stil, nu roert de markt zich. Door de overname van 'Eeserwold wonen' door 'De Woldberg BV' is nieuw elan ontstaan. Ook is er weer concrete belangstelling voor **bedrijfskavels**. Met eigenaar Roelof en de BCS wordt een intensieve samenwerking opgestart met als doel de werkgelegenheid te stimuleren door bedrijfsvestigingen op dit terrein. We zullen hier inzetten op vergunningenmanagement. Eén aanspreekpunt voor het bedrijfsleven vanuit de gemeente die intern en extern zorgt voor de afstemming, coördinatie tussen de verschillende 'loketten' en communicatie.
 - De **ontwikkeling van de binnenstad van Steenwijk** en het Steenwijkerdiep heeft een hoge prioriteit. Met bewoners en ondernemers wordt gewerkt aan een aantrekkelijke binnenstad voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Veel is reeds in uitvoering en samen met de centrummanager wordt hier een vervolg aan gegeven. In 2020 investeren we in Rams Woerthe, op basis van de in 2019 opgestelde visie. We zetten in op promotie en marketing van de stad om daarmee Steenwijk als vestingstad beter en breder te etaleren. We zetten in op invulling van leegstand, zowel tijdelijk als structureel door o.a. verplaatsing van winkels en/of het transformeren van winkels. Dit mede op basis van de mogelijkheden die de centrummanager in beeld brengt.
 - De **herontwikkeling van het Gedempte Steenwijkerdiep** omvat de bouw van een appartementencomplex op de locatie van de voormalige Gouden Engel. Het plan behelst de verplaatsing van een supermarkt en uitbreiding van een supermarkt. Het plangebied omvat tevens de locatie van de Lidl aan de Tukseweg. Lidl is voornemens de huidige winkel op de huidige locatie te verplaatsen en uit te breiden. Vanwege het integrale karakter is het wenselijk ook de locatie van de voormalige Welkoop in de plannen te betrekken. De gemeente is verantwoordelijk voor de herinrichting van het openbaar gebied. We voeren overleg met de betrokken eigenaren en supermarktorganisaties over verwerving van gronden en stedenbouwkundige uitgangspunten. We betrekken de raad voor het stellen van kaders. Om de ontwikkelingen mogelijk te maken wordt het bestemmingsplan gewijzigd.

En wat gaan we nog meer doen om de overige geformuleerde doelen te bereiken?

- Het opgestelde actieplan werk verder tot uitvoer brengen onder andere door 2 projecten aan te melden voor het **ontwikkelfonds bij de regio Zwolle**.
- De **samenwerking met de BCS** intensiveren en nader vastleggen (publiek/privaat), zowel qua financiering, proces en inhoudelijke activiteiten (prestatieboom 2.0).
- Het **mkb beleid** in samenwerking met het georganiseerd bedrijfsleven opstellen en uitvoeren.
- Een **uitvoeringsagenda binnenstad Steenwijk 2020** opstellen en uitvoeren.

Relatie met verbonden Partijen

Stichting Weerribben-Wieden

De Stichting Weerribben-Wieden heeft tot doel het bewerkstelligen van aantoonbare maatschappelijke en ecologische meerwaarde voor het gebied Weerribben-Wieden (Steenwijkerland) met als hart het Nationaal Park, alsmede het verbinden van beide entiteiten. Onder verantwoordelijkheid van de Stichting Weerribben-Wieden

wordt een toeristisch-recreatieve visie opgesteld die begin 2020 aan de raad wordt voorgelegd. Daarnaast werkt de stichting aan realisering van het poortenconcept en wordt gewerkt aan het beschikbaar krijgen van meer data om meer kennis te verkrijgen over de toerist en hierop te kunnen sturen. De Stichting legt verantwoording af aan de gemeente over de besteding van financiële middelen. De samenhang met projecten die worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de gemeente wordt periodiek besproken binnen de programmastructuur van het programma Duurzaam Be-Leefbaar Toerisme (zie paragraaf 2.11).

Naast de gemeente hebben ook andere partijen zitting in deze stichting: LTO - afdeling Steenwijkerland, KopTop, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Ondernemersplatform Steenwijkerland, Koninklijke Horeca Nederland - afdeling Steenwijkerland en Plaatselijke Belangenorganisaties. De gemeente en de provincie dragen bij aan de kosten van het Nationaal Park nieuwe stijl.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 3. Werk aan de winkel	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
6. Inzet slimme technologie t.b.v. monitoring varen in Giethoorn		I	30			
Totaal bestedingsplan		-	30	-	-	-

In paragraaf 3.4. is het volledig bestedingsplan opgenomen voor alle programma's. Voor de bijbehorende toelichtingen wordt verwezen naar de PPN 2020-2023. Naast extra investeringen hebben we in het voorjaar voorstellen gedaan voor 'bestuurlijke herprioritering'. Deze voorstellen uit de PPN zijn in paragraaf 3.3. opgenomen. Voor het programma 'Werk aan de winkel' gaat het om de volgende maatregelen:

bedragen x € 1.000

Bestuurlijke herprioritering - 3. Werk aan de winkel	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
3.1. Aanleg breedband buitengebied		I	- 66			
3.2. Regio Zwolle (basisbijdrage)/Ontwikkelfonds		S	- 30	- 28	- 26	- 24
3.3. Vrijval budget TRAP		S	- 36	- 36	- 36	- 36
Totaal bestuurlijke herprioritering		-	- 132	- 64	- 61	- 59

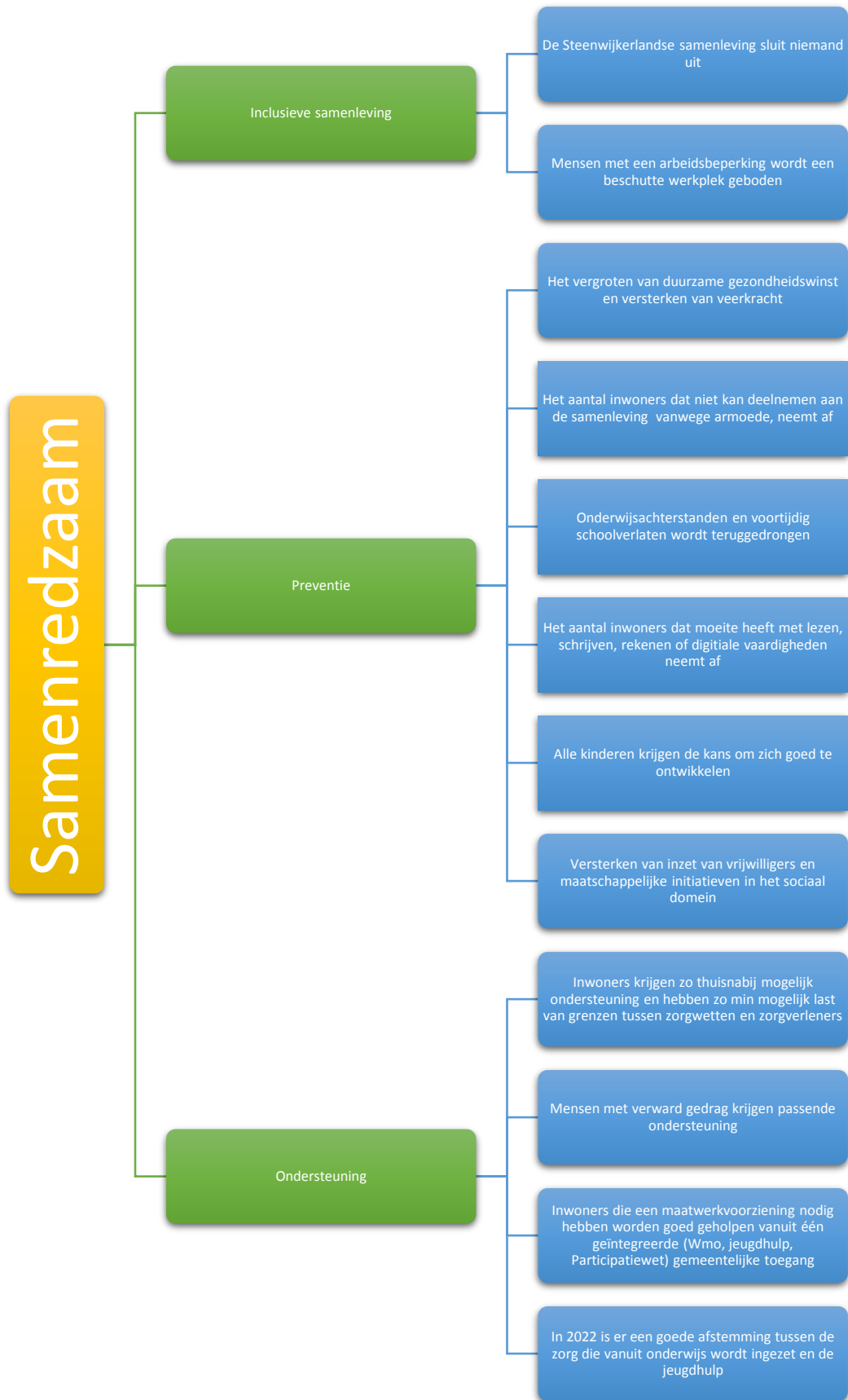
bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 3. Werk aan de winkel	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 12.320	- 12.429	- 7.194	- 5.943	- 5.908	- 4.499
Baten	9.676	8.229	5.434	4.353	4.291	2.783
Saldo van baten en lasten	- 2.644	- 4.201	- 1.760	- 1.590	- 1.617	- 1.716
Mutatie reserves						

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 3. Werk aan de winkel	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Toevoegingen	- 702	- 1.105	- 1.074	- 604	- 569	- 471
Onttrekkingen	1.816	3.300	694	-	-	-
Mutatie reserves	1.114	2.195	- 381	- 604	- 569	- 471
Resultaat	- 1.530	- 2.006	- 2.141	- 2.194	- 2.186	- 2.187
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 1.530	- 2.006	- 2.141	- 2.194	- 2.186	- 2.187

2.8. Bestuursprogramma 'Samenredzaam'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen een gemeente zijn waarin iedereen meedoet; een inclusieve samenleving die niemand uitsluit, waarin mensen zich kunnen ontplooiën, hun behoeften kunnen vervullen en waarin iedereen in gelijkwaardigheid samenleeft. Belangrijk is ook dat mensen zich (samen) verantwoordelijk voelen voor deze samenleving.

Wij willen participatie, zingeving, ontplooiing en samenredzaamheid bevorderen. Wij baseren ons hierbij op het concept van 'positieve gezondheid'. Gezondheid wordt gedefinieerd als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Het is een integrale benadering, die kijkt naar alle levensdomeinen en oog heeft voor het potentieel van mensen.

Voor het bereiken van onze ambities is een brede, geïntegreerde blik nodig waarbij diverse deelterreinen met elkaar in samenhang worden bekeken. Daarvoor is draagvlak bij partners in het veld en bij onze inwoners noodzakelijk. Samen dezelfde taal spreken en ons samen eigenaar (gaan) voelen van de maatschappelijke opgaven. Het werken aan gedeelde verantwoordelijkheid en partnerschap met inwoners en ketenpartners biedt ook een mooie kans om het beste van de werelden te combineren. Maar het gaat niet vanzelf. Nieuwe verhoudingen met inwoners en maatschappelijke partners - gebaseerd op vertrouwen, flexibiliteit en gedeeld eigenaarschap - vergen tijd en overleg. Elke routekaart naar resultaat (beleidsplan) zal dan een zekere mate van coproductie zijn.

Onze ambities zijn hieronder vertaald in een aantal doelen en concrete resultaten, onderverdeeld naar de 3 thema's uit het programma 'Samenredzaam': inclusieve samenleving, Preventie en Ondersteuning.

Inclusieve samenleving:

Doel	De Steenwijkerlandse samenleving sluit niemand uit
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">In 2019 heeft het college een plan van aanpak Inclusieve Gemeente vastgesteld, dat is opgesteld in samenspraak met doelgroepen. In dit plan van aanpak is dit doel nader uitgewerkt in concrete resultaten en staan de acties geformuleerd om deze resultaten te bereiken.In 2020 is de gemeente een 'regenbooggemeente'.

Doel	Mensen met een arbeidsbeperking wordt een beschutte werkplek geboden
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">Het aantal nieuwe mensen met recht op beschut werk en daadwerkelijk een beschutte werkplek heeft, bedraagt minimaal het jaarlijks vastgestelde wettelijk verplichte aantal. Voor 2019 was dat aantal 14.

Preventie:

Doel	Het vergroten van duurzame gezondheidswinst en versterken van veerkracht
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">In het kader van het actieprogramma 'Gezonde leefstijl' worden diverse acties uitgevoerd die tot resultaten zullen leiden (zie verderop).In 2022 is benadering vanuit het (integrale) concept 'positieve gezondheid' in eerste- en tweedelijns ondersteuning leidend.

Doel	Het aantal inwoners dat niet kan deelnemen aan de samenleving vanwege armoede, neemt af
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eind 2018 is het beleidsplan Herijking Armoedebeleid vastgesteld door uw raad. Hierin zijn concrete resultaten en acties benoemd. ▪ Het aantal jeugdigen in gezinnen met armoederisico (zie Gemeentefonds) in Steenwijkerland neemt af (ten opzichte van het peiljaar 2018).

Doel	Onderwijsachterstanden en voortijdig schoolverlaten wordt teruggedrongen
Resultaten	<p>Op 18 juni 2019 heeft uw raad het akkoord 'Samen voor Ryan' vastgesteld als beleidskader op het gebied van onderwijsachterstanden, voortijdig schoolverlaten en als plan van aanpak laaggeletterdheid. In 2023 moet dat leiden tot:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Partijen werken intensief samen in het ontwikkelen, verzamelen, delen en verspreiden van kennis die ondersteunend is aan de gezamenlijke missie, via de Steenwijkerlandse Academie; ▪ De medewerkers van de verschillende partijen werken met een integraal screeningsinstrument dat alle levensdomeinen omvat; ▪ De wetenschappelijke kennis over de eerste 2000 levensdagen van een kind is vertaald naar praktische handelingstips voor ouders en professionals; ▪ Professionals en ouders een gemeenschappelijk hebben perspectief op de levensvaardigheden die nodig zijn om het leven zo zelfstandig mogelijk te kunnen leiden en alle jongeren trainingen hebben gevolgd op het gebied van brede levensvaardigheden; ▪ Er is een lokale stichting Petje Af die in samenwerking met het lokale bedrijfsleven horizonverbreedende activiteiten aanbiedt aan kinderen van 10 tot 12 jaar. ▪ Er is een doorlopende lijn in ondersteuning en onderwijs voor anderstalige kinderen van 0-18 jaar.

Doel	Het aantal inwoners dat moeite heeft met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden neemt af
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het in 2018 door de raad vastgestelde beleidsplan laaggeletterdheid, laaggecijferdheid en digitale vaardigheden wordt uitgevoerd. Hierin zijn concrete resultaten en acties benoemd. ▪ In de periode 2019-2022 nemen minimaal 600 inwoners deel aan een aanbod om taalvaardigheden te vergroten. ▪ In de periode 2019-2022 nemen minimaal 150 inwoners deel aan een aanbod om rekenvaardigheden te vergroten en minimaal 150 inwoners nemen deel aan een aanbod om digitale vaardigheden te vergroten.

Doel	Alle kinderen krijgen de kans om zich goed te ontwikkelen
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De ambitie is dat alle peuters deelnemen aan een voorschoolse voorziening.

Doel	Versterken van inzet van vrijwilligers en maatschappelijke initiatieven in het sociaal domein
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In 2020 is vrijwilligersbeleid beschreven en vastgesteld waarin doelen en resultaten voor de komende vier jaar staan beschreven. ▪ In 2020 heeft het college zijn visie op de gemeentelijke rol ten aanzien van maatschappelijke initiatieven in het sociaal domein vastgesteld.

Ondersteuning:

Doel	Inwoners krijgen zo thuis nabij mogelijk ondersteuning en hebben zo min mogelijk last van grenzen tussen zorgwetten en zorgverleners
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het aantal verwijzingen van de huisarts naar individuele voorzieningen jeugdhulp GGZ neemt af (t.o.v. peiljaar 2017). ▪ In 2022 is er op regelmatige basis afstemmingsoverleg tussen huisartsen, sociaal werk, wijkverpleging en de gemeentelijke toegang.

Doel	Mensen met verward gedrag krijgen passende ondersteuning
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het in 2018 vastgestelde actieplan 'Sluitende aanpak mensen met verward gedrag' wordt uitgevoerd. Hierin zijn concrete resultaten en acties benoemd.

Doel	Inwoners die een maatwerkvoorziening nodig hebben worden goed geholpen vanuit één geïntegreerde (Wmo, jeugdhulp, Participatiewet) gemeentelijke toegang,
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vanaf 2020 is er sprake van één geïntegreerde toegang naar maatwerkvoorzieningen op het gebied van de Wmo, Participatiewet en Jeugdwet. ▪ De gemeentelijke toegang is zowel fysiek als digitaal eenvoudig bereikbaar. ▪ In de geïntegreerde toegang wordt gewerkt met de omgekeerde toets (2020).

Doel	In 2022 is er een goede afstemming tussen de zorg die vanuit onderwijs wordt ingezet en de jeugdhulp
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In 2022 zijn er een of meerdere aanpakken ontwikkeld waarbij onderwijs en jeugdhulp gezamenlijk werken aan de ontwikkeling van kinderen die extra ondersteuning nodig hebben. In de aanpak(ken) zijn concrete resultaten benoemd.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

De drie belangrijkste speerpunten voor 2020 en bijbehorende acties zijn als volgt:

Speerpunten voor 2020

1. Uitvoeren akkoord 'Samen voor Ryan'

Behorend bij de doelstellingen 'Onderwijsachterstanden en voortijdig schoolverlaten wordt teruggedrongen', 'Het aantal inwoners dat moeite heeft met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden neemt af' en 'In 2022 is er een goede afstemming tussen de zorg die vanuit onderwijs wordt ingezet en de jeugdhulp'.

2. Grip krijgen op de kosten voor maatwerkvoorzieningen met behoud van kwaliteit van zorg

Behorend bij de doelstellingen 'Inwoners die een maatwerkvoorziening nodig hebben worden goed geholpen vanuit één geïntegreerde (Wmo, jeugdhulp, Participatiewet) gemeentelijke toegang' en 'Inwoners krijgen zo thuis nabij mogelijk ondersteuning en hebben zo min mogelijk last van grenzen tussen zorgwetten en zorgverleners'.

3. Versterken van preventie in het sociaal domein (het 'omkeren van de piramide')

Behorend bij de doelstellingen 'Het vergroten van duurzame gezondheidswinst en versterken van veerkracht', 'Het aantal inwoners dat niet kan deelnemen aan de samenleving vanwege armoede neemt af' en 'Versterken van inzet van vrijwilligers en maatschappelijke initiatieven in het sociaal domein'.

Daartoe gaan we in 2020 onder andere:

- Uitvoeren plan van aanpak jeugdhulp.
- Opstellen plan van aanpak Wmo.
- In samenwerking met jeugdhulpaanbieders opstellen van een 'transformatie-akkoord jeugdhulp'.
- Zorgen voor integrale toegang sociaal domein.
- Opstellen beleidsplan sociaal domein 2021-2024.
- Implementeren wijkgerichte aanpak gezonde leefstijl.
- Invoeren omgekeerde toets.

En wat gaan we nog meer doen om de overige geformuleerde doelen te bereiken?

- In het kader van 'Gezonde Leefstijl' wordt gewerkt aan de volgende acties:
 - In de wijk Clingenborgh in Steenwijk voeren we het plan van aanpak uit dat in 2019 samen met inwoners en organisaties is gemaakt vanuit het project Samen in beweging;
 - We geven uitvoering aan het thema Jong leren bewegen, onderdeel van het sport- en beweegbeleid;
 - We geven uitvoering aan het thema inclusief sporten, onderdeel van het sport- en beweegbeleid.
- In het kader van het beleidsplan 'Herijking Armoedebeleid':
 - Onderzoeken welke acties ondernomen kunnen worden om de kosten van beschermingsbewind terug te dringen;
 - Het verder uitwerken en toepassen van de omgekeerde toets binnen het sociaal domein;
 - Het intensiveren van de vroeg-signalering.

Relatie met verbonden Partijen

NoordWestGroep

De NoordWestGroep is een sociaal werkontwikkelingsbedrijf. Het doel is om alle werkzoekenden, met passende hulp en ondersteuning, naar zinvol werk te leiden. De gemeente bezit thans 100% van de uitgegeven aandelen.

Met het toevoegen van de taken vanuit de Participatiewet aan de gemeentelijke integrale toegang is de IGSD per 1-1-2020 opgeheven. Hiermee komt ook de positie van NoordWestGroep, waar tot medio 2017 op uitvoeringsniveau een samenwerking mee was, in een ander daglicht te staan. Daarbij speelt ook het feit dat de tekorten van NWG als gevolg van o.a. een lagere rijksbijdrage en een relatief hoog kostenniveau hoog opliepen voor de komende jaren. Als gevolg hiervan is in 2018 een herstructureringsplan opgesteld en daarnaast wordt in het 1e halfjaar 2020 een plan van aanpak opgesteld voor een toekomstvisie voor NoordWestGroep, waarbij een aantal scenario's geschetst worden voor het toekomstperspectief. Op basis hiervan zal het voorkeursscenario verder uitgewerkt worden.

GGD IJsselland

De gemeente Steenwijkerland maakt deel uit van de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD). De GGD bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in IJsselland. Volgens de Wet publieke gezondheid hebben gemeenten de taak een GGD in stand te houden voor de uitvoering van taken op het gebied van de publieke gezondheidszorg. Dit is o.m. gericht op het bevorderen van de algemene gezondheid en het voorkomen van ziekten bij risicogroepen. Een belangrijke rol van de GGD is daarnaast monitoring en signalering. Vanaf 2018 voert de GGD de gehele jeugdgezondheidszorg (0-18 jaar) uit.

Intergemeentelijke Sociale Dienst (IGSD) Steenwijkerland/Westerveld

Is per 1 januari 2020 opgeheven.

RSJ IJsselland (voorheen BVO Jeugdzorg IJsselland)

De RSJ IJsselland is een samenwerkingsverband voor de jeugdhulp van 11 gemeenten in Overijssel. De RSJ voert een aantal bedrijfsvoeringstaken uit die verbonden zijn aan de inkoop, contractmanagement en monitoring van de verstrekte individuele voorzieningen jeugdhulp. Jeugdhulp biedt extra ondersteuning aan kinderen en hun ouders bij het opgroeien en opvoeden tot zelfstandige volwassenen.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 4. Samenredzaam	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
7. De herberg (nachtopvang)		I	42	42		
Totaal bestedingsplan	-		42	42	-	-
<i>Motie ombudsfunctie sociaal domein (PPN 2020-2023)</i>		S	40	40	40	40
Totaal bestedingsplan, incl. aangenomen motie	-		82	82	40	40

In paragraaf 3.4. is het volledig bestedingsplan opgenomen voor alle programma's. Voor de bijbehorende toelichtingen wordt verwezen naar de PPN 2020-2023. Naast extra investeringen hebben we in het voorjaar voorstellen gedaan voor 'bestuurlijke herprioritering'. Deze voorstellen uit de PPN zijn in paragraaf 3.3. opgenomen. Voor het programma 'Samenredzaam' gaat het om de volgende maatregelen:

bedragen x € 1.000

Bestuurlijke herprioritering - 4. Samenredzaam	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
4.1. Kortdurende peuteropvang		S	- 210	- 210	- 210	- 210
4.2. IGSD - beperken externe inhuur		S	- 200	- 200	- 200	- 200
4.3. Apparaatskosten RSJ		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.4. Dyslexiezorg overhevelen naar het onderwijs		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.5. Mindfit		S	- 24	- 24	- 24	- 24
4.6. Zorgintensieve gezinnen		S	- 225	- 225	- 225	- 225
4.7. Integrale begeleidingstrajecten		S	- 25	- 25	- 25	- 25
4.8. Wmo woningaanpassingen		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.9. Mantelzorgcompliment		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.10 Verwijsindex Risicjongeren (VIR)		S	- 15	- 15	- 15	- 15
4.11. Onderwijsbegeleiding		S	- 80	- 80	- 80	- 80
Totaal bestuurlijke herprioritering	-		- 978	- 978	- 978	- 978
<i>Amendement Mantelzorgcompliment (PPN 2020-2023)</i>		S	50	50	50	50
Totaal bestuurlijke herprioritering, incl. amendement	-		- 928	- 928	- 928	- 928

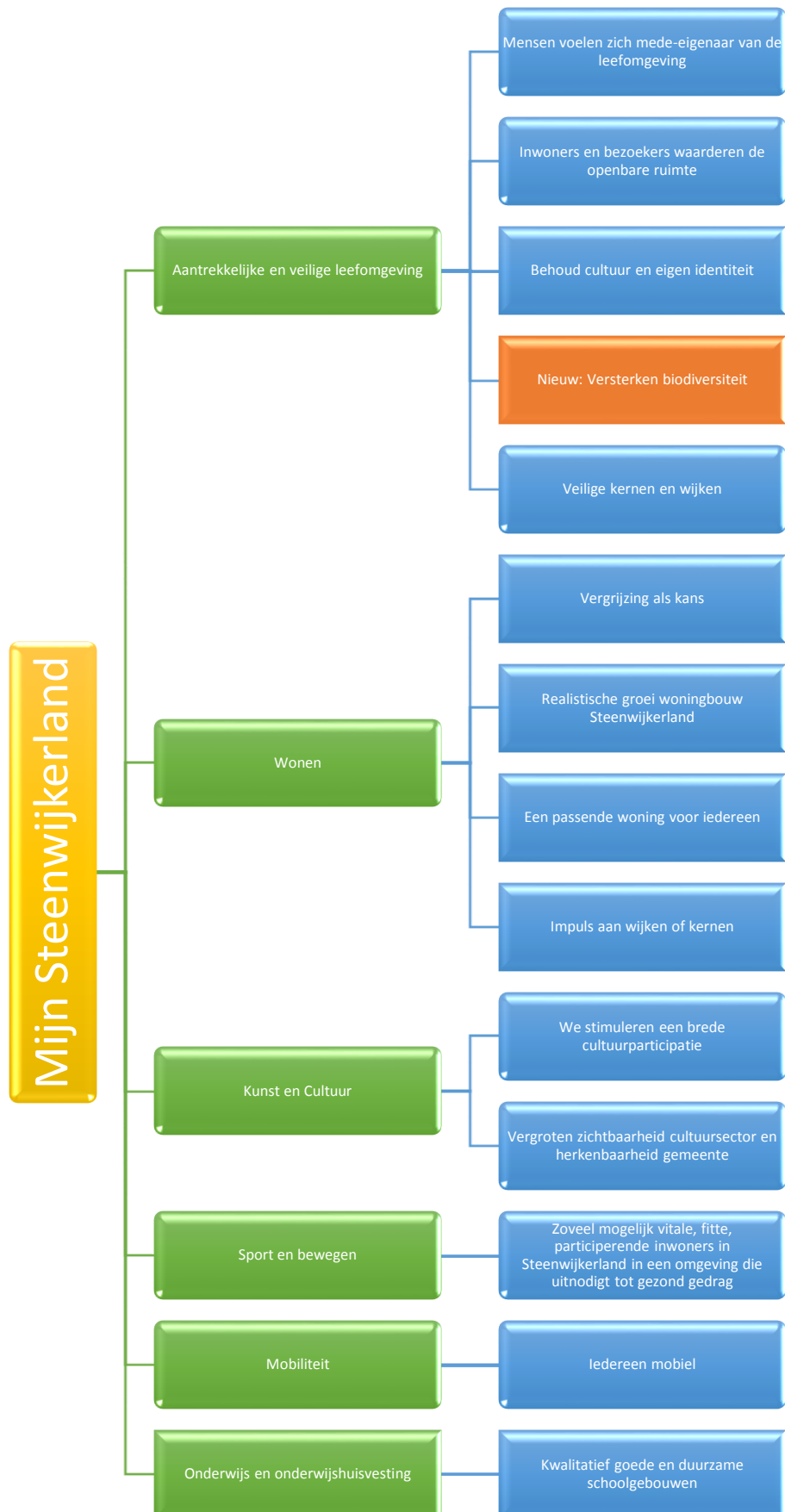
bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 4. Samenredzaam	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 59.503	- 59.543	- 61.689	- 58.832	- 58.403	- 58.172
Baten	16.250	14.773	15.281	15.087	15.381	15.381
Saldo van baten en lasten	- 43.254	- 44.770	- 46.407	- 43.745	- 43.022	- 42.791
Mutatie reserves						
Onttrekkingen	-	2.305	1.273	449	50	-
Mutatie reserves	-	2.305	1.273	449	50	-

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 4. Samenredzaam	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Resultaat	- 43.254	- 42.465	- 45.135	- 43.296	- 42.972	- 42.791
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 43.254	- 42.465	- 45.135	- 43.296	- 42.972	- 42.791

2.9. Bestuursprogramma 'Mijn Steenwijkerland'

Wat zijn onze doelen en resultaten?

We willen dat mensen graag in Steenwijkerland wonen. Daar is het aangenaam leven in een gezonde, groene en verzorgde omgeving met goede voorzieningen, verspreid over de gemeente en een goede bereikbaarheid voor iedereen. Een gemeente met een rijk verenigingsleven, waar zelfontplooiing wordt gewaardeerd en gestimuleerd, net als eigen initiatief.

We zien dat de leefbaarheid verandert en soms onder druk komt te staan, onder andere als gevolg van demografische en economische trends en ontwikkelingen. Creatieve oplossingen zijn blijvend nodig om vitale kernen en wijken te behouden met oog voor de eigen identiteit en cultuur.

Vitale kernen en wijken voor iedereen, met speciale aandacht voor de woonmogelijkheden van onze jongeren en ouderen. Er is ruimte voor eigen initiatief, zelfregie en samenwerkingsvormen die de lokale samenhang ondersteunen. De gemeente heeft, als participerende overheid, een actief faciliterende en ondersteunende rol.

Aantrekkelijke en veilige leefomgeving:

Doel	Mensen voelen zich mede-eigenaar van de leefomgeving
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ In samenspraak met de kernen en wijken krijgt het gebiedsgericht werken handen en voeten. In 2020 start een pilot waarin een aantal pbw's inspraak krijgt in de prioritering van het uitvoeringsprogramma openbare ruimte voor hun gebied;▪ Beheer en/of onderhoud van de openbare ruimte door (groepen van) inwoners wordt toegejuicht. We ondersteunen jaarlijks tenminste één gezamenlijk aangedragen en substantieel bewonersinitiatief.

Doel	Inwoners en bezoekers waarderen de openbare ruimte
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ In 2019 wordt de integrale visie openbare ruimte (IVOR) geactualiseerd. Actuele thema's als gedifferentieerd beheer, klimaatverandering, behoud van biodiversiteit, vergrijzing, participatie en het stimuleren van beweging worden hierin opgenomen. We geven aan welke doelstelling we hebben op deze thema's en hoe we deze gaan bereiken;▪ De entrees van onze kernen zijn bloemrijk, inwoners helpen bij het onderhoud. We maken daarvoor een plan van aanpak en voeren het plan uit conform bijbehorende planning;▪ Het beheer en onderhoud van de openbare ruimte wordt uitgevoerd conform het Uitvoeringsplan openbare ruimte 2020.

Doel	Behoud cultuur en eigen identiteit
Resultaten	<ul style="list-style-type: none">▪ Behoud van ontmoetingsplekken (dorpshuizen en multifunctionele centra). Geen van deze voorzieningen sluit de deuren;▪ Duurzaam landschapsbeheer: Samen met de provincie is een pilot gehouden om een vervolg te geven aan de regeling Groene en Blauwe Diensten (duurzaam landschapsbeheer). Tijdens deze pilot is een bidbook ontwikkeld voor een gebiedsgerichte aanpak voor het duurzaam (langjarig) beheer van het landschap inclusief financiering. We hebben daarbij gekozen voor het landschap rondom Willemsoord als pilotgebied. Er zal uitvoering worden gegeven aan het bidbook, als onderdeel van de pilot. Bij een succesvol verloop is het de ambitie deze aanpak ook op andere gebieden in de gemeente Steenwijkerland toe te passen;

	<ul style="list-style-type: none"> In Giethoorn wordt in het kader van het project Gebiedsgerichte Aanpak Giethoorn, in de periode 2019-2022 de openbare ruimte langs het Binnenpad e.o. gerevitaliseerd, waaronder het vervangen van verharding, verlichting, bruggen/vlonders, straatmeubilair en onderhoud groenvoorzieningen.
--	--

Doel (nieuw)	Versterken biodiversiteit
Resultaten	<p>In oktober 2019 is het Plan van Aanpak Biodiversiteit Steenwijkerland vastgesteld. In dit plan staat een uitvoeringsprogramma. Het uitvoeringsprogramma geeft aan welke activiteiten we gaan ontplooiën om ons doel te bereiken. We kiezen daarbij voor een aanpak langs drie sporen:</p> <ol style="list-style-type: none"> Samen met inwoners: <ul style="list-style-type: none"> Het ontwikkelen en uitvoeren van plannen ter versterking van de biodiversiteit samen met inwoners en gebiedspartners; Bekendheid geven aan het begrip biodiversiteit; Nut en noodzaak van biodiversiteit duidelijk maken. Eigen organisatie: <ul style="list-style-type: none"> Het in kaart brengen (inventariseren) van in de openbare ruimte levende wilde dieren en planten; Het afstemmen van het beheer en onderhoud op de in de openbare ruimte levende wilde planten en dieren; Bij aanleg, renovatie en nieuwbouw rekening houden met biodiversiteit en waar mogelijk maatregelen nemen ter bevordering van de biodiversiteit; Bermen zijn belangrijk leefgebied voor wilde planten en dieren, het zijn verbindende schakels. We gaan daarom onze berm ecologisch beheren, waarbij we in eerste instantie streven naar een percentage van 60% van de berm. Samen met gebiedspartners: <ul style="list-style-type: none"> Het houden van verkennende gesprekken met gebiedspartners waarbij gezocht wordt naar verbinding en kansen voor versterking van de biodiversiteit; Kansen omzetten in concrete acties en activiteiten.

Doel	Veilige kernen en wijken
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> De verkeersveiligheid in Steenwijkerland neemt toe ten opzichte van 2017. Het kruispunt Gasthuisdijk/de Klosse wordt aangepast zodat de herkenbaarheid van de kruising wordt verbeterd. Op de rotonde Eesveenseweg Middenweg wordt de situatie voor fietsers verbeterd. Op basis van het meerjarenplan wegenonderhoud wordt gekeken waar de komende jaren maatregelen meegenomen kunnen worden; In Blokzijl worden aanvullende maatregelen getroffen om de overlast van zwaar verkeer te verminderen; De plannen voor de herinrichting van Kallenkote fase II worden voorbereid.

Wonen:

Doel	Vergrijzing als kans
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> Eind 2019 is het rapport van de Hanzehogeschool met best practices vanuit binnen- en buitenland en een verkenning ten aanzien van vergrijzing en ondernemerschap afgerond. Met de hierin opgenomen aanbevelingen zal samen met inwoners in 2020 het actieplan worden opgesteld; Vertaling kansen in uitvoeringsplan 2020-2022.

Doel	Realistische groei woningbouw Steenwijkerland
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> In 2020 ligt er een helder planologisch kader voor het toevoegen en splitsen van woningen in kernen en buitengebied ter verwerking in het Omgevingsplan;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In 2020 wordt uitvoering gegeven aan het plan van aanpak ‘Woningbouw Dorpen en Kernen Steenwijkerland’ (2019) en wordt de kwantitatieve en kwalitatieve woonbehoefte in kaart gebracht o.a. in de kernen Steenwijkerwold, Vollenhove en Willemsoord in samenwerking met de inwoners; ▪ In 2020 wordt nader uitvoering gegeven aan het investeringsplan sociale huur voor de noordelijke kernen en Steenwijk (2018), met een toevoeging van nieuwbouw in de kernen Kuinre, Scheerwolde, Oldemarkt, Willemsoord en Steenwijk.
--	--

Doel	Een passende woning voor iedereen
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het aantal sociale huurwoningen in Steenwijkerland blijft tenminste gelijk aan het niveau van 2017; ▪ Prestatieafspraken Steenwijkerland 2018-2022 met de woningcorporaties worden conform uitgevoerd; ▪ In 2020 wordt een plan van aanpak ontwikkeld voor het uitvoeren van de opgaven uit het rapport ‘Huisvestingsopgave Wonen en Zorg Steenwijkerland’ (2019), in samenwerking met zorginstellingen en woningcorporaties; ▪ In 2020 wordt uitvoering gegeven aan de visie en het projectplan ‘Inclusief Wonen in Steenwijkerland’ (2018) van zorginstellingen, Wetland Wonen en de gemeente. Met drie pilots inclusief wonen: Nieuw Clarenberg en omgeving in Vollenhove, Zonnekamp en omgeving in Steenwijk en de Perelaar en omgeving in Wanneperveen; ▪ De regeling startersleningen blijft behouden en een regeling blijversleningen wordt uitgevoerd, afhankelijk van het nog te nemen raadsbesluit; ▪ De huisvesting van statushouders wordt uitgevoerd conform taakstelling en de huisvesting van woonwagengebouwers wordt uitgevoerd naar gelang de woonbehoefte.

Doel	Impuls aan wijken of kernen
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wijkvernieuwing Steenwijk-West is afgerond in 2025; ▪ In 2020 is medewerking verleend aan het opstellen van een gezamenlijke visie en uitvoeringsplan voor wijkvernieuwing in twee kernen of wijken in Steenwijkerland (Steenwijkerwold en de Gagels) door Woonconcept, maatschappelijke organisaties en gemeente.

Kunst en Cultuur:

Doel	We stimuleren een brede cultuurparticipatie
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De gemaakte prestatieafspraken met De Meenthe worden in 2020 uitgevoerd, deze zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Professionele programmering; - Culturele programmering; - Overige activiteiten (De Meenthe externe projecten- Productie Huis). ▪ De gemaakte prestatieafspraken met de bibliotheek worden in 2020 uitgevoerd, deze zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Wettelijk kader bibliotheek werk (Bijvoorbeeld educatie, aanbod literatuur, ter beschikking stellen van kennis en informatie); - Overige activiteiten (samen werken met andere instellingen en beleid laaggeletterdheid). ▪ In 2020 wordt voor Scala een plan van aanpak opgesteld; ▪ Het beschikbare subsidiegeld aan Scala wordt vanaf 2021 ingezet voor activiteiten; ▪ In 2020 wordt het subsidiebeleid ter versterking van de amateurkunst herzien.

Doel	Vergroten zichtbaarheid cultuursector en herkenbaarheid gemeente
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instellen Culturele netwerkvorming en cultuurmakelaar in 2020; ▪ In het kader van Binnenstad Steenwijk wordt in 2020 op basis van het haalbaarheidsonderzoek bepaald op welke wijze invulling wordt gegeven aan het museumproject;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het beleidsplan culturele evenementen en festivals is in het kader van het cultuurprofiel evenementen Overijssel op 1 januari 2021 opgesteld; ▪ Marketing- en pr-plan opstellen ter profilering van de cultuursector in 2020; ▪ Vaststellen beleid voor kunst in de openbare ruimte in 2021.
--	--

Sport en bewegen:

Doel	Zoveel mogelijk vitale, fitte, participerende inwoners in Steenwijkerland in een omgeving die uitnodigt tot gezond gedrag
Resultaten	<p>In september 2019 is het sport- en beweegbeleid vastgesteld. Dit is ons Wedstrijdplan. Samen met partners hebben we afspraken gemaakt over de uitvoering in het Steenwijkerlands Sportakkoord inclusief inzet van budgetten. Op deze thema's zetten we de komende jaren in vanuit het programma Mijn Steenwijkerland:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Duurzame sportinfrastructuur, o.a.: <ul style="list-style-type: none"> - We maken een visie over hoe we het beheer en onderhoud van gemeentelijke sportaccommodaties en sportvelden organiseren; - Bij (her)inrichting van de openbare ruimte kijken we - samen met bewoners – hoe we die meer beweegvriendelijk kunnen maken. Hiervoor stellen we aanjaagbudget beschikbaar; - Versterking sportieve/recreatieve infrastructuur. ▪ Vitale sportaanbieders, o.a.: <ul style="list-style-type: none"> - We stimuleren de opstart van vernieuwend sport- en beweegaanbod door goede voorbeelden te delen en opstartsubsidie beschikbaar te stellen; - We kijken samen met verenigingen hoe ze door samenwerking een professionaliseringsslag kunnen maken. ▪ Sportevenementen, o.a.: <ul style="list-style-type: none"> - We stellen in 2020 nadere regels op voor subsidie voor sportevenementen.

Mobiliteit:

Doel	Iedereen mobiel
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ In 2020 wordt een strategische mobiliteitsvisie vastgesteld. Er wordt een begin gemaakt met de uitvoering van maatregelen uit deze visie; ▪ De tevredenheid over de voet- en fietsinfrastructuur (fietspaden t.b.v. elektrische fietsen en voetpaden t.b.v. rollator) neemt toe ten opzichte van 2017; In een gebiedsgerichte aanpak wordt het gebruik van de (e-)fiets gepromoot; ▪ In 2020 worden de knelpunten uit het onderzoek naar de toegankelijkheid van de openbare ruimte aangepakt. Hierbij wordt aangesloten op de Lokale Inclusie Agenda.

Onderwijs en onderwijshuisvesting:

Doel	Kwalitatief goede en duurzame schoolgebouwen
Resultaten	Het integraal huisvestingsplan (IHP) onderwijs is vertaald in een uitvoeringsplan en 4 fasen. Fase 1 (2018-2020) hiervan (plannen Tuk, Wanneperveen, De Gagels en Eekeringe) is in uitvoering.

Wat gaan we daar de komende jaren voor doen?

De drie belangrijkste speerpunten voor 2020 en bijbehorende acties zijn als volgt:

Speerpunten voor 2020

1. Mobiliteit (inclusief verbeteren fietspaden)

Van 'a' naar 'b' en dat zo gemakkelijk en duurzaam mogelijk.

2. Passend wonen voor jong en oud (inclusief sociale huur)

We willen dat iedereen goed kan wonen in onze gemeente. Of je nu jong, oud of van middelbare leeftijd bent. Samen met de kernen en wijken zoomen we in op de woonbehoefte van jongeren en ouderen. Voor mensen met een lager inkomen, zetten we in op voldoende sociale huurwoningen. Dat betekent dat woningcorporaties aan de slag gaan met nieuwbouw. Voor starters op de woningmarkt en de middeninkomens is het van belang dat de starterslening blijft. En voor degene die zijn of haar plek in onze gemeente heeft gevonden, moet het mogelijk zijn daar te blijven wonen.

3. Versterken biodiversiteit

Vrijwel alles wat mensen eten is direct of indirect te herleiden tot biodiversiteit. Het grootste deel van onze bouwmaterialen, medicijnen en industriële grondstoffen betrekken we van biologische hulpbronnen en veel vormen van toerisme draaien voornamelijk om natuur. Biodiversiteit vertegenwoordigt daarmee een enorme economische waarde en is voor alle levensvormen op aarde van belang.

Daartoe gaan we in 2020 onder andere:

- We stimuleren het elektrisch rijden en fietsen. Zo neemt het aantal laadpalen in 2020 in Steenwijkerland toe. De fiets pakken is natuurlijk nog beter. De komende periode verbeteren we 12 fietspaden en starten we per traject met de provincie een campagne om het fietsgebruik te stimuleren. In het kader van het goede voorbeeld geven, investeren we ook in een eigen wagenpark met zero emission.
- Maar daar blijft het niet bij. Minder zichtbaar, maar minstens zo hard wordt gewerkt aan de langere termijndoelen. De bereikbaarheid van de verschillende kernen bijvoorbeeld. Nieuwe vervoersvormen worden zeker toegejuicht. 'Mobility as a Service', deelauto's en deelfietsen.... Ze maken allemaal een deel uit van het duurzame vervoer in de toekomst, evenals de wens om alternatieve en schonere brandstoffen in onze gemeente te kunnen aanbieden.
- We onderzoeken de meerwaarde van een blijverslening die het makkelijker maakt een woning levensloopbestendig te maken. In 2020 komen we met een actieplan waarin we de woon-zorgbehoefte verder uitwerken. De statushouders worden gehuisvest zoals in de halfjaarlijkse taakstelling van de rijksoverheid is beschreven. De uitkomsten van het woonbehoefteonderzoek onder woonwagenbewoners, geven in 2020 richting aan het woonwagenbeleid.
- Steenwijkerland gaat de komende jaren aan de slag met het versterken van de biodiversiteit in Steenwijkerland. In het Plan van Aanpak Biodiversiteit staat hoe de gemeente Steenwijkerland dat wil gaan doen. Zo gaan we onder andere samen met onze inwoners en gebiedspartners concrete projecten en ideeën ontwikkelen. De verzamelde plannen en ideeën nemen we op in een aanpak die we de komende jaren gaan uitvoeren. Door samen met onze inwoners actief aan de slag te gaan, versterken we niet alleen de biodiversiteit maar ook het bewustzijn en de bekendheid met het begrip biodiversiteit. In 2019 en 2020 willen we samen met inwoners en gebiedspartners komen tot een concreet actieplan waarmee we gericht gaan werken aan het versterken van de biodiversiteit in Steenwijkerland. Daarbij zijn er verschillende ambitiesniveaus denkbaar. Na het opstellen van het ambitieplan leggen we de raad een aantal scenario's voor, inclusief een financiële vertaling van de ambitieniveaus. Op basis van het gekozen ambitieniveau gaan we vervolgens van start met de uitvoering.
- We kijken ook naar het handelen van de eigen organisatie. Dit willen we onder andere doen door in de uitvoering van het beheer en onderhoud rekening te houden met de voorkomende wilde planten en dieren en bij nieuwe aanleg, renovatie en groot onderhoud biodiversiteit als onderdeel mee te nemen in voorbereiding en uitvoering.

En wat gaan we nog meer doen om de overige geformuleerde doelen te bereiken?

Wonen

- Voor de kernen met woningbehoefte, de behoefte nader uitwerken in concrete plannen per kern. Dit is een nadere uitwerking van de Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021 waarin op hoofdlijnen is weergegeven in welke kernen nog woonbehoefte is;
- Het investeringsplan sociale huur voor de noordelijke kernen en Steenwijk uitvoeren, waarbij inspanningen worden gepleegd om de verschillende geïnventariseerde woningbouwlocaties, waaronder Betap Crilux in Steenwijk, tijdig geschikt te maken voor woningbouw;
- Uitvoering geven aan de opgaven uit het rapport 'Huisvestingsopgave wonen en zorg Steenwijkerland', in samenwerking met zorginstellingen en woningcorporaties.

Kunst en cultuur

- De afgesloten prestatieafspraken met De Meenthe en Bibliotheek worden uitgevoerd en er wordt een plan van aanpak opgesteld waarin staat op welke wijze invulling gegeven wordt aan de activiteiten zoals deze momenteel door Scala worden verzorgd;
- We gaan een cultureel netwerk vormen om de samenwerking met en tussen de culturele instellingen te bevorderen en de zichtbaarheid van de cultuursector en de herkenbaarheid van de gemeente te vergroten. Ter ondersteuning wordt een cultuurmakelaar aangesteld.

Sport en bewegen

Duurzame sportinfrastructuur

- We maken een visie over hoe we het beheer en onderhoud van gemeentelijke sportaccommodaties en sportvelden organiseren;
- Bij (her)inrichting van de openbare ruimte kijken we - samen met bewoners - hoe we die meer beweegvriendelijk kunnen maken. Hiervoor stellen we aanjaagbudget beschikbaar;
- We delen goede voorbeelden van duurzame sportaccommodaties en informeren over de subsidiemogelijkheden.

Vitale sportaanbieders

- We stimuleren die opstart van vernieuwend sport- en beweegaanbod door goede voorbeelden te delen en opstartsubsidie beschikbaar te stellen;
- We kijken samen met verenigingen hoe ze door samenwerking een professionaliseringsslag kunnen maken
- We bieden minimaal 2 cursussen aan op het gebied van verenigingsondersteuning;
- Om ontmoeting en samenwerking te stimuleren organiseren we een grote sportdag;
- We gaan samen met gebruikers van sportaccommodaties aan de slag voor rookvrije sportcomplexen en een gezonder aanbod in sportkantines.

Sportevenementen

- We stellen nadere regels op voor subsidie voor sportevenementen.

Mobiliteit

- Maatregelen treffen voor het beperken van de overlast van zwaar verkeer in Blokzijl;
- Een plan uitwerken voor de Herinrichting Kallenkote (fase 2) om de verkeersveiligheid te verbeteren. Uitvoering is gepland voor 2021;
- Een eerste aanzet maken met de plannen uit het uitvoeringsplan bij de Strategische Mobiliteitsvisie;
- Samen met dorpsbelang Tuk en de bewoners plannen opstellen voor de herinrichting van de Tukseweg (fase 3). Uitvoering staat gepland voor 2023.

Onderwijs en onderwijshuisvesting

- School 't PuzzelsTuk & Dorpshuis Tuk. Het jaar 2020 wordt gebruikt voor de voorbereiding en aanbesteding van de school en het dorps huis. Tevens staat de verplaatsing van de scouting in 2020 op de planning om deze locatie geschikt te maken voor de school en het dorps huis. Een voorzichtige planning, mede afhankelijk van de bestemmingsplanprocedure van de nieuwe locatie van de scouting, geeft zicht op een nieuwe school en dorps huis in de zomer van 2021;
- Samenlevingsschool De Lisdodde Wanneperveen. Het jaar 2020 wordt gebruikt voor de voorbereiding van de nieuw te bouwen school. Eerste half jaar van 2020 is er een programma van eisen. In de tussentijd wordt gewerkt aan het geschikt krijgen van de nieuwe locatie. Hier moet een uitgebreide bestemmingsplanprocedure voor doorlopen worden. Een voorzichtige planning, mede afhankelijk van de bestemmingsplanprocedure voor de eventuele nieuwe locatie, geeft zicht op een nieuwe school in 2022;
- Emma- en Frisoschool, De Gagels Steenwijk. Het jaar 2020 wordt gebruikt voor de voorbereiding van de nieuw te bouwen school. Eerste half jaar van 2020 is er een programma van eisen. In de tussentijd wordt gewerkt aan het geschikt krijgen van de nieuwe locatie. Een voorzichtige planning, mede afhankelijk van de bestemmingsplanprocedure voor de eventuele nieuwe locatie, geeft zicht op een nieuwe school in 2022;
- RSG/CSG Eekeringe Steenwijk. Na afronding van het onderzoek hoe e.e.a. stedenbouwkundig ingepast kan worden, waarbij de consequenties voor de financiën én planning ook duidelijk worden, wordt begin 2020 gestart met de voorbereiding om te komen tot uitbreiding van de Eekeringe;
- IHP fase 2. In 2020 wordt een 'start' met de voorbereiding van fase 2 van het IHP gemaakt. Fase 2 loopt van 2021 - 2024. De volgende scholen komen in fase 2 aan bod:
 - Kinderdagcentrum Willem Alexander, Steenwijk (renovatie);
 - Kinderdagcentrum De Wiedekieker en GBS Eben Heazer, Sint Jansklooster, samen onder één dak (nieuwbouw);
 - Kinderdagcentrum De Schutsluis, Blokzijl (renovatie);
 - Voortgezet Onderwijs Lijsterbesstraat, Steenwijk (renovatie).

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 5. Mijn Steenwijkerland	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
8. Verkeersmaatregelen zwaar verkeer Blokzijl		I	50			
9a. Bespeelbaarheid sportvelden niveau basis (variant 1):						
- Investering en bijbehorende kapitaallasten	1.420	S		47	70	100
- Eenmalige kosten		I		15		
- Jaarlijks onderhoud		S	51	51	51	51
9b. Bespeelbaarheid sportvelden basis + (variant 2):						
- Investering en bijbehorende kapitaallasten	32	S	2	2	2	2
- Eenmalige kosten		I	93			
- Jaarlijks onderhoud		S				
10. Start uitvoering stratische mobiliteitsvisie		I	40			
11. Verkeersveiligheid Tukseweg fase 3		S				10
		I				290
Totaal bestedingsplan	1.452		236	115	123	453

In paragraaf 3.4. is het volledig bestedingsplan opgenomen voor alle programma's. Voor de bijbehorende toelichtingen wordt verwezen naar de PPN 2020-2023. Naast extra investeringen hebben we in het voorjaar

voorstellen gedaan voor 'bestuurlijke herprioritering'. Deze voorstellen uit de PPN zijn in paragraaf 3.3. opgenomen. Voor het programma 'Mijn Steenwijkerland' gaat het om de volgende maatregelen:

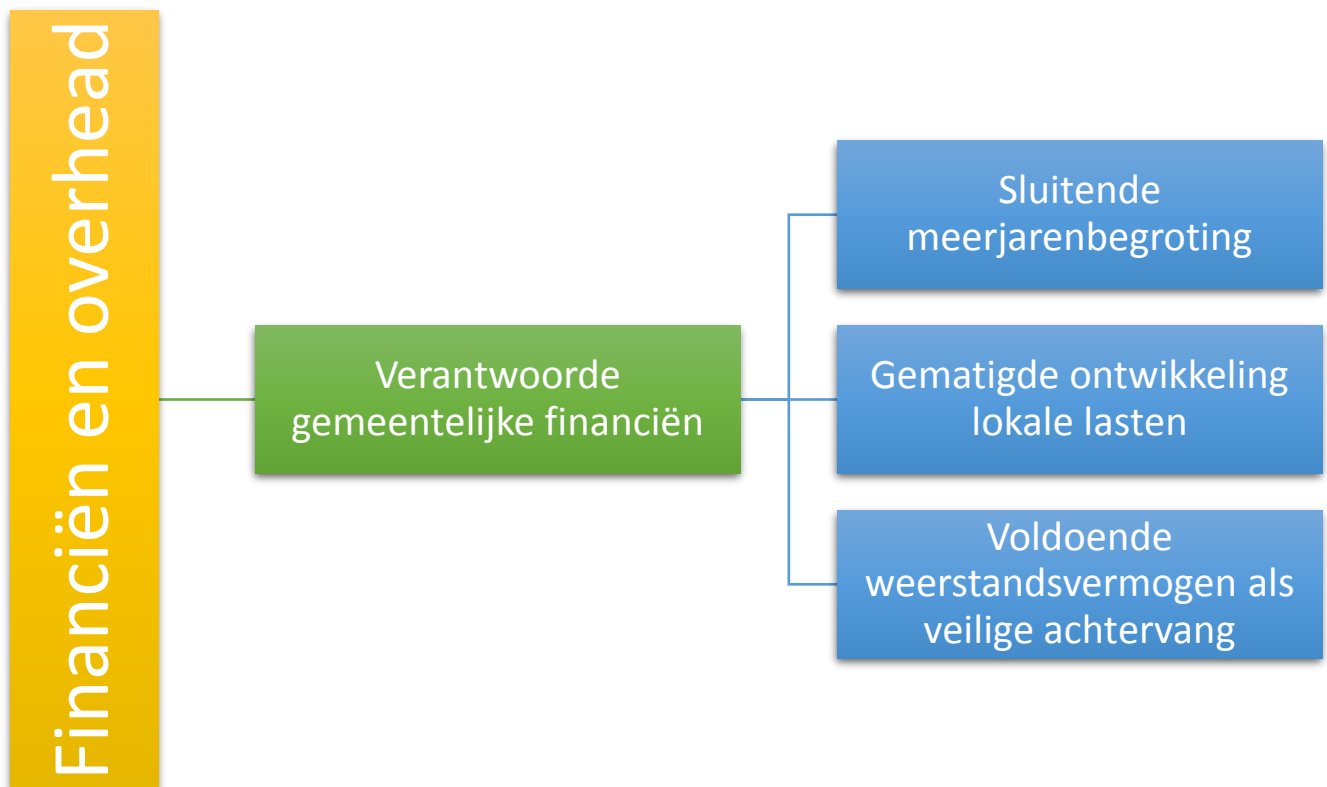
bedragen x € 1.000

Bestuurlijke herprioritering - 5. Mijn Steenwijkerland	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
<u>Wegen en verkeer</u>						
5.1. Onderhoudsbudget wegen verlagen		S	- 25	- 25	- 25	- 25
5.2. Wegen: verhogen inkomsten kabels en leidingen		S	- 25	- 25	- 25	- 25
5.3. Fasering versterken bermen		S	-	- 7	- 13	- 13
5.4. Fasering levensduurverlengende maatregelen		S	- 9	- 7	- 20	- 20
5.5. Verlagen onderhoudsbudget openbare verlichting		S	- 25	- 25	- 25	- 25
5.6. Fasering investeringen openbare verlichting (masten)		S	- 12	- 13	- 14	- 14
Fasering investeringen openbare verlichting (armaturen)		S	- 5	- 4	- 4	- 4
5.7. Parkeergarage Gasthuispoort: zelf uitvoeren onderhoud		S	- 10	- 10	- 10	- 10
5.8. Fasering investeringen: afschrijvingslasten	- 350	S	- 144	- 109	- 13	- 13
Fasering investeringen: rentelasten		S	- 42	- 9	- 11	- 7
5.9. Energie openbare verlichting en overige gebouwen		S	- 30	- 30	- 30	- 30
<u>Groen en spelen</u>						
5.10. Speelvoorzieningen		S	- 20	- 20	- 20	- 20
<u>Overig</u>						
5.11. Zwembad De Waterwijck		S	- 40	- 40	- 40	- 40
5.12. Toename inkomsten begraafrechten		S	- 60	- 60	- 60	- 60
5.13. Herprioritering overhead en taken Scala		S			- 100	- 100
5.14. Herprioritering budget aankopen kunst		S	- 30	- 30	- 30	- 30
5.15. Verlagen exploitatiebudget wijkvisie Steenwijk-West		S	- 20	- 20	- 20	- 20
5.16. Schoonmaak budgetten gemeentelijke gebouwen		S	- 20	- 20	- 20	- 20
Totaal bestuurlijke herprioritering	- 350		- 517	- 454	- 480	- 476

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 5. Mijn Steenwijkerland	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 25.957	- 26.553	- 23.733	- 22.444	- 23.909	- 23.818
Baten	9.996	9.245	8.758	7.402	8.024	8.094
Saldo van baten en lasten	- 15.962	- 17.308	- 14.975	- 15.042	- 15.885	- 15.723
Mutatie reserves						
Toevoegingen	-	- 200	- 130	- 100	-	-
Onttrekkingen	-	3.374	2.371	757	507	341
Mutatie reserves	-	3.174	2.241	657	507	341
Resultaat	- 15.962	- 14.134	- 12.735	- 14.385	- 15.378	- 15.383
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	- 15.962	- 14.134	- 12.735	- 14.385	- 15.378	- 15.383

2.10. Programma 'Financiën en overhead'

In het Coalitieakkoord 'Door verbinding naar resultaat' is voor wat betreft de financiën een aantal uitgangspunten meegegeven aan het college:

1. Wij willen een solide financieel beeld voortzetten met een reëel sluitende meerjarenbegroting;
2. De algemene reserve zit nu op voldoende omvang en wij willen dat zo houden als een veilige achtervang;
3. De lokale lasten worden jaarlijks trendmatig aangepast en stijgen niet meer;
4. Financiële ruimte voor prioriteiten moet gevonden worden door herschikking;
5. Voor de uitvoering van de programma's wordt per programma een aanjaagbudget beschikbaar gesteld.

Deze uitgangspunten zijn hieronder vertaald in doelen en resultaten.

Wat zijn onze doelen en resultaten?

Doel	Sluitende meerjarenbegroting
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Een materieel en reëel sluitende begroting voor alle jaren is het uitgangspunt. Dat betekent dat de uitgaven en inkomsten structureel en reëel in evenwicht zijn.

Doel	Gematigde ontwikkeling lokale lasten
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uitgangspunt is om de Onroerende Zaakbelasting (OZB) jaarlijks niet meer dan trendmatig te verhogen;

	<ul style="list-style-type: none"> Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden wijzigingen in de kosten verhaald door de desbetreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen (gesloten huishouding). Om grote tariefschommelingen te voorkomen, wordt gebruikgemaakt van de voorziening Reiniging en de voorziening Riolerling.
--	---

Doel	Voldoende weerstandsvermogen als veilige achtervang
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> Op basis van een goede en betrouwbare risicocontrole komen tot een juiste analyse, beoordeling en beheersing van risico's; Voldoende weerstandscapaciteit (algemene reserve en de ruimte binnen de OZB) om financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Een materieel en reëel sluitende begroting voor alle jaren is het uitgangspunt waarbij de belastingen niet meer dan trendmatig worden verhoogd. Met deze begroting zijn wij daar in geslaagd, mede door een fors pakket aan maatregelen in het kader van de bestuurlijke herprioritering. De meerjarenbegroting is materieel sluitend.

Om een goed beeld te krijgen van de gemeentelijke financiën hanteren wij verder een aantal financiële kengetallen: netto schuldquote, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en met ingang van deze begroting de weerstandsratio. In de paragraaf 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' zijn deze kengetallen opgenomen en wordt inzicht gegeven in het risicoprofiel van de gemeente. Daarmee wordt inzicht geboden in hoe robuust de begroting is.

We zijn terughoudend met het verhogen van de lokale lasten. Wij streven naar een gematigde ontwikkeling van de lasten die we in rekening brengen aan inwoners en ondernemers. Echter, dat uitgangspunt hebben we helaas moeten loslaten voor 2020. De lokale lasten - OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing - stijgen in 2020 met 3% extra, bovenop de trendmatige groei van 1,6%.

Wat mag het kosten?

bedragen x € 1.000

Bestedingsplan - 6. Financiën en overhead	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
12. Structureel inzetten formatie als security specialist ICT		S	70	70	70	70
Totaal bestedingsplan		-	70	70	70	70

In paragraaf 3.4. is het volledig bestedingsplan opgenomen voor alle programma's. Voor de bijbehorende toelichtingen wordt verwezen naar de PPN 2020-2023. Naast extra investeringen hebben we in het voorjaar voorstellen gedaan voor 'bestuurlijke herprioritering'. Deze voorstellen uit de PPN zijn in paragraaf 3.3. opgenomen. Voor het programma 'Financiën en Overhead' gaat het om de volgende maatregelen:

bedragen x € 1.000

Bestuurlijke herprioritering - 6. Financiën en overhead	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
6.1. Inkomsten KCC Zwartewaterland (werkplekken en applicaties)		S	- 34	- 34	- 34	- 34

bedragen x € 1.000

Bestuurlijke herprioritering - 6. Financiën en overhead	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Inkomsten KCC Zwartewaterland (aansturing en gesprekken)		S	- 9	- 9	- 9	- 9
6.2. ICT: wijzigingen antivirus software en onderhoud hardware		S	- 30	- 30	- 30	- 30
6.3. ICT: verlagen vervangingsinvesteringen (kapitaallasten)		S	- 2	- 2	- 15	- 15
6.4. ICT: verlagen investering in E-HRM (kapitaallasten)		S	- 6	- 6	- 6	- 6
6.5. Kantoorbenodigdheden		S	- 8	- 8	- 8	- 8
6.6. Verlagen vervangingsinvesteringen (kapitaallasten)		S	- 12	- 12	- 12	- 12
Totaal bestuurlijke herprioritering		-	- 100	- 100	- 113	- 107

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten - 6. Financiën en overhead	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten						
Lasten	- 14.257	- 18.489	- 16.578	- 16.128	- 15.698	- 15.544
Baten	82.059	85.280	86.838	87.503	87.553	88.302
Saldo van baten en lasten	67.802	66.792	70.260	71.375	71.854	72.758
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 5.177	- 746	- 1.059	-	-	-
Onttrekkingen	10.446	827	2.449	-	-	-
Mutatie reserves	5.268	81	1.390	-	-	-
Resultaat	73.070	66.873	71.650	71.375	71.854	72.758
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	73.070	66.873	71.650	71.375	71.854	72.758

Verbonden Partijen

De volgende verbonden partijen leveren via het aandelendividend een bijdrage aan de gemeentelijke financiële positie:

- BNG Bank
- Enexis
- Rendo
- Vitens
- Rova
- Wadinko

In de begroting wordt rekening gehouden met het jaarlijks te ontvangen dividend. Dit dividend is uiteraard afhankelijk van de prestaties en winstgevendheid van deze ondernemingen en vormt daarmee een risico voor de begroting. Een belangrijk risico vormt op dit moment de beperking van verhoging van de tarieven, die de Autoriteit Consument en Markt (ACM) (toezichthouder) de nutsbedrijven oplegt in verband met de lage rentestand. Dit heeft gevolgen voor het uit te keren dividend van deze bedrijven.

In de bijlage Verbonden Partijen wordt nader op de afzonderlijke verbonden partijen ingegaan.

2.11. Programmatische werken

In het Coalitieakkoord 'Door verbinding naar resultaat' staat vermeld dat we het programmatische werken introduceren. Daarmee willen we sturen op samenhang en resultaat. In de genoemde bestuursprogramma's zijn de verschillende sectorale onderwerpen in logisch verband gezet.

Vanuit de ambities en doelen die zijn geformuleerd bij de verschillende bestuursprogramma's zijn drie afzonderlijke programma's benoemd met een eigen programmastructuur en een (ambtelijk) programmamanager. Het gaat om de volgende programma's:

1. Programma Duurzaam en Be-Leefbaar Toerisme;
2. Programma Omgevingswet;
3. Programma Duurzaam.

Deze programma's zien hieronder toegelicht.

Programma Duurzaam en Be-Leefbaar Toerisme (DBT)

Eind 2018 is gestart met een programmatische aanpak onder de titel 'Duurzaam (Be)Leefbaar Toerisme' (DBT). Hierin zijn de activiteiten van de Stichting Weerribben-Wieden, de projecten uit de Regiodeal 'Leefbaar Giethoorn 2019-2021', en toeristische projecten van de gemeente Steenwijkerland met elkaar verbonden. Samen vormen deze drie sporen het programma DBT. De hoofddoelstelling van het DBT-programma is om projecten te realiseren die bijdragen aan een versterking van de (toeristische) economie, waarbij een duurzame balans tussen ecologie, economie en leefbaarheid wordt nagestreefd. Ambitie daarbij is: meer welvaart en welzijn voor de bewoners van Steenwijkerland, gericht op de langere termijn.

Het eerste spoor noemen we het Duurzaamheidsspoor. Hierin speelt de Stichting Weerribben-Wieden een hoofdrol. Alle belanghebbende partners in de gemeente Steenwijkerland zijn hierin vertegenwoordigd. In dit Publiek Private Partnerschap (PPP) wordt gestreefd naar een duurzame ontwikkeling van de regio met een goede balans tussen ecologie, economie en leefbaarheid. Hier wordt een visie voor de middellange en lange termijn ontwikkeld. Ook werken we met landelijke instituten aan betere data en monitoring, waarmee ingespeeld kan worden op trends en ontwikkelingen. Educatie krijgt hierbij een belangrijke positie. Ambitie is om het Nationaal Park door te ontwikkelen tot een Nationaal Park van wereldklasse. Daartoe wordt het merk 'Weerribben-Wieden' verder ontwikkeld met huisstijl en communicatieconcept, die de basis vormen voor de marketingcommunicatie. Met de uitvoering van het 'Duurzaamheidsspoor' wordt een belangrijke basis gelegd voor de andere twee sporen: het '(Be)leefbaarheidsspoor' en het 'Toerismespoor'. Feitelijk kunnen de drie sporen niet los van elkaar gezien.

Het tweede spoor noemen we het '(Be-)Leefbaarheidsspoor'. Hier staan leefbaarheid en beleefbaarheid centraal. Niet voor niets staat bij (Be)leefbaarheid 'Be' tussen haakjes. Het zijn twee begrippen, die nauw verbonden zijn, maar vanuit een verschillend gezichtspunt: leefbaarheid vanuit de inwoner, beleefbaarheid vanuit de toerist en recreant. (Be)leefbaarheid beoogt dat de beleefbaarheid bijdraagt aan de leefbaarheid en de leefbaarheid ervoor zorgt dat het gebied beleefbaar blijft. Ze hebben elkaar nodig. Dit spoor spitst zich in belangrijke mate toe op Giethoorn, dat de laatste jaren steeds vaker genoemd wordt in de discussie over toerisme. Daarom participeren ook de provincie Overijssel en het Rijk in dit spoor. In dit spoor wordt gewerkt met een gebiedsgerichte aanpak, waar de gemeente Steenwijkerland, 't Gieters Belang en Giethoorn Onderneemt in een tripartiete constructie samenwerken.

Het derde spoor is het 'Toerismespoor'. Het betreft deels de reguliere Toerisme-activiteiten van de gemeente, zoals de fietsinfrastructuur en projecten met de provincie (Gastvrij Overijssel), maar ook de grote investeringsprojecten, zoals station Steenwijk en Noorderpoort, die gezien risico's, aansprakelijkheid en kapitaalsbehoefte het beste belegd kunnen worden bij de gemeente. Reguliere lijnactiviteiten op het gebied van toerisme en recreatie, die voorheen bij

'Werk aan de Winkel' waren ondergebracht, worden voor de duur van dit programma in dit spoor meegenomen, zodat integraliteit gewaarborgd is en ook na de periode van extra projectgelden de basis overeind blijft.

In essentie gaat het om de optimale balans tussen leefbaarheid, ecologie en economie. Oftewel: people, planet and profit. In feite niets nieuws onder de zon, maar andere verschijningsvormen!

De hoofddoelstellingen vallen in een aantal subdoelstellingen uiteen:

1. Kwaliteitsimpuls realiseren in het gebied (infrastructuur, voorzieningen, gastheerschap etc.);
2. Verbeteren van balans tussen toerisme en leefbaarheid en tussen economie en ecologie;
3. Duurzame investeringen aanjagen, passend bij gebied en ter versterking van de concurrentiepositie;
4. Omgaan met en inspelen op verwachte toeristische groei en door middel van positionering keuzes maken over de toeristen/doelgroepen waar we ons primair op richten.

Sinds 2015 is de werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector toegenomen. 2018 heeft een beperkte daling laten zien. Over langere periode verwachten we dat de werkgelegenheid zal blijven toenemen. Het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC) gaat ervan uit dat het aantal buitenlandse toeristen dat Nederland bezoekt tot 2030 zal blijven stijgen en dat ook het binnenlands toerisme zal blijven toenemen. Dit zal naar verwachting ook in onze gemeente leiden tot hogere bestedingen en dat zal in de omzet van de bedrijven zichtbaar worden. In Giethoorn leidt dit al op bepaalde momenten tot problemen met de leefbaarheid. Hier zullen we ons de komende periode op blijven richten. Onderdeel hiervan is het verleiden van de toerist om niet (alleen) Giethoorn te bezoeken maar ook eens een bezoek te brengen aan de toeristische bedrijven in de regio. De investeringen, voortkomende uit het bidboek 'Land van Weerribben en Wieden' zijn hierop gericht. Er wordt gewerkt aan de voorbereidingen voor realisatie zodat in 2020 kan worden gestart met de uitvoering. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het realiseren van een fysieke ontvangstpoort van het gebied bij het intercitystation Steenwijk en de aanleg en aanpak van fietspaden.

De opgaven volgend uit het bidboek hangen nauw met elkaar samen en hebben veel raakvlakken met andere beleidsvelden. We werken hierbij nauw samen met diverse partijen waaronder de Stichting Weerribben-Wieden, waarin de gebiedspartners die betrokken zijn bij de toeristische ontwikkeling van onze gemeente vertegenwoordigd zijn.

De plannen, zoals gepresenteerd in het bidboek, zijn als Regiodeal aangeboden aan het Rijk. Het verzoek om een rijksbijdrage is in dat kader niet gehonoreerd. We voeren lobby om het Rijk te bewegen toch zijn verantwoordelijkheid te nemen en hier financieel aan bij te dragen. In dit kader zijn in het voorjaar van 2019 kamerleden uitgenodigd om duidelijk te maken waarom investeringen nodig zijn om toeristen te verleiden om de regio te bezoeken (en daarmee Giethoorn te ontlasten). Samen met diverse gebiedspartijen hebben we daarbij de problematiek en onze plannen onder de aandacht gebracht. Dit heeft geleid tot diverse moties in de Tweede Kamer waarbij staatssecretaris Mona Keijzer o.a. is verzocht 'actief bij te dragen aan het welslagen van dit project'. We blijven ons inspannen om ervoor te zorgen dat dit ook een financiële vertaling krijgt.

In het najaar 2019 wordt de kwaliteit en het perspectief van de bedrijven in de regio onderzocht door middel van een kwaliteitsscan. Op basis van dit onderzoek kunnen we bedrijven beter ondersteunen zodat ze klaar zijn om de extra toeristen te ontvangen. Om beter te kunnen bekijken of onze maatregelen ook werken en om ons beleid tijdig te kunnen bijsturen hebben we meer cijfers en feiten nodig. Onder verantwoordelijkheid van de Stichting Weerribben-Wieden en in nauwe samenwerking met het NBTC en MarketingOost gaan we de komende periode zorgen dat er meer betrouwbare data beschikbaar komen.

In 2019 wordt, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Weerribben-Wieden, gewerkt aan het opstellen van een visie recreatie & toerisme die begin 2020 aan uw raad wordt voorgelegd. Tegelijkertijd wordt samen met de partners in Giethoorn een dorpsvisie opgesteld, die ook begin 2020 aan uw raad wordt voorgelegd. Beide visies

worden nauw op elkaar afgestemd en vormen na vaststelling door uw raad een belangrijke basis voor toekomstig beleid.

In 2020 zal de nadruk liggen op:

- Visie recreatie & toerisme Weerribben-Wieden en dorpsvisie Giethoorn plus doorvertaling in beleid en projecten;
- Het verleiden van de toerist om de regio te ontdekken door o.a. realisering van de projecten uit het bidbook 'Land van Weerribben en Wieden' en doorontwikkeling van het poortenconcept;
- Het realiseren van projecten op basis van de visie voor de binnenstad van Steenwijk om de toeristische potentie van Steenwijk te versterken.

Het programma DBT heeft een relatie met alle bestuursprogramma's. Investerings ten behoeve van het toerisme kunnen ook gebruikt worden door (recreërende) inwoners. Denk hierbij aan fietspaden, versterken mobiliteit etc. Ook is er een sterke relatie met de overige doelen van het bestuursprogramma 'Werk aan de Winkel'

1. Excellent vestigingsklimaat (goede recreatieve voorzieningen dragen bij aan een excellent vestigingsklimaat);
2. Versterken regionale samenwerking (maatregelen kunnen alleen in nauwe samenwerking binnen de regio en zullen deze samenwerking versterken);
3. Versterken Arbeidsmarkt (hogere bestedingen, verspreid over de regio en het jaar, leiden tot versterking arbeidsmarkt).

Programma Omgevingswet

De Omgevingswet treedt op 1 januari 2021 in werking. Landelijk is voorgeschreven wat we (minimaal) moeten doen om straks met de Omgevingswet te kunnen werken. Bij de voorbereidingen van de invoering van de wet hebben we uitgebreid stil gestaan bij de vraag: wat wordt er beter voor onze inwoners en ondernemers? Dat heeft onder meer geleid tot de volgende toekomstbeelden:

- Onze inwoners en ondernemers weten wat kan en wat mag als het om ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving gaat. Ze vinden alles op één plek, hun vragen worden integraal afgewogen en ze weten snel waar ze aan toe zijn.
- Onze inwoners en ondernemers kunnen rekenen op een dienstverlening die aansluit bij hun vraag. Ze weten wat ze van ons mogen verwachten. Wat snel kan, doen we snel. We denken mee en zijn duidelijk.
- Onze informatie is toegankelijk voor iedereen. Dat betekent dat onze inwoners en ondernemers over dezelfde informatie kunnen beschikken als wij. Hebben zij een vraag gesteld, dan hebben ze digitaal inzicht in de voortgang ervan. Natuurlijk houden we daarbij wél rekening met ieders privacy. Zijn meerdere overheden betrokken? Dan vragen we onze inwoners en ondernemers niet steeds om dezelfde informatie.
- Onze inwoners en ondernemers merken dat er één gemeentelijke organisatie is. Het maakt niet uit bij wie ze binnenkomen. Er zijn geen barrières tussen de verschillende teams en er wordt goed samengewerkt.
- Onze inwoners en ondernemers ervaren dat hun vraag centraal staat. Ze merken dat medewerkers met hen meedenken en proberen om samen tot een oplossing te komen.

Hier komen we natuurlijk niet vanzelf. Er moet veel werk voor worden verzet in 2020 aangezien de wet op 1 januari 2021 in werking treedt. Natuurlijk moet er ook na die datum nog veel gebeuren, maar desalniettemin is 2020 een erg belangrijk jaar.

De belangrijkste acties die in 2020 plaatsvinden vanuit het programma Omgevingswet:

- Opstarten doorontwikkeling huidige omgevingsvisie naar de uiteindelijke omgevingsvisie (deadline 2024);
- Opstarten ontwikkeling omgevingsplan (deadline 2029);
- Inrichting van de vergunningsprocessen volgens (landelijke) serviceformules;
- Aanschaf/aanbesteding software voor ons vergunningsproces, omgevingsdocumenten, aansluiting op het DSO en de implementatie van de bijbehorende processen;

- Inrichten van het gebruik van toepasbare regels en vragenbomen voor onze meest aangevraagde producten;
- Training van medewerkers om te kunnen werken volgens de Omgevingswet, om inwoners en ondernemers te kunnen ondersteunen;
- Bijeenkomsten voor college en raad ter voorbereiding op de Omgevingswet.

Niet al deze activiteiten beginnen pas in 2020 of eindigen in 2020, maar voorgaande opsomming betreft wel de belangrijkste activiteiten die plaatsvinden in het kader van de Omgevingswet.

Programma Duurzaam

In paragraaf 2.6 zijn de ambities, doelen en beoogde resultaten voor het bestuursprogramma Duurzaam weergegeven, onderverdeeld naar 3 thema's: energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie. Het ambtelijk programma Duurzaam sluit hier een-op-een op aan en de 3 thema's zijn via een 8-tal sporen uitgewerkt, te weten:

1. Steenwijkerland bespaart energie en wordt aardgasvrij;
2. Steenwijkerland klimaatbestendig;
3. Steenwijkerland wekt op:
4. Duurzame bedrijvigheid in Steenwijkerland;
5. De gemeente helpt u op weg;
6. De gemeente geeft het goede voorbeeld;
7. Afval = grondstof;
8. Steenwijkerland duurzaam mobiel.

Om de doelen en concrete resultaten te behalen, kiezen we voor een programmatische aanpak. De vertaling van deze aanpak is vastgelegd in een programmaplan. De huidige collegeperiode is vooralsnog de reikwijdte van dit programma. Aanvullend op het belang van een samenhangende, integrale en op een einddatum gerichte aanpak zijn er nog meer redenen om te kiezen voor een programmatische aanpak:

1. Een programmatische aanpak helpt ons bij te dragen aan de realisatie van de ambities van het college;
2. De doelen – ook na uitwerking in het programma – zijn niet altijd helder en concreet, vaak gaat het om na te streven effecten;
3. Er is sprake van diverse projecten in het programma die een sterke onderlinge afhankelijkheid tot elkaar hebben;
4. Er zijn nog behoorlijk grote onzekerheden;
5. De gevraagde transitie grijpt diep in op de organisatie;
6. De opgaven vragen een aanpak waarin inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen op een goede wijze worden betrokken en hun krachten op een goede wijze worden aangewend.

Met een programmatische aanpak willen we een samenhangende aanpak bevorderen om onze organisatie voor te bereiden op de duurzaamheidsvraagstukken, onderverdeeld naar circulaire economie, klimaatadaptatie en de energietransitie.

Daarbij is het van belang de volgende context in acht te nemen:

- circulaire economie en de energietransitie zorgen voor een transformatie van de economie in de komende decennia en gaan gepaard met grote veranderingen voor inwoners en bedrijven.
- Klimaatadaptatie en de energietransitie hebben een behoorlijke impact op de verandering van onze leefomgeving, denk daarbij aan zonneparken en windmolens, maar ook waterberging en vergroening van versteende omgevingen.

2.12. Overzicht totale programmabegroting

In onderstaand overzicht is het materieel resultaat weergegeven voor de komende jaren. Deze is voor de jaren 2020 tot en met 2023 positief.

bedragen x € 1.000

Overzicht baten en lasten	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Programma's						
Lasten						
1. De inwoner op 1	- 10.412	- 11.442	- 10.241	- 10.109	- 9.735	- 9.317
2. Duurzaam	- 8.760	- 10.071	- 9.173	- 9.089	- 9.430	- 9.070
3. Werk aan de winkel	- 12.320	- 12.429	- 7.194	- 5.943	- 5.908	- 4.499
4. Samenredzaam	- 59.503	- 59.543	- 61.689	- 58.832	- 58.403	- 58.172
5. Mijn Steenwijkerland	- 25.957	- 26.553	- 23.733	- 22.444	- 23.909	- 23.818
6. Financiën en overhead	- 4	-	-	-	-	-
Totaal Lasten	- 116.956	- 120.038	- 112.029	- 106.417	- 107.384	- 104.876
Baten						
1. De inwoner op 1	2.953	3.410	1.943	2.235	2.068	1.888
2. Duurzaam	4.821	5.161	5.041	5.085	5.590	5.187
3. Werk aan de winkel	9.676	8.229	5.434	4.353	4.291	2.783
4. Samenredzaam	16.250	14.773	15.281	15.087	15.381	15.381
5. Mijn Steenwijkerland	9.996	9.245	8.758	7.402	8.024	8.094
6. Financiën en overhead	1.355	1.318	1.471	1.786	1.841	1.841
Totaal Baten	45.050	42.136	37.927	35.948	37.196	35.174
Totaal Programma's	- 71.907	- 77.903	- 74.102	- 70.469	- 70.188	- 69.701
Algemene dekkingsmiddelen						
Lasten						
Algemene dekkingsmiddelen	- 692	- 431	- 471	- 450	- 406	- 343
Overhead	- 13.585	- 17.062	- 16.319	- 15.891	- 15.505	- 15.414
Onvoorzien	- 143	- 1.289	44	44	44	44
Totaal Lasten	- 14.420	- 18.781	- 16.747	- 16.297	- 15.867	- 15.713
Baten						
Algemene dekkingsmiddelen	79.046	82.403	84.241	84.205	84.259	85.008
Overhead	1.568	1.560	1.127	962	903	903
Onvoorzien	90	-	-	550	550	550
Totaal Baten	80.704	83.963	85.367	85.717	85.712	86.461
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	66.284	65.182	68.621	69.421	69.845	70.749
Mutatie reserves						
Toevoegingen	- 5.880	- 2.050	- 2.388	- 829	- 694	- 596
Onttrekkingen	12.262	13.049	7.908	1.927	1.077	341
Totaal Mutatie reserves	6.382	10.999	5.520	1.098	382	- 256
Saldo programmabegroting	760	- 1.722	38	50	39	791
Af: incidentele baten en lasten	-	-	-	-	-	-
Materieel resultaat	760	- 1.722	38	50	39	791

2.13. Overzicht algemene dekkingsmiddelen

Onderstaand overzicht biedt inzicht in de samenstelling van de algemene dekkingsmiddelen, inclusief de verplichte taakvelden voor overhead en onvoorzien.

bedragen x € 1.000

Algemene dekkingsmiddelen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Algemene dekkingsmiddelen						
Uitkeringen Gemeentefonds						
Algemene uitkering	44.111	63.499	65.335	65.512	65.735	66.613
Integratie-uitkering Sociaal domein	24.900	9.003	8.793	8.525	8.326	8.200
Uitkeringen Gemeentefonds	69.011	72.502	74.127	74.037	74.061	74.813
Onroerende Zaak Belasting						
OZB woningen	4.235	4.222	4.442	4.442	4.442	4.442
OZB niet-woningen	2.699	2.800	2.931	2.931	2.931	2.931
Uitvoering wet WOZ	- 461	- 503	- 496	- 496	- 496	- 496
Onroerende Zaak Belasting	6.473	6.519	6.876	6.876	6.876	6.876
Belastingen overig						
Hondenbelasting	179	200	204	204	204	204
Bestrijding hondenpoep	- 4	- 15	- 15	- 15	- 15	- 15
Heffing en invordering overige belastingen	- 0	16	16	16	16	16
Overige	- 15	-	-	-	-	-
Belastingen overig	160	201	204	204	204	204
Treasury						
Dividend	2.648	2.497	2.448	2.508	2.541	2.541
Overige	62	253	113	131	170	231
Treasury	2.711	2.749	2.562	2.638	2.712	2.772
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	78.354	81.972	83.769	83.756	83.854	84.666
Overhead						
Overhead	- 12.017	- 15.501	- 15.192	- 14.929	- 14.602	- 14.511
Totaal Overhead	- 12.017	- 15.501	- 15.192	- 14.929	- 14.602	- 14.511
Onvoorzien						
Onvoorzien	- 52	- 1.289	44	594	594	594
Totaal Onvoorzien	- 52	- 1.289	44	594	594	594
Totaal	66.284	65.182	68.621	69.421	69.845	70.749

2.14. Overhead

In het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is voorgeschreven dat jaarlijks in de programmabegroting een apart overzicht moet worden opgenomen van de kosten van de overhead. Hiermee krijgt uw raad op een eenvoudige wijze inzicht in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie.

Om te kunnen vaststellen welke kosten verband houden met de sturing en ondersteuning van het primaire proces en zodoende gerekend kunnen worden tot de overhead, wordt de volgende definitie gehanteerd: *Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.*

De kosten van sturing en ondersteuning van de directe medewerkers (overhead) bestaan in ieder geval uit:

- Loonkosten (onder meer: financiën, personeel en organisatie, inkoop, juridische zaken, leidinggevenden, bestuurszaken en bestuursondersteuning);
- ICT kosten;
- Huisvesting en facilitaire zaken;
- Uitbestedingskosten bedrijfsvoering;
- Overige materiële kosten (waaronder tractie, gereedschappen, kantoorbenodigdheden).

Met deze definitie wordt een eenduidig inzicht geboden in de kosten die direct zijn toe te rekenen aan bepaalde taakvelden. In de praktijk zijn dit veelal loonkosten die direct zijn toe te rekenen tot bepaalde activiteiten binnen een van de bestuursprogramma's. Die kosten zijn dan ook opgenomen onder het desbetreffende programma en niet betrokken bij de berekening van het bedrag aan overhead.

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten en verantwoorden van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan de grondexploitaties en de investeringen. Deze uitzondering is gemaakt omdat het niet toerekenen van overhead aan dergelijke investeringen zou leiden tot een begrotingstekort. Voor de gemeente Steenwijkerland wordt rekening gehouden met een bedrag van € 0,3 miljoen in 2020. Dit bedrag ligt aanzienlijk lager dan het bedrag dat was geraamd voor 2019 (€ 0,7 miljoen). Reden hiervan is dat de raad op 11 april 2017 heeft besloten het prestatiecontract te beperken tot gesloten huishoudingen, de grondexploitaties en de subsidiabele projecten voor zover de toegerekende uren van deze projecten subsidiabel zijn.

Zoals uit onderstaande tabel blijkt, bedragen de kosten voor overhead in totaal € 15,2 miljoen voor 2020. Uitgedrukt in een percentage van de totale exploitatielasten, vóór mutaties in de reserves, bedraagt de overhead 12%. Ter illustratie: In de Programmabegroting 2019-2022 is voor het begrotingsjaar 2019 een percentage opgenomen van 13%.

Overhead	bedragen x € 1.000			
	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
A. Loonkosten overhead	- 11.459	- 11.140	- 11.009	- 10.952
B. ICT kosten	- 1.769	- 1.761	- 1.751	- 1.718
C. Huisvestingskosten	- 841	- 924	- 777	- 767
D. Uitbestedingskosten bedrijfsvoering	- 195	- 141	- 140	- 140
E. Overige materiele kosten	- 1.261	- 1.297	- 1.260	- 1.267
F. Prestatiecontract	334	334	334	334
Totaal overhead	- 15.192	- 14.929	- 14.602	- 14.511
(A) Totale lasten begroting (exclusief mutaties reserves)	- 128.776	- 122.714	- 123.252	- 120.589
(B) Totaal overhead	- 15.192	- 14.929	- 14.602	- 14.511
Totaal overhead / Totale lasten (B/A)	12%	12%	12%	12%

3. Financiële positie

3.1. Inleiding

In hoofdstuk 2.3. hebben wij reeds het meerjarenbeeld geschetst. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de totstandkoming van dit beeld. Bij de behandeling van de PPN 2020-2023 heeft u ingestemd met de kaders voor de samenstelling van deze programmabegroting. Voor zover niet anders is vermeld, zijn deze kaders dan ook gehanteerd. In onderstaande tabel zijn ze nogmaals weergegeven. Verder treft u in dit hoofdstuk een toelichting aan op de reguliere herijkingen en wordt nader ingegaan op de reserves en voorzieningen.

3.2. Uitgangspunten programmabegroting

Bij de samenstelling van de Programmabegroting 2020-2023 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Uitgangspunten programmabegroting	Grondslag
Raadsbesluiten	t/m raadsvergadering 9 juli 2019
Looninflatie*	1,9%
Prijsinflatie inkomstenbudgetten	1,6%
Prijsinflatie uitgavenbudgetten	0,8%
Prijsinflatie grondexploitatie	2,0%
Stijging opbrengsten grondexploitatie	1,5%
Rente grondexploitaties	1,0%
Rekenrente (omslagpercentage)	1,25%
Marktrente*	1,5%
Prijsinflatie verstrekte subsidies	0,8%
Prijsinflatie gemeentelijke belastingen en rechten*	1,6%
Areaaluitbreiding wegen en wegmeubilair, openbare verlichting en openbaar groen	117 woningen
Tarief 2020 voor het prestatiecontract	€ 90
Algemene uitkering uit het gemeentefonds	Meicirculaire 2019
Aantal woonruimten per 1-1-2019 (geraamde groei 2019)	20.324 (117)
Aantal inwoners per 1-1-2019 (geraamde groei 2019)	43.935 (147)
Areaaluitbreiding riolering	-

De uitgangspunten die zijn gewijzigd ten opzichte van de kaders die in de PPN waren opgenomen, zijn voorzien van een sterretje. Verderop in dit hoofdstuk worden deze posten nader toegelicht.

3.3. Bestuurlijke herprioritering

In de PPN 2020-2023 is een pakket aan maatregelen aan u voorgelegd ter grootte van ongeveer € 2 miljoen structureel om ons structurele uitgavenniveau te beperken. Tijdens de raadsvergadering van 9 juli 2019 heeft uw raad een amendement aangenomen waardoor het jaarlijks budget voor het zogenaamde 'Mantelzorgcompliment' in stand is gebleven (€ 50.000 structureel vanaf 2020). De maatregel om het budget te schrappen, is daarom niet langer opgenomen in onderstaand totaaloverzicht met maatregelen voor bestuurlijke herprioritering.

Perspectiefnota 2020-2023 (bestuurlijke herprioritering)	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
<u>1. De inwoner op 1</u>						
1.1. Vrijval (deel) aanjaagbudget programma 'Inwoner op 1'		S	- 31	- 31	- 31	- 31
1.2. Herprioritering budget media, lokale omroep SLOS		S	- 10	- 10	- 10	- 10
1.3. Stoppen project internationale samenwerking		S	- 13	- 13	- 13	- 13
1.4. Verlagen budget representatie		S	- 15	- 15	- 15	- 15
1.5. Verlagen budget jongerenparticipatie		S	- 6	- 6	- 6	- 6
<u>2. Duurzaam</u>						
2.1. Routekaart Energie Neutraal Maatschappelijk Vastgoed 2050	- 384	S	- 10	- 20	- 29	- 29
2.2. Herstructureren Beheer en Onderhoud Maatsch. Vastgoed		S	- 160	- 175	- 190	- 195
2.3. Duurzame Maatschappelijk Vastgoed Portefeuille		I	- 125	- 125	- 125	- 125
2.4. Stelpost: Afval evenementen		S	- 17	- 27	- 37	- 37
<u>3. Werk aan de winkel</u>						
3.1. Aanleg breedband buitengebied		I	- 66			
3.2. Regio Zwolle (basisbijdrage)/Ontwikkelfonds		S	- 30	- 28	- 26	- 24
3.3. Vrijval budget TRAP		S	- 36	- 36	- 36	- 36
<u>4. Samenredzaam</u>						
4.1. Kortdurende peuteropvang		S	- 210	- 210	- 210	- 210
4.2. IGSD - beperken externe inhuur		S	- 200	- 200	- 200	- 200
4.3. Apparaatskosten RSJ		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.4. Dyslexiezorg overhevelen naar het onderwijs		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.5. Mindfit		S	- 24	- 24	- 24	- 24
4.6. Zorgintensieve gezinnen		S	- 225	- 225	- 225	- 225
4.7. Integrale begeleidingstrajecten		S	- 25	- 25	- 25	- 25
4.8. WMO woningaanpassingen		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.9. Mantelzorgcompliment		S	- 50	- 50	- 50	- 50
4.10. Verwijsindex Risicjongeren (VIR)		S	- 15	- 15	- 15	- 15
4.11. Onderwijsbegeleiding		S	- 80	- 80	- 80	- 80
<u>5. Mijn Steenwijkerland</u>						
<u>Wegen en verkeer</u>						
5.1. Onderhoudsbudget wegen verlagen		S	- 25	- 25	- 25	- 25
5.2. Wegen: verhogen inkomsten kabels en leidingen		S	- 25	- 25	- 25	- 25
5.3. Fasering versterken bermen		S	-	- 7	- 13	- 13
5.4. Fasering levensduurverlengende maatregelen		S	- 9	- 7	- 20	- 20
5.5. Verlagen onderhoudsbudget openbare verlichting		S	- 25	- 25	- 25	- 25
5.6. Fasering investeringen openbare verlichting (masten)		S	- 12	- 13	- 14	- 14
Fasering investeringen openbare verlichting (armaturen)		S	- 5	- 4	- 4	- 4
5.7. Parkeergarage Gasthuispoort: zelf uitvoeren onderhoud		S	- 10	- 10	- 10	- 10
5.8. Fasering investeringen: afschrijvingslasten	- 350	S	- 144	- 109	- 13	- 13
Fasering investeringen: rentelasten		S	- 42	- 9	- 11	- 7
5.9. Energie openbare verlichting en overige gebouwen		S	- 30	- 30	- 30	- 30
<u>Groen en spelen</u>						
5.10. Speelvoorzieningen		S	- 20	- 20	- 20	- 20
<u>Overig</u>						
5.11. Zwembad De Waterwijk		S	- 40	- 40	- 40	- 40
5.12. Toename inkomsten begraafrechten		S	- 60	- 60	- 60	- 60

bedragen x € 1.000

Perspectiefnota 2020-2023 (bestuurlijke herprioritering)	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
5.13. Herprioritering overhead en taken Scala		S			- 100	- 100
5.14. Herprioritering budget aankopen kunst		S	- 30	- 30	- 30	- 30
5.15. Verlagen exploitatiebudget wijkvisie Steenwijk-West		S	- 20	- 20	- 20	- 20
5.16. Schoonmaak budgetten gemeentelijke gebouwen		S	- 20	- 20	- 20	- 20
6. Financiën en overhead						
6.1. Inkomsten KCC Zwartewaterland (werkplekken en applicaties)		S	- 34	- 34	- 34	- 34
Inkomsten KCC Zwartewaterland (aansturing en gesprekken)		S	- 9	- 9	- 9	- 9
6.2. ICT: wijzigingen antivirus software en onderhoud hardware		S	- 30	- 30	- 30	- 30
6.3. ICT: verlagen vervangingsinvesteringen (kapitaallasten)		S	- 2	- 2	- 15	- 15
6.4. ICT: verlagen investering in E-HRM (kapitaallasten)		S	- 6	- 6	- 6	- 6
6.5. Kantoorbenodigdheden		S	- 8	- 8	- 8	- 8
6.6. Verlagen vervangingsinvesteringen (kapitaallasten)		S	- 12	- 12	- 12	- 12
Totaal bestuurlijke herprioritering	- 734		- 2.113	- 2.018	- 2.089	- 2.081
<i>Amendement Mantelzorgcompliment (PPN 2020-2023)</i>		S	50	50	50	50
Totaal bestuurlijke herprioritering, incl. aangenomen amendement	- 734		- 2.063	- 1.968	- 2.039	- 2.031

3.4. Bestedingsplan 2020-2023

Deze begroting volgt op de PPN 2020-2023 die in juli met u is besproken. Uw raad heeft toen kennis genomen van bestedingsplan 2020-2023 en een motie aangenomen om een post toe te voegen aan het bestedingsplan. Het betreft het beschikbaar stellen van structureel budget van € 40.000 voor de ombudsfunctie sociaal domein vanaf 2020⁵. Dit gewijzigd bestedingsplan is integraal overgenomen in voorliggende programmabegroting. Dat betekent dat de incidentele en structurele lasten van het totale bestedingsplan zijn verwerkt in deze programmabegroting.

bedragen x € 1.000

Perspectiefnota 2020-2023 (bestedingsplan)	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
In begroting 2020-2023 opgenomen						
<u>De inwoner op 1</u>						
1. Invoering Omgevingswet (implementatiekosten)		I	912	541	265	
2. Actualisatie archeologische verwachtingskaart buitengebied		I	30			
<u>Duurzaam</u>						
3. Investeren in zonnepanelen in tijdelijke opstelling, locatie Oldemarkt:						
- kapitaallasten	- 177	S	84	83	81	80
- onderhoud		S	15	16	16	17
- subsidie		S	- 61	- 60	- 59	- 58
- terugleveringen		S	- 38	- 38	- 39	- 39
4. Isoleren is besparen		I	80	80	80	
5. Warmtetransitie in praktijk brengen		I	50	50	50	
<u>Werk aan de winkel</u>						
6. Inzet slimme technologie t.b.v. monitoring varen in Giethoorn		I	30			

⁵ Voor 2018 en 2019 was al incidenteel budget beschikbaar gesteld.

bedragen x € 1.000

Perspectiefnota 2020-2023 (bestedingsplan)	Investering	S / I	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
<u>Samenredzaam</u>						
7. De Herberg (nachtopvang)		I	42	42		
<u>Mijn Steenwijkerland</u>						
8. Verkeersmaatregelen zwaar verkeer Blokzijl		I	50			
9a. Bespeelbaarheid sportvelden niveau basis (variant 1):						
- Investering en bijbehorende kapitaallasten	1.420	S		47	70	100
- Eenmalige kosten		I		15		
- Jaarlijks onderhoud		S	51	51	51	51
9b. Bespeelbaarheid sportvelden niveau basis + (variant 2):						
- Investering en bijbehorende kapitaallasten	32	S	2	2	2	2
- Eenmalige kosten		I	93			
- Jaarlijks onderhoud		S				
10. Start uitvoering strategische mobiliteitsvisie		I	40			
11. Verkeersveiligheid Tukseweg fase 3		S				10
		I				290
<u>Financiën en overhead</u>						
12. Structureel inzetten formatie als security specialist ICT		S	70	70	70	70
Totaal bestedingsplan	1.275		1.450	899	588	523
<i>Motie ombudsfunctie sociaal domein</i>		S	40	40	40	40
Totaal bestedingsplan, incl. aangenomen motie	1.275		1.490	939	628	563

3.5. Raadsbesluiten

In de de PPN 2020-2023 zijn alle raadsbesluiten verwerkt tot en met de raadsvergaderingen in april 2019. In onderstaande tabel zijn de raadsbesluiten opgenomen die betrekking hebben op de periode mei 2019 tot en met 9 juli 2019.

bedragen x € 1.000

Raadsbesluiten tot en met 9 juli 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
21 mei 2019: Urenuitbreiding Griffie	- 5	- 5	- 5	- 5
18 juni 2019: Veiligheidsregio IJsselland (begroting 2020-2023)	- 68	- 68	- 68	- 68
18 juni 2019: Veiligheidsregio IJsselland (huuropbrengst kazernes)	4	4	4	4
18 juni 2019: Omgevingsdienst IJsselland (begroting 2020-2023)	- 27	- 27	- 27	- 27
18 juni 2019: GGD IJsselland	- 20	- 20	- 20	- 20
9 juli 2019: Ontwikkeling Maatsch. vastgoed Tuk/verplaatsing scouting		26	25	25
Totaal	- 117	- 91	- 91	- 92

3.6. Financiële ontwikkelingen na de PPN 2020-2023

Na het verschijnen van de PPN 2020-2023 heeft zich een aantal wijzigingen voorgedaan met financiële gevolgen. Deze wijzigingen zijn het gevolg van loonaanpassingen, autonome ontwikkelingen, kapitaallasten en

beleidsbeslissingen. Verwezen wordt naar onderstaande tabel. Het totaal van alle gepresenteerde mutaties is opgenomen in het meerjarenbeeld (hoofdstuk 2.3.).

		bedragen x € 1.000			
Financiële ontwikkelingen na de PPN 2020-2023		Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Prijscompensatie (m.n. individuele voorzieningen Jeugd)		- 83	- 81	- 80	- 77
Prijscompensatie (overig)		- 119	- 114	- 115	- 127
Nieuwe CAO, incl. sociale lasten		- 635	- 599	- 590	- 585
Autonome ontwikkelingen		59	106	75	81
Kapitaallasten		- 20	- 23	- 32	- 25
Beleidsbeslissingen		540	1.475	2.424	2.549
Totaal		- 258	763	1.682	1.815

3.6.1. Prijscompensatie

In de PPN 2020-2023 is voor de uitgaven- en inkomstenbudgetten rekening gehouden met een trendmatige aanpassing van 1,6% op basis van gegevens van het Centraal Planbureau (CPB). Tegelijkertijd is toen een aantal saldoverbeterende maatregelen aan u voorgesteld, waaronder het voorstel om de prijsindex voor de helft uit te keren (0,8%). Dit levert een besparing op in de uitgaven. Voor de programmabegroting is daarom gerekend met een prijsindex van 0,8% in plaats van 1,6%.

Met ingang van 2020 komt de afzonderlijke prijscompensatie voor de individuele voorzieningen Jeugd vanuit een integratie-uitkering binnen de algemene uitkering van het gemeentefonds te vervallen. In plaats daarvan loopt de compensatie mee in de algemene systematiek van het gemeentefonds.

3.6.2. Nieuwe CAO, incl. sociale lasten

De VNG en de vakbonden hebben op 12 september 2019 een akkoord bereikt over de nieuwe CAO voor gemeentepersoneel. Het akkoord bevat afspraken over de salarisontwikkeling, transitievergoeding, een werkgeversbijdrage en verlof en vitaliteit. De CAO loopt van 1 januari 2019 tot 1 januari 2021. De salarisverhogingen zijn als volgt:

- Per 1 oktober 2019: 3,25%;
- Per 1 januari 2020: 1%;
- Per 1 juli 2020: 1%;
- Per 1 oktober 2020: 1%.

Naast de CAO voor gemeentepersoneel is de bezoldiging voor burgemeester en wethouders en de vergoeding aan raadsleden voor 2020 e.v. in beeld gebracht. Bovenop de bedragen die al waren geraamd in de vorige programmabegroting (+ 3% voor 2019) en de PPN 2020-2023 (+ 1,9% voor 2020), is in totaal jaarlijks nog structureel circa € 600.000 noodzakelijk.

3.6.3. Autonome ontwikkelingen

Een van de posten in bovenstaande tabel met financiële ontwikkelingen die zich sinds de PPN hebben voorgedaan, is de post autonome ontwikkelingen. Onder autonome ontwikkelingen verstaan wij ontwikkelingen die onontkoombaar en niet te beïnvloeden zijn. Een specificatie van de autonome ontwikkelingen treft u onderstaand aan.

Autonome ontwikkelingen	bedragen x € 1.000			
	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
<u>Lagere marktrente (0,5% in plaats van 1,5% in de PPN 2020-2023):</u>				
Rente-uitgaven o.b.v. liquiditeitsbehoefte	224	240	235	290
Dotatie voorziening overdracht pensioen wethouders	- 60	- 60	- 60	- 60
Areaaluitbreiding, extra uitgaven	8	8	8	8
Areaaluitbreiding, extra inkomsten (OZB)	23	23	23	23
Erfpacht	- 1	- 1	- 1	- 1
<u>Structurele doorwerking mutaties Najaarsnota 2019:</u>				
Leges reisdocumenten en rijbewijzen	- 117	- 101	- 128	- 159
<i>Niet invullen vacature bij Burgerzaken</i>	46	61	61	61
Marketing Oost	- 15	- 15	- 15	- 15
Veilig Thuis	- 100			
<i>Ottrekking Reserve opvangen tekorten Sociaal Domein</i>	100			
Dividenduitkering N.V. Rova Holding	- 18	- 18	- 18	- 18
Diversen	- 3	- 2	- 2	- 19
Aanpassen diverse verzekeringspremies	- 29	- 29	- 29	- 29
Totaal	59	106	75	81

Hieronder zijn enkele van de vermelde autonome ontwikkelingen toegelicht.

Lagere marktrente (0,5% in plaats van 1,5% in de PPN 2020-2023)

In de PPN 2020-2023 zijn we uitgegaan van een markrentepercentage van 1,5%, gebaseerd. Op dat moment zagen we nog geen aanleiding om het percentage te verlagen. Vanwege de actuele ontwikkelingen op de kapitaalmarkt is daar nu wel reden toe. Dit wordt bevestigd doordat we recentelijk een langlopende geldlening hebben afgesloten met een looptijd van 25 jaar tegen een rentetarief van 0,275%. Het structureel voordeel is meerjarig verwerkt in de begroting.

Leges reisdocumenten en rijbewijzen

De inkomsten uit gemeentelijke leges voor reisdocumenten zijn naar verwachting van 2019 t/m 2023 lager dan begroot. Daarnaast heeft de Rijksdienst Wegverkeer (RDW) een overzicht gemaakt van het aantal rijbewijzen dat in de komende jaren vernieuwd moet worden. Hieruit blijkt dat ook het aantal rijbewijzen dat vernieuwd moet worden en daarmee de inkomsten uit gemeentelijke leges naar verwachting vanaf 2021 lager zijn dan in de afgelopen jaren. Er is een bijstelling noodzakelijk van de begroting 2020 t/m 2023 voor zowel reisdocumenten als voor rijbewijzen.

In 2014 is de geldigheid van reisdocumenten voor personen van 18 jaar en ouder verdubbeld van 5 naar 10 jaar. Verwacht wordt een sterke daling in het aantal aanvragen van paspoorten en identiteitskaarten van 2019 t/m 2023 waardoor de inkomsten afnemen. Vanaf 2024 herstelt het aantal aanvragen weer tot 2029, waarna de aanvraagdip zich vervolgens herhaalt. Omdat vanaf oktober 1986 ook de geldigheid van het rijbewijs van 5 naar 10 jaar is gegaan, zal het aantal rijbewijzen dat vernieuwd moet worden vanaf oktober 2021 lager zijn dan in de

afgelopen jaren. Er is sprake van een 'rijbewijscyclus', waarin een periode van 5 jaar waarin minder rijbewijzen worden afgegeven, wordt gevolgd door een periode van 5 jaar waarin meer rijbewijzen worden afgegeven. De periode van minder rijbewijzen gaat in vanaf oktober 2021. De periode met meer rijbewijzen gaat in vanaf oktober 2026.

Om het financieel nadeel voor een deel te compenseren wordt een vacature van 1 fte bij Burgerzaken die volgend jaar april ontstaat, niet ingevuld.

Marketing Oost

Het beheer en onderhoud van de toeristische routenetwerken (wandelen/fietsen) wordt verricht door MarketingOost. Over gemeente- en regiogrenzen is dit op eenzelfde wijze georganiseerd. Aanvankelijk betaalde de provincie Overijssel hieraan mee. Enkele jaren geleden zijn ze hiermee gestopt. MarketingOost heeft toen een eenmalig bedrag ontvangen van de provincie die over een aantal jaren is uitgesmeerd. Vanaf 2020 is dit bedrag niet meer beschikbaar. Om het bestaande niveau te handhaven wordt de bijdrage van de gemeenten in Overijssel structureel € 15.000 hoger.

Veilig Thuis

Sinds 1 januari 2019 is de verbeterde meldcode in werking getreden. Deze meldcode helpt professionals in allerlei sectoren bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling en bestaat uit vijf stappen. Vanaf 1 januari is het een professionele norm om melding te doen bij Veilig Thuis als er vermoedens zijn van acute- of structurele onveiligheid. In de regio IJsselland is er in het eerste kwartaal van 2019 een stijging van het aantal meldingen waar te nemen van 35% ten opzichte van het gemiddelde van 2018. Veilig Thuis onderzoekt elke melding en afhankelijk van de uitkomst zorgt Veilig Thuis voor hulp of ondersteuning van het slachtoffer. Ook in de gemeente Steenwijkerland is het aantal meldingen gestegen. Er is via trainingen veel inzet gepleegd bij onze maatschappelijke partners (onderwijs, kinderopvang, voorschool, sociale dienst, etc.) om bij zorgen over huiselijk geweld of kindermishandeling melding hiervan te doen bij Veilig Thuis. Deze inzet lijkt zich te vertalen in een verdubbeling van het aantal meldingen. Hierdoor komt er meer huiselijk geweld in beeld en kunnen we concluderen dat de verbeterde meldcode succesvol wordt uitgevoerd. De andere kant van de medaille is, is de forse stijging van het onderzoeken bij Veilig Thuis en de hierdoor ontstane achterstand en wachtlijst. Om deze achterstand in te lopen is er in 2020 vooralsnog incidenteel extra capaciteit en budget benodigd om het aantal meldingen binnen de wettelijke termijnen te kunnen verwerken.

3.6.4. Kapitaallasten

Bij de berekening van de (verwachte) werkelijke rentelasten zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- het huidige saldo in rekening-courant bij de BNG;
- financiering van de investeringen met kasgeldleningen (looptijd < 1 jaar) tot de kasgeldlimiet van bijna € 11 miljoen tegen 0%;
- boven de kasgeldlimiet (looptijd > 1 jaar) wordt rekening gehouden met het rentepercentage van 0,5% over de aan te trekken leningen;
- de ontwikkelingen van de grondexploitaties;
- de (verwachte) werkelijke rente is berekend over de restant kredieten van voorgaande jaren, vervangingsinvesteringen 2020 en het Bestedingsplan 2020-2023. Het 1e jaar is gerekend met een half jaar rente.

3.6.5. Beleidsbeslissingen

Onder de noemer beleidsbeslissingen zijn de volgende onderwerpen gebracht.

Beleidsbeslissingen	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Huisvesting Integrale Toegang Sociaal Domein	- 915			
<i>Ten laste van de AR vrij besteedbaar</i>	915			
Verlagen budget bedrijfsvoering	125	250	375	500
Extra verhogen lokale lasten in 2020	415	415	415	415
'De bezoeker draagt bij'		260	260	260
Stelpost: extra middelen jeugdhulp (o.b.v. richtlijn BZK/toezichthouders)			824	824
Stelpost: 'de bezoeker draagt bij'		140	140	140
Stelpost: verhogen overige belastingen en heffingen		410	410	410
Totaal	540	1.475	2.424	2.549

Toelichting

Huisvesting Integrale Toegang Sociaal Domein

Uw gemeenteraad heeft ons college in een motie opgeroepen om voor de begrotingsvergadering van 5 november 2019 u te voorzien van de verschillende scenario's voor de permanente huisvesting (na 2021) van de integrale gemeentelijke toegang van het Sociaal domein, inclusief de daarbij behorende inhoudelijke- en financiële overwegingen. Het college heeft uit de diverse huisvestingsscenario's gekozen voor de meest sobere variant. Hierbij wordt de gehele gemeentelijke organisatie, inclusief het ambtelijk personeel werkzaam binnen het Sociaal domein, gehuisvest in het gemeentehuis aan de Vendelweg met ingang van het jaar 2021. Het atrium moet worden verbouwd om een goede dienstverlening te kunnen garanderen. De kosten van deze verbouwing bedragen € 915.000 en worden gedekt uit de Algemene reserve vrij besteedbaar. De diverse huisvestingsscenario's zijn met u besproken in de Politieke markt van 8 oktober j.l..

Verlagen budget bedrijfsvoering

De afgelopen jaren zijn in de jaarrekening flinke overschotten op de bedrijfsvoering gepresenteerd. Wij hebben een analyse gemaakt van de in de begroting opgenomen loonsom, afgezet tegen de maximaal benodigde loonsom op basis van het maximum van een salarisschaal waarin iemand geplaatst is. Uit de analyse blijkt dat er ook dan (iedereen aan het eind van de salarisschaal) een klein overschot overblijft op de begrote loonsom. Aanvullend is er een bedrag in de begroting opgenomen van oplopend € 500.000 (€ 125.000 in 2020, € 250.000 in 2021, € 375.000 in 2022 en € 500.000 in 2023 en verder), voor de verhoging met een jaarlijkse periodiek in de salarisschaal van medewerkers (voor ambtenaren die het maximum van de salarisschaal nog niet hebben bereikt). Op basis van de gemaakte analyse van de loonsom is dit aanvullende budget voor de verhoging met een periodiek in de salarisschaal niet benodigd.

Extra verhogen lokale lasten in 2020

In ons coalitieakkoord is als uitgangspunt opgenomen dat we de lokale lasten niet meer dan trendmatig laten stijgen. Dat uitgangspunt hebben we helaas moeten loslaten voor 2020. De lokale lasten - OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing - stijgen in 2020 in totaal met 3% bovenop de 1,6% die als was voorzien in de PPN 2020-2023. In de 'Paragraaf Lokale heffingen' in hoofdstuk 4 zijn de woonlasten in beeld gebracht, onderverdeeld naar OZB, afvalstoffenheffing en rioolrechten.

'De bezoeker draagt bij'

Steeds meer bezoekers/toeristen weten ons gebied te vinden, in toenemende mate ook vanuit het buitenland, met name door de aantrekkingskracht van de kern Giethoorn. Dit betreft zowel dag- als verblijfsbezoek. We investeren fors in toerisme en zijn van mening dat de bezoeker aan ons gebied hier ook aan mag bijdragen. Bij de berekening van het bedrag van € 260.000 is uitgegaan van een tariefstijging voor de toeristenbelasting van € 1,10 naar € 1,50 in 2021.

Momenteel loopt een onderzoek naar de (ontwikkeling van) de opbrengst van toeristenbelasting/forensenbelasting en de heffingssystematiek daarachter. Bij de opdrachtformulering hebben we nadrukkelijk gevraagd of er, naast toeristen- en forensenbelasting, nog andere manieren zijn om de opbrengst van het bezoek aan onze gemeente te verhogen. Dat zou er toe kunnen leiden dat we in het voorjaar van 2020 een mix aan maatregelen aan u voorleggen onder de noemer 'de bezoeker draagt bij', waaronder een tariefstijging voor de toeristenbelasting in 2021.

Stelpost: Extra middelen jeugdhulp (o.b.v. richtlijn BZK/toezichthouders)

Het kabinet heeft besloten extra middelen toe te voegen aan het jeugdhulpbudget voor 2019, 2020 en 2021. Deze middelen bij de meicirculaire 2019 toegevoegd aan de algemene uitkering van het gemeentefonds en daarmee verwerkt in voorliggende begroting. Aanvullend wordt onderzoek verricht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel extra middelen nodig hebben. Met ingang van de begroting 2022 zijn de extra middelen voor de jeugdzorg niet begroot. In het kader van het financieel toezicht van de provincies op de gemeenten zijn de toezichthouders en het ministerie van BZK met een gezamenlijke richtlijn gekomen. Daarin staat het volgende vermeld:

Het is primair aan gemeenten om te bepalen hoe zij baten en lasten ramen. Indien gemeenten voor de jaren 2022 en 2023 gebruik willen maken van een stelpost om een sluitende meerjarenraming te presenteren, accepteert de toezichthouder deze tot een maximum van (het meest actuele beeld van het gemeentelijk aandeel in) € 300 miljoen voor 2021. Voorwaarde hierbij is dat de gemeente tevens zelf maatregelen neemt in het kader van de transformatie van de jeugdzorg en ggz, mede gericht op beheersing van de kosten. Gemeenten kunnen hier immers ook op sturen.

Wij vinden dat we voldoen aan de gestelde voorwaarde dat we zelf maatregelen nemen om de kosten te beheersen en daarom een stelpost kunnen opnemen. In 2019 is hard gewerkt om beter inzicht te krijgen in de stijgende kosten binnen het sociaal domein met name de jeugdhulp en de Wmo. Beide analyses bieden goede handvaten om beter grip te krijgen op de kosten van de jeugdhulp en de maatwerkvoorzieningen in de Wmo. Het plan van aanpak Jeugdhulp is – nadat deze is besproken in uw gemeenteraad – ter hand genomen. We verwachten minimaal twee jaar nodig te hebben om uitvoering te geven aan alle maatregelen uit het plan van aanpak en deze te borgen in het primaire werkproces. Het plan van aanpak loopt daarom van 1 juli 2019 t/m 31 december 2021. Er is in de tweede helft van 2019 gewerkt aan een analyse naar het gebruik van maatwerkvoorzieningen Wmo en wordt er gekeken of er aanvullende maatregelen nodig zijn om het gebruik te stabiliseren en bij voorkeur te verminderen. Zo zal zeker het effect van de invoering van het abonnementstarief onderzocht worden.

Het bedrag van € 824.000 dat als stelpost is opgenomen, is ons gemeentelijk aandeel in de € 300 miljoen die voor 2021 door het Rijk beschikbaar is gesteld.

Stelposten: 'de bezoeker draagt bij'/'verhogen overige belastingen en heffingen'

Voor de jaren 2021 en verder geldt dat in het voorjaar van 2020 op basis van het dan geldende financieel beeld zal worden bezien of aanvullende lastenstijgingen noodzakelijk zijn. Op basis van het gepresenteerde beeld in voorliggende programmabegroting is dat noodzakelijk. We hebben dat in beeld gebracht door twee zogenaamde 'stelposten' aan de inkomstenkant op te nemen ('de bezoeker draagt bij' en 'verhogen overige belastingen/heffingen').

3.7. Vervangingsinvesteringen

Zoals gebruikelijk zijn de meerjarige vervangingsinvesteringenplannen geactualiseerd. In voorliggende programmabegroting zijn op basis van deze plannen voor de jaren 2020 en volgende de kapitaallasten van de geplande investeringen gereserveerd. Wij verwijzen u naar bijlage 1 van deze begroting. Het betreffen de vervangingsinvesteringen voor:

- Tractie;

- ICT;
- Begraafplaatsen;
- Huishoudelijke dienst.

In de 'Financiële verordening gemeente Steenwijkerland 2018' zijn 'de regels voor waardering en afschrijving van activa' opgenomen. Voor een aantal vervangingsinvesteringen wijken de afschrijvingstermijnen af van wat in de financiële verordening is vastgelegd. De afschrijvingstermijn van tablets en mobiele 'thin clients' (voor een mobiele werkplek) is verlengd van 3 naar 4 jaar. In het geval van vaste werkplekken is de afschrijvingstermijn aangepast van 6 jaar naar 3 jaar. De afschrijvingstermijn voor de WIFI is aangepast van 5 jaar naar 4 jaar. In alle gevallen geldt dat de praktijk uitwijst dat de nieuwe afschrijvingstermijnen realistischer zijn. In het geval van de investering in mobiele telefonie geldt dat er een mogelijkheid bestaat dat hier gekozen wordt voor lease in plaats van koop. Dat is nog niet duidelijk. Op dit moment gaan we er van uit dat er sprake zal zijn van koop, vandaar dat dit ook is meegenomen bij de investeringen.

De kapitaallasten voortvloeiende uit de vervangingsinvesteringen voor 2020 kunnen volledig worden gedekt uit de gereserveerde vrijvallende kapitaallasten. Voor 2020 stellen wij voor de volgende kredieten beschikbaar te stellen:

bedragen x € 1.000

Kredieten 2020	Investering
Bedrijfsmiddelen	
Tractie	270
ICT	598
Huishoudelijke dienst	44
Begraafplaatsen	-
Totaal beschikbaar te stellen krediet	912

3.8. Financiering

Om investeringen te kunnen doen wordt meestal geleend. Bij het aantrekken van financieringsmiddelen wordt op basis van de geldende rentetarieven op de geld- en kapitaalmarkt en de te verwachten liquiditeitsbehoefte een financieringsconstructie gekozen, die optimaal aansluit bij eerdergenoemde behoefte en in de pas loopt met de wettelijke voorschriften. In 2019 hebben we een langlopende geldlening aangetrokken ter financiering van onze investeringen. Het betreft een lening van € 9 miljoen met een looptijd van 25 jaar.

3.9. Reserves en voorzieningen

Per ultimo 2020 bedraagt de vermogenspositie naar verwachting € 33,3 miljoen (excl. voorzieningen). Het meerjarig verloop van de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage 4.

bedragen x € 1.000

Reserves en voorzieningen	Realisatie	Begroting	Begroting	MJR	MJR	MJR
	Ultimo	Ultimo	Ultimo	Ultimo	Ultimo	Ultimo
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Reserves						
Saldo rekening	760	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Algemene reserve	35.246	27.895	22.845	21.847	21.515	21.771

bedragen x € 1.000

Reserves en voorzieningen	Realisatie Ultimo 2018	Begroting Ultimo 2019	Begroting Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021	MJR Ultimo 2022	MJR Ultimo 2023
Bestemmingsreserves overig	13.796	10.908	10.438	10.338	10.288	10.288
Totaal Reserves	49.801	38.802	33.283	32.185	31.802	32.058
Voorzieningen						
Voorzieningen	10.459	8.829	8.153	8.750	9.128	8.083
Totaal Voorzieningen	10.459	8.829	8.153	8.750	9.128	8.083
Totaal	60.260	47.632	41.436	40.934	40.930	40.141

3.9.1. Verloop algemene en bestemmingsreserves

Het BBV onderscheidt de volgende reserves:

- algemene reserve(s);
- de bestemmingsreserves.

In onderstaande toelichting wordt nader ingegaan op een aantal algemene en bestemmingsreserves.

Algemene reserves

Algemene reserve vaste buffer

In de nota Reserves en Voorzieningen 2017 is vastgelegd dat de norm voor de Algemene reserve vaste buffer 15% van de som van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengst onroerende-zaakbelastingen (OZB) bedraagt⁶. Om veelvuldige toevoegingen en onttrekkingen aan genoemde reserve te voorkomen als gevolg van fluctuaties in de algemene uitkering en de opbrengst OZB geldt een marge naar boven en beneden van 5%. Afwijking van de bandbreedte is maximaal 3 jaar toegestaan.

De Algemene reserve vaste buffer bedraagt ultimo 2019 € 11.166.000. Dit bedrag is lager dan de gestelde norm van € 12.255.000 en wijkt daarmee 8,7% af. Voorstel is om deze reserve weer op het niveau van 15% te brengen. Dat betekent dat een bedrag van € 1.059.000 wordt overgeheveld van de Algemene reserve vrij besteedbaar naar de Algemene reserve vaste buffer. In onderstaande tabel is deze mutatie verwerkt.

bedragen x € 1.000

Norm Algemene reserve vaste buffer	Begroting 2020
Grondslag normbepaling	
Algemene uitkering uit gemeentefonds	65.335
Integratie-uitkering sociaal domein	8.793
Opbrengst Onroerende-zaakbelasting	7.372
Totaal Grondslag normbepaling	81.500
Afwijking t.o.v. norm	
Norm 15%	12.225
Algemene reserve vaste buffer per ultimo 2019	12.225
Afwijking t.o.v. norm (hoger)	- 0
Afwijking in %	0,0%

⁶ In december 2017 heeft uw raad de genoemde nota vastgesteld. De norm van de Algemene reserve vaste buffer is toen verhoogd van 10% naar 15% vanwege het opheffen van de 'algemene reserve Grondbedrijf'.

Algemene reserve vrij besteedbaar

De Algemene reserve vrij besteedbaar bedraagt per ultimo 2023 € 9,2 miljoen.

Bedrijfsreserve

Het saldo van de bedrijfsreserve bedraagt per 1 januari 2020 € 0,4 miljoen. Dit bedrag ligt iets lager dan het maximaal afgesproken bedrag van € 0,5 miljoen

Bestemmingsreserves

Een aantal bestemmingsreserves uit het overzicht in bijlage 5 wordt hieronder toegelicht.

Reserve opvangen tekorten sociaal domein

Uw raad wordt gevraagd in te stemmen met een onttrekking van € 100.000 uit de bestemmingsreserve 'opvangen tekorten sociaal domein' in 2020 vanwege een financiële tegenvaller bij Veilig Thuis (zie paragraaf 3.4.3 met beleidsbeslissingen). Ultimo 2022 resteert een bedrag van bijna € 1,4 miljoen. Daarbij is nog geen rekening gehouden met een onttrekking van € 600.000 op basis van de nog door uw raad te behandelen Najaarsnota 2019.

Reserve Volkshuisvesting.

Het saldo bedraagt per 1 januari 2020 € 6,5 miljoen. De financiële gevolgen van het raadsbesluit uit 2018 voor de investeringsopgave is hierin meegenomen.

3.9.2. Verloop voorzieningen

Voorzieningen worden onder meer gevormd wegens:

- a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs is te schatten;
- b. op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- c. kosten die in een volgend begrotingsjaar worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

Evenals bij de reserves treft u onderstaand ook een toelichting aan op de meest in het oog springende voorzieningen.

Voorziening groot onderhoud wegen

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed heeft op de hoogte van de voorziening wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld. Aan de hand van het jaarlijkse uitvoeringsplannen openbare ruimte zal het meerjarig verloop van de voorziening in beeld worden gebracht. Deze uitvoeringsplannen worden ter kennisname aan de raad aangeboden.

Voorziening Speeltoestellen

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld.

Voorziening Maatschappelijk vastgoed.

De omvang van de voorziening is gebaseerd op een meerjarig onderhoudsplan met een looptijd van 10 jaar. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en voor zover deze herijking invloed op de hoogte van de voorziening heeft wordt deze bij de samenstelling van de jaarrekening bijgesteld.

Voorziening Reiniging

De exploitatiesaldi worden ten gunste of ten laste van de egalisatievoorziening reiniging gebracht. Er vindt in 2020 een onttrekking van € 115.000 aan de voorziening plaats. In paragraaf 4.1.7 Afvalstoffenheffing wordt een nadere toelichting gegeven.

Voorziening Riolering

De exploitatiesaldi worden ten gunste of ten laste van de egalisatievoorziening riolering (exploitatie) gebracht. Er vindt in 2020 een onttrekking van € 215.000 aan de voorziening plaats. In paragraaf 4.1.8 Rioolheffing wordt een nadere toelichting gegeven.

Voorziening wachtgeldten collegeleden

De wachtgeldverplichtingen van voormalige bestuurders lopen tot 2021. Per 1 januari 2020 heeft de voorziening een omvang van € 169.000. De berekening is gebaseerd op de maximaal mogelijke omvang van de wachtgeldverplichting. Jaarlijks wordt de omvang van deze voorziening geactualiseerd, waarbij neveninkomsten en het aannemen van een nieuwe dienstbetrekking wordt meegewogen.

Voorziening overdracht wethouderspensioenen

Op grond van de wet APPA (algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) is de gemeente verplicht om een voorziening te treffen voor wethouders om hen in staat te stellen hun pensioen over te dragen aan een pensioeninstelling. Indien dit gebeurt is een eenmalige afkoopsom benodigd. Op dit moment is de gemeente voor de bestuurders die hieraan niet de voorkeur geven, na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, verplicht pensioen uit te betalen. Het gereserveerde bedrag gaat vervolgens over naar de voorziening te betalen pensioen voormalige bestuurders. Per 1 januari 2020 bedraagt het saldo € 1.426.000. Vanaf 2020 wordt jaarlijks € 180.000 toegevoegd aan deze voorziening.

Voorziening te betalen pensioenen voormalig bestuurders

Voor voormalig bestuurders, die vanaf 2015 pensioenrechten hebben, dient deze volledig uit een voorziening bekostigd te worden. Indien een voormalig bestuurder op enig moment recht heeft op pensioen bestaat er geen mogelijkheid voor hem/haar om het pensioen over te dragen aan een pensioenfonds en wordt het gereserveerde bedrag in de vorige voorziening (voorziening pensioen wethouders) overgeheveld naar deze voorziening om aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Elk jaar wordt de omvang van deze voorziening geactualiseerd.

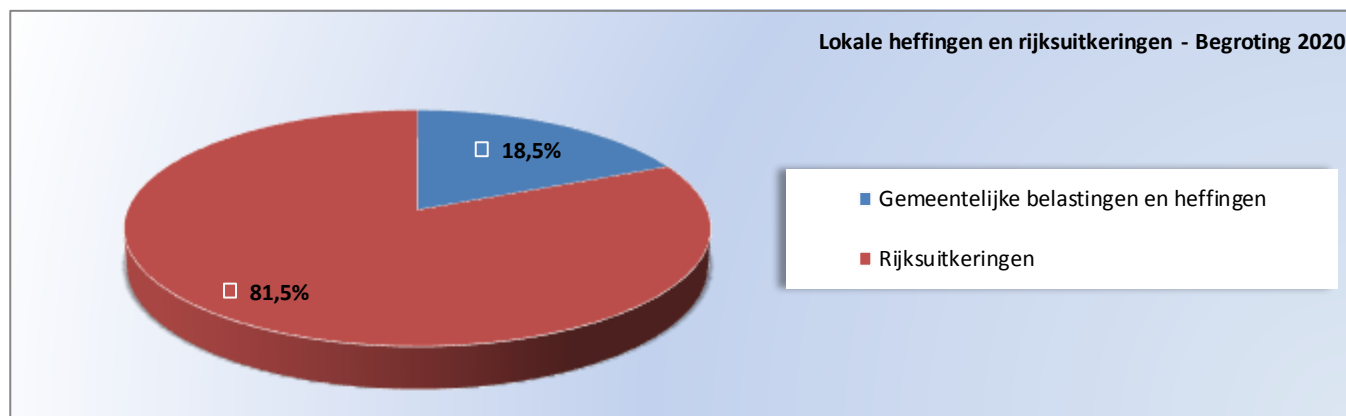
4. Specifieke paragrafen

4.1. Paragraaf Lokale heffingen

4.1.1. Inleiding

De gemeente heeft voor het goed kunnen uitvoeren van haar taken geld nodig. Een groot deel van dit geld wordt ontvangen van de rijksoverheid via de zogenaamde 'Algemene Uitkering uit het Gemeentefonds'. Dit 'Haagse' geld is echter onvoldoende om alle taken te kunnen uitvoeren. Daarom maakt de gemeente gebruik van haar bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers, bedrijven en bezoekers. Dit gebeurt met behulp van onder meer lokale belastingen en heffingen.

In 2020 verwacht de gemeente Steenwijkerland in totaal een bedrag van € 107 miljoen aan inkomsten te ontvangen (gemeentelijke belastingen en heffingen en rijksuitkeringen). In onderstaande grafiek is aangegeven welk deel uit 'Den Haag' komt en welk deel uit 'Steenwijkerland'.

Zoals blijkt uit de grafiek vormen de lokale belastingen en heffingen een wezenlijk deel van de gemeentelijke inkomsten. In deze paragraaf wordt daarom stilgestaan bij de diverse aspecten die samengaan met dit onderwerp. Zo worden de uitgangspunten benoemd, die de gemeente hanteert bij het vaststellen van de tarieven voor inwoners en ondernemers. Ook wordt met behulp van tabellen de ontwikkeling getoond van de gemeentelijke belastingopbrengsten. Tenslotte wordt gekeken hoe 'duur Steenwijkerland is ten opzichte van omliggende en vergelijkbare gemeenten.

4.1.2. Belastingen en heffingen

Bij het verkrijgen van inkomsten van inwoners en ondernemers zijn gemeenten aan regels gebonden. Zo mogen gemeenten slechts een beperkt aantal belastingen heffen. Deze staan opgesomd in de Gemeentewet. Voor de tarieven geldt dat deze niet zijn gekoppeld aan de hoogte van de kosten van de gemeentelijke dienstverlening. Ook in de besteding van de belastingopbrengsten is de gemeente vrij. Voorbeelden zijn de onroerende-zaakbelastingen (OZB), hondenbelasting en de toeristenbelasting. De gemeentelijke belastingen die in 2020 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- OZB
- Hondenbelasting

- Toeristenbelasting
- Forensenbelasting

Naast belastingen rekent de gemeente heffingen. Dit zijn kosten voor individuele dienstverlening aan burgers en ondernemers. Voor de tarieven van deze heffingen geldt dat de opbrengsten de kosten van de dienstverlening op begrotingsbasis niet mogen overschrijden. De gemeentelijke heffingen die in 2020 in de gemeente Steenwijkerland worden geheven zijn:

- Rioolrechten
- Afvalstoffenheffing
- Begraafrechten
- Overige rechten

4.1.3. Uitgangspunten

De gemeente werkt voortdurend aan een goed leefklimaat voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers. Dit vraagt de nodige inspanningen van de gemeente. Inspanningen die veel geld kosten, getuige deze begroting. Welke bijdrage jaarlijks wordt gevraagd van de inwoners en ondernemers van Steenwijkerland bepaalt de gemeenteraad. Zij stelt namelijk de nieuwe tarieven vast voor de lokale belastingen en heffingen. De gemeenteraad heeft hierbij weliswaar een grote mate van vrijheid, maar is zich bewust dat een goed leefklimaat hand in hand gaat met een verantwoord belastingbeleid. Uitgangspunt is dat de lokale lasten alleen gematigd mogen stijgen. In paragraaf 2.9 is dat onder het bestuursprogramma 'Financiën en Overhead' als volgt geconcretiseerd:

- De Onroerend Zaakbelasting (OZB) mag jaarlijks niet meer dan trendmatig worden verhoogd;
- Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden wijzigingen in de kosten verhaald door de betreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen (gesloten huishouding). Om grote tariefschommelingen te voorkomen, wordt gebruik gemaakt van de voorziening Reiniging en de voorziening Riolerling.

4.1.4. Overzicht belastingopbrengsten

De totale opbrengst voor belastingen en heffingen in 2020 bedraagt € 19,8 miljoen. Verwezen wordt naar onderstaande specificatie.

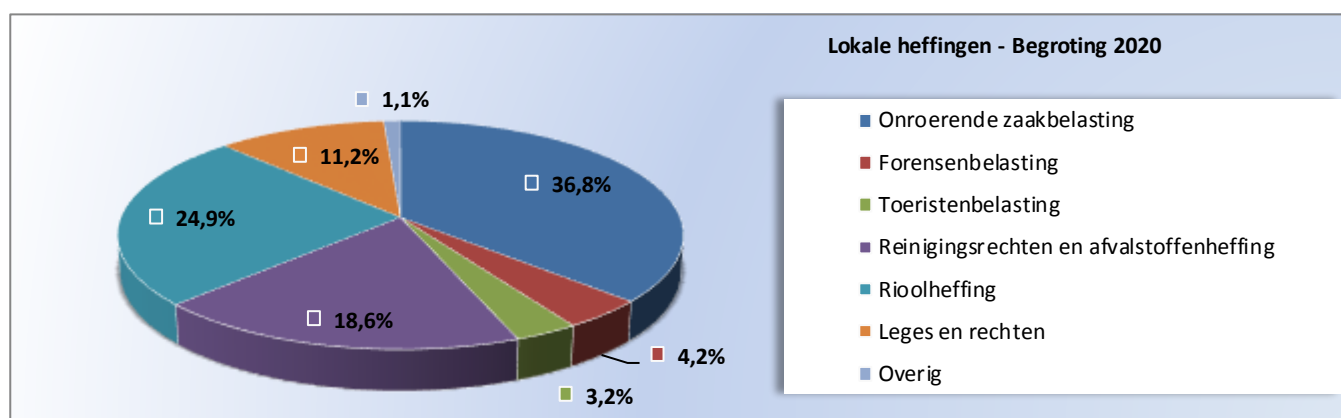
bedragen x € 1.000

Lokale belastingen en heffingen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Belastingen						
Onroerende zaak belasting gebruikers	1.060	1.115	1.167	1.167	1.167	1.167
Onroerende zaak belasting eigenaren	5.874	5.907	6.205	6.205	6.205	6.205
Toeristenbelasting	572	522	632	947	1.002	1.002
Forensenbelasting	779	796	839	839	839	839
Hondenbelasting	179	200	204	204	204	204
Totaal Belastingen	8.464	8.540	9.047	9.362	9.417	9.417
Heffingen						
Rioolheffing	4.978	4.892	4.997	4.997	4.997	4.997
Reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	3.187	3.402	3.720	3.820	3.915	3.915
Marktgeden	21	18	19	19	19	19
Totaal Heffingen	8.187	8.313	8.736	8.836	8.931	8.931

bedragen x € 1.000

Lokale belastingen en heffingen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Leges en rechten						
Secretarieleges burgerzaken	499	391	349	365	338	307
Begraafplaatsrechten	532	445	513	513	513	513
Overige leges en rechten	1.459	1.369	1.390	1.390	1.390	1.390
Totaal Leges en rechten	2.490	2.205	2.252	2.268	2.241	2.210
Kwijtscheldingen						
Kwijtscheldingen	- 198	- 228	- 228	- 228	- 228	- 228
Totaal Kwijtscheldingen	- 198	- 228	- 228	- 228	- 228	- 228
Totaal lokale belastingen en heffingen	18.943	18.830	19.807	20.238	20.361	20.330

In onderstaande cirkeldiagram is het aandeel van de belastingsoorten en verschillende heffingen in het totaal van de gemeentelijke belastingen in beeld gebracht.

4.1.5. Lokale belastingdruk

Alle gemeenten in Nederland maken gebruik van hun bevoegdheid om inkomsten te verkrijgen via burgers en bedrijven. Binnen de grenzen van de wet bepalen de afzonderlijke gemeenteraden daarbij zelf welke belastingen zij heffen. Ook ten aanzien van de verschillende belastingtarieven hebben zij een grote mate van vrijheid. Dit heeft tot gevolg dat er grote verschillen zijn in de bedragen die gemeenten in rekening brengen bij hun inwoners en ondernemers. De gemeente Steenwijkerland voert een terughoudend beleid als het gaat om een meer dan trendmatige verhoging van de belastingtarieven. Voor de Afvalstoffenheffing en de Rioolrechten worden de wijzigingen in de kosten verhaald door de betreffende tarieven dienovereenkomstig aan te passen (gesloten huishouding) Daarbij proberen we grote tariefschommelingen te voorkomen door gebruik te maken van de (egalisatie)voorziening Reiniging en de (egalisatie)voorziening Riolerings. Voor de gemeente Steenwijkerland is de ontwikkeling van de lokale belastingdruk als volgt:

Woonlasten eigenaar en gebruiker	2019	2020	Lasten- stijging (€)	Lasten- stijging (%)
Eigenaar en gebruiker				
Onroerende-zaakbelastingen (eigenarendeel)	€ 212,26	€ 222,02	€ 9,76	4,6%
Afvalstoffenheffing	€ 179,30	€ 194,00	€ 14,70	8,2%
Rioolrechten	€ 220,09	€ 223,61	€ 3,52	1,6%
Woonlasten eigenaar en gebruiker	€ 611,65	€ 639,63	€ 27,98	4,6%
Gebruiker				
Afvalstoffenheffing	€ 179,30	€ 194,00	€ 14,70	8,2%
Rioolrechten	€ 95,65	€ 97,18	€ 1,53	1,6%
Woonlasten gebruiker	€ 274,95	€ 291,18	€ 16,23	5,9%

Helaas zijn we genoodzaakt om de lokale lasten voor onze inwoners en ondernemers extra te verhogen. Dat staat op gespannen voet met het uitgangspunt in ons coalitieakkoord dat we de lokale lasten niet meer dan trendmatig laten stijgen (zie paragraaf 4.1.3). In 2020 stijgen de gemiddelde woonlasten voor eigenaren en gebruikers met 4,6%. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de kostenstijgingen bij afval die worden doorberekend in de tarieven. Het tarief stijgt gemiddeld met 8,2%. De OZB stijgt met 4,6%. Dit is 3% bovenop het percentage wat aan opbrengststijging staat vermeld in de PPN 2020-2023 voor het jaar 2020. Bij de rioolheffingen wordt de stijging van het tarief beperkt tot 1,6%, conform het percentage aan prijsstijging zoals staat vermeld in de PPN 2020-2023 voor het jaar 2020.

Bij de onroerende-zaakbelastingen is uitgegaan van een WOZ waarde van € 214.400 (waardepeildatum 1-1-2018). Geen rekening is gehouden met de effecten van de hertaxatie met waardepeildatum 1-1-2019. Op basis van de laatste COELO⁷ atlas is de gemeente Steenwijkerland op de ranglijst voor 2019 ten opzichte van 2018 'geklommen' (2018: 40^e plaats en 2019: 31^e plaats). In de atlas staan alle gemeenten vermeld dus ook de ons omringende gemeenten. Ook staan de gemiddelde woonlasten van de provincie Overijssel en Nederland vermeld.

Woonlasten per gemeente	Woonlasten meerpersoonshuishouden	Positie
Meppel	€ 608	21
Steenwijkerland	€ 639	31
Westerveld	€ 641	33
Weststellingwerf	€ 674	60
Staphorst	€ 680	69
Noordoostpolder	€ 721	118
Zwartewaterland	€ 742	157
Provincie Overijssel	€ 743	
Nederland	€ 740	

4.1.6. Onroerende-zaakbelastingen

De wettelijke kaders van de onroerende-zaakbelastingen (OZB) zijn neergelegd in de artikelen 220 tot en met 220h van de Gemeentewet en de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Voor binnen de gemeente gelegen onroerende zaken kunnen twee belastingen geheven worden: een eigenaren- en een gebruikersbelasting. De hoogte

⁷ COELO Atlas van de lokale lasten 2018. De atlas wordt jaarlijks door het Centrum voor Onderzoek van de Economie voor Lagere Overheden (COELO) uitgegeven. Het COELO berekent de lokale lasten voor de burger op basis van de door gemeenten aangeleverde informatie.

van de OZB is afhankelijk van de in het kader van de Wet WOZ aan de onroerende zaak toegekende waarde. Het tarief is een percentage van deze waarde. Er kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor woningen en niet-woningen. Binnen deze groepen mag niet verder gedifferentieerd worden. Voor alle woningen en alle niet-woningen gelden dus dezelfde tarieven. Hiernaast kunnen verschillende tarieven vastgesteld worden voor de eigenarenbelastingen en de gebruikersbelasting.

Op dit ogenblik wordt hard gewerkt aan de hertaxatie van het WOZ bestand met waardepeildatum 1 januari 2019. In december 2019 worden nadere voorstellen aan uw raad gepresenteerd over de tarieven voor 2020. Uitgangspunt daarbij is een gelijkblijvende opbrengst. Een daling van de waarde van het totale woningbestand leidt dan tot een gelijke stijging van de tarieven en omgekeerd.

4.1.7. Afvalstoffenheffing

Ontwikkeling baten en lasten 2020

Voor 2020 zijn de uitgaven met het inflatiepercentage van 1,6% verhoogd. Hiervan is afgeweken voor zover de ROVA bij de gemeente andere tarieven in rekening brengt.

bedragen x € 1.000		
Berekening kostendekkendheid afval	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	4.191	4.291
Baten, excl. Heffingen	- 801	- 671
Netto lasten	3.390	3.620
Toe te rekenen lasten		
Overhead	545	515
BTW *	791	818
Toe te rekenen lasten taakveld	1.336	1.333
Totale lasten heffing	4.726	4.953
Totale baten heffing	3.392	3.710
Dekkingspercentage heffing	71,8%	74,9%
Tarief woning nominaal (€)	€ 179,30	€ 194,00
Indexcijfer tariefontwikkeling (2018=100)	107,2	116,0

* De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten.

N.B. Als referentietarief is uitgegaan van de vaste kosten en gemiddelde variabele kosten per aansluiting, zijnde € 167,23 in 2018.

Zoals uit bovenstaande tabel kan worden afgeleid, vindt in 2020 een stijging van het gemiddelde tarief per aansluiting plaats van € 179,30 naar € 194,00 (8,2%).

Het dekkingspercentage dat staat vermeld in de tabel is met 74,9% relatief laag. Oorzaak is dat in de berekening van dit dekkingspercentage rekening is gehouden met de compensabele BTW, terwijl deze BTW niet in rekening

wordt gebracht bij de inwoners. De overhead is becijferd op 12%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan afval stijgen de lasten voor overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019 met € 310.000. Gezien het feit dat er bij de afvalstoffenheffing reeds sprake is van een stijging van de tarieven die boven het inflatiepercentage ligt, vinden wij het niet opportuun dit in rekening te brengen bij onze inwoners.

Het vaste tarief stijgt met € 11,28. Deze stijging is hoger dan de stijging met het inflatiepercentage. Afvalstoffenheffing wordt opgelegd aan de gebruiker van een woning. Dit betekent dus dat inwoners worden geconfronteerd met deze tariefstijging en dat ondernemers hier niet onder vallen. De oorzaak van de tariefstijging is 3-ledig:

1. De kosten voor het sorteren en vermarkten van kunststof verpakkingsmaterialen zijn flink gestegen. De oorzaken van de prijsstijging zijn een nieuw contract met hogere kosten, vervuiling van het PMD (Plastic Metalen Drinkenkartons), kosten extra transport er doordat er meer tonnages PMD zijn aangeleverd dan in eerder contract was opgenomen.
2. Daarnaast lopen ook de inkomsten voor plastic afval en metalen verder terug. Dit komt enerzijds doordat het tarief per ton verder daalt en anderzijds doordat er voor minder tonnages een vergoeding wordt ontvangen dat in het verleden. Oorzaak hiervan is onder meer afgekeurde ladingen wegens te veel vervuiling. De ROVA is inmiddels begonnen met een campagne om dit zo veel mogelijk te voorkomen.
3. Ook ligt het indexatiecijfer van de ROVA met 2,17% boven het door ons gehanteerde inflatiepercentage van 1,6%.

In de vorige programmabegroting is aangegeven dat de afvalstoffenbelasting die het Rijk heeft ingevoerd ook gaat gelden voor de gemeente Steenwijkerland. Waar wij tot voor kort niet met deze kosten werden geconfronteerd doordat het afval van de ROVA werd afgevoerd net over grens in Duitsland, heeft het Rijk dit aangepast.

Bij de tariefberekening van de afvalstoffenheffing voor 2019 is rekening gehouden met de afvalstoffenbelasting van het Rijk. Het ging hierbij om circa € 5 per aansluiting. Dit bedrag is dus in rekening gebracht van onze inwoners. In december 2018 bleek echter dat dit voor onze gemeente in verband met een overgangsregeling pas vanaf 1 juli 2021 zal gaan gelden⁸. Op dat moment konden de tarieven voor 2019 echter niet meer worden gewijzigd. De extra inkomsten doordat we de afvalstoffenbelasting in 2019 niet verschuldigd zijn, zullen via de egalisatievoorziening worden verrekend.

Het tarief voor 2020 is berekend exclusief de afvalstoffenbelasting van circa € 5 per aansluiting. Met ingang van 1 juli 2021 zal dit echter wel gaan gelden. Vanaf dat moment is er dan ook binnen de tarieven rekening mee gehouden. Dat betekent dat voor 2021 een stijging is voorzien van het vaste tarief van € 2,50. Voor 2022 is sprake van een verdere verhoging van het tarief waarbij de verbrandingsbelasting volledig is meegenomen.

Het tarief per zak stijgt van € 1,16 per aanbieding naar € 1,35 naar 2020. In 2021 wordt een verdere stijging voorzien naar € 1,55 per zak. Dit tarief ligt gelijk aan het adviestarief van de ROVA (dit is exclusief de afvalstoffenbelasting). Als we kijken naar de ontwikkelingen om ons heen van andere ROVA-gemeenten, dan ligt ons tarief per zak momenteel aan de lage kant. Het gemiddelde tarief per zak ligt bij de overige ROVA-gemeenten in 2019 reeds op € 1,56 gemiddeld per zak. Een betere afvalscheiding, kan leiden tot minder aanbiedingen, wat weer een voordeel is voor de burger en zal leiden tot minder restafval.

Ontwikkeling egalisatievoorziening Reiniging

In de nota Reserves en Voorzieningen 2017 staat vermeld dat de egalisatievoorziening Reiniging een bovengrens kent van 10% van de jaarlijkse inkomsten, waarbij wel wordt gekeken naar de komende 4 jaar. De voorziening mag niet negatief staan. De bovengrens bedraagt 10% en is daarmee € 371.000. Dit betekent dat we binnen de

⁸ In de PPN 2020-2023 (p. 11) staat vermeld dat de rijksbelasting op afval (afvalstoffenbelasting) voor de gemeente Steenwijkerland tot 1 juli 2021 nog niet van toepassing is.

grenzen bewegen. Gezien de ontwikkelingen rondom de vergoedingen voor plastic en metalen en rondom de afvalstoffenbelasting is het belangrijk dat hier een zekere bedrag aan buffer voor beschikbaar is.

bedragen x € 1.000

Egalisatievoorziening reiniging	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Stand per 1 januari	870	714	599	485	343
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	- 156	- 115	- 115	- 141	- 141
Stand per 31 december	714	599	485	343	202

4.1.8. Rioolheffing

Het Gemeentelijk Watertakenplan is in oktober 2015 vastgesteld. Dit is een gezamenlijk plan van de 6 gemeenten in de regio Reest en Wieden en het waterschap. In dit Gemeentelijk Watertakenplan is een tariefstijging vanaf 2017 vastgelegd van 1% cumulatief tot en met 2021 en vanaf 2022 0,4% cumulatief tot en met 2024. Vanaf 2025 is geen tariefstijging meer voorzien. Deze stijging is exclusief inflatie. De inflatie bedraagt voor 2020 1,6%.

Voorgesteld wordt om de tarieven voor 2020 met 1,6% te laten stijgen. Op basis hiervan stijgt het tarief t.o.v. 2019 met € 3,52. Het tarief komt voor 2020 op € 223,61.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid riolering	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	4.822	4.622
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	4.822	4.622
Toe te rekenen lasten		
Overhead	627	555
BTW *	729	696
Toe te rekenen lasten taakveld	1.356	1.251
Totale lasten heffing	6.178	5.873
Totale baten heffing	4.892	4.997
Dekkingspercentage heffing	79,2%	85,1%
Tarief woning nominaal (€)	€ 220,09	€ 223,61
Indexcijfer tariefontwikkeling (2018=100)	96,9	98,4

* De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten.

N.B. Als referentietarief is uitgegaan van een eigen woning, dus de som van het eigenarendeel en het gebruikersdeel, zijnde € 227,20 in 2018.

De kosten voor het taakveld riolering zijn voor 100% doorberekend in de rioolheffing. Dit betreft onder meer kosten voor onderzoek, planvorming en onderhoud. De kosten voor het taakveld waterwegen zijn voor 48% doorberekend in de riolering. Dit betreft kosten voor het baggeren van watergangen, onderhoud en vervangen van beschoeiingen en onderhoud van sloten. Het baggeren is noodzakelijk om de doorstroming van de watergangen te garanderen, daarnaast om ernstige vervuiling vanuit de riool overstorten en met regenwater meegespoelde sediment te verwijderen. Het onderhoud en vervangen van oeverbeschermingen is noodzakelijk om de oevers op hun plaats te houden en om te voorkomen dat de watergang haar inrichting en bergend vermogen verliest. Het onderhouden van de sloten betreft jaarlijkse onderhoudswerkzaamheden (door derden) om de berging en afvoer van sloten te garanderen en om de sloten op diepte te houden.

In het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) 2009-2015 was vastgelegd dat alle middelen inclusief investeringen ook voor deze periode werden vrijgegeven door de Raad. Door middel van het uitvoeringsplan, dat jaarlijks ter kennisname wordt gebracht van de Raad, werd de Raad op de hoogte gehouden van de voorgenomen uitgaven inclusief investeringen. Bij de vaststelling van het Gemeentelijk Watertakenplan is dit niet opnieuw vastgelegd. Dit is de reden dat wij de investeringen die voor 2020 op de planning staan bij de Programmabegroting 2020-2023 willen vastleggen door aan de raad voor te stellen een krediet van in totaal € 1.845.000 beschikbaar te stellen. Het krediet is bedoeld voor de volgende investeringen:

- Vervangen rioolgemalen € 400.000
- Vervangen riolering € 1.445.000

Bij de bepaling van de tarieven voor de rioolrechten is rekening gehouden met de (kapitaal)lasten, die voortvloeien uit vorengenoemde investeringen.

In het uitvoeringsplan Openbare Ruimte, dat in het eerste kwartaal 2020 ter kennisname wordt gebracht van de Raad, worden de rioleringsprojecten verder toegelicht.

De overhead is becijferd op 12%. Indien dit percentage zou worden doorberekend aan de riolering stijgen de lasten voor de overhead ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2019 met € 165.000. Bij de berekening van het dekkingspercentage is rekening gehouden met de compensabele BTW. Dit is een bedrag van € 696.000. Wij hebben besloten een deel van deze bedragen, namelijk € 200.000 door te berekenen aan de rioolheffing. Dit betekent dat in totaal € 661.000 niet wordt doorberekend.

Egalisatievoorziening riolering exploitatie

In de nota Reserves en Voorzieningen 2017 staat vermeld dat de egalisatievoorziening Rioolheffing een positieve bovengrens kent van 10% van de jaarlijkse inkomsten, waarbij wel wordt gekeken naar de komende 4 jaar. De voorziening mag niet negatief staan. De bovengrens bedraagt 10% en is daarmee € 500.000. Dit betekent dat de voorziening zich beweegt boven de bovengrens. Dit vinden wij gerechtvaardigd om de volgende redenen:

- De rentelasten zijn nu gebaseerd op een rentepercentage van 1,25%, een stijging met 0,25% betekent circa € 90.000 aan hogere lasten;
- Gemeenten staan aan de vooravond van de uitvoering van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Uit een uit te voeren stresstest voor hitte, droogte en intensieve neerslag zal blijken of nieuwe investeringen nodig zijn.
- Het beleidsplan oeverconstructies loopt tot en met 2020. Tot en met 2020 is hier ook financieel rekening mee gehouden omdat ook een gedeelte ten laste van rioolheffing wordt gebracht. Wat de consequenties voor 2021 en verder zullen zijn is op dit moment nog onzeker.
- Indien men de uitgangspunten uit het watertakenplan ook voor 2020 (een aparte regel in onderstaande tabel) en verder achterwege laat, betekent dit dat de stand negatiever wordt.

bedragen x € 1.000

Voorziening riolering (exploitatie)	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Stand per 1 januari	3.134	2.458	2.243	2.061	1.883
Toevoeging	-	-	-	-	-
Onttrekking	- 676	- 215	- 232	- 248	- 258
Stand per 31 december, exclusief watertakenplan	2.458	2.243	2.011	1.813	1.625
Invloed watertakenplan, tariefsverhoging 1% (vanaf 2022 0,4%)	-	-	50	70	90
Stand per 31 december (na doorvoering tariefsverhoging 1%)	2.458	2.243	2.061	1.883	1.715

4.1.9. Lijkbezorging

Ten opzichte van de Programmabegroting 2019-2022 is het dekkingspercentage voor de heffing begraafplaatsen en crematoria voor 2020 gestegen met 7,5% tot 64,5%. De overhead is becijferd op 12%. De berekening van dit percentage wordt toegelicht in hoofdstuk 2.14.

bedragen x € 1.000

Berekening kostendekkendheid begraafplaatsen en crematoria	Begroting 2019	Begroting 2020
Lasten heffing		
Netto lasten		
Lasten, incl. (omslag)rente	691	712
Baten, excl. Heffingen	-	-
Netto lasten	691	712
Toe te rekenen lasten		
Overhead	90	85
BTW *1)	-	-
Toe te rekenen lasten taakveld	90	85
Totale lasten heffing	781	797
Totale baten heffing	445	514
Dekkingspercentage heffing	57,0%	64,5%

*1) De BTW zoals opgenomen in de tabel betreft (via BCF compensabele) BTW over gemaakte kosten

4.1.10. Onderbouwing kostendekkendheid leges

Ten behoeve van de kostendekkendheid van de leges is de legesverordening hieronder uitgewerkt. Geconcludeerd kan worden dat over het geheel genomen het kostendeckingspercentage voor leges ligt op 54%.

bedragen x € 1.000

Titel 1 Algemene dienstverlening		Begroting 2020		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Hoofdstuk 1	Burgerlijke stand	293	75	26%
Hoofdstuk 2	Reisdocumenten en Nederlandse Identiteitskaart	172	194	113%
Hoofdstuk 3	Rijbewijzen	129	87	68%
Hoofdstuk 4	Verstrekingen uit basisregistratie personen	178	58	33%
Hoofdstuk 5	Verstrekingen uit het Kiezersregister			-

bedragen x € 1.000

Titel 1 Algemene dienstverlening		Begroting 2020		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Hoofdstuk 6	Vervallen			-
Hoofdstuk 7	Bestuursstukken			-
Hoofdstuk 8	Vastgoedinformatie			-
Hoofdstuk 9	Overige publiekszaken (eigen verklaringen)	101	23	23%
Hoofdstuk 10	Gemeentearchief			-
Hoofdstuk 11	Vervallen			-
Hoofdstuk 12	Leegstandswet	0	0	75%
Hoofdstuk 13	Vervallen			-
Hoofdstuk 14	Wet op de kansspelen	1	1	71%
Hoofdstuk 15	Ondergrondse leidingen	60	56	93%
Hoofdstuk 16	Verkeer en vervoer	11	10	90%
Hoofdstuk 17	Diversen	5	5	105%
Kostendekking titel 1		949	509	54%

bedragen x € 1.000

Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning		Begroting 2020		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Hoofdstuk 1	Begripsomschrijvingen			-
Hoofdstuk 2	Vooroverleg en conceptaanvraag	253	32	13%
Hoofdstuk 3	Omgevingsvergunning	1.581	1.189	75%
Hoofdstuk 4	Vermindering			-
Hoofdstuk 5	Teruggaaf			-
Hoofdstuk 6	Intrekking omgevingsvergunning			-
Hoofdstuk 7	Wijziging omgevingsvergunning als gevolg van wijziging project			-
Hoofdstuk 8	Bestemmingswijzigingen	288	74	26%
Hoofdstuk 9	Huisnummering en perceelsregistratie			-
Hoofdstuk 10	In deze titel niet benoemde beschikking			-
Kostendekking titel 2		2.123	1.295	61%

bedragen x € 1.000

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2		Begroting 2020		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Hoofdstuk 1	Horeca	106	12	11%
Hoofdstuk 2	Organiseren evenementen	126	10	8%
Hoofdstuk 3	Seksbedrijven	-	-	-
Hoofdstuk 4	Winkeltijdenwet			-
Hoofdstuk 5	Diversen			-
Hoofdstuk 6	In deze titel niet benoeming vergunning, ontheffing of andere beschikking	65	-	0%
Kostendekking titel 3		298	22	7%

bedragen x € 1.000

Titel 1, 2 en 3 Legesverordening		Begroting 2020		
		Lasten	Baten	Dekkingspercentage
Titel 1 Algemene dienstverlening		949	509	54%
Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning		2.123	1.295	61%
Titel 3 Dienstverlening vallend onder Eur. Dienstenrichtlijn en niet vallend onder titel 2		298	22	7%
Totaal legesverordening		3.369	1.826	54%

4.1.11. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

De gemeente Steenwijkerland verleent voor 100% kwijtschelding aan de burger voor de volgende belastingsoorten:

- afvalstoffenheffing (voor de vaste component en voor het aanbieden van maximaal 13 zakken);
- rioolrechten;
- onroerende-zaakbelasting.

Honorering van een kwijtscheldingsverzoek is met name afhankelijk van het inkomen, het vermogen en de uitgaven van de aanvrager. De aanvragen worden beoordeeld op basis van de door het Rijk vastgestelde normen en richtlijnen (Uitvoeringsregeling Invorderingswet 1990).

De budgetten voor kwijtschelding zijn verdisconteerd in de tarieven van de betreffende belastingsoorten.

In vergelijking met 2019 verwachten wij een stabiel aantal (geheel of gedeeltelijk) toe te wijzen kwijtscheldingsverzoeken. Dit is gebaseerd op de tot op heden gehonoreerde verzoeken (stand per 1 juli 2019) en de verwachting voor het restant van dit jaar.

	bedragen x € 1.000				
Kwijtscheldingsverzoeken	Rekening 2017	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021
Bedrag	- 223	- 198	- 228	- 228	- 228
Aantal (deels) gehonoreerde verzoeken	902	767	900	900	900

Als iemand gedurende 2 achtereenvolgende jaren kwijtschelding heeft ontvangen, hoeft hij/zij geen aanvraag meer in te dienen. Jaarlijks wordt een steekproef gehouden onder de groep huishoudens die elk jaar automatisch kwijtschelding ontvangen.

4.2. Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

4.2.1. Algemeen

Op basis van een goede en betrouwbare risicocontrol kan tot een juiste analyse, beoordeling en beheersing van de risico's worden gekomen. Daarbij is het van belang dat het optreden van risico's op de uitvoering van het bestaande beleid en de bestaande voorzieningen geen invloed heeft. De risico's moeten onlosmakelijk deel uitmaken van de beleidsprocessen. In het vervolg van dit hoofdstuk wordt hierop nader ingegaan.

De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting is. Dit is van belang wanneer er zich een financiële tegenvaller voordoet. Door aandacht voor het weerstandsvermogen kan worden voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot bezuinigen. Deze paragraaf bevat ten minste:

- a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- b. een inventarisatie van de risico's;
- c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Op 21 mei 2019 heeft uw raad de 'Nota Weerstandsvermogen en risicomangement 2019' vastgesteld. In de nota is het begrip weerstandsratio – de verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de totale omvang van de gewogen risico's – geïntroduceerd. Uw raad heeft besloten de weerstandsratio voortaan te presenteren in de jaarlijkse programmabegroting en de jaarstukken van de gemeente Steenwijkerland.

4.2.2. Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover wij beschikken om onverwachte tegenvallers op te vangen als deze zich voordoen.

De totale weerstandscapaciteit van de gemeente Steenwijkerland aan zowel de vermogenskant als de exploitatiekant bestaat uit:

1. Algemene reserve
2. Onroerendezaakbelasting (OZB)

Algemene reserve

In de nota "Reserves en voorzieningen 2017" is aangegeven dat de Algemene reserve vaste buffer uitsluitend kan worden ingezet voor uitzonderlijke situaties (soort ijzeren voorraad voor het opvangen van calamiteiten).

Onroerende-zaakbelasting (OZB)

De onbenutte belastingcapaciteit wordt gerelateerd aan de norm die het Rijk hanteert voor toelating tot artikel 12 van de Financiële Verhoudingswet (FVW). Indien het normtarief van het Rijk hoger is dan het door de gemeente Steenwijkerland gehanteerde gemiddelde tarief is er sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het Rijk heeft het normtarief in de meicirculaire 2019 voor toelating tot artikel 12 van de FVW voor 2020 vastgesteld op 0,1853% van de WOZ waarde. Voor de berekening van het gemiddelde OZB-percentages bij de toelating tot artikel 12 wordt uitgegaan van de WOZ-gegevens per 1 januari van het jaar waarop de aanvraag betrekking heeft en de OZB-percentages in datzelfde jaar.

Voor 2020 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit € 3,9 miljoen. Dit bedrag is als volgt gespecificeerd:

bedragen x € 1.000

Onbenutte belastingcapaciteit		Begroting 2020
WOZ waarden		
WOZ waarde woningen		4.264.258
WOZ waarde niet-woningen eigenaar		928.899
WOZ waarde niet-woningen gebruiker		760.888
Totaal WOZ waarden		5.954.045
Percentage art. 12 Financiële Verhoudingswet		
Maximale opbrengst volgens art. 12 Fvw		11.033
Totale opbrengst		7.123
Onbenutte belastingcapaciteit		3.910

De totale weerstandscapaciteit per inwoner bedraagt:

bedragen x € 1.000

Weerstandscapaciteit	Begroting 2019	Begroting 2020
Weerstandscapaciteit vermogen		
Algemene reserve vaste buffer	11.166	11.166
Storting vanuit de Algemene reserve vrij besteedbaar		1.059
Weerstandscapaciteit exploitatie		
Onbenutte belastingcapaciteit	3.556	3.910
Totaal weerstandscapaciteit	14.722	16.135
Aantal inwoners	43.768	43.935
Weerstandscapaciteit per inwoner	336	367

In paragraaf 3.6.1 is de storting vanuit de Algemene Reserve vrij besteedbaar toegelicht.

4.2.3. Inventarisatie risico's

In dit hoofdstuk worden de risico's vermeld die tot het moment van het aanbieden van de programmabegroting bekend zijn. In dit verband wordt onder risico verstaan "alle voorzienbare risico's, waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en die niet van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot het balanstotaal of de financiële positie".

De risicokans is uitgedrukt in klassen. Aan deze klassen is een rekenpercentage per risico gekoppeld. Vervolgens is een indeling gemaakt van de mogelijke financiële gevolgen.

Rekenpercentage	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Rekenpercentage per risico	20%	40%	60%

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico: < € 200.000			
Dalende inkomsten bij kunststofverpakkingsmateriaal		pm	
Uitbreiding van de BTW-sportvrijstelling			125
Dividuitkering nutsbedrijven		pm	
Waardering Onroerende Zaken		200	
Rentestijging	100		
Rioolheffing	pm		
Totaal omvang risico: < € 200.000	100	200	125
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000			
Minimabeleid	230		
Participatiewet (re-integratie en WSW)		pm	
WMO		pm	
Jeugdzorg		pm	
Dividuitkering Rendo		pm	
BTW-compensatiefonds		300	
Vennootschapsbelasting		pm	
Onderhoud openbare ruimte	500		
Totaal omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	730	300	-
Omvang risico: > € 500.000			
Participatiewet (rijksbijdrage)	1.240		
Participatiewet (uitkeringen)	1.021		
Ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds		pm	
Omgevingswet			pm
Verhoging van de afvalstoffenbelasting		pm	
Investeringsprojecten ruimtelijk domein		3.600	
Proj. openbare ruimte en PAS (Programmatische Aanpak Stikstof)		pm	
Totaal omvang risico: > € 500.000	2.261	3.600	-
Totaal omvang risico	3.091	4.100	125

bedragen x € 1.000

Risicoprofiel	Laag 10-25%	Ruim 25-50%	Hoog 50-75%
Omvang risico			
Omvang risico: < € 200.000	100	200	125
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	730	300	-
Omvang risico: > € 500.000	2.261	3.600	-
Totaal omvang risico	3.091	4.100	125
Rekenpercentage			
	20%	40%	60%
Omvang risico x rekenpercentage			
Omvang risico: < € 200.000	20	80	75
Omvang risico: > € 200.000 - < € 500.000	146	120	-
Omvang risico: > € 500.000	452	1.440	-
Totaal omvang risico x rekenpercentage	618	1.640	75

Toelichting

Voor een adequate risicobeheersing gaat het niet alleen om het treffen van financiële buffers om te zorgen voor voldoende weerstandscapaciteit. Het is ook zaak om niet-financiële maatregelen te treffen om de kans van optreden van geïdentificeerde risico's te beperken.

Wij hebben hieraan invulling gegeven door in de onderstaande overzichten naast een omschrijving van het risico ook aandacht te besteden aan de impact van het risico en de te treffen beheersmaatregelen.

CATEGORIE: OMVANG RISICO: < € 200.000

Risico: Dalende inkomsten bij kunststofverpakkingsmateriaal	
Omschrijving risico	Het ministerie van Infrastructuur en Milieu, de VNG en het verpakkend bedrijfsleven hebben vergoedingsafspraken gemaakt voor de inzameling en sortering van het kunststof verpakkingsafval. Gemeenten laten kunststofverpakkingsafval en drankenkartons inzamelen, sorteren en recyclen. Hiervoor ontvangen zij een vergoeding, mits het materiaal voldoet aan een aantal voorwaarden. Eén van die voorwaarden is dat de materiaalfracties voldoen aan afgesproken kwaliteitseisen. We zien dat de inkomsten uit plastic teruglopen. Ook zien we meer vervuiling in deze stroom. Dit betekent dat ladingen worden afgekeurd. Een afgekeurde lading plastic verpakkingen, metaal en drinkpakken (PMD) wordt verbrand als restafval. Hiervoor ontvangen we dan ook geen vergoeding. Er dient een nieuwe overeenkomst te worden afgesloten met vergoedingen die naar alle waarschijnlijkheid lager zullen uitvallen.
Impact	Financieel: verhoging van de afvalstoffenheffing
(Beheers)maatregelen	Om afkeuringen te voorkomen zetten we extra in op communicatie. Daarnaast is de egalisatievoorziening reiniging beschikbaar om financiële tegenvallers op te vangen en daarmee tariefschommelingen zoveel mogelijk te voorkomen.

Risico: Uitbreiding van de BTW-sportvrijstelling	
Omschrijving risico	De Nederlandse sportvrijstelling BTW is per 1 januari 2019 gewijzigd. Tot dan toe konden gemeenten, sportverenigingen en sportstichtingen de BTW die aan hen in rekening werd gebracht in aftrek brengen. Het recht op aftrek is, mede vanwege Europese jurisprudentie, komen te vervallen. Deze verruiming van de sportvrijstelling leidt tot een structurele extra belastingopbrengst van € 241 miljoen voor de rijksoverheid. Daartegenover staan de extra kosten voor gemeenten, sportverenigingen en sportstichtingen. Om de kostenstijging voor gemeenten te beperken heeft het kabinet een subsidieregeling in het leven geroepen voor voorsnog 5 jaar; de regeling specifieke uitkering stimulering sport (SPUK). Het exact toe te kennen bedrag uit de SPUK wordt achteraf vastgesteld. De systematiek komt erop neer dat het budget voor SPUK-toekenningen bij het Rijk gemaximaliseerd is. Als er meer aangevraagd wordt dan er budget beschikbaar is bij het Rijk dan wordt het beschikbaar budget evenredig verdeeld over de aanvragers. In dat geval is het aannemelijk dat gemeenten minder ontvangen dan aangevraagd. De kans is groot dat het beschikbare bedrag wordt overvraagd en de gemeente maar een deel van de BTW-schade vergoed krijgt.

	Voor de overige sportstichtingen is het vervallen van de BTW-af trek op de exploitatielasten mogelijk een nadeel. Stichtingen hebben aan de andere kant ook voordeel bij de nieuwe regeling omdat ze de BTW op verkoop niet meer hoeven af te dragen. Het gevolg van de verruiming van de sportvrijstelling en de niet meer aftrekbare BTW, kan voor de stichtingen tot een lager resultaat leiden. De BTW op de kosten zijn immers nu ook kosten geworden. Uiteindelijk zullen zij waarschijnlijk bij de gemeente aankloppen voor een hogere subsidie of lagere huur. Al met al zal de gemeente bij moeten/gaan springen.
Impact	Gemeente Steenwijkerland heeft in 2019 een SPUK-aanvraag voor € 377.000 ingediend. Het uitkeringsplafond bedraagt voor het jaar 2019 € 152 miljoen. De kans is groot dat het beschikbare bedrag wordt overvraagd en de gemeente maar een deel van de BTW-schade vergoed krijgt. Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 50%, in de categorie laag. De BTW-schade wordt gekwantificeerd op ongeveer € 125.000.
(Beheers)maatregelen	De ontwikkelingen volgen en continue monitoring.

Risico: Dividenduitkering nutsbedrijven	
Omschrijving risico	Lagere of geen dividenduitkering van nutsbedrijven als gevolg van verdere verlaging van de WACC (vermogenskostenvoet) van 3,4% naar 2,7%. Gevolg een lager bedrijfsresultaat en een lagere of geen dividenduitkering.
Impact	Forse daling van de dividendopbrengst van met name Vitens N.V. en Enexis Holding N.V..
(Beheers)maatregelen	Via de P& C cyclus worden de gevolgen van de lagere dividendopbrengst gevolgd.

Risico: Waardering Onroerende zaken	
Omschrijving risico	In 2019 is een financiële tegenvaller ontstaan doordat er relatief veel bezwaarschriften zijn ingediend als gevolg van forse waardeinstijgingen (normaliter 400 bezwaarschriften, in 2019 zijn het 1200). Hierdoor is extra inhuur noodzakelijk. Ook zijn we als gemeente wettelijk verplicht om een proceskostenvergoeding aan een No Cure No Pay bureau te betalen als een bezwaarschrift gegrond blijkt te zijn. Huidige inschatting is dat in 2019 aan kostenvergoeding aan No Cure No Pay bureaus voor WOZ-bezwaren een bedrag van € 300.000 verschuldigd is. Voor 2020 is het onzeker hoeveel bezwaarschriften we ontvangen en hoeveel daarvan via No Cure No Pay bureaus zal gaan. Doordat we onze WOZ-waarden nog beter gaan onderbouwen (zie beheersmaatregel) schatten we in dat we minder geld kwijt zijn aan No Cure No Pay bureaus. Een voorzichtige schatting voor 2020 komt dan uit op € 200.000 aan risico.
Impact	De gemeente loopt een financieel risico doordat veel burgers een No Cure No Pay bureau inschakelen. De kans bestaat dat er in 2020 ook relatief veel bezwaren worden ingediend en we meer kosten gaan maken.
(Beheers)maatregelen	Belangrijkste beheersmaatregel is het nog beter onderbouwen van de WOZ-waarden, waardoor er achteraf minder hoeft te worden bijgesteld (en we minder geld kwijt zijn aan No Cure No Pay bureaus). Vanaf 2022 zijn gemeenten verplicht om te waarderen op basis van gebruiksoppervlakte. Voor onze gemeente betekent dit dat voor alle woningen de gebruiksoppervlakte moet worden vastgesteld,

	omdat nu op basis van inhoud wordt gewaardeerd. Het omzetten van de inhoud naar gebruiksoppervlakte is een kans om objectkenmerken van alle objecten weer actueel op orde te brengen. Dat moet naar de toekomst voorkomen dat er weer zoveel bezwaren worden ingediend. De slag moet worden gemaakt in 2020 en 2021.
--	--

Risico: Rentestijging	
Omschrijving risico	De rente bevindt zich op een heel laag niveau. Bij een aantrekkende economie is een rentestijging niet ondenkbaar. Ook de spanningen in de wereld kunnen van invloed zijn op het rentepercentage. Het zijn risico's die niet te beïnvloeden zijn door ons als gemeente, maar die zich wel degelijk kunnen voordoen.
Impact	Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 25%, in de categorie laag. Een rentestijging van 1% wordt gekwantificeerd op ongeveer € 100.000 in 2020 oplopend naar € 400.000 in 2024.
(Beheers)maatregelen	Jaarlijks voor de begroting wordt op basis van de rentegegevens op 1 september een herberekening gemaakt van de rentecomponent. Via de P&C cyclus worden de financiële gevolgen van de rente gerapporteerd.

Risico: Rioolheffing	
Omschrijving risico	De raad is de afgelopen jaren regelmatig geïnformeerd over het dossier inzake de aanslag rioolheffing woningbouwstichting. Het college heeft gemeld dat er een procedure speelt van een woningstichting tegen de aanslag voor de rioolheffing van 2013, 2014 en 2015. Op 21 juni 2019 heeft de Hoge Raad de cassatieberoepen op alle punten ongegrond verklaard. De verordeningen en de opgelegde aanslagen rioolheffing blijven daarom in stand. Daarmee is dit niet langer een risico voor onze financiële positie. Tegen de aanslagen 2016 tot en met 2019 is ook bezwaar gemaakt door de woningstichting. Deze zaken lopen nog.
Impact	Het eventuele risico inzake de aanslagen 2016 tot en met 2019 wordt ingeschat in de categorie laag.
(Beheers)maatregelen	Een eventuele financiële tegenvaller zal net als bij andere risico's moeten worden gedekt uit algemene middelen ('Algemene reserve - vaste buffer'). Om de risico's te verminderen voor toekomstige aanslagen kijken wij zeer kritisch naar de onderbouwing van de kosten, waaronder de overhead en de BTW.

CATEGORIE: OMVANG RISICO: > € 200.000 - < € 500.000

Risico: Minimabeleid	
Omschrijving risico	Uitkeringen bijzondere bijstand en minimabeleid zijn zogenaamde open eind financieringen. Afhankelijk van het aantal aanvragen en hoogte van de uitkeringen kunnen er onder- dan wel overschrijdingen plaatsvinden. Het opgenomen budget in de begroting 2020 bedraagt € 2,3 miljoen.
Impact	Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 10%, in de categorie laag.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages.

Risico: Participatiewet (re-integratie en WSW)	
Omschrijving risico	De invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 is gepaard gegaan met een forse korting op de diverse rijksbijdragen.
Impact	Ondanks het feit dat de economie afgelopen jaar is aangetrokken blijft het een moeilijke tijd voor de onderkant van de arbeidsmarkt. Er is nog steeds een ruime risicokans dat het beschikbare budget niet toereikend is.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus en tussentijdse rapportages van de NWG. Samen met de NWG wordt naar oplossingen gezocht op het gebied van extra inkomsten of extra uitstroom.

Risico: Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)	
Omschrijving risico	<p>Binnen de nieuwe Wmo worden enkele risico's onderkend.</p> <ul style="list-style-type: none"> - De rijksbijdrage wordt niet meer via een Integratie Uitkering toegekend aan de gemeenten maar verstrekt via de methodiek van het Gemeentefonds. Wat hier het effect van is, nu en op langere termijn, is moeilijk in te schatten. - Ook het feit dat mensen (met een zorgvraag) langer thuis moeten of willen blijven wonen levert risico's op. Deze groep groeit en hiermee wordt een groter beroep op de gemeente gedaan en wijzigt ook de aard en intensiteit van de hulpvraag aan de gemeente. - Vanaf 2018 is de prijs van een traject samen met de zorgaanbieders bepaald en is er sprake van een reële kostprijs. Ook al was het uitgangspunt dat de nieuwe methodiek moest passen binnen het bestaande budget, komende periode zal blijken of de realisatie van de hulp met de nieuwe kostprijs ook daadwerkelijk binnen het budget blijft. - In 2019 is het 'abonnementstarief' in gegaan. Dit betekent dat degenen die gebruik maken van maatwerkvoorzieningen hier niet meer aan bijdragen naar draagkracht maar dat iedereen een vast bedrag betaalt (vanaf 2020 € 20 per maand). Voor alle gemeenten zal dit een verlaging van de inkomsten betekenen. Het Rijk compenseert slechts een gedeelte van deze verlaging. Daarnaast is het de verwachting dat deze maatregel zal leiden tot een 'aanzuigende werking' in het aantal gevraagde maatwerkvoorzieningen.
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment een bedrag aan gekoppeld kan worden.
(Beheers)maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> - Periodieke monitoring via de P&C cyclus. - Verdere invulling van het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 door middel van de transformatie agenda. - De raad heeft een reserve opvangen tekorten Sociaal Domein in het leven geroepen. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen (stand is nu nog € 854.000).

Risico: Jeugdzorg	
Omschrijving risico	Sinds de inwerkingtreding van de Jeugdwet (2015) kunnen de volgende risico's worden onderkend:

	<ul style="list-style-type: none"> - Ten eerste geldt ook hier dat de rijksbijdrage niet meer via een Integratie Uitkering wordt toegekend aan de gemeenten maar verstrekt via de methodiek van het Gemeentefonds. Wat hier het effect van is ook bij het budget voor de jeugdzorg, nu en op langere termijn, is moeilijk in te schatten. - Een ander risico is dat er sprake is van een stijgende vraag om jeugdzorg. Deze trend is ook landelijk zichtbaar. Het is nog niet bekend waar de stijging door wordt veroorzaakt. - Verder wordt vanaf het jaar 2018 de jeugdhulp (deels) op een andere manier ingekocht. Bestaande producten worden gebundeld in een beperkt aantal nieuwe trajectprijzen. Het vaststellen van de nieuwe trajectprijzen is een complexe zaak, waarbij er sprake is van belangrijke onbekende variabelen. Een te hoog vastgestelde trajectprijs betekent een risico voor de kosten. - Daarnaast gaat een dermate grote wijziging gepaard met het risico op fricties in de overgangperiode.
Impact	De risicokans wordt als ruim inschat, zonder dat hier op dit moment bedragen aan gekoppeld kunnen worden.
(Beheers)maatregelen	<p>Periodieke monitoring via de P&C cyclus.</p> <p>In 2019 is een Plan van Aanpak Jeugdzorg opgesteld. Hierin zijn diverse maatregelen benoemd die uiteindelijk moeten leiden tot een verlaging van de kosten voor de jeugdhulp.</p> <p>Verdere invulling van het beleidsplan Sociaal domein 2017-2020 door middel van de transformatie agenda.</p> <p>De raad heeft de reserve opvangen tekorten Sociaal Domein in het leven geroepen. Eventuele budgetoverschrijdingen kunnen hiermee worden opgevangen.</p>

Risico: Dividenduitkering Rendo	
Omschrijving risico	Lagere dividenduitkering N.V. Rendo Holding als gevolg van afschaffing precario rechten en de algemene verordening ondergrondse infrastructuur.
Impact	De gemeente loopt een financieel risico, doordat met ingang van het jaar 2020 de dividenduitkering lager kan uitvallen. In de begroting is nu nog een bedrag geraamd van € 1,5 miljoen structureel.
(Beheers)maatregelen	De ontwikkelingen over de Algemene Verordening Ondergrondse Infrastructuur tussen de verschillende gemeenten en de N.V. Rendo Holding zullen nauwlettend worden gevolgd.

Risico: BTW-compensatiefonds	
Omschrijving risico	Gemeenten declareren BTW terug op grond van het BTW-compensatiefonds (BCF). Voor dit fonds geldt een maximaal te declareren bedrag. Zolang dit zogeheten plafond niet is bereikt, wordt het niet gebruikte gedeelte op begrotingsbasis toegevoegd aan de Algemene uitkering van het Gemeentefonds. Omgekeerd kan het ook zo zijn dat er meer wordt gedeclareerd dan het plafond. Dan vindt er een korting plaats op de Algemene uitkering. Voor de begroting 2020 met bijbehorende meerjarenraming is in de meicirculaire een advies opgenomen dat die raming maximaal gelijk mag zijn aan de afrekening van 2018, zijnde € 100.000 in alle jaren. De provinciaal toezichthouders hebben aangegeven dit advies als richtlijn te

	gebruiken bij het beoordelen van de begrotingen. Sterker nog, ze geven ter overweging een lagere of zelfs helemaal geen raming meer te maken omdat het totaal van gemeentelijke declaraties op korte termijn zou kunnen omslaan in een overschrijding van het plafond en dus een uitname uit het gemeentefonds. Voorzichtigheidshalve is er voor gekozen om geen bedrag op te nemen.
Impact	Indien het maximum van het fonds wordt bereikt of een overschrijding hiervan in enig jaar, betekent dit dat er een nadeel optreedt binnen de Algemene uitkering. Het eventuele overschrijdingsrisico wordt ingeschat op 50%, in de categorie hoog. Het opgenomen risico ter hoogte van € 100.000 kan dus ook nog hoger uitvallen, oplopend naar € 300.000.
(Beheers)maatregelen	Elk jaar wordt het op te nemen budget opnieuw berekend.

Risico: Vennootschapsbelasting	
Omschrijving risico	Met ingang van 1 januari 2016 geldt voor de gemeente een vennootschapsbelastingplicht. Een inventarisatie is gemaakt van de activiteiten die hieronder vallen. De activiteiten van de gemeente zullen continu gemonitord moeten worden op de fiscale consequenties om fouten te voorkomen, de juiste beslissingen te nemen en alleen terecht deze belasting te betalen. Het is daarom zaak feiten en omstandigheden op de juiste wijze te presenteren en alert te zijn op (wijzigingen in) bijvoorbeeld het gemeentelijk vastgoedbeleid. Dit geldt tevens voor activiteiten, zoals detachering van personeel, werkzaamheden voor derden en samenwerkingsovereenkomsten.
Impact	De invoering vergt een flinke investering voor de gemeente door de extra (structurele) werkzaamheden, benodigde inhuur van externe adviseurs en opleidingen van personeel. In 2018 is de aangifte over 2016 ingediend en uitstel aangevraagd voor de aangifte over 2017 en 2018. Inmiddels is een voorlopige aanslag over de jaren 2016 t/m 2019 ontvangen en betaald. De verwachting op dit moment is dat het fiscale resultaat over deze jaren nihil zal zijn, maar om een te betalen belastingrente van 8% te voorkomen is besloten toch een voorlopige aangifte in te dienen en te betalen. Mocht het fiscale resultaat nihil zijn zoals verwacht, dan zullen de betaalde bedragen weer terug worden ontvangen. Op dit moment bestaat veel onduidelijkheid over de manier waarop gemeenten hun winst dienen te berekenen, deze onduidelijkheid zal waarschijnlijk nog enige jaren aanhouden. Het kan er ook toe leiden dat de belastingdienst het moment van opleggen van een definitieve aanslag zoveel mogelijk naar achter zal verplaatsen. Het gevolg van de onzekerheid is dat het mogelijk tot eind 2021 kan duren voordat een definitieve aanslag over 2016 wordt opgelegd. De gemeente zal bij het opstellen van de begroting de hoogte van de te betalen belasting voorzichtig inschatten. Het valt niet uit te sluiten dat de ingeschatte bedragen afwijken van de uiteindelijk te betalen belasting.
(Beheers)maatregelen	De belastingdienst geeft de mogelijkheid aan gemeenten om een vaststellingsovereenkomst (VSO) te sluiten over de waarde van de grondvoorraad voor de openingsbalans en de daarmee samenhangende toerekenbare rente. Begin 2019 is er een verzoek tot vooroverleg ingediend bij de belastingdienst om te komen tot een VSO. De eerste indruk is dat dit voordeliger is voor de gemeente Steenwijkerland, de berekening is eenvoudiger en het geeft zekerheid. Najaar 2019

	wordt een 1 ^e overleg met de Belastingdienst gepland. Ook in het traject om te komen tot een VSO laat de gemeente zich begeleiden door een extern bureau.
--	--

Risico: Onderhoud openbare ruimte	
Omschrijving risico	Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte wordt gebruik gemaakt van speciale computerprogramma's. De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het op orde brengen van deze programma's. Ondertussen is het gehele areaal ingevoerd. D.m.v. inspecties wordt de staat van onderhoud bepaald. Het risico van schade als gevolg van achterstallig onderhoud is afhankelijk van de gekozen frequentie van inspecteren. Op basis van deze gegevens wordt de besteding van het jaarlijkse onderhoudsbudget bepaald. In 2017 zijn de beleidsplannen voor wegen, fietspaden, openbare verlichting en oeververbindingen geactualiseerd en is een belangrijke slag gemaakt in het inzichtelijk maken van de onderhoudstoestand van deze kapitaalgoederen. Op basis hiervan kan planmatiger worden gewerkt. De meerjarige onderhoudsplannen zijn niet over hele linie op het onderhoudsniveau 'basis' gebaseerd, maar in sommige gevallen op 'beperkt basis' en begraven op "hoog".
Impact	Het financieel risico wordt ingeschat op € 500.000. Doordat onze kapitaalgoederen voortaan meer planmatig worden beheerd en wij de komende jaren fors investeren, komen wij tot een lage risicokans.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring en rapporteren in tussenrapportages

CATEGORIE: OMVANG RISICO: > € 500.000

Risico: Participatiewet (uitkeringen en rijksbijdrage)	
Omschrijving risico	De gemeente is volledig financieel verantwoordelijk voor het bijstandsgedeelte van de wet. Van het Rijk wordt hiervoor jaarlijks wel een bijdrage ontvangen. Het in de begroting opgenomen te ontvangen budget betreft een voorlopig inschatting van hetgeen door het Rijk toegekend gaat worden. In oktober van het begrotingsjaar wordt het definitieve budget pas bekend gemaakt. De hoogte van het budget is afhankelijk van de conjuncturele ontwikkelingen op landelijk niveau. Bij minder verstrekte bijstandsuitkeringen dan van tevoren is ingeschat wordt het budget naar beneden bijgesteld, bij meer verstrekte bijstandsuitkeringen wordt het budget naar boven bijgesteld. In de begroting 2020 wordt er verder rekening mee gehouden dat er in dat jaar gemiddeld 675 bijstandsuitkeringen worden verstrekt. Het geschatte gemiddelde bedrag van een verstrekte uitkering bedraagt € 14.000 per jaar. De begrote uitgaven bedragen hierdoor € 9.450.000. Voor de Ioaw en Ioaz bedragen deze aantallen 50 x € 15.200. Dit is een bedrag van € 760.000. Deze aannames kunnen in werkelijkheid afwijken.
Impact	Ingeschat wordt dat de gemeente een risico loopt van 10% van het begrote te ontvangen rijksbudget (€ 12.396.000), met een ruime risicokans. De afwijking op de uitkeringen wordt berekend op 10% van het bedrag dat is opgenomen aan te verstrekken uitkeringen (€ 10.210.000), ook met een ruime risicokans. Bij een forse

	overschrijding van het budget kan overigens een beroep worden gedaan op de ingebouwde Vangnetregeling bij het Rijk.
(Beheers)maatregelen	Periodieke monitoring via de P&C cyclus.

Risico: Ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds	
Omschrijving risico	<p>Gemeenten ontvangen het grootste gedeelte van hun inkomsten uit de Algemene uitkering van het Gemeentefonds. Hoeveel uitkering wordt ontvangen is voor een groot gedeelte afhankelijk van de hoogte van de rijksuitgaven. Wijzigingen in de rijksuitgaven hebben direct invloed op de omvang van de Algemene uitkering (samen de trap op en samen de trap af). De jaarlijkse toe- of afname van de Algemene uitkering op basis van dit principe wordt het accres genoemd. Het accres heeft de afgelopen jaren weinig stabiliteit laten zien. Het ene moment is er een flinke tegenvaller, een tijdje later gevolgd door een flinke meevaller. Het is dan ook zeer lastig om hier op een goede manier mee om te gaan.</p> <p>Het Rijk en gemeenten hebben in mei 2018 afgesproken om de verdeling van de middelen in het sociaal domein en de verdeling van de andere middelen in het gemeentefonds vanaf 2021 integraal te herzien. Gemeenten hebben in het sociaal en het fysiek domein meer taken gekregen en ook maatschappelijke ontwikkelingen zijn door gegaan. De financiële verhouding moet bij deze ontwikkelingen aansluiten. In de verdeelmodellen van het sociaal domein zitten discrepanties die ervoor zorgen dat sommige gemeenten minder geld van het Rijk ontvangen voor het sociaal domein dan zij op basis van hun kostenstructuur nodig hebben. De herziening van de verdeelmodellen sociaal domein is erop gericht om de financiële problemen van deze gemeenten als gevolg van een verkeerde verdeling op te lossen. Een positief herverdeeleffect voor de ene gemeente leidt echter altijd tot een negatief herverdeeleffect bij een andere gemeente. De herziening van de verdeelmodellen sociaal domein kan dus voor onze gemeente tot een financieel nadeel leiden.</p> <p>De wijziging van het woonplaatsbeginsel Jeugd zal ook financiële effecten hebben. Het budget voor voogdij en 18+ kan na wijziging van het woonplaatsbeginsel objectief verdeeld gaan worden, en hoeft niet meer op basis van historisch zorggebruik verdeeld te worden. Dit loopt mee in de evaluatie van de verdeelmodellen welke momenteel plaatsvindt en in 2021 tot aangepaste verdeelmodellen zal leiden. Gemeenten worden uiterlijk in de meicirculaire 2020 over de uitkomsten geïnformeerd.</p>
Impact	De gemeente is voor een groot gedeelte afhankelijk van de inkomsten uit het Gemeentefonds. In de begroting is voor het jaar 2020 een ontvangst geraamd van bijna € 74 miljoen. Als de uitkering tegenvalt, kan dit betekenen dat het financieel beleid moet worden bijgesteld. De impact is de afgelopen jaren groter geworden vanwege de decentralisaties in het Sociaal domein, waardoor het gemeentefonds in omvang is toegenomen en daarmee ook het risico voor de gemeente.
(Beheers)maatregelen	<p>Wij hebben een aantal beheersmaatregelen getroffen om de gevolgen van tegenvallers in de Algemene uitkering op te kunnen vangen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De 'Algemene reserve vaste buffer' die is bedoeld om onverwachte tegenvallers op te vangen (ijzeren voorraad voor het opvangen van calamiteiten). 2. De reserve 'Opvangen tekorten Sociaal domein' is in het leven geroepen om tegenvallers binnen het Sociaal domein op te vangen.

Risico: Omgevingswet	
Omschrijving risico	<p>De invoering van de Omgevingswet is een grote opgave voor de organisatie. Op 1 januari 2021 gaat de wet in. Na 2021 zijn we niet klaar, maar zullen we de omgevingswet nog verder implementeren. Dit traject loopt tot uiterlijk 2029. De focus voor nu ligt op de periode tot 2021. Momenteel wordt vanuit het programma invoering omgevingswet toegewerkt naar de deadline waarop de wet in werking treedt. Risico's betreffen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Niet halen van de deadline van invoering door lokale of landelijke oorzaken en daarmee niet kunnen uitvoeren van wettelijke taken per 1-1-21. 2. Niet halen van de deadline/op schema blijven lopen en daarmee niet halen van eigen ambities. 3. Overschrijding van het budget voor invoering/onvoldoende middelen voor een goede invoering.
Impact	<ol style="list-style-type: none"> 1. De invoering van de wet bestaat uit vele verschillende elementen waarvan sommige crucialer zijn dan andere. Om inzichtelijk te maken wat per se op 1-1-21 gereed moet zijn heeft de VNG een lijst met minimale acties geformuleerd om voorbereid te zijn op de omgevingswet. Voor de meeste van de acties op deze lijst lopen we op schema. Er is één actie die momenteel als risico wordt ingeschat: <ul style="list-style-type: none"> - Inrichting van de gewijzigde vergunningprocedure (met 8 weken als standaard) en de daarvoor benodigde ketensamenwerking. Het mogelijke gevolg van het optreden van dit risico is dat we per 1-1-21 geen vergunningen meer kunnen verstrekken en daarmee de ontwikkelingen in het fysieke domein op slot gaan. De oorzaak is meervoudig: beperkte capaciteit in de organisatie, onduidelijkheid over noodzaak gebruik toepasbare regels en de stappen die in regionaal verband nog gezet moeten worden qua samenwerking. 2. Aanvullend op hetgeen dat we (wettelijk gezien) klaar moeten hebben is binnen het programma omgevingswet ook een eigen ambitie geformuleerd aansluitend op de ambities van het college en de organisatie. Omdat het hier gaat om ambities en niet om wettelijke vereisten is de deadline van 1-1-21 minder hard, maar de wenselijkheid van het halen van deze bestuurlijke ambities is er niet minder om. <p>Als we kijken naar de doelen uit de bestuursprogramma's en de in het verlengde daarvan opgestelde ambities ten aanzien van de invoering van de wet, dan doen zich de volgende risico's voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beperkttere aansluiting op de wensen en behoeften van inwoners, met name de tevredenheid over (digitale) contacten/communicatie en het gebruik van serviceformules doordat vooral wordt gefocust op de (verplichte) techniek en te weinig tijd beschikbaar is om medewerkers te trainen in de juiste houding en gedrag. - Participatie zit in ons bloed & goed verwachtingenmanagement: deze ambities betekenen dat medewerkers hierin getraind moeten worden. Doorlopend en intensief. Omdat er geen harde grens is aan de mate waarin we dit moeten – dat bepalen we zelf – kan dit bij te beperkte capaciteit in de knel komen.

	<ul style="list-style-type: none"> - De vraag staat centraal willen we bereiken door het invoeren van een initiatieventeam. Een team dat zich snel en integraal buigt over initiatieven. Omdat de deadline van 1-1-21 vooral geldt voor het technisch kunnen afhandelen van een aanvraag en de werkwijze van een team vooral een cultuurverandering is kan deze ambitie in de knel komen door te beperkte aandacht hiervoor. - Sectoraal in plaats van integraal beleid vanwege onvoldoende samenwerking en afstemming met als gevolg tegenstrijdige uitgangspunten, etc. <p>De risico's die hier genoemd staan zijn die bestuurlijke ambities uit het coalitieakkoord, de begroting of het programma omgevingswet die in het gedrang komen als we te weinig capaciteit vrij maken voor de invoering van de omgevingswet. Het zijn – in tegenstelling tot de minimale (wettelijke) acties onder punt 1 - geen zaken die per se geregeld moeten zijn op 1-1-21, maar wel belangrijke ambities van dit college.</p> <p>3. Tot slot blijft de omgevingswet een financieel risico met zich meebrengen. De omgevingswet brengt drie soorten kosten met zich mee die lastig in te schatten zijn en in die zin een risico vormen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voorbereidings- en implementatiekosten - Om deze in te kunnen schatten is het VNG-model gebruikt. Doordat dit model in vergelijking met vorig jaar beter ingevuld kon worden heeft dit tot een inschatting van de kosten voor de komende jaren en een claim bij de afgelopen PPN geleid. Voor 2020 gaat dit om een bedrag van bijna een miljoen euro. Met het bij de PPN vastgestelde bestedingsplan wordt dit risico als flink kleiner dan voorheen ingeschat. Onzekerheid blijft natuurlijk altijd aanwezig, maar bij (verwachte) afwijkingen wordt uw raad bij het voorjaars- en najaarsmoment geïnformeerd. - Verandering in de structurele lasten - Deze lasten kunnen wijzigen door een verandering in de personeelsbehoefte en een vermoedelijke daling van de legesopbrengsten. Een kwantitatieve duiding is nog niet te geven, dat zal pas mogelijk zijn als er grote stappen zijn gezet met de omgevingsvisie en het omgevingsplan. - Mogelijke incidentele frictiekosten - Deze kosten kunnen optreden als gevolg van een verschuiving in het personeel. Een kwantitatieve duiding is nog niet te geven.
(Beheers)maatregelen	<p>Binnen de organisatie is het programma omgevingswet opgezet. In dit programma worden de inhoudelijke en financiële risico's in de gaten gehouden en worden er maatregelen op getroffen. Risico's die te groot dreigen te worden of daadwerkelijk optreden worden besproken in de stuurgroep omgevingswet van waaruit beheersmaatregelen worden genomen. In relatie tot voorgaande risico's worden/zijn de volgende maatregelen genomen</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Om de vergunningprocedure goed in te richten is enerzijds de hulp ingeschakeld van een bureau dat de processen uitwerkt en wordt anderzijds t.z.t. een implementatiemanager ingezet die deze processen daadwerkelijk moet laten werken in de organisatie. 2. Op de tweede groep risico's met betrekking tot de eigen lokale ambities worden geen specifieke beheersmaatregelen getroffen. Wel wordt continu gekeken naar de voortgang van het programma, de beschikbare capaciteit en de balans tussen interne en externe inzet.

	3. Met betrekking tot de financiële risico's vindt structureel overleg plaats met de afdeling financiën. Momenteel zijn er geen overschrijdingen te verwachten en derhalve ook geen beheersmaatregelen.
--	---

Risico: Verhoging van de afvalstoffenbelasting	
Omschrijving risico	Gedurende de periode 1 januari 2019 tot 1 juli 2021 vallen wij onder een zogenaamde overgangsregeling waardoor wij nog niet worden aangeslagen voor de afvalstoffenbelasting. Het risico bestaat dat dit tarief in de toekomst hoger ligt dan het huidige tarief. De verwachting is dat de afvalstoffenbelasting zou kunnen verdubbelen. Deze plannen van de regering zijn onderdeel van het vergroenen van het belastingstelsel.
Impact	Financieel: verhoging van de afvalstoffenheffing
(Beheers)maatregelen	De egalisatievoorziening reiniging is beschikbaar om financiële tegenvallers op te vangen en daarmee tariefschommelingen zoveel mogelijk te voorkomen.

Risico: Investeringsprojecten ruimtelijk domein	
Omschrijving risico	Voor de aanleg en instandhouding van voorzieningen in de omgeving zijn investeringen noodzakelijk. De kredieten die met deze investeringen zijn gemoeid worden projectmatig aangevraagd en gemonitord. Een totaaloverzicht van de lopende projecten is door middel van een projectenlijst inzichtelijk. De aard en omvang van deze projecten kunnen erg verschillen en daarmee ook de risico's die per project worden gelopen. Om op projectniveau de risico's inzichtelijk te kunnen maken is de zogenaamde prescan ingevoerd. Hierbij wordt niet alleen gekeken naar financiële risico's, maar ook naar bijvoorbeeld organisatorische, juridische en maatschappelijke risico's. In de prescan wordt voor het inschatten van de kans van voorkomen gebruikt gemaakt van drie niveaus (klein, gemiddeld en groot). Voor het totaal van de risico's van alle projecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde kans van voorkomen. Dit komt overeen met het kans-niveau 'ruim' en een rekenpercentage van 40%.
Impact	Om in zijn algemeenheid iets te kunnen zeggen over de financiële risico's van alle lopende investeringsprojecten kan worden uitgegaan van een gemiddelde impact van circa 25% van de totale investerings-omvang. De totale omvang van de investeringsprojecten die vanuit het beheer openbare ruimte (excl. riolering) en vanuit ontwikkeling worden geïnitieerd bedraagt op dit moment ca. € 14,5 miljoen. De impact van de risico's wordt momenteel dus geraamd op € 3,6 miljoen.
(Beheers)maatregelen	Afhankelijk van de risico's worden beheersmaatregelen ingezet. Door middel van kwartaalrapportages wordt de voortgang van het project en de beheersing van de risico's gemonitord.

Risico: Projecten Openbare Ruimte en de PAS (Programmatische Aanpak Stikstof)	
Omschrijving risico	Te veel stikstofneerslag is slecht voor de natuur. Daarom hebben we een natuurvergunning of een ander toestemmingsbesluit nodig voor activiteiten (bijvoorbeeld voor wegenbouw) waar stikstof bij vrij komt. Tot 29 mei 2019 was toestemming hiervoor gebaseerd op de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), een programma om de stikstofuitstoot rond Natura 2000-gebieden te verminderen. Op 29 mei 2019 heeft de Raad van State de PAS ongeldig verklaard, omdat de PAS in strijd is met de Europese Wetgeving.
Impact	Het verbieden van de PAS heeft directe gevolgen voor lopende vergunningaanvragen en toekomstige initiatieven voor projecten: deze komen in ieder geval tijdelijk stil te liggen en kunnen verder in de procedure geen gebruik meer maken van de PAS, omdat PAS nu geen status meer heeft.
(Beheers)maatregelen	Rijksoverheid werkt aan een nieuwe aanpak stikstof.

4.2.4. Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

Nu de weerstandscapaciteit is bepaald en de omvang van de te lopen risico's kunnen beide met elkaar worden geconfronteerd. Ook al is de omvang van een risico niet exact te becijferen, in ieder geval hebben wij ze als p.m. benoemd, zodat inzicht ontstaat in welke risico's de gemeente loopt. Daarbij kunnen zich de volgende scenario's voordoen:

1. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit > 1, er is onvoldoende weerstandscapaciteit aanwezig;
2. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit < 1, er zijn overvloedige middelen (die alternatief kunnen worden aangewend);
3. Uitkomst inventarisatie risico's/weerstandscapaciteit = 0, risico's en middelen zijn voldoende (wordt meer beschouwd als een theoretische situatie).

Op basis van de in het risicoprofiel opgenomen risico's, die gekwantificeerd kunnen worden, bedraagt het totale risicobedrag afgerond € 7,2 miljoen. Voor de overige risico's is dit nog niet concreet aan te geven, maar het belangrijkste is dat ze worden benoemd. Op basis van de wegingsfactoren bedraagt het risicobedrag afgerond € 2,3 miljoen. Worden ook de p.m. posten, de niet-kwantificeerbare risico's, bij de afweging betrokken dan schatten wij in dat voldoende weerstandscapaciteit aanwezig als sprake is van financiële tegenvallers.

4.2.5. Diverse kengetallen

4.2.5.1. Inleiding

Een deugdelijke en transparante begroting is in het belang van een goede controle door de raad op de financiële positie van onze gemeente. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling) van de financiële positie.

De kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel financiële ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen. Ze geven dus inzicht in de financiële weerbaar- en wendbaarheid. De kengetallen moeten in samenhang beoordeeld worden, omdat ze alleen gezamenlijk en in onderlinge verhouding een beeld geven van de financiële positie van de gemeente.

De financiële positie is geen doel op zich en moet altijd gezien worden in het licht van de totale maatschappelijke opgave van de gemeente. Het te bereiken maatschappelijke rendement en de bijdrage aan de inhoudelijke

beleidsdoelstellingen zijn hierbij van evident belang. De financiële positie is ondersteunend aan het afwegingsproces en moet het bestuur helpen verantwoorde keuzes te maken voor de (middel)lange termijn.

We kennen de volgende kengetallen:

1. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen
2. Solvabiliteitsratio
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit
6. Weerstandsratio

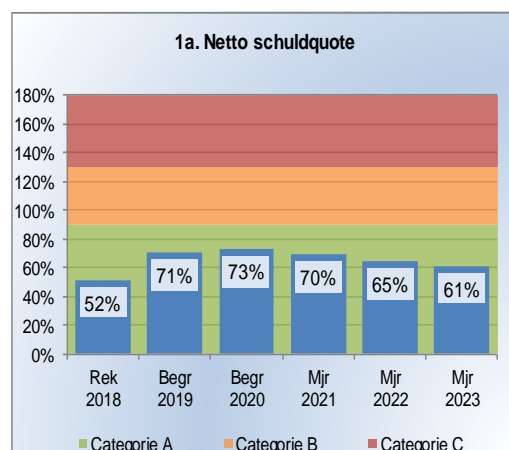
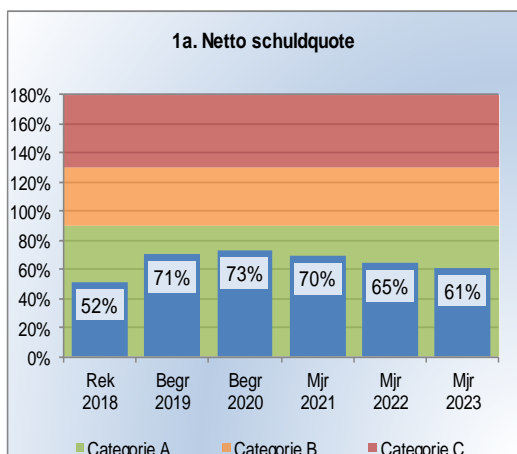
Naast de kengetallen voor het structurele begrotingsevenwicht wordt een beoordeling van de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. Dit omdat de financiële positie van de gemeente steeds belangrijker wordt. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk op eenvoudige wijze inzicht aan de raadsleden over de financiële positie van de gemeente. Hoe de kengetallen berekend worden, is vastgelegd in een ministeriële regeling. Het gebruik en het vaststellen van de berekeningswijze heeft geen functie als normeringsinstrument voor het financieel toezicht door de provincies. De invoering van deze kengetallen is voornamelijk bedoeld om de financiële positie voor de raadsleden inzichtelijker te maken. Voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente worden de kengetallen in samenhang bezien. Het totaalbeeld geeft inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid.

4.2.5.2. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de totale baten. Het kengetal geeft een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is, valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten, die vervolgens weer worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel inclusief als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Bij de netto schuldquote worden de leningen die we hebben uitstaan buiten beschouwing gelaten en bij de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen wordt hiermee wel rekening gehouden. Een netto schuldquote tussen 0% en 100% is acceptabel, c.q. wordt als normaal (groen) beschouwd. Als de netto schuldquote tussen 100% en 130% ligt, is de gemeenteschuld hoog (oranje). Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, bevindt de gemeente zich in de gevarenzone (rood). Opgemerkt wordt dat de maten 100% en 130% grove vuistregels zijn.

Voor een genuanceerder beeld van de schuldpositie wordt ook gekeken naar de voorraad bouwgronden en de uitgeleende gelden. Gemeenten met veel grond hebben meer schulden en dus een hogere schuldquote. De gemeente heeft ook leningen voor woningcorporatie Wetland Wonen aangetrokken. Deze leningen worden één op één doorgegeven. Bij de schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen worden deze leningen geëlimineerd. De netto schuldquote neemt toe door inzet van incidentele middelen in reserves, die zijn bestemd voor investeringen. De reserves worden dan ingezet door ze te ruilen voor structurele kapitaallasten.

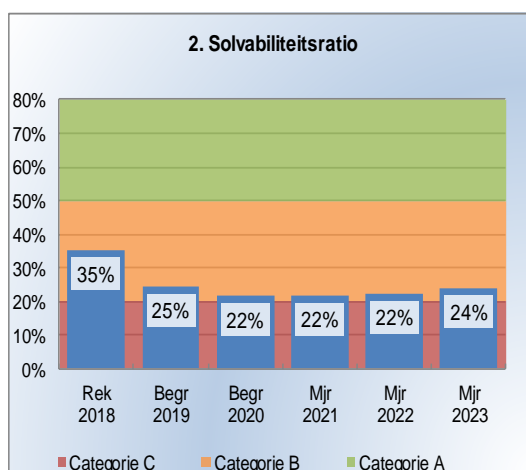
In de volgende grafieken wordt de verwachte ontwikkeling van beide schuldquotes weergegeven. Bij beide schuldquotes zien wij een daling van de percentages van 2020.

4.2.5.3. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het balanstotaal. Indien er sprake is van een forse schuld en veel eigen vermogen (het totaal van de algemene reserves en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Daar is bijvoorbeeld sprake van als een lening is aangegaan omdat het eigen vermogen niet liquide is (omdat het vast zit in bijvoorbeeld een gemeentehuis of dat er andere investeringen mee zijn gefinancierd). Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van de gemeente. De solvabiliteitsratio drukt immers het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Voor gemeenten geldt dat een ratio tussen de 20% en 70% als normaal wordt gezien.

Voor 2020 wordt een solvabiliteitsratio verwacht van 22%, terwijl voor 2023 24% wordt gecalculleerd. Dit betekent een verbetering van het aandeel van eigen vermogen in het totale vermogen.

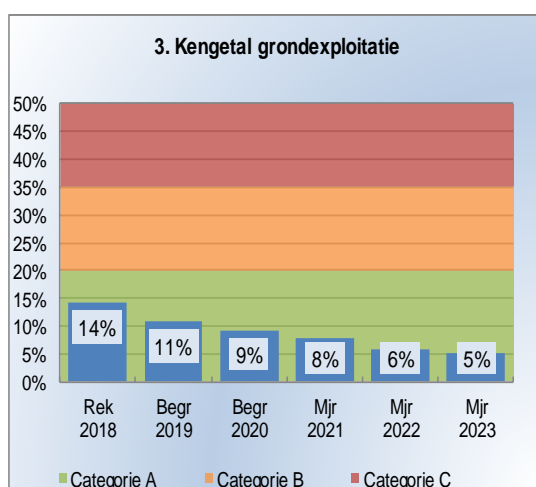

4.2.5.4. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft de verhouding weer tussen de waarde van de (bouw-)gronden en het totaal aan (geraamde) baten en is indicatie van het risico. Hoe lager het percentage des te geringer het risico. De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente. Als gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld.

Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Wanneer de grond tegen de prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt de gemeente relatief een gering risico. Het is dus belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is of grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld. Staat de grond tegen een te hoge waarde op de balans en moet deze worden afgewaardeerd dan leidt dit tot een lager eigen vermogen en dus een lagere solvabiliteitsratio.

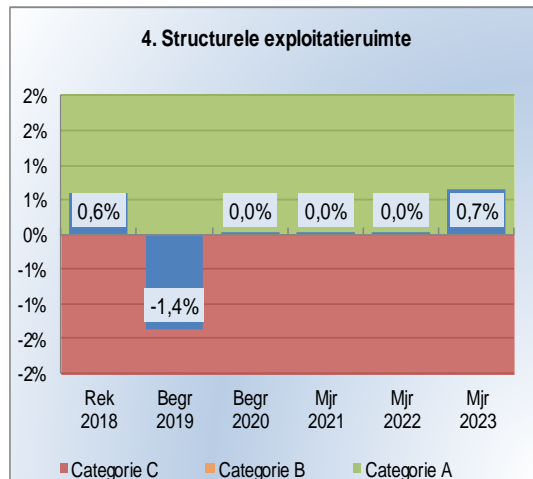
Er is een dalende tendens waar te nemen voor wat betreft de ontwikkeling van het kengetal. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een afname van de voorraad bouwgrond. De gemeente Steenwijkerland voert namelijk een faciliterend grondbeleid, tenzij vanwege volkshuisvestings- en economische redenen actief grondbeleid gewenst is (zie paragraaf 4.8).

4.2.5.5. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele ruimte is. Hierbij wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten. Deze worden vergeleken met de totale baten van de gemeente. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende-zaakbelasting (ozb).

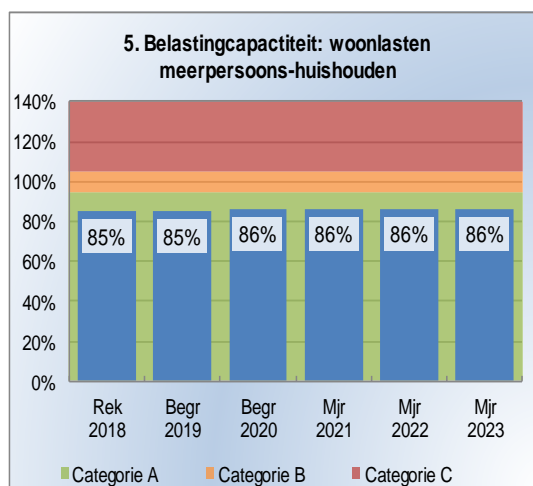
Zoals uit de navolgende grafiek blijkt verwachten wij voor de komende jaren dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten ter dekken. Overigens blijkt dit ook uit het materieel resultaat voor de verschillende planjaren.

4.2.5.6. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of waarin er ruimte is voor nieuw beleid. Voor de gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, riool- en afvalstoffenheffing).

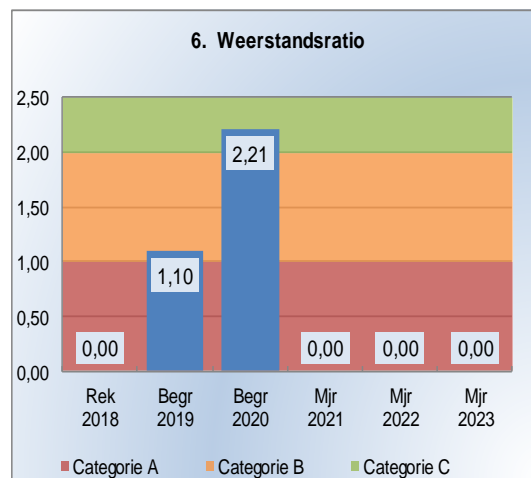
Het kengetal vergelijkt de woonlasten in jaar t met de landelijk gemiddelde woonlasten (COELO) in jaar (t-1). Voor 2020 komt dit cijfer uit op 86%. Wij gaan ervan uit dat de woonlasten (en daarmee de belastingcapaciteit) de komende jaren onder het landelijk gemiddelde zullen blijven. Dit hangt uiteraard in belangrijke mate af van de vraag of in het voorjaar van 2021 extra maatregelen aan de inkomstenskant noodzakelijk zijn (op basis van de gepresenteerde stelposten).

4.2.5.7. Weerstandsratio

Het weerstandsvermogen is het vermogen van de gemeente om financiële tegenvallers op te kunnen vangen. De weerstandsratio is een hulpmiddel waarbij de beschikbare weerstandscapaciteit wordt afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt gevormd door alle reserves, tenzij er (juridische) verplichtingen zijn aangegeven, de stille reserves en eventuele onbenutte belastingcapaciteit. Deze wordt in eerste instantie op nul geraamd. De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald op basis van de risico's, die de gemeente loopt. Voor de berekening worden omvang en kans van de risico's in een risicomodel ingevoerd. Bij de vaststelling van de 'Nota Weerstandsvermogen en risicomanagement 2019' is afgesproken dat de

signaleringswaarde voor de weerstandsratio minimaal 1,0 is. Opgemerkt wordt dat deze waarde alleen betrekking heeft op de risico's die kwantificeerbaar zijn.

De verwachting is dat de weerstandsratio in 2019 en 2020 boven de 1 zal uitkomen. Dit betekent dat de gemeente, zoals het er nu naar uitziet, in 2019 en 2020 over voldoende middelen zal beschikken om eventuele tegenvallers op te vangen. Bij de positieve verwachting van de ratio hoort een kanttekening. Op dit moment is bij een groot aantal risico's het lastig om een inschatting te maken van de financiële impact als deze risico's zich daadwerkelijk voordoen. Bovendien zijn risico's aan veranderingen onderhevig en er kunnen zich in de komende periode weer nieuwe risico's voordoen. Kortom, het risicoprofiel van onze gemeente kan er de komende jaren heel anders uit zien. Indien nodig, zullen beheersmaatregelen worden genomen om de risico's te verminderen of het effect ervan te verkleinen. Mocht dat niet lukken, dan is het zaak de omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit op peil te krijgen en te houden.

Signaleringswaarden

De gezamenlijke provinciale toezichthouders en het Rijk hebben signaleringswaarden opgesteld voor de verplichte kengetallen. Zij hebben gekozen voor een indeling in drie categorieën. Waarbij kan worden gesteld dat categorie A het minst risicovol is en C het meest risicovol. In onderstaande tabel zijn de signaleringswaarden opgenomen.

Signaleringswaarden kengetallen	Categorie A	Categorie B	Categorie C
Verplichte kengetallen			
1a. Netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90 - 130%	> 130%
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20 - 50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%
Overige kengetallen			
6. Weerstandsratio	> 2	1 - 2	< 1

Samenvattend is het beeld van de kengetallen voor de gemeente Steenwijkerland de komende jaren als volgt:

Kengetallen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Verplichte kengetallen						
1a. Netto schuldquote	52%	71%	73%	70%	65%	61%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	43%	63%	66%	63%	58%	55%
2. Solvabiliteitsratio	35%	25%	22%	22%	22%	24%
3. Grondexploitatie	14%	11%	9%	8%	6%	5%
4. Structurele exploitatieruimte	0,60%	-1,37%	0,03%	0,04%	0,03%	0,65%
5. Gemeentelijke belastingcapaciteit	85%	85%	86%	86%	86%	86%
Overige kengetallen						
6. Weerstandsratio		1,1	2,2			

'Beoordeling'

Op basis van de gepresenteerde kengetallen kan geconcludeerd worden dat de financiële positie van onze gemeente goed is. De schuldenlast is acceptabel. Uit de solvabiliteitsratio blijkt dat de gemeente aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen. De grondexploitaties zijn actueel en laten in totaliteit een positief resultaat zien. Voor vier van de vijf verplichte kengetallen scoort de gemeente Steenwijkerland in het groene vlak in de getoonde grafieken. Alleen de solvabiliteitsratio 'scoort oranje'. Verder is de score van het niet verplichte kengetal weerstandsratio ook groen. Geconstateerd mag dan ook worden dat de gemeente Steenwijkerland een degelijke financiële positie heeft.

Opgemerkt wordt dat de werkelijkheid, het kengetal solvabiliteit in de jaarrekening 2018 een positiever beeld laat zien. Dit komt vaker voor. In de begroting zijn investeringen opgenomen, inclusief de benodigde financiering. In de jaarrekening blijkt dan dat sommige investeringen achterblijven bij de planning.

4.3. Paragraaf Meerjaren auditplan

Per 1 januari 2019 is de geactualiseerde verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (artikel 213a van de Gemeentewet) door de raad vastgesteld. In deze verordening is vermeld dat het onderzoeksplan in de paragraaf bedrijfsvoering van de programmabegroting is opgenomen.

Begin 2019 is een geactualiseerd meerjaren auditplan vastgesteld. In dit plan zijn de te onderzoeken processen voor de periode 2019-2022 opgenomen en voorzien van een doelstelling en een planning. Tevens is per proces aangegeven of het onderzoek is gericht op de kwaliteit van de beheersing van het proces, de beoordeling van de doelmatigheid, (financiële) rechtmatigheid of een combinatie hiervan. In bijlage 3 zijn de te onderzoeken processen voor 2020 opgenomen.

De geactualiseerde verordening 213A vermeldt dat per jaar minimaal één doelmatigheidsonderzoek dient te worden uitgevoerd. Voor 2019 is gekozen voor een doelmatigheidsonderzoek binnen het belastingendomein, namelijk de toeristenbelasting. Dit onderzoek vindt momenteel plaats. De uitkomsten zullen na afronding met de raad worden gedeeld. In 2020 zal de doelmatigheid van het proces hondenbelasting worden onderzocht. Met het vaststellen van de programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksopdracht voor het college voor 2020 bekrachtigd.

4.4. Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

4.4.1. Algemeen

De kapitaalgoederen van de gemeente zijn voorzieningen in de openbare ruimte waarvoor investeringen zijn gedaan. Het gaat hierbij om voorzieningen zoals wegen, groen, water, riolering en gebouwen. Het onderhoud aan deze voorzieningen is van groot belang voor het optimaal functioneren van de gemeente, bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, vervoer en recreatie. Het onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen.

Voor het goed onderhouden van de kapitaalgoederen zijn een aantal zaken belangrijk. Allereerst is het van belang dat bekend is wat moet worden onderhouden en wat de huidige staat van het onderhoud is. Hiervoor maakt de gemeente gebruik van een beheerpakket dat aan de hand van inventarisaties en inspecties in het veld up-to-date wordt gehouden. Vervolgens moet eenduidig bekend zijn wat het gewenste kwaliteitsniveau is. Dit is vastgelegd in de Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR), die in 2007 door de gemeenteraad is vastgesteld, en in beleidsdocumenten die per onderdeel beschikbaar zijn. De uitwerking vindt plaats volgens de volgende stappen:

- Waar gaat het over (areaal)?;
- Wat zijn de doelstellingen (beleidskader)?;
- Wat zijn de financiële consequenties van deze doelstellingen?;
- Hoe zijn deze consequenties geborgd in de begroting?

4.4.2. Assetmanagement

Om de aansluiting van de activiteiten op het gebied van beheer en onderhoud met de bestuurlijke ambities en de wensen van de stakeholders te verbeteren en te borgen wordt gewerkt aan de implementatie van een assetmanagementsysteem op basis van NEN-ISO 55000. In onderstaande Roos, een figuur van het kennisportaal voor Assetmanagement 'IamPro', zijn de onderdelen van het systeem weergegeven. Het symbool staat voor het open karakter van het systeem. Het systeem is open in de zin van flexibel, maar ook in de zin van transparant en toegankelijk.

In de komende periode wordt gewerkt aan het ordenen en ontwikkelen van de verschillende activiteiten en documenten die relevant zijn voor het beheer en onderhoud van de openbare ruimte conform de Roos.

De implementatie van het assetmanagementsysteem vindt op een organische wijze plaats. Er wordt aan alle onderdelen tegelijkertijd gewerkt. Op natuurlijke momenten wordt een stap gezet in het vaststellen van een volgende ontwikkelfase van een onderdeel. Het vaststellen van nieuwe beleidsplannen zijn voorbeelden van dergelijke natuurlijke momenten.

Binnen het assetmanagementsysteem is een belangrijke plaats ingeruimd voor het Strategisch Assetmanagement Plan. In dit plan wordt een inhoudelijke en procesmatige vertaling gemaakt van de bestuurlijke ambities uit het collegeprogramma naar de activiteiten die nodig zijn om deze ambities waar te maken. Inmiddels is ook de 'Nota Onderhoud Kapitaalgoederen 2019-2023' opgesteld en aan uw raad aangeboden ter vaststelling. Deze nota dient als kader voor de jaarlijkse paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

4.4.3 Door de raad vastgestelde beleids- en beheerplannen

Voor het op orde houden van de kapitaalgoederen binnen de openbare ruimte zijn door de raad de bijbehorende beleids- en beheerplannen vastgesteld.

Beleidsbeheerplannen	Door de raad vastgesteld	Looptijd t/m	Financiële vertaling in de begroting
• Wegen	2017	2021	Ja
• Verkeer	2017	2020	Ja
• Verlichting	2017	2026	Ja
• Riolering	2016	2021	Ja
• Water	2016	2021	Ja
• Oeververbindingen	2017	2021	Ja
• Oeverconstructies	2016	2020	Ja
• Groen	2011	2014	Ja
• Spelen	2014	2017	Ja
• Gebouwen	2017	2026	Ja

Bovenstaande tabel geeft aan dat voor de kapitaalgoederen er actuele plannen aanwezig zijn maar dat de onderdelen 'Groen' en 'Spelen' hierin achterlopen. Het voornemen is om ook hiervoor de beleidskaders en bijbehorende beheerplannen te actualiseren.

Uit de door de raad vastgestelde beleids- en beheerplannen en bijbehorende meerjarenplannen wordt jaarlijks een integraal uitvoeringsplan openbare ruimte opgesteld en aangeboden aan het college en raad. In dit uitvoeringsplan worden alle plannen in de openbare ruimte benoemd, gewogen en integraal afgestemd. Hierdoor ontstaat per planjaar een evenwichtig maatregelprogramma voor onderhoud en investeringen in de openbare ruimte.

4.4.3.1 Wegen

Areaal

Areaal Wegen	Aantal	%
• Asfalt	173	49
• Cementbeton	11	3
• Elementen	158	45
• Onverhard	12	3
	354	100

Beleidskaders

Het beleidskader voor onze wegen is vastgelegd in het beleidsplan 'Overwegen' (april 2017) en het beleidsplan 'Verkeer' (2017). Wij beschouwen ons uitgebreide, grotendeels historische, netwerk van wegen, paden en pleinen als een waardevol bezit en als een belangrijk middel om het dagelijkse woon-, werk- en recreatieve verkeer mogelijk te maken en veilig, efficiënt en duurzaam af te wikkelen. Het beleidsplan kent de thema's:

- Wegennet up to date,
- Onderhoud op maat,
- Inspirerend partnerschap.

Wij zien de inbreng van inwoners, ondernemers en partijen als uitgangspunt, óók voor onze wegbeheertaak. Opvolging van wettelijke (wegbeheer)taken en behoud/versterking van sociale-, milieu en kapitaalswaarde ('People, Planet, Profit') zijn daarbij essentiële randvoorwaarden. Wij richten onze wegbeheertaak daarom vraaggestuurd, risicobewust en gebiedsgericht in. Voor het wegenonderhoud heeft de raad ingestemd met het kwaliteitsniveau 'basis'. Hierbij wordt het risicoprofiel 'laag' aangehouden.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het beleidsplan 'Overwegen' zijn de financiële consequenties van het vastgestelde kwaliteitsniveau berekend.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Met het vaststellen van het beleidskader 'Overwegen' in 2017 heeft de gemeenteraad ingestemd met het benodigde wegenbudget voor het kwaliteitsniveau 'basis' en besloten tot het instellen van een voorziening. De benodigde bedragen voor levensduurverlengende maatregelen zijn beschikbaar gesteld op onderhoudsniveau 'basis'. De benodigde bedragen voor investeringen in bermverhardingen zijn beschikbaar gesteld op onderhoudsniveau 'beperkt basis'. Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

Financiële consequenties	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Dagelijks beheer	379	270	270	270	270	270
Groot onderhoud	1.269	1.343	1.955	697	735	2.217
Bijdragen en investeringen	530	162	-	187	142	399
Investeringen bermverharding	-	404	404	404	404	404

4.4.3.2. Openbare verlichting

Areaal

Areaal Openbare Verlichting	Aantal	Eenheid
• Lichtmasten	11.000	stuks

Beleidskader

Uitgangspunt voor het beleidsplan Openbaar Licht (2017) is 'donkerte'. 'Even dimmen graag' is het devies. De volgende ambities zijn in dit beleidsplan benoemd: de veiligheid van inwoners staat voorop, ruimte voor donkerte en duurzaamheid. Communicatie over openbare verlichting is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

In het gekozen scenario 'beperkt basis' wordt enige achterstand in de vervanging geaccepteerd. Er wordt in de komende 12 jaar 80% van de openbare verlichting vervangen. In de vervanging voor 2018 en 2019 is niet gekort omdat hier de oudste onderdelen met grotere risico's (achterstand) wordt vervangen. Dat betekent dat in deze jaren het niveau basis is aangehouden.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Door de grootschalige vervanging van masten en armaturen wordt bespaard op de onderhoudskosten. In 2020 is daarom het budget bijgesteld naar € 198.000. In 2029 zijn de onderhoudskosten afgenomen tot € 186.000.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Voor het dagelijks onderhoud is in 2020 een bedrag van € 198.000 beschikbaar. Dit loopt terug naar € 193.000 in 2023. Voor de vervanging van de openbare verlichting is in de komende vier jaar een bedrag van € 1.860.000 opgenomen. Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

Openbare verlichting	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	bedragen x € 1.000		
				MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Onderhoud	137	224	198	195	193	193
Energie	160	220	202	199	197	197
Investeringen armaturen	-	365	385	233	261	276
Investeringen masten	-	237	199	192	164	149

4.4.3.3. Riolering

Areaal

Areaal Riool	Aantal	Eenheid
• Vrijverval riolering	420	km
• Persleiding	61	km
• Drukriolering	341	km
• Gemalen	144	stuks
• Randvoorzieningen	12	stuks
• Minigemalen	1.150	stuks

Beleidskader

De beleidskaders voor de riolering zijn vastgesteld in het 'Watertakenplan Fluvius 2016-2021', dat is opgesteld met het waterschap Drents Overijsselse Delta en de zes inliggende gemeenten van het beheergebied 'Reest & Wieden'. Voor de gemeentelijke watertaken zijn een vijftal bestuurlijke doelen gedefinieerd:

1. Risico's voor de volksgezondheid door aanraking met schadelijke stoffen en geuroverlast maximaal beperken.
2. Beperk wateroverlast door water op straat en beperk overstroming maximaal.
3. Beperk hinder door falen van riolen en door verstopping of werkzaamheden.
4. Zorg voor goede oppervlaktewaterkwaliteit, voer zo weinig mogelijk schoon water af naar de zuivering.
5. De klant staat voorop. Aantal klachten zit onder het landelijk gemiddelde.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

In het watertakenplan is niet alleen het beleidskader vastgelegd, maar zijn ook de financiële consequenties bepaald. Per jaar worden de concrete plannen die gebaseerd zijn op het watertakenplan opgenomen in het 'Uitvoeringsplan Openbare Ruimte'.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

De financiële consequenties van het watertakenplan zijn één op één verwerkt in de Programmabegroting 2020-2023. Naast de kosten voor riolering zijn er ook kosten voor stedelijk water die bij de rioolheffing worden betrokken. Deze kosten worden vermeld bij het onderdeel water. De (globale) opbouw van het budget riolering is in onderstaande tabel weergegeven.

bedragen x € 1.000

Riolering	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Algemeen	365	448	459	545	618	684
Onderzoek	191	207	207	207	207	207
Planvorming	41	108	128	128	108	108
Onderhoud	617	574	571	569	569	569
Investerings	-	1.400	1.845	2.150	1.488	1.400

4.4.3.4. Water & Kunstwerken

Areaal

Areaal Kunstwerken	Aantal	Eenheid
• Kunstwerken (bruggen, steigers en voorzieningen)	335	stuks
• Havens	11	stuks
• Beschoeiing	ca. 120	km

Areaal Water	Aantal	Eenheid
• Watergangen stedelijk gebied	46	km
• Niet schouwsloten	119	km
• Schouwsloten	207	km
• Greppels	100	km
• Duikers	1.500	stuks

Beleidskader

Het gewenste kwaliteitsniveau van de water- en kunstwerken in de gemeente is vastgelegd in diverse beleidsnota's en plannen. De volgende documenten liggen ten grondslag aan het nagestreefde kwaliteitsniveau:

- Beleidsplan Oeverconstructies Steenwijkerland 2016-2020;
- Beleidsplan Oeververbindingen Steenwijkerland 2017-2021;
- Watertakenplan Fluvius 2016-2021.

In 2015 is het 'Beleidsplan oeverconstructies 2016-2020' vastgesteld. In dit beleidsplan is op basis van voor- en nadelen van verschillende scenario's gekozen voor een variant waarbij, daar waar beschoeiing echt nodig is, bij vervanging gekozen wordt voor kunststof. Dit is een duurzaam en financieel gunstig scenario. Voor de oeverconstructies is gekozen voor kwaliteitsniveau 'basis'.

In 2017 is een nieuw 'Beleidsplan oeververbindingen 2017-2021' vastgesteld. Oeververbindingen worden ook wel civiele kunstwerken genoemd en vormen een belangrijke categorie binnen de kapitaalgoederen. Onder oeververbindingen wordt onder andere verstaan: (beweegbare) bruggen, viaducten en tunnels. Dit beleidsplan heeft als doel om als leidraad te fungeren voor het doelmatig en planmatig beheren van de oeververbindingen. Het geeft handvatten voor het beheer en onderhoud en zet de lijn uit voor de komende jaren.

Er is gekozen voor het kwaliteitsniveau 'beperkt basis'. Deze strategie typeert zich als volgt: Maximale levensduur tegen de laagst mogelijke kosten: risico gestuurd planmatig beheer. In 2020 wordt een meerjarenplan jachthavens opgesteld met de daarbij behorende financiële gevolgen. Ten aanzien van de recreatieve voorzieningen geldt dat er in 2020 geen beleidswijzigingen zijn te verwachten in het kader van beheer en onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Oeverconstructies

Het vastgestelde onderhoudsniveau voor de oeverconstructies op basis van het 'Beleidsplan Oeverconstructies 2016-2020' betekent dat er een budget benodigd is voor deze periode van € 600.000 waarvan € 300.000 bestaat uit uitgestelde vervangingen en € 300.000 uit planmatig onderhoud. Dit budget is beschikbaar tot en met 2020. In 2020 is het budget lager doordat budget vanuit 2020 naar voren is gehaald naar 2018 en 2019.

Oeververbindingen

De gemeenteraad heeft bij de behandeling van de PPN in het voorjaar van 2017 gekozen voor het budget passend bij de optie 'beperkt basis' voor wat betreft het beleidsplan Oeververbindingen. In het 'Beleidsplan Oeververbindingen 2017-2021' wordt onderscheid gemaakt tussen het onderhoud en het vervangen van de oeververbindingen. Voor het niveau 'beperkt basis' is een budget benodigd van € 400.000. In het beleidsplan oeververbindingen wordt aangegeven dat in de komende jaren 67 bruggen aan vervanging toe zijn. Hiervoor wordt vanaf 2018 € 538.000 per jaar gevraagd. Het gevraagde budget op basis van beperkt basis is beschikbaar.

Water

Voor wat betreft de baggeropgave is op basis van het 'Watertakenplan Fluvius 2016-2021' een budget benodigd van € 950.000. Binnen de gemeentelijke begroting is een bedrag beschikbaar van € 475.000. Voor het overige deel wordt samen met de andere waterbeheerders in het gebied getracht om door middel van slim en integraal aan te besteden het gekozen onderhoudsniveau te realiseren. Voor het maaien en onderhouden van sloten is in zijn totaliteit een bedrag benodigd van € 280.000 waarvan € 164.000 gerelateerd is aan schouwsloten. Het overige deel is meer gerelateerd aan het maaien van bermmen en bermmaaisel.

Jachthavens en Recreatieve vijvers

Voor wat betreft jachthavens geldt dat er wordt gewerkt met een onderhoudsbudget van ca. € 50.000. Voor de recreatieve vijvers geldt eveneens dat er wordt gewerkt met een onderhoudsbudget van ca. € 60.000.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

Water en kunstwerken	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Onderhoud jachthavens	47	48	48	48	48	48
Onderhoud recreatieve vijvers	60	60	60	60	60	60
Onderhoud bruggen	618	406	406	406	406	406
Beschoeiingen	613	417	167	267	267	267
Baggeren	146	804	475	475	475	475
Schouwsloten	107	164	164	164	164	164
Investerings bruggen	333	742	538	538	538	538
Investerings beschoeiingen	688	415	50	150	150	150

4.4.3.5 Openbaar groen en speelvoorzieningen

Areaal

Areaal Groen- en speelvoorzieningen	Aantal	Eenheid
• Bomen	34.000	stuks
• Gazon	100	ha
• Extensief beheerd gras	84	ha
• Bermen	258	ha
• Hagen	33.000	m2
• Plantsoen	16	ha
• Landschappelijk groen (bos en houtwallen)	91	ha
• Speelplekken	184	stuks

Beleidskader

Openbaar groen heeft betrekking op boombeheer, plantsoenbeheer, maaibeheer en dierenweides. Hierbij zijn de volgende nota's en plannen van belang:

- De Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR);
- Beleidsnota Groen en Meerjarenprogramma Groen (MJP Groen), 2011-2014;
- Kwaliteitshandboek onderhoud openbare ruimte Gemeente Steenwijkerland.

Voor de speelvoorzieningen zijn de volgende nota's van belang:

- Speelplekkenbeleid (2009);
- Meerjarenplan Spelen (2014-2017).

In de beleidsnota Groen worden de beheerambities met betrekking tot het groen beschreven. Een basis onderhoudsniveau is daarbij het uitgangspunt. Naast het dagelijks beheer zijn er ambities op het gebied van duurzaamheid, streekeigen beplanting en een schone, hele en veilige omgeving. Het Meerjarenprogramma Groen geeft aan hoe aan deze ambitie de komende jaren invulling wordt gegeven.

In 2014 heeft de gemeenteraad op basis van een evaluatie besloten om de lijn van het speelplekkenbeleid uit 2009 ('Plekken om (mee) te spelen') te continueren. In dit plan is vastgesteld dat de gemeente spelen en bewegen

stimuleert en dat daarvoor voldoende speelruimte aangeboden wordt. Het onderhoud van de speelvoorzieningen wordt op het basisniveau van 'schoon heel en veilig' uitgevoerd.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Binnen de budgetten van groen zijn er middelen beschikbaar om onderhoud uit te voeren aan de diverse groenobjecten. Er is onderscheid gemaakt in middelen voor onderhoud van openbaar groen, bermenonderhoud, bomenonderhoud en extensief maaien. Het grootste deel van het onderhoudsbudget wordt besteed aan het integrale onderhoudsbestek voor de openbare ruimte. In dit bestek is het verzorgend onderhoud in de openbare ruimte opgenomen. Dit bestek wordt door de Noordwestgroep uitgevoerd in opdracht van de gemeente. In 2019 en 2020 is daarnaast budget beschikbaar voor het project om biodiversiteit en bloemrijke bermen te stimuleren.

In het Meerjarenplan Spelen is voor een periode van 10 jaren becijferd hoeveel geld er nodig is om op het vastgestelde beleid te kunnen uitvoeren. Hierop is in het kader van de 'herprioritering' een bedrag van € 20.000 ingeleverd. In onderstaande tabel zijn de bedragen voor de komende vier jaren weergegeven.

Speelvoorzieningen	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Onderhoud speelvoorzieningen	107	106	106	106	106	106
Mutatie in voorziening	93	116	92	63	64	162

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

Openbaar groen	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Onderhoud groen	367	442	422	422	422	422
Onderhoud bermen	328	313	313	313	313	313
Onderhoud groen Noordwestgroep	659	656	653	653	653	653
Onderhoud bomen	192	281	153	153	153	153
Extensief maaien gras	31	30	30	30	30	30
Onderhoud groen begraafplaatsen	15	20	20	20	20	20
Essentaksterfte	-	100	100	100	-	-

4.4.3.6. Gebouwen

Areaal

Hieronder is een overzicht gegeven van de verschillende gebouwen die door de gemeente worden beheerd:

Areaal Gemeentelijke gebouwen	Aantal	Eenheid
• Binnensport accommodaties	8	stuks
• Buitensport accommodaties	15	stuks
• Gemeentelijke panden	1	stuks
• Werkplaatsen	2	stuks

Areaal Gemeentelijke gebouwen	Aantal	Eenheid
• Brandweer	6	stuks
• Musea	5	stuks
• Wijkgebouwen	3	stuks
• Peuterspeelzalen	3	stuks
• Jeugdhonken	2	stuks
• Begraafplaatsen	16	stuks
• Woningen	2	stuks
• Recreatie	12	stuks
• MFC	1	stuks
• Theater	1	stuks
• Overige panden	42	stuks
• Zwembaden	3	stuks

Beleidskader

Van de gebouwen die de gemeente in onderhoud heeft zijn onderhoudsplannen opgesteld. Hierin is het te verrichten onderhoud voor meerdere jaren vastgelegd inclusief de onderhoudskosten waarmee rekening moet worden gehouden. Uitgegaan wordt van drie categorieën onderhoud. Het klachtenonderhoud betreft dagelijks voorkomende calamiteiten en storingen. Daarnaast is er het onderhoud waarvoor servicecontracten zijn afgesloten. Dit betreft voornamelijk technische installaties. Tenslotte is er het planmatig onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Op basis van bovengenoemde onderhoudsplannen is voor de periode van 2019–2028 een 'Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed' opgesteld. Deze plannen worden ieder jaar bij de jaarrekening geactualiseerd. Bij de laatste actualisatie is becijferd dat de jaarlijkse kosten aan planmatig onderhoud gemiddeld € 1.110.000 bedragen. Uitbreidingen en duurzame maatregelen vallen buiten dit planmatig onderhoud en vergen afzonderlijke investeringen.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het 'Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed' is verwerkt in de begroting. De maatregelen voor 2020 worden vastgelegd in het 'Uitvoeringsplan Maatschappelijk Vastgoed 2019'. Voor het maatschappelijk vastgoed is een voorziening ingesteld. Bij de jaarrekening wordt ieder jaar beoordeeld of er voldoende budget is. Dit tekort/overschot wordt verwerkt in de jaarrekening.

Onderstaand zijn de bedragen weergegeven die de komende jaren beschikbaar zijn:

Gebouwen	bedragen x € 1.000					
	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Onderhoud maatschappelijk vastgoed	1.265	1.577	906	913	1.133	1.058
Investeringen maatschappelijk vastgoed	124	106	44	252	110	740

4.5. Paragraaf Financiering

Ambitie

Het doel is een optimale financiering van de gemeentelijke inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn. Om dit goed uit te voeren, wordt gekeken naar de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt in Nederland. De treasuryfunctie wordt uitgevoerd binnen de normen van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido), de Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof) en het financieringsstatuut.

Doelstellingen

Bij de begroting wordt afgewogen welke investeringen er op korte en lange termijn plaatsvinden. Het is vervolgens onze taak om deze investeringen conform de kaders te financieren. We beperken ons tot de publieke taak en hanteren hierbij de volgende doelstellingen:

1. Er is voldoende financiering op korte en lange termijn; zodoende kunnen wij te allen tijde aan onze betaalverplichtingen voldoen.
2. De risico's die aan financiële transacties verbonden zijn worden beheerst en beperkt. Te denken valt onder andere aan renterisico's, koersrisico's en debiteuren-/crediteurenrisico's.
3. De rentekosten van de leningen worden zoveel mogelijk beperkt.
4. De interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities worden zoveel mogelijk beperkt.

Onze inzet

We maken onderscheid tussen financiering en dekking. Bij financiering gaat het om de vraag hoe we aan onze financiële middelen komen (bijvoorbeeld door verkoop van gronden of door het aangaan van geldleningen). Bij dekking gaat het om de vraag hoe we de middelen kunnen aanwenden om de begroting sluitend te houden (bijvoorbeeld opbrengst uitkering gemeentefonds en belastingopbrengsten).

De uitvoering van het financieringsbeleid vindt plaats binnen de kaders van de Wet fido en de Wet Hof. Om vooral de financieringsrisico's te beperken, staan in de Wet fido twee instrumenten genoemd, te weten de renterisiconorm en de kasgeldlimiet.

Renterisiconorm

De wettelijke renterisiconorm bepaalt dat jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal gebruikt mag worden voor renteherziening en herfinanciering. Hiermee is een maximum gesteld aan het renterisico op de langlopende leningenportefeuille. Van renteherziening is sprake als in de leningsovereenkomst een voorwaarde is opgenomen dat de rente gedurende de looptijd in een bepaald jaar wordt aangepast. Van herfinanciering is sprake als een nieuwe lening wordt gebruikt om een oude lening af te lossen. De renterisiconorm beperkt dus de aflossingen op de bestaande leningenportefeuille. Op een begrotingstotaal van € 128,8 miljoen in 2020 bedraagt de renterisiconorm voor onze gemeente € 25,8 miljoen. In 2020 vindt voor een bedrag van € 4,095 miljoen aan aflossingen van bestaande leningen plaats. We kunnen nog een nieuwe lening aantrekken voor een bedrag van € 20,977 miljoen.

bedragen x € 1.000

Renterisiconorm	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Renterisico vaste schulden				
Renteherzieningen (o/g)	683	364	835	-
Betaalde aflossingen	4.095	4.071	4.040	3.963
Renterisico vaste schulden	4.778	4.435	4.875	3.963
Toegestane renterisico norm				
Omvang begroting (=grondslag)	128.776	122.714	123.252	120.589
Renterisiconorm (in % van de grondslag)	20%	20%	20%	20%

Renterisiconorm	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Toegestane renterisiconorm	25.755	24.543	24.650	24.118
Toets renterisico norm				
Ruimte onder renterisiconorm	20.977	20.108	19.775	20.155
Overschrijding renterisiconorm				

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is in de Wet fido opgenomen om de directe gevolgen van een snelle rentestijging te beperken. De kasgeldlimiet bepaalt dat gemeenten hun financieringsbehoefte voor slechts een beperkt bedrag met kort geld (looptijd korter dan 1 jaar) mogen financieren. Hierdoor worden de renterisico's op korte termijn beperkt. De norm is in de wet gesteld op 8,5% van het begrotingstotaal aan lasten. Voor de gemeente Steenwijkerland bedraagt de limiet in 2020 afgerond € 10,9 miljoen. De intentie is om de kasgeldlimiet optimaal te benutten. Dit omdat voor opgenomen kasgeldleningen de laatste tijd zelfs een rentevergoeding wordt ontvangen en dus goedkoper is dan het aantrekken van een langlopende geldlening. In verband met regelgeving is het niet toegestaan om meer dan 2 kwartalen achter elkaar gebruik te maken van kasgeld. Daarom is per 12 september 2019 een langlopende lening van € 9 miljoen aangetrokken.

Debiteuren-/crediteurenrisico

Onder debiteurenrisico wordt hier verstaan het risico dat uitgezette geldleningen niet worden terugontvangen van marktpartijen.

Schatkistbankieren

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten en daalt de staatsschuld. Schatkistbankieren is ingevoerd voor gemeente, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen. Dit heeft een positief effect op de omvang van de EMU-schuld. Depositotarieven en inleentarieven worden geharmoniseerd. De gemeente krijgt een rente vergoed die gelijk is aan de rente die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Op dit moment bedraagt dat rentepercentage 0%.

De Wet biedt, onder bepaalde voorwaarden, (lagere) overheden de mogelijkheid elkaar leningen te verstrekken. Dit kan voor beide partijen leiden tot gunstige rentecondities. Uit oogpunt van doelmatigheid is in de Wet een drempelbedrag opgenomen. Hiermee kan een bepaald bedrag buiten de schatkist worden gehouden. Tot een begrotingstotaal van € 500 miljoen is het drempelbedrag bepaald op 0,75% met een minimum van € 250.000. Voor begrotingstotalen boven € 500 miljoen geldt een additionele drempel van 0,2% over dat deel dat de € 500 miljoen overstijgt. Voor de gemeente Steenwijkerland geldt als drempel voor 2020 0,75% van € 128,776 miljoen, ofwel € 0,966 miljoen. Wij mogen dus een positief rekening-courantsaldo hebben van € 0,966 miljoen, voordat deze middelen worden afgeroomd aan de schatkist. Gelet op onze rekening-courantpositie en de geraamde financieringsbehoefte gaan wij ervan uit dat we in 2020 slechts zeer incidenteel gebruik zullen maken van schatkistbankieren.

Leningenportefeuille

Wij maken op dit moment optimaal gebruik van de kasgeldlimiet met name als gevolg van nieuwe investeringen en aflossingen op bestaande leningen. Deze vlottende schuld (looptijd < 1 jaar) moet bij overschrijding van de kasgeldlimiet gedurende een langere termijn worden omgezet in een schuld voor langere termijn (looptijd > 1 jaar) in de vorm van het aantrekken van een langlopende geldlening. In de afgelopen periode is een nieuwe langlopende geldlening van € 9 miljoen aangetrokken tegen een rentepercentage van 0,275%.

bedragen x € 1.000

Ontwikkeling leningenportefeuille o/g	2020	2021	2022	2023
Schuldrestant per 1 januari	65.860	61.765	57.694	53.654
Nieuw aangetrokken leningen	-	-	-	-
Reguliere aflossingen	4.095	4.071	4.040	3.963
Schuldrestant per 31 december	61.765	57.694	53.654	49.691
Verschuldigde rente	1.661	1.545	1.430	1.316
Gemiddeld rentepercentage	2,69%	2,68%	2,67%	2,65%

In het overzicht zijn meegenomen de opgenomen leningen, die zijn doorgesluisd naar woningcorporatie Wetland Wonen Groep. De restschuld van deze doorgesluisde leningen bedraagt per 1 januari 2020 € 5,5 miljoen. Alle leningen zijn opgenomen bij de BNG Bank. In 2020 moet een totaalbedrag van circa € 1,661 miljoen worden betaald wegens verschuldigde rentekosten. Dit is inclusief de rentelasten van afgerond € 0,225 miljoen voor de doorgesluisde leningen aan Wetland Wonen. Wij lopen een risico als de woningcorporatie haar betalingsverplichtingen niet nakomt. Het Waarborgfonds Sociale Woningen staat garant voor de betalingen van rente en aflossingen van 7 van de 8 verstrekte leningen.

Rentetoe rekening

Sinds 2018 wordt de rekenrente volgens een vaste formule berekend en kan deze niet meer vrij worden bepaald. De invloed op het renteresultaat is vanaf dat moment beperkt tot de keuze om wel of geen rente over het eigen vermogen te berekenen. De omvang van de rente die over het eigen vermogen mag worden berekend, is met ingang van de begroting 2017 gemaximeerd op het gemiddelde rentepercentage dat de gemeente over haar extern aangetrokken leningen betaalt.

bedragen x € 1.000

Renteschema		Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering	(-)	- 1.874	- 1.674	- 1.721
b. Externe rentebaten (idem)	(+)	482	344	266
Saldo rentelasten en rentebaten		- 1.392	- 1.329	- 1.455
c1. Rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	(+)	222	178	128
c2. Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(+)	- 260	- 241	- 225
c3. De rentebaar van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	(-)	260	241	225
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		- 1.170	- 1.151	- 1.327
d1. Rente over eigen vermogen	(-)	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (contante waarde)	(-)	-	-	-
Totaal werkelijk aan taakvelden toe te rekenen rente		- 1.170	- 1.151	- 1.327
e. Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	(+)	1.260	1.438	1.485
Renteresultaat op het taakveld treasury		90	287	158

Kredietrisico's

Dit is het risico dat de gemeente loopt wanneer geldleningen worden verstrekt aan rechtspersonen, c.q. publieke instellingen die in voorkomende gevallen in financiële problemen kunnen komen. Onze gemeente heeft naar verwachting in het begrotingsjaar 2020 in beperkte mate te maken met kredietrisico's. De totale omvang van deze leningen per 1-1-2020 bedraagt afgerond € 7,1 miljoen. De ontwikkeling van de verstrekte leningenportefeuille ziet er als volgt uit.

bedragen x € 1.000				
Verstrekte leningen	2020	2021	2022	2023
Vitens N.V.	528	264	-	-
Stichting roeiaccommodatie 't Diep	23	17	12	6
Wetland Wonen Groep	5.491	5.029	4.594	4.193
N.V. Rova Holding	1.011	1.011	1.011	1.011
Div. verstrekte hypotheek gemeentepersoneel	36	29	22	15
Totaal verstrekte leningen	7.089	6.350	5.639	5.225
Rentevergoeding	317	245	275	258
Gemiddeld rentepercentage	4,47%	3,86%	4,88%	4,94%

Voor 2020 is een rentevergoeding van afgerond € 0,317 mln. begroot. Hieronder volgt een korte samenvatting.

bedragen x € 1.000	
Ontvangen rente	Begroting 2020
Vitens N.V.	10
Stichting roeiaccommodatie 't Diep	1
Wetland Wonen Groep	225
N.V. Rova Holding	81
Div. verstrekte hypotheek gemeentepersoneel	0
Totaal ontvangen rente	317

Liquiditeitsplanning

De planning van de liquiditeiten heeft betrekking op toekomstige inkomsten en uitgaven van de gemeente. Voor het opstellen van deze planning is het nodig dat er een liquiditeitsprognose wordt gemaakt. In deze prognose worden de ontvangsten en uitgaven in een bepaalde periode vermeld. Dit leidt tot een verwachting van de benodigde liquiditeit. De Wet fido stelt eisen aan het actief beheren van toekomstige renterisico's. De gemeente wordt daarom gedwongen om een systematische planning hiervoor te ontwikkelen en bij te houden.

Financiering

Binnen de gemeente wordt een omslagrente in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten van 1,25%.

Financieringspositie

Het verschil tussen de financieringsbehoefte en de aanwezige beschikbare financieringsmiddelen (langlopende opgenomen geldleningen plus reserves en voorzieningen) is het financieringstekort of -overschot. De boekwaarde van de investeringen wordt per 1 januari 2020 geraamd op afgerond € 137 miljoen.

bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte	01-01-2020	01-01-2021	01-01-2022	01-01-2023
Boekwaarde				
Boekwaarde vaste activa incl. voorraden	125.690	121.309	115.976	111.220
Boekwaarde leningen u/g	10.937	10.199	9.487	9.074
Totaal boekwaarde	136.627	131.508	125.463	120.294
Aanwezige financieringsmiddelen				
Eigen vermogen				
Algemene reserves	27.895	22.845	21.847	21.515
Bestemmingsreserves	10.908	10.438	10.338	10.288
Totaal eigen vermogen	38.802	33.283	32.185	31.802
Vreemd vermogen				
Voorzieningen	8.829	8.153	8.750	9.128
Langlopende leningen	65.860	61.765	57.695	53.655
Totaal vreemd vermogen	74.689	69.918	66.445	62.783
Totaal financieringsmiddelen	113.492	103.201	98.629	94.585
Financieringstekort (-/-) c.q. overschot (+/+)	- 23.135	- 28.307	- 26.834	- 25.709

Financieringstekort

Bij de aanvang van dit begrotingsjaar ramen wij een financieringstekort van € 23,1 miljoen. Dit tekort ontstaat doordat de som van de reserves en voorzieningen en de opgenomen geldleningen per 1 januari 2020 lager is dan de boekwaarde van de investeringen per 1 januari 2020.

Rentevisie

De rentevisie is gebaseerd op de meest actuele ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. Wij maken daarbij onder andere gebruik van de renteprognose en berichtgeving van de BNG Bank. De afgelopen jaren kenmerkt zich door een kapitaalmarkt met voortdurend aanhoudende lage quotes. De matige mondiale economische ontwikkelingen, gekoppeld aan onzekere tijden binnen de Eurozone hebben ertoe geleid dat de rente een historisch laag niveau heeft bereikt en al langere tijd aanhoudt. Wij houden bij langlopende leningen rekening met een rentepercentage van 0,5%.

Relatiebeheer

Evenals voorgaande jaren is de BNG onze huisbankier. Nagenoeg alle transacties vinden plaats via deze bank. Eind 2014 is een nieuwe dienstverleningsovereenkomst gesloten. Hierin is geregeld dat wij tot een bedrag van € 12 miljoen "rood" mogen staan. Verder is er sprake van een basisrente van 1 maands Euribor met een spread⁹ van 0,40% (was 0,21% tot en met 31 december 2011) tot en met 31 december 2015. De spread kan na afloop van de looptijd, waarvoor deze is vastgesteld, door de BNG voor een nader te bepalen looptijd worden gewijzigd. De excedentrente¹⁰ bedraagt 5% (was 5%). Wel kan nu deze rente van tijd tot tijd worden aangepast door de bank. Verder heeft de gemeente een rekening-courantovereenkomst met de Rabobank "Meppel-Staphorst-Steenwijkerland".

⁹ Spread is de debetopslag op het 1-maands Euribor-tarief.

¹⁰ Excedentrente is de extra toeslag op de debetrente die de BNG bank in rekening brengt bij het overschrijden van de kredietlimiet in rekening-courant.

Prognose Meerjarenbalans¹¹

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo wordt in het vernieuwde BBV voorgeschreven dat bij de uiteenzetting van de financiële positie een geprognosticeerde balans wordt opgenomen. Deze balans moet meerjarig zijn en geeft inzicht in de ontwikkeling van onder meer de investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

De presentatie van de geprognosticeerde balans sluit aan op de balans van de jaarrekening, maar behoeft niet dezelfde mate van detail te kennen. In de prognose zitten veel aannames omdat de toekomstige mutaties onzeker zijn. Het vertrekpunt voor deze balans is de jaarrekening 2018. Bij de prognose van de eindbalansen van de jaren 2020 t/m 2023 is rekening gehouden met de mutaties voortvloeiende uit:

- het investeringsprogramma 2020–2023;
- actualisatie grondexploitaties;
- de mutaties in de reserves en voorzieningen en
- het financiële beleid dat ingaat op 1 januari 2020.

bedragen x € 1.000

Prognose meerjarenbalans	Realisatie Ultimo 2018	Begroting Ultimo 2019	Begroting Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021	MJR Ultimo 2022	MJR Ultimo 2023
Activa						
Vaste Activa						
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	96.341	112.167	109.806	106.317	104.001	100.522
Financiële vaste activa	12.450	10.937	10.199	9.487	9.074	8.650
Totaal vaste activa	108.791	123.104	120.005	115.804	113.075	109.172
Vlottende Activa						
Voorraden	17.785	13.523	11.503	9.659	7.219	6.186
Uitzettingen met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	11.618	11.618	11.618	11.618	11.618	11.618
Liquide middelen	61	61	61	61	61	61
Overlopende activa	2.967	2.967	2.967	2.967	2.967	2.967
Totaal vlottende activa	32.431	28.169	26.149	24.305	21.865	20.832
Totaal activa	141.222	151.273	146.154	140.109	134.940	130.004
Passiva						
Vaste Passiva						
Eigen vermogen	49.801	37.080	31.599	30.551	30.207	31.254
Voorzieningen	10.459	8.829	8.153	8.750	9.128	8.083
Financieringsbehoefte		19.587	24.721	23.198	22.034	21.060
Vaste Schuld met een rentetyp. looptijd > 1 jaar	61.046	65.860	61.765	57.695	53.655	49.691
Totaal vaste passiva	121.306	131.357	126.238	120.193	115.024	110.088
Vlottende Passiva						
Vlottende schuld met een rentetyp. looptijd < 1 jaar	14.862	14.862	14.862	14.862	14.862	14.862
Overlopende passiva	5.054	5.054	5.054	5.054	5.054	5.054
Totaal vlottende passiva	19.916	19.916	19.916	19.916	19.916	19.916
Totaal passiva	141.222	151.273	146.154	140.109	134.940	130.004

¹¹ In de prognose meerjarenbalans zijn de saldi van de PPN 2020-2023 en voorliggende programmabegroting vertaald in de post 'eigen vermogen'. De overlopende activa en passiva zijn constant gelaten ten opzichte van de laatste vastgestelde jaarrekening.

EMU-saldo

Om strakker te kunnen sturen op de afspraken die het Rijk heeft gemaakt in Europees verband is de Wet Hof ingevoerd. De wet is bedoeld voor de beheersing van de schuldenlast en het begrotingstotaal op rijksniveau. De EMU-tekortruimte voor decentrale overheden is voor de jaren 2020 tot en met 2023 vastgesteld op 0,4% van het bruto binnenlands product per jaar. Voor de gemeenten wordt bij de verdeling van de macronorm voor 2020 rekening gehouden met een percentage van 0,27. Een individuele EMU-referentiewaarde betreft geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat de gemeente heeft in de gezamenlijke tekortnorm. De Wet Hof bepaalt dat de individuele referentiewaarde voor het EMU-saldo van de individuele overheden naast het eigen aandeel in openbare lichamen betreft.

Wij hebben een sluitende (meerjaren)begroting maar de manier waarop het Rijk het EMU-saldo berekent, betekent dat wij een negatief EMU-saldo hebben. De belangrijkste oorzaak is dat het Rijk investeringen aan één jaar toerekent (het zogenaamde kasstelsel) terwijl andere overheden en het bedrijfsleven dergelijke uitgaven via afschrijvingen over meerdere jaren uitsmeren (stelsel van baten en lasten).

Sturingsopties om het EMU-saldo in positieve zin te beïnvloeden zijn het afstoten van activa en passiva die niet tot de 'core business' van een gemeente horen. Als vervolg daarop kan het noodzakelijk zijn keuzes te maken en ambities te beperken als het gaat om het investeringsprogramma. Voor vastgoedobjecten kan daarbij huur of lease een optie zijn.

bedragen x € 1.000

Berekening EMU-saldo via exploitatie en balans (volgens EMU-enquête)		Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
1.	(+) Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c).	- 12.721	- 5.482	- 1.048	- 344	1.047
2.	(-) Mutatie (im)materiële vaste activa	15.826	- 2.361	- 3.489	- 2.316	- 3.479
3.	(+) Mutatie voorzieningen	- 1.630	- 676	596	378	- 1.045
4.	(-) Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	- 4.262	- 2.020	- 1.844	- 2.440	- 1.033
5.	(-) Boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		- 25.914	- 1.777	4.881	4.791	4.514

bedragen x € 1.000

Berekening EMU-saldo via exploitatie en balans (volgens EMU-enquête)		Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
1. Mutaties financiële activa						
1a.	(+) Financiële vaste activa	- 1.513	- 738	- 712	- 413	- 424
1b.	(+) Uitzettingen	-	-	-	-	-
1c.	(+) Liquide middelen	-	-	-	-	-
1d.	(+) Overlopende activa	-	-	-	-	-
2. Mutaties financiële passiva						
2a.	(-) Vaste schuld	24.401	1.039	- 5.593	- 5.204	- 4.938
2b.	(-) Vlottende schuld	-	-	-	-	-
2c.	(-) Overlopende passiva	-	-	-	-	-
3. Verwachte boekwinst						
3a.	(-) Boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		- 25.914	- 1.777	4.881	4.791	4.514

bedragen x € 1.000

EMU-SALDO referentiewaarde	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
EMU-saldo volgens berekening	- 25.914	- 1.777	4.881	4.791	4.514
EMU-SALDO referentiewaarde	- 4.454	- 4.820	- 4.820	- 4.820	- 4.820
EMU-saldo blijft onder referentiewaarde		3.043	9.701	9.611	9.334
EMU-saldo overschrijdt referentiewaarde	- 21.460				

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het EMU-saldo voor de jaren 2020 tot en met 2023 onder de referentiewaarde blijft. De overschrijding in 2019 wordt veroorzaakt door de restantkredieten over 2018 die begin 2019 zijn overgezet.

4.6. Paragraaf Bedrijfsvoering

Interne organisatie

Onder de noemer 'Dag verleden, hallo toekomst' wordt er gewerkt aan de ontwikkeling en transitie van de organisatie naar een toekomstbestendige organisatie. De wereld om ons heen verandert immers in rap tempo en als organisatie willen we daarin meebewegen.

De ingezette weg naar een wendbare en flexibele organisatie, waarbij de vraag van inwoners, ondernemers en instellingen centraal staat, heeft geresulteerd in een model en uitgangspunten waarin de organisatie ondersteunend is aan het realiseren van de visie en doelstellingen. Goed leiderschap, koersvastheid met aandacht voor mens en inhoud en het leveren van excellente dienstverlening staan daarin centraal.

Dat doen we allemaal samen, op basis van onze missie: Steenwijkerland is 'mooi man'! Met plezier werken we samen met onze inwoners aan een duurzame leefomgeving. Zichtbaar, dienstverlenend en gastvrij.

In 2020 gaan we deze ingezette weg verder invullen. Dit doen we onder andere door een ontwikkeltraject voor de directeuren en teamleiders. In dit traject vertalen zij de uitgangspunten over structuur en besturingen samen met onze missie en doel in concrete afspraken richting de teams en besteden zij zorgvuldig aandacht aan onze cultuur die als het ware als een schil om onze uitgangspunten heen ligt. Veel aandacht zal het komende jaar worden gegeven aan het veranderproces richting de gewenste nieuwe cultuur. Onder meer met een 'tamtam-groep' met interne cultuurambassadeurs. De impact van onze organisatieontwikkeling op de medewerkers gaan we toetsen met behulp van 'MedewerkersTevredenheidsOnderzoek' (MTO) waarbij gevraagd wordt naar de mening rondom aspecten als werkplezier, inhoud van het werk, loopbaanontwikkeling en leiderschap

De organisatorische wijzigingen en bijbehorende plaatsing van leidinggevenden kunnen extra financiële gevolgen met zich meebrengen door de mismatch in de personele invulling. De kosten van de nieuwe hoofdstructuur liggen iets lager dan de vorige hoofdstructuur; hierbij is echter nog geen rekening gehouden met een mogelijke uitbreiding van extra coördinatoren of andere functionarissen. Andere financiële risico's zijn kosten die voortvloeien uit een eventuele afvloeiingsregeling of de kosten van inhuur wanneer vacatures niet vervuld worden.

Met het realiseren van de integrale toegang tot het sociaal domein komen er veel collega's bij. De voorbereiding wordt zorgvuldig en goed doorlopen waardoor we er samen voor zorgen dat onze 'nieuwe' collega's hun dienstverlening op een excellente manier kunnen voortzetten.

Informatiemanagement

Inwoners en ondernemers verwachten een betrouwbare overheid die zorgvuldig met informatie omgaat. Het gaat daarbij om beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie. Het waarborgen van de betrouwbaarheid van informatie zorgt voor een goede kwaliteit en continuïteit van de bedrijfsvoerings- en dienstverleningsprocessen.

De gemeente staat midden in de informatiesamenleving en draagt daar actief aan bij. We investeren in de digitalisering en gebruiken (technologische) mogelijkheden, zoals moderne vormen van informatie-uitwisseling, zaakgerichtwerken en datagedreven werken. Ook de komst van de Omgevingswet wordt aangegrepen voor verdere innovatie. De uitgevoerde marktconsultatie voor zaakgericht werken en de visie op online dienstverlening, die op dit moment wordt opgesteld, vormen de basis voor de inrichting van ons applicatielandschap. Hierdoor wordt duidelijk op welke componenten we kunnen doorontwikkelen en welke componenten niet meer passen in de visie.

Op basis van de op te stellen 'iVisie 2020-2025' wordt het informatiebeleid in 2020 geactualiseerd. Hierbij wordt het beleid aangepast op basis van nieuwe wet- en regelgeving, technologische ontwikkelingen en de ontwikkelingen in de samenleving en de organisatie.

Personeel

Onlosmakelijk verbonden aan de organisatieontwikkeling is het opstellen van een nieuwe HR-visie. Uitgangspunt van deze visie is enerzijds een blijvend evenwichtig personeelsbestand realiseren en anderzijds een goed beeld ontwikkelen van de kwaliteiten en ambities van onze medewerkers, zeker ook gelet op de steeds veranderende arbeidsmarkt. Deze krapper wordende arbeidsmarkt heeft haar invloed op de bezetting van de vaste formatie. Vacatures staan langer open en ondanks de extra inspanningen om de vacatures onder de aandacht te brengen zijn deze soms lastig te vervullen.

Omdat mobiliteit belangrijk is blijft het uitgangspunt dat doorgroei mogelijk moet zijn, we willen ruimte bieden om buiten de eigen organisatie ervaring op te doen. In dat kader maken wij ook deel uit van Talentenregio, een breed netwerk van overheden, waar personele uitwisselingen mogelijk zijn. Sinds een aantal jaren werken we met een trainee-programma. Momenteel zijn er 5 trainees bij ons werkzaam. Doel is om de trainees na hun periode als trainee in een reguliere functie in te laten stromen. Dit trainee-programma loopt ook de komende jaren door.

Doelstelling voor het ziekteverzuim is om dit onder de landelijke doelstelling van 5,2% te houden. In 2018 lag het verzuim ruim onder deze doelstelling, namelijk 4,4%.

In 2019 is gestart met de invoering van HR21, het functiewaarderingssysteem wat door de VNG voor gemeenten ontwikkeld is. Omdat we zorgvuldig omgaan met de aspecten die voor onze medewerkers belangrijk zijn loopt dit omvangrijke project door in 2020.

Samenwerken

Net als in de voorgaande jaren blijven we ook in onze bedrijfsvoeringonderdelen samenwerken en gaan we op zoek naar nieuwe mogelijkheden. De beantwoording van telefonische vragen van inwoners en ondernemers uit de gemeente Zwartewaterland worden zoveel mogelijk in het 1^e contact door ons KCC gedaan. Daarnaast is Zwartewaterland, samen met de gemeente Staphorst onze samenwerkingspartner als het gaat om inkoopcoördinatie.

De Verbijzonderde Interne Controle (VIC) wordt gezamenlijk uitgevoerd door de gemeenten Westerveld, Zwartewaterland, Meppel en Steenwijkerland. Vooruitlopend op de rechtmatigheidsverklaring die in 2021 verplicht wordt geeft deze samenwerking die input en resultaten waarmee we als organisatie klaar zijn voor het toepassen van een dergelijke verklaring.

Ook op het gebied van privacy is er sprake van een nauwe samenwerking met omliggende gemeenten. Er zijn 2 functionarissen gegevensbescherming aangesteld die Staphorst, Westerveld, Zwartewaterland en Steenwijkerland bedienen. Samen werken we aan een verdere bewustwording van privacy in de organisatie, toetsen we onze gehanteerde kaders en zorgen we op die manier voor dat onze inwoner erop kan vertrouwen dat persoonsgebonden gegevens op de juiste manier gebruikt worden.

Programmatisch en projectmatig werken

Belangrijk element binnen onze organisatie betreft het organiseren en uitvoeren van (bestuurlijke) programma's en projecten onder de noemer versterken en verbeteren van de gemeentelijke taken en de organisatie. Zowel het bestuursprogramma van het college als de koers van de organisatie worden door de directie vertaald naar uitvoeren programma's en projecten danwel naar lijnprojecten.

Elk programma/project wordt beoordeeld in het licht van de organisatie en bestuurlijke ambities en doelen en ten opzichte van bestaande programma's en projecten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen projecten in de lijn en programma's en projecten in relatie tot versterken en verbeteren. De programma's en projecten in relatie tot versterken en verbeteren worden naast de lijnorganisatie geplaatst.

Op dit moment kennen we drie programma's in relatie tot versterken en verbeteren: Omgevingswet, Duurzaamheid en Duurzaam Beleefbaar Toerisme (DBT). Door het goed informeren van medewerkers wat projectmatig en programmatisch werken is en wat juist niet, uit te werken hoe plaatsing en hiërarchische aansturing van medewerkers plaatsvindt binnen het projectmatig en programmatisch werken, de organisatie op te leiden, uniformering door o.a. gebruik formats en definitie van de verschillende rollen brengen we deze naar een hoger niveau.

Huisvesting

Wanneer de keuze door de gemeenteraad is gemaakt voor de wijze van huisvesten van de integrale toegang sociaal domein zal deze in 2020 daadwerkelijk tot uitvoering worden gebracht.

4.7. Paragraaf Verbonden partijen

Inleiding

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft. Bestuurlijk belang houdt in dat de gemeente een zetel in het bestuur heeft of stemrecht heeft bij de vergaderingen. Met financieel belang wordt bedoeld dat de gemeente financiële middelen in het bedrijf heeft geïnvesteerd, c.q. gestoken. Als het bedrijf failliet gaat, is de kans groot dat de gemeente de beschikbare financiële middelen kwijt is. Ook bij problemen bij de verbonden partij kan de gemeente aansprakelijk worden gesteld en kunnen kosten verhaald worden op de gemeente. Een partij die ieder jaar een subsidie krijgt, waar geen tegenprestatie tegenover staat is geen verbonden partij. In de 'Nota Verbonden Partijen' zijn regels vermeld voor het aangaan van diverse nieuwe samenwerkingen. Het proces van deelnemingen is een dynamisch gebeuren. Daarom treft u net als vorig jaar weer een aantal wijzigingen, c.q. aanvullingen aan die passen binnen de huidige kaders van de 'Nota Verbonden Partijen'.

Visie en beleid ten aanzien van verbonden partijen

Wij streven ernaar om het bestuurlijk en financieel belang te houden in die organisaties die een bijdrage leveren aan het openbaar belang en waarvan de activiteiten aansluiten bij het beleid zoals dat door de gemeente wordt gevoerd. Beleidswijzigingen voor specifieke verbonden partijen worden voor zover nodig of wenselijk afzonderlijk aan de raad voorgelegd. De verbonden partijen die medio 2009 zijn gevormd in verband met de verkoop van Essent aan RWE worden binnen enkele jaren opgeheven.

Verbonden partijen waarin de gemeente Steenwijkerland deelneemt

De verbonden partijen van de gemeente Steenwijkerland bestaan uit de gemeenschappelijke regelingen, stichtingen en publiekrechtelijke rechtspersonen.

Voornemens tot het aangaan van nieuwe bestuurlijke participaties

Het college en de gemeenteraad hadden een besluit genomen om de consequenties van de gemeente Steenwijkerland tot de gemeenschappelijke regeling Historisch Centrum Overijssel per 1-1-2020 nader uit te werken (PPN 2019-2022). Voorlopig wordt toetreding tot genoemde regeling in afwachting van de ontwikkeling over voortzetting door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen uitgesteld. Over het wel of niet deelnemen in het Historisch Centrum Overijssel wordt de komende maanden beslist.

Voornemens tot het beëindigen van bestaande participaties

Verwacht wordt dat de gemeente op korte termijn haar participaties, behoudens een aantal deelnemingen in verband met de afwikkeling van de verkoop van de aandelen Essent aan RWE, niet gaat beëindigen.

Wijzigingen bestaande participaties

Op dit moment zijn er geen wijzigingen in bestaande participaties bekend.

Risico's

Bij het deelnemen in een verbonden partij kan de gemeente risico's lopen. Te denken valt onder andere aan:

- de hoogte van de dividenduitkering;
- aansprakelijkstelling bij faillissement;
- verplichte hogere bijdragen bij exploitatietekorten bij gemeenschappelijke regelingen.

Beheersmaatregelen

Om de risico's te beperken zijn de volgende maatregelen getroffen:

- de gemeenschappelijke regelingen moeten jaarlijks vóór 15 april hun ontwerpbegroting en voorlopige jaarrekening naar de gemeenteraden zenden;

- bij de rechtspersonen (onder andere nutsbedrijven) heeft de gemeente, via de portefeuillehouder inspraak bij de behandeling tijdens de aandeelhoudersvergaderingen.

Bij de verschillende programma's worden de specifieke risico's van de verbonden partijen vermeld. Verder treft u in bijlage 8 het overzicht aan van de verbonden partijen.

Resumé

Hieronder treft u een beknopt overzicht aan van dividenduitkeringen, rente-inkomsten en verschuldigde bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

bedragen x € 1.000

Dividend/rentevergoeding	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Samenredzaam			
N.V. Noordwestgroep te Steenwijk	-	-	-
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	6	3	-
Financiën en overhead			
Enexis N.V. te Arnhem	210	248	210
Enexis N.V. te Arnhem (rente meegeleverd lening tranche D)	2	2	-
Enexis N.V. te Arnhem (suppletie afloss. Lening Edon)	26	31	-
Vordering op Enexis B.V. te Den Bosch	49	49	-
N.V. Vitens te Apeldoorn	26	18	10
CSV Amsterdam B.V.	-	8	-
N.V. Vitens te Apeldoorn	199	54	52
N.V. Rendo te Meppel	1.498	1.498	1.498
Wadinko N.V. te Zwolle	65	65	65
Attero Holding N.V. te Haelen (opbrengst verkoop aandelen)	-	-	-
N.V. B.N.G. te Den Haag	328	370	370
N.V. Rova Holding te Zwolle	81	81	81
N.V. Rova Holding te Zwolle	296	252	252
De inwoner op 1			
B.V. Dataland te Gouda	-	-	-
Totaal dividend/rentevergoeding	2.786	2.680	2.539

bedragen x € 1.000

Gemeentelijke bijdragen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
De inwoner op 1			
Veiligheidsregio IJsselland te Zwolle	2.792	2.892	3.025
Samenredzaam			
GGD IJsselland te Zwolle	1.381	1.455	1.583
Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland (vh BVO IJsselland)	176	180	151
Intergemeentelijke sociale dienst te Steenwijk	3.530	2.688	-
Duurzaam			
Omgevingsdienst IJsselland (OD)	818	822	822
Totaal gemeentelijke bijdragen	8.697	8.037	5.581

4.8. Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen

Algemeen

In de paragraaf Grondbeleid en ontwikkelingsinvesteringen wordt ingegaan op de vermogenspositie van het grondbedrijf op basis van geactualiseerde exploitatieopzetten van de diverse complexen. Tevens zijn de diverse risico's, waar het grondbedrijf mee te maken heeft, beschreven.

De resultaten van 2018 zijn verwerkt in de jaarrekening en hebben hun weerslag gehad op de grondexploitaties. Op basis van de bijgestelde grondexploitaties is de vermogenspositie van het grondbedrijf in beeld gebracht.

Nieuwe ontwikkelingen

Parameters

Jaarlijks worden de parameters kosten- en opbrengstenstijging ten behoeve van de Meerjarenbegroting Grondexploitaties (MBG) opnieuw vastgesteld in de Perspectiefnota. In de 'MBG 2019 e.v.' zijn de parameters voor de komende begrotingsperiode niet gewijzigd ten opzichte van de jaarrekening. Er wordt een opbrengstenstijging van 1,5% gehanteerd, op basis van de ontwikkeling van de Consumentenprijsindex (CPI). Er wordt een kostenstijging van 2% gehanteerd, op basis van de ontwikkeling van de Grond-, Weg- en Waterbouwindeks (GWW-index).

Het rentepercentage dat wordt doorberekend aan de grondexploitaties is 1%. Ook dit percentage is door de raad in de perspectiefnota vastgesteld. Fluctuaties in dit percentage treden structureel op, want het wordt afgeleid van het totale investeringsvolume en de samenstelling van de leningenportefeuille.

Grondbeleid

Het grondbeleid van de gemeente Steenwijkerland is verwoord in de 'Nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016-2020'. Deze nota is op 8 december 2015 vastgesteld door de gemeenteraad. Het grondbeleid is voor een periode van 4 jaar vastgesteld. Conform deze nota voert de gemeente Steenwijkerland de komende jaren een faciliterend grondbeleid, tenzij vanwege volkshuisvestings- en economische redenen actief grondbeleid gewenst is. Voor verdere inhoud van het grondbeleid wordt verwezen naar de 'Nota Grond- en Ontwikkelbeleid 2016-2020'. Op dit moment werken we aan de actualisatie van de Nota Grondbeleid waarna deze door uw raad moet worden vastgesteld.

Woningbouw

De 'Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021' is in het voorjaar 2017 vastgesteld door uw raad. In de woonvisie is de gemeentelijke koers voor de komende jaren weergegeven op het gebied van wonen. Belangrijk uitgangspunt is 'een passende en betaalbare woning voor iedereen'. Ook transformatie van leegkomend vastgoed boven nieuwbouw is een speerpunt.

De 'Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021', de Samenwerkingsovereenkomst woonafspraken West-Overijssel 2016-2020 en de bijlage RWP West-Overijssel (Regionale Woonprogrammering) vormt het kader voor de verwachte woningbehoefte in Steenwijkerland. In het RWP van april 2017 wordt voor de periode 2017-2026 rekening gehouden met een woningvraag van 1065 tot 1300 woningen. Op basis hiervan is de gemiddelde jaarlijkse opnamecapaciteit de komende tien jaar 107 tot 130 woningen per jaar.

Het aanbod van woningen binnen de gemeente Steenwijkerland komt enerzijds tot stand vanuit de gemeentelijke grondexploitaties en anderzijds vanuit projecten waar de grondexploitatie niet actief wordt gevoerd door de gemeente. De gemeente heeft in die projecten enkel een faciliterende rol (bijvoorbeeld Eeserwold, Tuk/Bergstein). Ook woningsplitsing en/of transformatie van gebouwen kan leiden tot een toename van het woningaanbod.

De verwachting per 1-1-2019 is dat vanuit de gemeentelijke grondexploitaties de gronden onder 342 te realiseren woningen worden uitgegeven. Meer dan de helft daarvan bevindt zich in het project Kornputkwartier in Steenwijk. In totaal komt dat neer op een jaarlijks gemiddelde uitgifte van grond onder 34 te realiseren woningen in de periode tot en met 2028. Tegelijkertijd zien we dat het verwachte zwaartepunt van de gronduitgifte zich in 2019 en 2020 bevindt, met een gronduitgifte van respectievelijk 94 en 90. De gronden onder de 342 te realiseren woningen zijn als volgt verdeeld naar woningtype:

Sociaal:	84	(25%)
Rijwoning:	16	(5%)
2 [^] 1-kap:	68	(20%)
Vrijstaand:	174	(51%)
Totaal aantal te realiseren woningen:	342	(100%)

Bedrijven

Binnen de gemeente Steenwijkerland is er sprake van overaanbod van bedrijventerreinen. Voor de periode 2019 t/m 2029 is de verwachte behoefte circa 23,1 hectare. Het actuele aanbod van bedrijventerreinen bedraagt circa 39,7 hectare. Het aanbod is op dit moment circa 16,6 hectare groter dan de vraag. Het aanbod bestaat uit particulier aanbod enerzijds en gemeentelijk aanbod anderzijds. Het particuliere aanbod bestaat onder andere uit het aanbod op bedrijventerrein Eeserwold (circa 28 hectare). Het aanbod vanuit de gemeentelijke grondexploitaties bedraagt per 1-1-2019 circa 9 hectare.

Op basis van het regionale afsprakenkader 2019-2022 is de verwachte behoefte circa 23,1 hectare voor de komende tien jaar (2019 t/m 2029). Dat komt neer op een jaarlijkse gemiddelde van circa 2,3 hectare per jaar. Deze vraag kan worden ingevuld vanuit zowel het gemeentelijk aanbod als het particuliere aanbod (hoofdzakelijk Eeserwold).

De werkelijke uitgifte is de afgelopen jaren achtergebleven in relatie tot de theoretische opnamecapaciteit. Dat heeft overigens ook te maken met het feit dat de vraag naar bedrijventerreinen zich hoofdzakelijk manifesteert in de kern Steenwijk, terwijl het merendeel van het aanbod in de overige kernen binnen de gemeente Steenwijkerland is gelegen. Daarom wordt ieder jaar kritisch gekeken naar de fasering van de uitgifte bedrijventerreinen. De fasering in de grondexploitatie is per project afgestemd op de potentiële kopers voor de korte termijn en de algemene verwachtingen voor de lange termijn. Het totale programma is niet naar beneden bijgesteld.

Voor het gemeentelijk aanbod buiten de kern Steenwijk is gekeken naar alternatieve (tijdelijk) invullingen van (delen) van het uitgeefbaar bedrijventerrein. Zo wordt op een deel van het bedrijventerrein Boterberg Zuid te Oldemarkt (tijdelijk) zonnepanelen geplaatst. Gedurende deze periode kan het ingevulde deel niet worden verkocht als bedrijventerrein. Hier is in de grondexploitatie rekening mee gehouden.

Resultaten grondexploitaties

In onderstaande tabel zijn de geprognosticeerde resultaten weergegeven van de grondexploitaties voor woningbouw en bedrijventerreinen.

Resultaten grondexploitaties	Boekwaarde 1-jan-2019	bedragen x € 1.000	
		Verwacht saldo (- = positief; + = negatief)	
		Eindwaarde	Startwaarde
Woningbouw onderhanden	15.745	- 4.645	- 4.092
Industrieterreinen onderhanden	2.040	- 814	- 745
Totaal	17.785	- 5.459	- 4.837

In de tabel worden zowel de startwaarde als eindwaarde weergegeven. De eindwaarde komt tot stand door alle resultaten die in de toekomst worden behaald bij elkaar op te tellen. Door alle resultaten die in de toekomst worden behaald, terug te rekenen naar vandaag de dag (netto contante waarde) en al deze netto contante waardes vervolgens bij elkaar op te tellen ontstaat het totale resultaat op startwaarde voor het grondbedrijf.

Het verwachte resultaat op startwaarde per 1 januari 2019 van alle grondexploitaties woningbouw en bedrijventerreinen bedraagt circa € 4,8 miljoen voordelig. In onderstaande tabel is de winstverwachting voor de komende begrotingsperiode 2020-2023 weergegeven.

bedragen x € 1.000					
Meerjarige winstprognose Grondexploitatie	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Woningbouw	734	618	545	560	466
Bedrijventerreinen	10	457	59	9	5
Verwachte prognose grondexploitatie	744	1.075	604	569	471

In totaal wordt er voor de komende periode circa € 3,5 miljoen aan winst verwacht tot en met 2023.

Risico's

Het risicoprofiel van het gemeentelijke grondbedrijf (lees: alle grondexploitaties) wordt jaarlijks bepaald op basis van de RISMAN-methode. Hierin wordt ingegaan op algemene risico's en projectspecifieke risico's. Van de projectspecifieke risico's wordt vervolgens aangegeven of deze kwantitatief of kwalitatief van aard zijn. De beide soorten risico's worden omgezet in een bedrag voor de hoogte van het risico per project. Uitgangspunt is dat de kans dat alle onderkende risico's zich op exact hetzelfde moment zullen voordoen 75% is. Dit percentage is overeenkomend richtlijnen die worden gehanteerd door de Vereniging van Grondbedrijven (70-80%). Dit leidt vervolgens tot de risicobepaling in de vorm van één risicobedrag, oftewel het risicoprofiel. In de tabel hieronder is een overzicht te zien van de risicobepaling. Het actuele risicoprofiel van het grondbedrijf bedraagt circa € 3,5 miljoen.

bedragen x € 1.000	
Risico's grondexploitatie	Risicobepaling
Woningbouw	2.559
Industrieterreinen	908
Totaal	3.467

Het risicoprofiel van het grondbedrijf wordt tezamen met overige risico's, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit in de 'Algemene Reserve vaste buffer'.

5. Raadsbesluit

Steenwijk, Nummer: 2019/

Onderwerp: Programmabegroting 2020-2023

De raad van de gemeente Steenwijkerland;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van d.d. 15 oktober 2019, nummer 2019/ ;

b e s l u i t :

Wij stellen u dan ook voor de volgende besluiten te nemen:

1. De tarieven voor gemeentelijke belastingen en rechten vast te stellen overeenkomstig onderstaande voorstellen:
 - a. de onroerende-zaakbelastingen in 2020 te verhogen met 4,6% ten opzichte van 2019;
 - b. de rioolrechten in 2020 met 1,6% te verhogen ten opzichte van 2019 en het dekkingspercentage voor 2020 te bepalen op 85,1%;
 - c. de afvalstoffenheffing in 2020 met 8,2% te verhogen ten opzichte van 2019 en het dekkingspercentage voor 2020 te bepalen op 74,9%. Daarbij is rekening gehouden met een verhoging van het tarief per zak van € 1,16 per aanbieding naar € 1,35 per aanbieding;
 - d. de lijkbezorgingsrechten te verhogen met 1,6% ten opzichte van 2019 en het dekkingspercentage te bepalen op 64,5%;
 - e. het tarief van de toeristenbelasting met € 0,10 te verhogen ten opzichte van 2019 en te bepalen op € 1,10.
2. Vanaf 2021 een bedrag van € 260.000 aan inkomsten op te nemen onder de noemer 'de bezoeker draagt bij' en het college op te dragen daartoe uiterlijk bij de PPN 2021-2024 met voorstellen te komen.
3. Een krediet van € 734.000 in te trekken voor de bestuurlijke herprioritering zoals opgenomen in hoofdstuk 3.3.
4. Een krediet van € 1.275.000 beschikbaar te stellen voor het bestedingsplan 2020-2023 zoals opgenomen in hoofdstuk 3.4.
5. Een krediet van € 915.000 beschikbaar te stellen voor de Huisvesting Integrale Toegang Sociaal Domein in het gemeentehuis zoals opgenomen in hoofdstuk 3.6.5. Daarbij stemt uw raad in met de 'sobere variant' waarbij alleen het atrium wordt verbouwd om een goede dienstverlening te garanderen.
6. Een krediet van € 1.845.000 beschikbaar te stellen voor het uitvoeringsplan riolering 2020 zoals opgenomen in hoofdstuk 4.1.8.
7. Een krediet van € 911.500 beschikbaar te stellen voor de in bijlage 1 vermelde aanschaf/vervanging van bedrijfsmiddelen in 2020.
8. Op basis van de 'Meerjaren Begroting Grondexploitaties 2019 e.v.':
 - a. de grondexploitaties voor woningbouwprojecten en bedrijventerreinen die onderhanden zijn gewijzigd vast te stellen;

- b. het college te machtigen, indien de markt- en economische omstandigheden daartoe aanleiding geven, tegen andere grondprijzen te verkopen dan opgenomen in de desbetreffende grondexploitaties onder de voorwaarde van een blijvend minimaal sluitende grondexploitatie.
- 9. Een bedrag van € 100.000 ten laste te brengen van de bestemmingsreserve 'Opvangen tekorten sociaal domein' voor 'Veilig Thuis' zoals vermeld in hoofdstuk 3.6.3.
- 10. Een bedrag van € 1.059.000 over te hevelen van de Algemene reserve vrij besteedbaar naar de Algemene reserve vaste buffer.
- 11. De vijf bestuursprogramma's vast te stellen.

Bijlage 1. Vervangingsinvesteringen

Bedragen x € 1

Vervangingsinvesteringen	Investering	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
DIRECTIE					
Openbare werken (Tractie)					
Te reserveren voor 2021- 2023	775.000	-	77.277	51.683	95.017
Beschikbaar te stellen voor 2020	270.000	37.125	36.704	36.283	35.862
Totaal benodigd	1.045.000	37.125	113.981	87.966	130.879
Totaal beschikbaar		19.459	57.522	78.569	114.221
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 17.666	- 56.459	- 9.397	- 16.658
Ondersteuning (ICT)					
Te reserveren voor 2021- 2023	1.468.000		70.875	175.615	367.716
Beschikbaar te stellen voor 2020	598.000	171.308	169.260	167.212	71.832
Totaal benodigd	2.066.000	171.308	240.135	342.827	439.548
Totaal beschikbaar		87.242	215.425	357.112	453.086
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 84.066	- 24.710	14.285	13.538
Facilitair					
Te reserveren voor 2021- 2023	42.500		17.500	3.375	15.838
Beschikbaar te stellen voor 2020	43.500	43.500	-	-	-
Totaal benodigd	86.000	43.500	17.500	3.375	15.838
Totaal beschikbaar		16.221	6.844	7.354	7.354
Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 27.279	- 10.656	3.979	- 8.484
DIRECTIE: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		- 129.011	- 91.825	8.867	- 11.604
BEGRAAFPLAATSEN					
Begraafplaatsen					
Te reserveren voor 2021- 2023	376.000	-	9.625	43.891	56.970
Beschikbaar te stellen voor 2020	-	-	-	-	-
Totaal benodigd	376.000	-	9.625	43.891	56.970
Totaal beschikbaar		7.182	10.664	21.158	21.158
BEGRAAFPLAATSEN: Tekort (-) / Overschot (+) kapitaallasten		7.182	1.039	- 22.733	- 35.812
TOTAAL: Tekort (-) / Overschot (+) kap.lasten		- 121.829	- 90.786	- 13.866	- 47.416
TOTAAL: Beschikbaar te stellen krediet voor 2020	911.500				

Bijlage 2. Resultaat programmabegroting per taakveld

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten						
Lasten						
0. Bestuur en ondersteuning	- 21.309	- 25.099	- 21.883	- 21.661	- 20.886	- 20.781
0.1 Bestuur	- 3.229	- 2.339	- 2.206	- 2.464	- 2.332	- 2.206
0.2 Burgerzaken	- 1.410	- 1.336	- 1.334	- 1.429	- 1.467	- 1.443
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	- 2.250	- 2.642	- 1.597	- 1.471	- 1.220	- 1.419
0.4 Overhead	- 13.585	- 17.062	- 16.319	- 15.891	- 15.505	- 15.414
0.5 Treasury	- 186	119	72	93	137	200
0.61 OZB woningen	- 480	- 503	- 496	- 496	- 496	- 496
0.64 Belastingen overig	- 26	- 47	- 47	- 47	- 47	- 47
0.8 Overige baten en lasten	- 143	- 1.289	44	44	44	44
1. Veiligheid	- 3.771	- 4.059	- 4.101	- 4.090	- 4.090	- 4.089
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	- 2.820	- 2.925	- 3.054	- 3.054	- 3.054	- 3.053
1.2 Openbare orde en veiligheid	- 951	- 1.134	- 1.048	- 1.036	- 1.036	- 1.036
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	- 8.040	- 8.891	- 7.564	- 6.309	- 7.186	- 7.662
2.1 Verkeer en vervoer	- 6.336	- 6.906	- 6.337	- 5.009	- 5.640	- 6.342
2.2 Parkeren	- 126	- 120	- 123	- 126	- 143	- 148
2.3 Recreatieve havens	- 81	- 79	- 81	- 81	- 81	- 81
2.4 Economische havens en waterwegen	- 1.451	- 1.674	- 901	- 972	- 1.001	- 971
2.5 Openbaar vervoer	- 46	- 111	- 122	- 121	- 321	- 121
3. Economie	- 2.554	- 5.129	- 2.947	- 2.324	- 2.048	- 1.885
3.1 Economische ontwikkeling	- 918	- 1.948	- 1.422	- 811	- 813	- 815
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	- 915	- 1.279	- 641	- 720	- 452	- 287
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	- 23	- 41	- 30	- 30	- 30	- 30
3.4 Economische promotie	- 698	- 1.861	- 854	- 763	- 753	- 752
4. Onderwijs	- 4.046	- 5.276	- 5.000	- 5.606	- 5.835	- 5.672
4.2 Onderwijshuisvesting	- 2.002	- 2.114	- 2.107	- 2.714	- 2.943	- 2.781
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	- 2.044	- 3.161	- 2.893	- 2.892	- 2.892	- 2.892
5. Sport, cultuur en recreatie	- 9.815	- 10.929	- 10.090	- 9.470	- 9.697	- 9.259
5.1 Sportbeleid en activering	- 229	- 424	- 358	- 358	- 358	- 358
5.2 Sportaccommodaties	- 3.256	- 3.340	- 2.645	- 2.625	- 3.056	- 2.812
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	- 863	- 959	- 903	- 903	- 803	- 803
5.4 Musea	- 655	- 774	- 1.396	- 895	- 895	- 695
5.5 Cultureel erfgoed	- 273	- 272	- 279	- 278	- 287	- 289
5.6 Media	- 902	- 891	- 908	- 908	- 908	- 908
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	- 3.638	- 4.268	- 3.600	- 3.502	- 3.390	- 3.394
6. Sociaal domein	- 55.660	- 54.794	- 56.577	- 53.732	- 53.473	- 53.238
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	- 4.082	- 4.749	- 5.066	- 3.508	- 3.280	- 3.277
6.2 Wijkteams	- 696	- 700	- 689	- 688	- 646	- 646
6.3 Inkomensregelingen	- 17.295	- 15.904	- 16.461	- 15.689	- 15.688	- 15.688
6.4 Begeleide participatie	- 8.025	- 8.140	- 7.545	- 7.422	- 7.371	- 7.179
6.5 Arbeidsparticipatie	- 2.009	- 1.240	- 1.450	- 1.318	- 1.318	- 1.318
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	- 1.216	- 1.083	- 948	- 948	- 948	- 948
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	- 10.141	- 10.998	- 11.739	- 11.885	- 11.822	- 11.828

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	- 11.909	- 11.745	- 12.368	- 12.061	- 12.187	- 12.142
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	- 85	- 30	- 130	- 30	- 30	- 30
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	- 200	- 205	- 181	- 181	- 181	- 181
7. Volksgezondheid en milieu	- 12.997	- 12.965	- 12.173	- 12.210	- 12.746	- 12.242
7.1 Volksgezondheid	- 1.487	- 1.664	- 1.717	- 1.705	- 1.632	- 1.633
7.2 Riolering	- 5.595	- 3.474	- 3.695	- 3.696	- 3.681	- 3.722
7.3 Afval	- 3.977	- 4.054	- 4.194	- 4.245	- 4.368	- 4.369
7.4 Milieubeheer	- 1.199	- 3.092	- 1.861	- 1.854	- 2.324	- 1.764
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	- 739	- 682	- 706	- 711	- 741	- 755
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	- 13.183	- 11.678	- 8.442	- 7.311	- 7.291	- 5.761
8.1 Ruimtelijke ordening	- 1.333	- 1.336	- 1.879	- 1.514	- 1.236	- 969
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	- 8.504	- 5.905	- 3.619	- 2.992	- 3.233	- 1.988
8.3 Wonen en bouwen	- 3.346	- 4.437	- 2.944	- 2.806	- 2.822	- 2.804
Totaal Lasten	- 131.376	- 138.819	- 128.776	- 122.714	- 123.252	- 120.589
Baten						
0. Bestuur en ondersteuning	83.192	86.522	86.341	86.978	86.815	87.355
0.1 Bestuur	530	266	11	269	137	11
0.2 Burgerzaken	784	568	448	482	447	393
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	1.160	1.715	505	500	509	481
0.4 Overhead	1.568	1.560	1.127	962	903	903
0.5 Treasury	2.896	2.631	2.490	2.545	2.574	2.572
0.61 OZB woningen	4.254	4.222	4.442	4.442	4.442	4.442
0.63 Parkeerbelasting	15	10	10	10	10	10
0.64 Belastingen overig	185	248	251	251	251	251
0.7 AU en overige uitkeringen gemeentefonds	69.011	72.502	74.127	74.037	74.061	74.813
0.8 Overige baten en lasten	90	-	-	550	550	550
0.62 OZB niet-woningen	2.699	2.800	2.931	2.931	2.931	2.931
1. Veiligheid	183	373	190	190	190	190
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	155	235	162	162	162	162
1.2 Openbare orde en veiligheid	28	137	28	28	28	28
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	571	2.161	1.322	338	808	1.080
2.1 Verkeer en vervoer	226	1.642	1.261	278	597	1.020
2.3 Recreatieve havens	47	54	55	55	55	55
2.4 Economische havens en waterwegen	289	459	1	1	1	1
2.5 Openbaar vervoer	10	5	5	5	155	5
3. Economie	2.497	2.574	2.651	2.585	2.322	2.153
3.1 Economische ontwikkeling	341	25	25	-	-	-
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	713	1.161	1.098	779	461	292
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	21	20	20	20	20	20
3.4 Economische promotie	1.422	1.368	1.508	1.786	1.841	1.841
4. Onderwijs	335	970	970	971	1.059	1.051
4.2 Onderwijshuisvesting	-	- 12	- 12	- 11	77	69
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	335	982	982	982	982	982
5. Sport, cultuur en recreatie	1.548	1.423	1.308	936	1.001	811
5.1 Sportbeleid en activering	-	244	159	162	235	195

bedragen x € 1.000

Alle taakvelden	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
5.2 Sportaccommodaties	903	718	591	591	583	583
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	33	0	0	0	0	0
5.4 Musea	17	3	528	153	153	3
5.5 Cultureel erfgoed	4	4	4	4	4	4
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	591	454	26	26	26	26
6. Sociaal domein	16.082	13.844	14.431	14.237	14.531	14.531
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	216	200	134	134	134	134
6.2 Wijkteams	-	1	1	1	1	1
6.3 Inkomensregelingen	14.187	12.418	13.050	13.452	13.746	13.746
6.4 Begeleide participatie	-66	-	-	-	-	-
6.5 Arbeidsparticipatie	76	-	-	-	-	-
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	8	-	-	-	-	-
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	665	650	650	650	650	650
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	995	575	596	-	-	-
7. Volksgezondheid en milieu	12.037	10.101	10.351	10.418	10.929	10.565
7.1 Volksgezondheid	33	145	-	-	-	-
7.2 Riolering	7.187	5.109	5.212	5.229	5.245	5.255
7.3 Afval	4.264	4.371	4.518	4.567	4.689	4.689
7.4 Milieubeheer	22	31	108	108	482	107
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	532	445	513	513	513	513
8. Volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing	9.307	8.132	5.730	5.013	5.254	3.900
8.1 Ruimtelijke ordening	0	73	74	74	74	74
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	7.290	6.570	4.164	3.464	3.721	2.382
8.3 Wonen en bouwen	2.017	1.489	1.492	1.475	1.459	1.445
Totaal Baten	125.754	126.099	123.294	121.666	122.908	121.636
Saldo van baten en lasten	- 5.622	- 12.721	- 5.482	- 1.048	- 344	1.047
Mutatie reserves						
Toevoegingen						
0. Bestuur en ondersteuning	- 5.880	- 2.050	- 2.388	- 829	- 694	- 596
0.10 Mutaties reserves	- 5.880	- 2.050	- 2.388	- 829	- 694	- 596
Totaal Toevoegingen	- 5.880	- 2.050	- 2.388	- 829	- 694	- 596
Onttrekkingen						
0. Bestuur en ondersteuning	12.262	13.049	7.908	1.927	1.077	341
0.10 Mutaties reserves	12.262	13.049	7.908	1.927	1.077	341
Totaal Onttrekkingen	12.262	13.049	7.908	1.927	1.077	341
Mutatie reserves	6.382	10.999	5.520	1.098	382	- 256
Resultaat	760	- 1.722	38	50	39	791

Bijlage 3. Meerjarig audit-programma, jaarschijf 2020

In deze bijlage staan de processen die in 2020 onderzocht gaan worden. Door het vaststellen van deze programmabegroting door de gemeenteraad wordt de onderzoeksoopdracht voor 2020 bekrachtigd.

WETTELIJKE VEREISTEN		
Proces	Invalshoek	Doelstellingen
ENSIA	Beheersing	In beeld brengen of de informatieveiligheid conform regelgeving wordt uitgevoerd.
SISA	Financiële rechtmatigheid	Beoordeling van de besteding van de specifieke uitkeringen van het Rijk.
FISCALE WET- EN REGELGEVING		
Proces	Invalshoek	Doelstellingen
BTW	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond BTW conform wordt uitgevoerd.
Wet DBA	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond wet DBA conform wordt uitgevoerd.
Registratieplicht uitzendbureaus	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond de registratieplicht uitzendbureaus conform wordt uitgevoerd.
SAMENLOOP ACCOUNTANTSCONTROLE		
Proces	Invalshoek	Doelstellingen
Begroting en budgetbeheer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van het huidige planning- en control instrumentarium.
Inkopen (incl. betalingsverkeer en prestatielevering)	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
Aanbestedingen	Beheersing	In beeld brengen of aanbestedingsprocedures worden gedaan conform de geldende interne en externe beheersingsmaatregelen. Controleren of (indien vereist) een aanbestedingsprocedure wordt gevolgd.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de aankopen passen binnen de geautoriseerde begroting.
Investerings en kapitaalgoederen	Beheersing	Vaststellen dat investeringen en activering plaatsvindt o.b.v. de van toepassing zijnde verordening.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de activa passen binnen de geautoriseerde begroting.
Personeel en salarisadministratie/WKR/WNT	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de kosten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Belastingen en heffingen	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingmaatregelen. (volledigheid van de opbrengst/jaarlijkse herwaardering).

	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Uitkeringen en inkomensoverdrachten (incl. participatie)	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten en uitgaven passen binnen de geautoriseerde begroting.
Wmo	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
Jeugdzorg	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat voorzieningen worden verleend conform de in de verordening gestelde voorwaarden.
Grondexploitatie	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Omgevingsvergunning	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Subsidieverstrekking	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat subsidie is verleend conform de in de subsidieverordening gestelde voorwaarden. Vaststellen dat er een juiste registratie plaatsvindt in de financiële administratie.
Subsidiebat en SISA	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Leges burgerzaken	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Opbrengsten huren en pachten	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
	Financiële rechtmatigheid	Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Leerlingenvervoer	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
Treasury	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
Vennootschapsbelasting	Beheersing	In beeld brengen of de regelgeving rond vennootschapsbelasting conform wordt uitgevoerd.

APV/Leges	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat de opbrengsten passen binnen de geautoriseerde begroting.
Afsluitproces inclusief memoriaalboekingen	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
Mutaties en Reserves	Beheersing Financiële rechtmatigheid	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen. Vaststellen dat mutaties in de reserves plaatsvinden conform de gestelde voorwaarden.
Woonschepen	Beheersing	In beeld brengen van de werking van de geldende beheersingsmaatregelen.
EIGEN VOORDRACHT		
Proces	Invalshoek	Doelstellingen
Nader te bepalen proces	Doelmatigheid	Toets op doelmatigheid. Proces jaarlijks te selecteren (afhankelijk van actualiteit). In 2020 hondenbelasting.

Bijlage 4. Verloop reserves en voorzieningen

bedragen x € 1.000

Reserves	Realisatie Ultimo 2018	Begroting Ultimo 2019	Begroting Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021	MJR Ultimo 2022	MJR Ultimo 2023
Saldo rekening						
Te verdelen rekeningsaldo Steenwijk	760	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Totaal Saldo rekening	760	- 0	- 0	- 0	- 0	- 0
Algemene reserve						
Algemene reserve - vaste buffer	11.166	11.166	12.225	12.225	12.225	12.225
Algemene reserve - vrij besteedbaar	23.580	16.296	10.258	9.260	8.927	9.183
Bedrijfsreserve	500	433	363	363	363	363
Totaal Algemene reserve	35.246	27.895	22.845	21.847	21.515	21.771
Bestemmingsreserves overig						
Fonds leader plus (Leader 2014-2020)	99	-	-	-	-	-
Reserve frictie samenvoeging IGSD/NWG	260	-	-	-	-	-
Reserve koppengeld	265	183	183	183	183	183
Reserve opvangen tekorten Sociaal Domein	2.279	1.854	1.504	1.404	1.354	1.354
Reserve startersleningen	2.405	2.405	2.405	2.405	2.405	2.405
Reserve te bestemmen rekeningsaldo	783	-	-	-	-	-
Reserve volkshuisvesting	7.704	6.465	6.345	6.345	6.345	6.345
Totaal Bestemmingsreserves overig	13.796	10.908	10.438	10.338	10.288	10.288
Totaal	49.801	38.802	33.283	32.185	31.802	32.058

bedragen x € 1.000

Voorzieningen	Realisatie Ultimo 2018	Begroting Ultimo 2019	Begroting Ultimo 2020	MJR Ultimo 2021	MJR Ultimo 2022	MJR Ultimo 2023
Voorzieningen						
17 Vz te betalen pensioenen voormalig bestuurders	868	1.081	1.026	1.224	1.277	1.204
Egalisatievoorziening reiniging	870	714	599	485	343	202
Voorziening groot onderhoud wegen	2.157	2.197	1.619	2.238	2.879	2.037
Voorziening riolering (exploitatie)	3.134	2.458	2.243	2.011	1.763	1.505
Vz Algemeen Maatschappelijk Vastgoed	1.057	553	800	1.050	1.078	1.177
VZ Buddenbaum	14	14	14	14	14	14
Vz onderhoud speelvoorzieningen	240	217	208	200	191	182
Vz overdracht wethouderspensionen	1.561	1.426	1.606	1.528	1.582	1.762
Vz wachtgeldten collegeleden	558	169	37	-	-	-
Totaal Voorzieningen	10.459	8.829	8.153	8.750	9.128	8.083
Totaal	10.459	8.829	8.153	8.750	9.128	8.083

Bijlage 5. Incidentele baten en lasten per programma

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 1. De inwoner op 1	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten (incidenteel)						
Incidentele lasten						
Invoering Omgevingswet (implementatiekosten)			- 912	- 541	- 265	-
Actualisatie archeologisch verwachtingskaart buitengebied			- 30	-	-	-
Totaal incidentele lasten	-	- 1.716	- 942	- 541	- 265	-
Incidentele baten						
Totaal incidentele baten	-	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	-	- 1.716	- 942	- 541	- 265	-
Mutatie reserves (incidenteel)						
Incidentele toevoegingen						
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar		1.356	942	541	265	-
Reserve koppengeld		82				
Reserve volkshuisvesting		258				
Reserve te bestemmen rekeningsaldo		20				
Totaal incidentele onttrekkingen	-	1.716	942	541	265	-
Mutatie reserves (incidenteel)	-	1.716	942	541	265	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 2. Duurzaam	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten (incidenteel)						
Incidentele lasten						
Isoleren is besparen			- 80	- 80	- 80	
Warmtetransitieplan personele capaciteit			- 50	- 50	- 50	
Bidbook bijdrage biocentrale					- 125	
Fasering pilot energieadviesing/ondersteuning			- 50	- 50		
Totaal incidentele lasten	-	- 1.528	- 180	- 180	- 255	-
Incidentele baten						
Herprioritering Maatschappelijk Vastgoed			125	125	125	125
Totaal incidentele baten	-	-	125	125	125	125
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	-	- 1.528	- 55	- 55	- 130	125
Mutatie reserves (incidenteel)						

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 2. Duurzaam	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Incidentele toevoegingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar			- 125	- 125	- 125	- 125
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	- 125	- 125	- 125	- 125
Incidentele onttrekkingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar		1.268	180	180	255	
Reserve te bestemmen rekeningsaldo		260				
Totaal incidentele onttrekkingen	-	1.528	180	180	255	-
Mutatie reserves (incidenteel)	-	1.528	55	55	130	- 125
Incidenteel resultaat	-	-	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 3. Werk aan de winkel	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten (incidenteel)						
Incidentele lasten						
Inzet slimme technologie t.b.v. monitoring varen in Giethoorn			- 30		-	-
Bidbook marktonderzoek 2020			- 13			
Stads- en dorpsvernieuwing			- 575			
Visie binnenstad			- 76		-	-
Totaal incidentele lasten	-	- 3.300	- 694	-	-	-
Incidentele baten						
Grondexploitatie		-	-	-	-	-
Totaal incidentele baten	-	361	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	-	- 2.939	- 694	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)						
Incidentele toevoegingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar		- 361		-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	-	- 361	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen						
Fonds Leader Plus		99				
Reserve volkshuisvesting		374	200			
Reserve te bestemmen rekeningsaldo		44				
Algemene reserve vrij besteedbaar		2.783	494		-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	-	3.300	694	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	-	2.939	694	-	-	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 4. Samenredzaam	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten (incidenteel)						
Incidentele lasten						
De Herberg (nachtopvang)			- 42	- 42		
Veilig thuis			- 100			
Transitie welzijn			- 500			
Cultuurvisie			- 49			
Inzet reserve opvangen tekorten sociaal domein			- 250	- 100	- 50	
Aansluiting ondersteuning en zorg			- 32	- 32		
Regenbooggemeente			- 25			
Resultaat gerichte inkoop			- 140	- 140		
Transformatie sociaal domein			- 135	- 135		
Totaal incidentele lasten	-	- 2.305	- 1.273	- 449	- 50	-
Incidentele baten						
Totaal incidentele baten	-	-	-	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	-	- 2.305	- 1.273	- 449	- 50	-
Mutatie reserves (incidenteel)						
Incidentele toevoegingen						
Totaal incidentele toevoegingen	-	-	-	-	-	-
Incidentele onttrekkingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar		1.587	923	349		
Reserve frictie samenvoeging IGSD/NWG		260				
Reserve opvangen tekorten sociaal domein		425	350	100	50	
Reserve te bestemmen rekeningsaldo		33				
Totaal incidentele onttrekkingen	-	2.305	1.273	449	50	-
Mutatie reserves (incidenteel)	-	2.305	1.273	449	50	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 5. Mijn Steenwijkerland	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten (incidenteel)						
Incidentele lasten						
Verkeersmaatregelen zwaar verkeer in Blokzijl			- 50			
Beschoeiing Giethoorn (ppn 2019-2022)				- 15		
Bespeelbaarheid sportvelden niv. basis (variant 1) eenmalige kosten						
Bespeelbaarheid sportvelden niv. basis (variant +2) eenmalige kosten			- 93			
Start uitvoering strategische mobiliteitsvisie			- 40			
Verkeersveiligheid Tukseweg fase 3						- 290
Huisvestingskosten onderwijs			- 242	- 495	- 267	- 51
Essentaksterfte			- 100	- 100		
Hotspots - biodiversiteit motie Fleur			- 100			
Locatie onderzoek woningbouw kernen			- 20			
Pilot openbare verlichting Vollenhove			- 50			
Projectondersteuning binnenstad			- 61			

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 5. Mijn Steenwijkerland	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Wonen en zorg			- 20	- 20		
Impuls experimentele woonvormen			- 40	- 40		
Bidbook			- 344	- 62	- 240	
Verplaatsing scouting			- 1.031			
ANWB bewegwijzering			- 100	- 25		
Totaal incidentele lasten	-	- 3.374	- 2.291	- 757	- 507	- 341
Incidentele baten						
Beschoeiing Giethoorn (ppn 2019-2022)			50			
Ontwikkeling maatschappelijk vastgoed Tuk				100		
Totaal incidentele baten	-	200	50	100	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	-	- 3.174	- 2.241	- 657	- 507	- 341
Mutatie reserves (incidenteel)						
Incidentele toevoegingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar		- 200	- 50	- 100		
Reserve volkshuisvesting			- 80			
Totaal incidentele toevoegingen	-	- 200	- 130	- 100	-	-
Incidentele onttrekkingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar		2.340	2.371	757	507	341
Reserve volkshuisvesting		608				
Reserve te bestemmen rekeningsaldo		426				
Totaal incidentele onttrekkingen	-	3.374	2.371	757	507	341
Mutatie reserves (incidenteel)	-	3.174	2.241	657	507	341
Incidenteel resultaat	-	-	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 6. Financiën en overhead	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten (incidenteel)						
Incidentele lasten						
Huisvesting integrale toegang sociaal domein			- 915			
Aanvullen algemene reserve vaste buffer			- 1.059			
Huisvesting sociaal domein			- 405			
Functie bestuursadviseur			- 70			
Totaal incidentele lasten	- 10.446	- 827	- 2.449	-	-	-
Incidentele baten						
Aanvullen algemene reserve vaste buffer			1.059			
Jaarstukken 2018						
Totaal incidentele baten	5.178	746	1.059	-	-	-
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 5.268	- 81	- 1.390	-	-	-

bedragen x € 1.000

Incidentele lasten, baten en mutatie reserves - 6. Financiën en overhead	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Mutatie reserves (incidenteel)						
Incidentele toevoegingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar	- 4.160	- 746				
Reserve kernenbeleid	- 100					
Reserve koppengeld	- 33					
Reserve te bestemmen rekeningssaldo	- 783					
Algemene reserve vaste buffer	- 102		- 1.059			
Totaal incidentele toevoegingen	- 5.178	- 746	- 1.059	-	-	-
Incidentele onttrekkingen						
Algemene reserve vrij besteedbaar	3.731	-	2.379			
Reserve te verdelen rekeningssaldo	809	760				
Bedrijfsreserve	107	67	70			
Reserve volkshuisvestingsfonds	663					
Reserve kernenbeleid	211					
Reserve koppengeld	41					
Reserve opvangen tekorten sociaal domein	721					
Reserve leader plus	59					
Reserve leefbaarheidsprojecten	239					
Reserve frictiekosten IGSD/NWG	183					
Reserve te verdelen rekeningssaldo	3.682					
Totaal incidentele onttrekkingen	10.446	827	2.449	-	-	-
Mutatie reserves (incidenteel)	5.268	81	1.390	-	-	-
Incidenteel resultaat	-	-	-	-	-	-

bedragen x € 1.000

Totaal - Incidentele lasten, baten en mutatie reserves	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Saldo van baten en lasten (incidenteel)						
Incidentele lasten						
1. De inwoner op 1	-	- 1.716	- 942	- 541	- 265	-
2. Duurzaam	-	- 1.528	- 180	- 180	- 255	-
3. Werk aan de winkel	-	- 3.300	- 694	-	-	-
4. Samenredzaam	-	- 2.305	- 1.273	- 449	- 50	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	- 3.374	- 2.291	- 757	- 507	- 341
6. Financiën en overhead	- 10.446	- 827	- 2.449	-	-	-
Totaal incidentele lasten	- 10.446	- 13.049	- 7.828	- 1.927	- 1.077	- 341
Incidentele baten						
1. De inwoner op 1	-	-	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	125	125	125	125
3. Werk aan de winkel	-	361	-	-	-	-
4. Samenredzaam	-	-	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	200	50	100	-	-
6. Financiën en overhead	5.178	746	1.059	-	-	-
Totaal incidentele baten	5.178	1.306	1.234	225	125	125
Saldo van baten en lasten (incidenteel)	- 5.268	- 11.743	- 6.594	- 1.702	- 952	- 216

bedragen x € 1.000

Totaal - Incidentele lasten, baten en mutatie reserves	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Mutatie reserves (incidenteel)						
Incidentele toevoegingen						
1. De inwoner op 1	-	-	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	- 125	- 125	- 125	- 125
3. Werk aan de winkel	-	- 361	-	-	-	-
4. Samenredzaam	-	-	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	- 200	- 130	- 100	-	-
6. Financiën en overhead	- 5.178	- 746	- 1.059	-	-	-
Totaal incidentele toevoegingen	- 5.178	- 1.306	- 1.314	- 225	- 125	- 125
Incidentele onttrekkingen						
1. De inwoner op 1	-	1.716	942	541	265	-
2. Duurzaam	-	1.528	180	180	255	-
3. Werk aan de winkel	-	3.300	694	-	-	-
4. Samenredzaam	-	2.305	1.273	449	50	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	3.374	2.371	757	507	341
6. Financiën en overhead	10.446	827	2.449	-	-	-
Totaal incidentele onttrekkingen	10.446	13.049	7.908	1.927	1.077	341
Mutatie reserves (incidenteel)	5.268	11.743	6.594	1.702	952	216
Incidenteel resultaat	-	-	-	-	-	-

Bijlage 6. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves per programma

bedragen x € 1.000

Structurele toevoegingen en onttrekkingen	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	MJR 2021	MJR 2022	MJR 2023
Structurele toevoegingen						
1. De inwoner op 1	-	-	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	-	-	-	-
3. Werk aan de winkel	- 702	- 744	- 1.074	- 604	- 569	- 471
4. Samenredzaam	-	-	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	-	-	-	-	-
6. Financiën en overhead	-	-	-	-	-	-
Totaal Structurele toevoegingen	- 702	- 744	- 1.074	- 604	- 569	- 471
Structurele onttrekkingen						
1. De inwoner op 1	-	-	-	-	-	-
2. Duurzaam	-	-	-	-	-	-
3. Werk aan de winkel	1.816	-	-	-	-	-
4. Samenredzaam	-	-	-	-	-	-
5. Mijn Steenwijkerland	-	-	-	-	-	-
6. Financiën en overhead	-	-	-	-	-	-
Totaal Structurele onttrekkingen	1.816	-	-	-	-	-
Totaal	1.114	- 744	- 1.074	- 604	- 569	- 471

De bedragen die staan vermeld bij het programma Werk aan de winkel hebben betrekking op de geprognostiseerde winstverwachting van de grondexploitaties.

Bijlage 7. Verbonden partijen

De verbonden partijen in deze bijlage zijn onderverdeeld naar de volgende categorieën:

- vennootschappen en coöperaties;
- stichtingen en verenigingen;
- gemeenschappelijke regelingen.

We hebben momenteel geen relaties met verbonden partijen die vallen in de 4^e categorie, de 'overige verbonden partijen'.

Als beleidslijn voor de raming van het dividend wordt het werkelijk ontvangen dividend over het voorgaande jaar gehanteerd, tenzij het bestuur van de verbonden partij andere besluiten over het te voeren dividendbeleid heeft genomen. Verder is geprobeerd vooruit te kijken tot en met het komende begrotingsjaar. Een aantal verbonden partijen heeft deze gegevens niet verstrekt. De bedragen in de tabellen bij de jaren 2016 tot en met 2018 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen van de verschillende verbonden partijen. Deze bedragen kunnen enigszins afwijken van de bedragen die staan vermeld in paragraaf 4.7.

Vennootschappen en coöperaties

BNG

Verbonden partij	BNG Bank N.V.
Activiteiten	De kerntaak van de BNG is om tegen lage tarieven te voorzien in kredietverlening aan decentrale overheden en in kredietverlening onder garantie van overheden.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente op een zo goedkoop mogelijke manier kan lenen om de rentekosten zo laag mogelijk te houden. Ook zijn de financiële zekerheden en stabiliteit van maatschappelijk belang.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Nederlandse overheden (50% Rijk, 50% gemeenten, provincies en waterschappen)
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 129.675 aandelen à € 2,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,24%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

Bank Nederlandse Gemeenten N.V.					
Jaar	Dividend	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Tier-1 ratio	Bedrijfsresultaat
2016	213	4.486.000	149.483.000	32%	369.000
2017	328	4.953.000	135.041.000	37%	393.000
2018	370	4.991.000	132.518.000	38%	337.000
2019	370	*)	*)	*)	*)
2020	370	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	<p>Van onzekerheid over de voorgenomen regelgeving ten aanzien van de leverage ratio is inmiddels geen sprake meer. Daarom is het uitkeringspercentage van het dividend over 2018 verhoogd van 37,5% naar 50%. Toch is daarmee niet gezegd dat alle onzekerheid over de impact van voorgestelde toekomstige wet- en regelgeving op de kapitaalpositie van de bank nu is weggenomen. Met name de introductie van de Basel 4-regelgeving, waarvan de inwerkingtreding op z'n vroegst is voorzien per 1 januari 2022, is een nieuwe onzekere factor. Hoewel de bank denkt met het voorgestelde uitkeringspercentage van 50% de komende jaren vooruit te kunnen, is op de aandeelhoudersvergadering besloten de voorgestelde herziening van het dividendbeleid aan te houden.</p> <p>Verder verwacht de BNG Bank dat het renteresultaat de komende jaren lager zal uitkomen dan voorgaande jaren. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de te verwachten nettowinst over 2019.</p>
Risico's	<p>Beperkt, tot deelname aandelenkapitaal. Financiers hebben vertrouwen in de bank dat het risico van kredietverlening aan de BNG bank beperkt is, gezien het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de staat.</p>

Enexis

Verbonden partij	Enexis Holding N.V.
Activiteiten	Enexis is verantwoordelijk voor: - Distribueren en transporteren van energie. - Het in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van distributie en transportnetten in relatie tot energie. - Het ontplooiën van andere operationele en ondersteunende activiteiten mits deze binnen de wettelijke grenzen vallen.
Inhoudelijk belang	Om de consument te beschermen tegen een monopolist is wettelijk bepaald dat netbeheerders in publieke handen blijven.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 304.012 aandelen à € 1. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,20%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

Enexis Holding N.V.						
Jaar	Dividend	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat	
2016	210	3.704.000	3.173.000	51%	207.000	
2017	210	3.808.000	3.234.000	51%	207.000	
2018	248	4.024.000	3.691.000	52%	319.000	
2019	210	3.809.000	4.052.000	51%	200.000	
2020	210	4.021.000	3.691.000	50%	200.000	

Governance	<p>De governance is op orde en voldoet aan de code Tabaksblat en de voorwaarden van de Wet Normering Topinkomens (WNT). Op een aantal punten wordt afgeweken hiervan, te weten de benoemingstermijnen van het bestuur zijn voor onbepaalde tijd en de inrichting van de commissies van de Raad van Commissarissen voldoet niet aan de code. Aan de voorwaarden van de WNT (Wet Normering Topinkomens) wordt voldaan. Met ingang van 1 januari 2019 verloopt het overgangsrecht in het kader van de WNT, wat betekent dat de bezoldiging vervolgens in drie jaar verder dient te worden teruggebracht tot de norm die op dat moment geldt.</p> <p>In verband met de provinciale verkiezingen van 20 maart 2019 wordt verwacht dat een aantal nieuwe leden zitting krijgt in de aandeelhouderscommissie.</p>
Ontwikkelingen	<p>Enexis Holding N.V. opereert in een gereguleerde markt, onder toezicht van de Autoriteit Consumenten en Markt (ACM). De ACM stelt elke drie jaar de maximale tarieven vast. In die periode gaan de gereguleerde tarieven omlaag als gevolg van lager ingeschatte kapitaalskosten. Dit is een stimulans voor Enexis om te komen tot kostenbesparing, en zo toch de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden. Verder zijn de Nederlandse klimaatdoelstellingen uitdagend. Ze hebben een impact op de beleidsdoelen excellent netbeheer en versnellen energietransitie. Enexis realiseert zich dat er flinke stappen nodig zijn om het excellent netbeheer voor vandaag en morgen mogelijk te maken. Verder wordt hard gewerkt om vertragingen bij nieuwe aansluitingen te voorkomen. Ook pleit zij onder andere voor meer landelijke sturing op opwekklocaties. Op</p>

	landelijk niveau wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden om de capaciteit van het netwerk te vergroten. Daarnaast pleit Enexis voor de ontwikkeling van een mix van zonne- en windenergie en duurzame gassen met duurzaam gebruik van de bestaande netwerken. Dit wordt gezien als een efficiënte manier om de energietransitie te versnellen en betaalbaar te houden.
Risico's	Het risico voor de aandeelhouder is gering omdat Enexis in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer opereert. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V.. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist. Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Verwacht wordt dat dit een laag risico oplevert voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V.. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.

Rendo Holding

Verbonden partij	N.V. Rendo Holding
Activiteiten	Rendo houdt zich als regionale netbeheerder van elektriciteit- en gasnetten primair bezig met het ontwerp, de bouw en het beheer van energienetwerken. Daarnaast houdt zij zich bezig met activiteiten gericht op onderhoud, verhuur en verkoop van energieverbruikstoestellen en adviseert of participeert o.a. in duurzaamheids- en innovatieprojecten op gebied van energie.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat er een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening is op de korte en lange termijn. De wet verplicht een splitsing van gasbedrijven in een leverings- en productiedeel, waarbij het leveringsdeel in publieke handen blijft. Het publiek belang kan het best behartigd worden in een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevorden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 198 aandelen à € 453,78. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 19,98%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

N.V. Rendo Holding						
Jaar	Dividend	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat	
2016	1.498	67.246	67.910	50%	13.700	
2017	1.498	70.342	66.962	51%	10.596	
2018	1.498	72.404	72.027	50%	10.001	
2019	1.498	72.729	83.018	48%	7.776	
2020	1.498	73.267	91.377	44,5%	8.038	

Ontwikkelingen	<p>N.V. Rendo opereert in een gereguleerde markt, onder toezicht van de Autoriteit Consumenten & Markt (ACM). Elke 3 tot 5 jaar stelt de ACM de maximale tarieven vast. In die periode veranderen de gereguleerde tarieven in 3 tot 5 stappen. De tarieven kunnen in een reguleringsperiode zowel omhoog als omlaag gaan als gevolg van een gewijzigde inschatting van het efficiënte kostenniveau aan het einde van een reguleringsperiode ten opzichte van het startpunt. Ongeacht de richting van de ontwikkeling van de tarieven, bevat de reguleringssystematiek een prikkel voor de Rendo om te komen tot kostenbesparingen om zo de aandeelhouders een redelijk rendement te kunnen bieden.</p> <p>De komende jaren houdt Rendo rekening met een dividenduitkering van € 7,5 miljoen waarvan de gemeente Steenwijkerland jaarlijks € 1,5 miljoen ontvangt. In verband met de algemene verordening ondergrondse infrastructuur en de afschaffing van de precariorechten heeft dat gevolgen voor het bedrijfsresultaat van de Rendo. Op dit moment is nog niet bekend in welke mate dit gevolgen heeft voor de dividenduitkering aan de aandeelhouders.</p>
Risico's	De N.V. RENDO Holding bestaat uit RENDO Beheer. RENDO Beheer is weer opgesplitst in Rendo Netwerken, Enavi, N-TRA, RE-NET en RE-NET

	<p>Hooggevee Gezien de aard van de activiteiten is Rendo Netwerken een vrij stabiele vennootschap. Bij een eventuele overname in verband met sectorordering vervalt het dividend. De opbrengst is dan naar verwachting (aanzienlijk) lager dan de huidige dividendopbrengst.</p>
--	--

Vitens

Verbonden partij	Vitens N.V.
Activiteiten	Het doel van Vitens is een betrouwbare en onafhankelijke watervoorziening tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.
Inhoudelijk belang	Het is wettelijk vastgelegd dat de aandelen van waterbedrijven alleen in publieke handen mogen zijn, omdat de drinkwatervoorziening een publiek belang is. Het belang wordt het beste verwezenlijkt door middel van een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincies Overijssel, Utrecht, Flevoland, Gelderland, Drenthe en Friesland en gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 60.227 aandelen á € 56,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 1,042%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

Vitens N. V.							
Jaar	Dividend	Rente inkomsten		Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2016		202	52	489.100	1.249.200	28,1%	48.500
2017		199	37	533.700	1.194.400	30,9%	47.700
2018		54	26	533.000	1.233.500	30,2%	13.000
2019		54	18	552.900	1.294.000	29,9%	14.000
2020		52	10	*)	*)	*)	*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	Vitens werkt aan een verbeterde dienstverlening aan klanten, een grotere waardering voor het product en een goede bescherming van de drinkwaterbronnen. Verder werkt het bedrijf onder meer aan de implementatie van de nieuwe Omgevingswet. Voor 2019 wordt een lager resultaat verwacht. Dit komt door de verwachte daling van de WACC (vermogenskostenvoet) van 3,4% naar 2,7%. Dit percentage is inmiddels vastgesteld door de WACC.
Risico's	De deelneming brengt voor de gemeente een gering risico met zich mee. Vitens opereert maar zeer beperkt in een concurrerende omgeving, de marktrisico's zijn daarom beperkt. De operationele risico's zijn niet klein omdat het product moet voldoen aan hoge kwaliteitseisen.

Rova

Verbonden partij	N.V. Rova Holding
Activiteiten	Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van afvalzorgplicht van gemeenten.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat de gemeente de afvalverwerking tegen de zo laag mogelijke maatschappelijke kosten uitvoert. Het publiek belang kan behartigd worden door middel van een publieksrechtelijk deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Rova werkt voor 23 gemeenten. Dit is een werkgebied van ongeveer 850.000 inwoners en verdeeld in 3 regio's: IJssel-Vecht, Achterhoek en Eemland.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 579 aandelen (A) á € 113,45. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 6,69%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

N.V. Rova Holding						
Jaar	Dividend	Rente inkomsten	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2016	430	81	28.886	57.368	33,5%	9.142
2017	348	81	36.516	47.091	36,9%	7.441
2018	252	81	36.742	53.791	35,9%	5.784
2019	252	81	33.642	61.391	30%	4.500
2020	252	81	34.676	64.766	35%	4.500

Ontwikkelingen	<p>Rova werkt als maatschappelijke onderneming samen met gemeenten en hun inwoners aan een mooie en schone leefomgeving, nu en in de toekomst.</p> <p>In opdracht van de deelnemende gemeenten werken ze aan het terugdringen van afval en het bevorderen van hergebruik van grondstoffen en werken ze aan het schoon, heel en veilig houden van de openbare ruimte.</p> <p>Rova zet zich in om nuttige grondstoffen uit het restafval te halen om deze zoveel mogelijk opnieuw te kunnen gebruiken. Rova heeft de ambitie om verder te gaan dan de VANG0-doelstellingen, samen met gemeenten werken ze aan het volledig sluiten van kringlopen.</p>
Risico's	Beperkt tot deelname aandelenkapitaal en een renterisico bij herziening van het percentage van de achtergestelde lening.

Wadinko

Verbonden partij	Wadinko N.V.
Activiteiten	Het deelnemen in en het directie voeren over andere ondernemingen die bij voorkeur werkzaam zijn in de provincie Overijssel, waaronder bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van kunststoffen en milieutechnieken en het bevorderen van de werkgelegenheid in de provincie, één en ander in de ruimste zin van het woord.
Inhoudelijk belang	Wadinko heeft tot doel het creëren van werkgelegenheid door middel van het stimuleren van bedrijvigheid. Dit is van maatschappelijk belang, maar strikt genomen geen publiek belang omdat het een normale economische activiteit betreft. Er zijn concurrerende particuliere initiatieven die met vergelijkbare participaties hetzelfde doel bereiken. Het is daarmee niet optimaal om als gemeente in een privaatrechtelijke partij te participeren.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en 20 gemeenten in Overijssel plus gemeenten Meppel, Noordoostpolder, Urk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 130 aandelen á € 100. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 5%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

Wadinko N.V.					
Jaar	Dividend	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2016	65	65.626	1.441		1.537
2017	65	67.657	1.521		3.225
2018	65	67.999	1.512		1.537
2019	65	68.100	1.500	98%	1.500
2020	65	68.400	1.500	98%	1.500

Ontwikkelingen	<p>Het beleid van afgelopen jaren zal voor de komende periode worden voortgezet dit wil zeggen investeren in kansrijke ondernemingen met groeipotentieel. Verder wordt, vanuit maatschappelijke verantwoordelijkheid om de regio sterker te maken, samengewerkt met het talent en aan de technologie van de toekomst. Dit gebeurt via de stichting Perron038. Inmiddels nemen enkele participaties van Wadinko actief deel in Perron038. Wadinko zoekt ook de komende jaren actief naar nieuwe participaties door nadrukkelijk aanwezig te zijn in tal van relevante netwerken.</p>
Risico's	<p>Verbonden met de taken van Wadinko zijn er ondernemingsrisico's. De participatiemaatschappij zorgt dat zij invloed uitoefent op de ondernemingen waarin zij participeert via een Raad van Commissarissen of een aandeelhoudersovereenkomst. Het is echter niet te zeggen welke risico's Wadinko precies loopt met betrekking tot de aangegane participaties.</p> <p>De afgelopen jaren is een positief financieel resultaat gedraaid. Dit wil echter niet zeggen dat het bedrijf financieel gezond blijft, vanwege de afhankelijkheid van de financiële posities van de participerende partijen. Vooralsnog is het eigen vermogen (liquide middelen) hoog genoeg om risico's op te vangen.</p>

Noordwestgroep

Verbonden partij	Noordwestgroep N.V.
Activiteiten	Noordwestgroep is een sociaal werkontwikkelingsbedrijf. Het doel is om alle werkzoekenden, met passende hulp en ondersteuning, naar zinvol werk te leiden.
Inhoudelijk belang	Het publiek belang, mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking aan het arbeidsproces laten deelnemen, is wettelijk gezien een taak van de gemeente en wordt verwezenlijkt via de Noordwestgroep N.V.
Bestuursprogramma	Samenredzaam
Deelnemende partijen	Gemeente Steenwijkerland
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit thans 100% van de uitgegeven aandelen, zijnde 1.200 à € 453,78 per aandeel.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering van aandeelhouders: wethouders Bijl en Jongman

bedragen x € 1.000

Noordwestgroep N.V.					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat
2016	621	1.045	1.951	35%	-
2017	970	1.045	1.740	38%	-
2018	508	1.045	2.111	33%	-
2019	1.500	1.045	*)	*)	-
2020	1.027	1.045	*)	*)	-

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	Voor de komende jaren wordt geen rekening gehouden met een dividenduitkering. Op lange termijn zal de sociale werkvoorziening worden teruggebracht tot 30% van het huidige bestand. Voor personen die zijn aangewezen op beschut werken zal dan nog een vergoeding worden ontvangen. In verband met bovenstaande ontwikkelingen wordt gewerkt aan een herstructureringsplan.
Risico's	Jaarlijkse verlaging van de rijksbijdrage betekent een financieel risico voor de gemeente als Noordwestgroep hier geen nieuwe inkomsten tegenover zet. Bijkomend risico is dat het huidig bestand niet genoeg krimpt. Voor 2020 wordt de aanvullende gemeentelijke bijdrage geraamd op € 1.027000.

Vennootschappen na verkoop Essent

In 2009 werd het productie- en leveringsdeel van Essent verkocht aan RWE. Bij de verkoop is een aantal tijdelijke B.V.'s opgericht om de belangen van de aandeelhouders te behartigen. In verband met contractuele verplichtingen moeten de volgende vennootschappen: CBL Vennootschap B.V., Verkoop Vennootschap B.V., CSV Amsterdam B.V. en Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. nog in stand worden gehouden. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt zich tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschappen.

De verwachting is dat genoemde vennootschappen in 2019 of begin 2020 worden ontbonden. Echter er is nog een dispuut tussen CSV Amsterdam en Waterland/Attero over een belastingteruggave van het boekjaar 2011. De vennootschap is echter van mening dat de teruggave verrekend moet worden met de belasting die vervolgens later weer wordt geheven. Echter heeft deze belastingheffing betrekking op een jaar na verkoopdatum.

Verbonden partij	Vordering op Enexis B.V.
Activiteiten en inhoudelijk belang	Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis. Enexis beschikte over onvoldoende contante middelen om de koopprijs te kunnen betalen. Dit bedrag is omgezet in een lening van de aandeelhouders van Essent. De B.V. is in het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren.
Bestuursprogramma	Financiën en overhead
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 3.888 aandelen, zijnde een aandeel in het totaal aandelenvermogen van 0,1944%.
Vertegenwoordiger	Wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

Vordering op Enexis B.V.					
Jaar	Rente inkomsten	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2016	90	24	356.000	-	- 20
2017	51	9	350.000	-	- 15
2018	51	- 2	356.324	-	- 11
2019	51	-	-	-	-
2020	-	-	-	-	-

Ontwikkelingen	Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 kunnen worden geliquideerd.
Risico's	Als aandeelhouder loopt de gemeente zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000).

Stichtingen en verenigingen

Stichting Dataland

Verbonden partij	Stichting administratiekantoor Dataland
Activiteiten	Dataland verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, geo- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.
Inhoudelijk belang	Deelname is een vorm van samenwerking tussen gemeenten ter behartiging van het openbaar belang en met als resultaat efficiëntie en kennisvoordelen op het gebied van toegankelijkheid van overheidsinformatie. Dankzij de samenwerking met deelnemende gemeenten, vele afnemers en andere betrokkenen bij de overheidsinformatievoorziening is Dataland uitgegroeid tot het landelijke kennis- en dataknooppunt voor vastgoed, geo- en WOZ gerelateerde gemeentelijke gegevens.
Bestuursprogramma	De inwoner op 1
Deelnemende partijen	Diverse Nederlandse gemeenten
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 22.640 certificaten à € 0,10 per certificaat. Participatie geschiedt door de eenmalige aankoop van certificaten naar rato van het aantal gebouwen in de gemeente. Hiermee krijgt de gemeente zeggenschap over het beleid van Dataland.
Vertegenwoordiger	De gemeente is als participant vertegenwoordigd in de certificaathoudersvergadering.

bedragen x € 1.000

Stichting administratiekantoor Dataland					
Jaar	Ontvangen vergoeding	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteitsratio	Bedrijfsresultaat
2016	-	847	607		- 102
2017	-	751	522		- 96
2018	-	112	463		-639
2019	-	*)	*)		*)
2020	-	*)	*)		*)

*) niet bekend.

Ontwikkelingen	De gemeenten ontvangen jaarlijks een bescheiden bedrag voor het aanleveren van vastgoedinformatie. Het totale bedrag betreft ca. € 75.000. Dat is gemiddeld € 260 per gemeente per jaar. Vaak is het voor de financiële afdeling onduidelijk waar dit bedrag vandaan komt. Om die reden leidt de overboeking van het bedrag tot administratieve- en boekingskosten die eigenlijk niet in verhouding staan met het te ontvangen bedrag. Wat op het niveau van de individuele gemeente een beperkt bedrag genoemd kan worden, vormt in zijn totaliteit voor Dataland jaarlijks een zeer werkbaar bedrag om een medewerker fulltime voor het GGB in te kunnen zetten. Daarom ontvangt de gemeente geen jaarlijkse uitkering meer, zodat Dataland dit bedrag kan investeren in het GGB. Op deze manier kan het GGB blijven groeien en blijft de slagkracht van het beraad behouden, een gegeven dat in het voordeel werkt van alle Nederlandse gemeenten.
----------------	---

Risico's	Dataland is een stichting zonder winstoogmerk. Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in de certificaten geïnvesteerde bedrag.
----------	---

Stichting Weerribben-Wieden

Verbonden partij	Stichting Weerribben- Wieden
Activiteiten	In de stichtingsakte is het doel van de stichting als volgt omschreven “Het bewerkstelligen van aantoonbare maatschappelijke (economische en ecologische) meerwaarde voor het gebied Weerribben-wieden (Steenwijkerland) met als hart het Nationaal Park, alsmede het verbinden van beide entiteiten”. De activiteiten zijn daarop gericht.
Inhoudelijk belang	De stichting houdt zich bezig met eenduidige gebiedspromotie. De stichting heeft tot doel het bewerkstelligen van aantoonbare maatschappelijke (economische en ecologische) meerwaarde voor het gebied Weerribben-Wieden (Steenwijkerland) met als hart het Nationaal Park, alsmede het verbinden van beide entiteiten.
Bestuursprogramma	Werk aan de winkel
Deelnemende partijen	Stichting Weerribben-Wieden is een organisatie van, voor en uit het gebied. (Koninklijke Horeca Nederland, afd. Steenwijkerland, KOPTOP, LTO Noord, Afd. Steenwijkerland, Natuurmonumenten, gebiedseenheid De Wieden, Staatsbosbeheer, regiodirectie Oost, Ondernemersplatform Steenwijkerland, Plaatselijke Belangen in de Weerribben en De Wieden).
Vertegenwoordiger	De gemeente is vertegenwoordigd in het stichtingsbestuur op basis van het Raadsbesluit van 20 juni 2017. Dit is vastgelegd in de stichtingsakte. Het Aantal bestuursleden bedraagt ten minste 3 waaronder een lid van het college, te weten wethouder Harmsma.

bedragen x € 1.000

Stichting Weerribben-Wieden						
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs- resultaat	
2018	pm	*)	*)	*)	*)	
2019	pm	*)	*)	*)	*)	
2020	pm	*)	*)	*)	*)	

*) niet van toepassing.

Ontwikkelingen	De Stichting heeft sinds 2019 een eigen fiscaalnummer. De problemen rondom de BTW zijn daarmee nog niet opgelost.
Risico's	De Stichting Weerribben-Wieden is een stichting zonder winstoogmerk. Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het leveren van een jaarlijkse financiële bijdrage.

Gemeenschappelijke regelingen

GGD IJsselland

Verbonden partij	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) IJsselland
Activiteiten	De GGD IJsselland bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in de regio IJsselland.
Inhoudelijk belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om de gezondheid van de burgers te bevorderen en te beschermen tegen ziekten en calamiteiten. Daarnaast is de gemeente verplicht een gemeenschappelijke gezondheidsdienst te hebben. Het publiek belang kan het best gediend worden door middel van een publiekrechtelijke deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Samenredzaam
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 Stem. De (basis)bijdrage per gemeente wordt berekend aan de hand van het aantal inwoners.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: wethouder Jongman

bedragen x € 1.000

Gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) IJsselland					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2016	700	1.500	10.200	8%	800
2017	790	1.378	10.593	13%	211
2018	1.344	3.171	8.710	27%	1.848
2019	1.455	1.300	8.969	12%	-
2020	1.600	1.400	8.500	14%	-

Ontwikkelingen	<p>De vele veranderingen op het gebied van jeugdzorg, WMO, participatie en de beweging in het onderwijs vragen van de GGD IJsselland om mee te bewegen, in te spelen op vernieuwing en aan te passen.</p> <p>Vanaf 2018 voert de GGD de gehele jeugdgezondheidszorg van 0-18 jaar uit, waardoor er een doorgaande lijn ontstaat.</p> <p>In maart 2019 heeft het Algemeen Bestuur de agenda Publieke Gezondheid vastgesteld. Een goed en betaalbare zorg, Investeren in de gezondheid en gedrag en een Veranderproces in het netwerk staan hierin centraal. Aangezien het een agenda is van gemeenten (en niet alleen van de GGB) betekent dit dat goede verbindingen met gemeenten essentieel zijn om de agenda tot een succes te maken. Iedere 3 maanden is er een bestuurlijke rapportage van de voortgang.</p>
Risico's	<p>In de begroting van de GGD wordt met name als risico gemeld de extra inzet van medewerkers bij uitbraak infectieziekte en boventaligheid van personeel vanwege afnemende activiteiten, bijvoorbeeld bij de dienstverlening aan Publieke Gezondheid Asielzoekers.</p> <p>GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie. Op basis van de meerjarenraming is het risico voor de gemeente Steenwijkerland klein.</p>

Veiligheidsregio IJsselland

Verbonden partij	Veiligheidsregio IJsselland
Activiteiten	Veiligheidsregio IJsselland werkt met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis in de regio IJsselland.
Inhoudelijk belang	De brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en het bieden van geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen zijn alle publieke belangen. Deze belangen kunnen het beste behartigd worden door middel van een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	De inwoner op 1
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: burgemeester Bats

bedragen x € 1.000

Veiligheidsregio IJsselland					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfsresultaat
2016	2.660	2.450	27.763	7,9%	2.037
2017	2.745	2.745	33.321	8,5%	556
2018	2.706	3.611	32.077	14%	1.454
2019	2.892	4.617	30.494	11%	-352
2020	3.025	5.290	32.896	14%	0

Ontwikkelingen	<p>De kosten worden vanaf 2017 voor 75% verdeeld op basis van de historische kosten en voor 25% op basis van een meer geobjectiverde methodiek, te weten het gemeentefonds.</p> <p>In 2019 zou de verdeelmethodiek opnieuw worden geëvalueerd waarbij in principe het gekozen combinatiemodel gehandhaafd blijft. Er wordt alleen gekeken of het geobjectiverde aandeel van het gemeentefonds in de verdeelmethodiek kan worden vergroot. Besluitvorming is uitgesteld tot 2022 om ontwikkelingen rondom de bestuurlijke opdracht om te komen tot een toekomstbestendige brandweer, de Wnra en dienstverband vrijwilligers inzichtelijk te krijgen. Verwachting is dat binnen een jaar de financiële gevolgen duidelijk worden en het gesprek over de gevolgen en eventuele herziening van de verdeelsleutel bij elkaar komen.</p> <p>Voor Veiligheidsregio IJsselland blijft er nog een te realiseren taakstelling voor de ontoereikende BTW compensatie van structureel € 130.000 (vanaf 2024). Dit nadeel is tijdens het proces van de regionalisering al in beeld gebracht.</p>
Risico's	<p>Er is een risicoprofiel opgesteld om de risico's van de organisatie in kaart te brengen. Deze zijn in een rapportage vastgelegd. De tien risico's met de meeste invloed op de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit zijn: Grootschalige/langdurige inzet, stijgende rentepercentages, fiscale controles, stijgende pensioenpremies, datalek, transitie meldkamer, besluiten van het Veiligheidsberaad met financiële of personele gevolgen, marktontwikkelingen oefentrajecten, wijzigingen in beleid of financiering van de rijksoverheid en complexiteit Europese aanbestedingen.</p>

	<p>Op basis van alle risico's met bijbehorende inschatting is een analyse gemaakt van de benodigde weerstandsvermogen voor Veiligheidsregio IJsselland. Met behulp van een zogenaamde Monte-Carlo (MC)-simulatie is het verband tussen risico en aan te houden weerstandsvermogen bepaald. Uit de rapportage van risicomangement blijkt dat, op basis van een zekerheidspercentage van 90%, het weerstandsvermogen € 1,18 miljoen zou moeten bedragen. De benodigde weerstandscapaciteit ligt in de lijn der verwachting op basis van de bedragen die andere veiligheidsregio's hanteren.</p> <p>Veiligheidsregio IJsselland heeft op 31-12-2018 een weerstandsvermogen van één miljoen euro, dat geeft een betrouwbaarheid van 85%. Dit betekent dat de veiligheidsregio bij een dergelijke weerstandscapaciteit naar verwachting eenmaal in de zes à zeven jaar niet in staat zal zijn zonder aanvullende financiering een positief eigen vermogen te behouden.</p> <p>Op basis van het huidige risicoprofiel is de beschikbare weerstandscapaciteit als onvoldoende te beschouwen. Het is echter wel raadzaam definitieve uitspraken pas te doen wanneer enige ervaring is opgedaan met de gevolgde werkwijze in het benoemen en inschatten van risico's.</p> <p>De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De eventuele financiële gevolgen kunnen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. De gemeente kan worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort, zie bovenstaand percentage.</p> <p>Op basis van Europese regelgeving moeten brandweervrijwilligers mogelijk beschouwd worden als deeltijdarbeiders. Dit heeft dan gevolgen voor o.a. de vorm van betaling, pensioenopbouw en andere zaken. Indien dit moet worden doorgevoerd wordt het huidige systeem aanmerkelijk duurder. Daarnaast draait op landelijk niveau al enige tijd het programma Vrijwilligheid. Op de korte en ook de (middel)lange termijn wordt gekeken of het huidige stelsel met vrijwilligheid nog wel past in de huidige- en toekomstige maatschappij.</p>
--	--

Omgevingsdienst IJsselland

Verbonden partij	Omgevingsdienst IJsselland, voorheen RUD IJsselland
Activiteiten	De Omgevingsdienst is een gemeenschappelijke regeling op het gebied van de milieuwetgeving, - regelgeving en – handhaving.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke milieutaken uitvoert op een regionale schaal om zo minder kwetsbaar en meer efficiënt te zijn.
Bestuursprogramma	Duurzaam
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente heeft een zetel in het bestuur. Het bestuur bestaat uit de vertegenwoordigers van de colleges en gedeputeerde staten.
Vertegenwoordiger	Wethouder Scheringa

bedragen x € 1.000

Omgevingsdienst IJsselland (vh Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) IJsselland)					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2016	50	-	-		-
2017	65	-	-		-
2018	827	755	2.102	26%	755
2019	822	755	2.102	26%	0
2020	822	755	2.102	26%	0

Ontwikkelingen	Binnen het werkveld van de Omgevingsdienst voorzien we veel nieuwe ontwikkelingen, zoals de komst van de Omgevingswet met het bijbehorende Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) en de opgaven op het gebied van energie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. In overleg met de 12 deelnemers van de Omgevingsdienst wordt de kennis en expertise ingezet om op deze dossiers de gewenste resultaten te boeken. De primaire meerwaarde van de Omgevingsdienst is natuurlijk gelegen in de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving van de milieutaken, maar ook advisering op het gebied van specialistische taken. Zo adviseert de Omgevingsdienst ons op het gebied van gaswinning. In 2019 wordt de samenwerking met de Veiligheidsregio en de GGD verder geïntensiveerd. Deze beide regelingen zijn ook actief in het fysieke domein. Hiermee al een aanvang gemaakt door bijvoorbeeld gezamenlijk vorm te geven aan een voorlichtingsprogramma voor nieuwe gemeenteraden.
Risico's	De Omgevingsdienst IJsselland is pas in 2018 gestart. Doordat er weinig historische gegevens zijn, brengt dit onzekerheden in de begroting met zich mee. Zo moeten uitvoering en ontwikkeling tegelijkertijd plaatsvinden, terwijl de overgedragen capaciteit zich vooral verhoudt met uitvoering. Een tweede onzekerheid is de dienstverleningsovereenkomst met de gemeente Zwolle. Er is sterk gestuurd in een gezamenlijke verantwoordelijkheid om binnen het gestelde kader te blijven. Dit kader is echter vastgesteld voor de start van de Omgevingsdienst. Er zijn in de loop van de tijd ook nieuwe componenten ontstaan welke lastig te voorspellen waren maar wel te monitoren. Bijvoorbeeld het meerwerk aan de ICT hardware en dienstverlening. Met behulp van deze

	<p>monitoring wordt gestuurd op de componenten waar ruimte in zit om zo binnen het gestelde kader te kunnen blijven opereren.</p> <p>Niet onmiddellijk een risico, maar wel vermeldenswaardig is dat wij taken hebben ingebracht en voor de daarbij behorende capaciteit betalen. Aanvullende, niet standaard ingebrachte, taken kan de Omgevingsdienst wel voor ons uitvoeren, deze worden dan aanvullend in rekening gebracht. Hierbij gaat het in ieder geval om specialistische advisering t.a.v. gaswinning en geluidsmetingen bij evenementen.</p>
--	--

RSJ IJsselland (regionaal servicepunt), voorheen BVO IJsselland

Verbonden partij	RSJ IJsselland (regionaal servicepunt) (voorheen BVO IJsselland)
Activiteiten	De uitvoeringsorganisatie fungeert als aankoopcentrale voor gemeenten. Verder beheert de uitvoeringsorganisatie namens de gemeenten de in het kader van de inkoop gesloten overeenkomsten.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke jeugdzorgtaken uitvoert en daarbij regionaal samenwerkt om zo efficiënt mogelijk te zijn. Gekozen is voor een lichte vorm van samenwerking via een bedrijfsvoeringsorganisatie, ofwel de uitvoerende taken en niet de beleidsvormende taken.
Bestuursprogramma	Samenredzaam
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Wethouder Jongman

bedragen x € 1.000

RSJ IJsselland (regionaal servicepunt) (v.h. Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) Jeugdzorg IJsselland)					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2016	97	-	15.326		-
2017	168	-	17.335		-
2018	176	-	25.058		-
2019	180	-	-		-
2020	151	-	-		-

Ontwikkelingen	In 2019 wordt de huidige regionale visie geëvalueerd. Deze visie kent een looptijd tot en met 2020. De huidige inkoopstrategie is een vervolg op deze visie. Na de zomer 2019 wordt gestart met de evaluatie van het huidige visiedocument. In 2020 gaat gewerkt worden aan een nieuwe visie. Indien de deelnemende gemeenten uit blijven gaan van een zelfde visie, dan zal dit geen gevolgen hebben voor de inkoop, daar de inkoopstrategie gehandhaafd kan worden.
Risico's	De RSJ heeft geen risicomanagement maar er wordt wel jaarlijks een inschatting gemaakt van de risico's en de mitigerende maatregelen. Gezien de risico's, de mitigerende maatregelen en de huidige bijdrageregeling is het niet nodig om een eigen weerstandsvermogen op te bouwen binnen het RSJ. In de huidige begroting is een post voor onvoorziene uitgaven opgenomen (circa € 100.000) om de nodige budgetflexibiliteit in te bouwen.

Bijlage 8. Beleidsindicatoren

Op grond van het BBV dienen gemeenten de effecten van beleid toe te lichten door een vaste set met beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en jaarrekening. De meeste van deze indicatoren zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl. Bij elk van deze indicatoren is een omschrijving en nadere toelichting vermeld.

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijkerland	Nederland (gemiddeld)	
0. Bestuur en ondersteuning					
0.01	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2020	9	
0.02	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2020	8	
0.03	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2020	795	
0.04	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2020	1	
0.05	Overhead	% van totale lasten	2020	12	
1. Veiligheid					
1.01	Verwijzingen Halt	per 10.000 inw. 12-18 jr	2018	98	119
1.02	Winkeldiefstal	aantal per 1.000 inwoners	2018	1	2
1.03	Geweldsmisdrijven	aantal per 1.000 inwoners	2018	4	5
1.04	Diefstal uit woning	aantal per 1.000 inwoners	2018	2	3
1.05	Vernieling	aantal per 1.000 inwoners	2018	5	5
2. Economie					
2.01	Functiemenging	%	2018	45	53
2.02	Vestigingen (van bedrijven)	per 1.000 inw 15-65jr	2018	166	146
3. Onderwijs					
3.01	Absoluut verzuim	per 1000 leerlingen	2017	1	2
3.02	Relatief verzuim	per 1000 leerlingen	2018	32	23
3.03	Voortijdige schoolverlaters totaal (VO + MBO)	%	2018	2	2
4. Sport, cultuur en recreatie					
4.01	Niet- sporters	%	2016	56	49
5. Sociaal domein					
5.01	Banen	per 1.000 inw 15-65jr	2018	606	774
5.02	Personen met een bijstandsuitkering	per 1.000 inw 18jr eo	2e hj 2018	27	39
5.03	Lopende re-integratievoorzieningen	per 1.000 inw 15-65jr	1e hj 2018	69	31
5.04	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	per 1.000 inw	2e hj 2018	58	60
5.05	Netto arbeidsparticipatie	%	2018	68	68
5.06	Kinderen in uitkeringsgezin	%	2015	5	7
5.07	Werkloze jongeren	%	2015	3	2
5.08	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2e hj 2018	9	10
5.09	Jongeren met jeugdbescherming	%	2e hj 2018	1	1
5.10	Jongeren met delict voor rechter	%	2015	1	1
5.11	Jongeren met jeugdreclassering	%	2e hj 2018	0	0
6. Volksgezondheid en milieu					
6.01	Omvang huishoudelijke restafval	kg per inwoner	2017	64	174

Beleidsindicator	Eenheid	Periode	Steenwijkerland	Nederland (gemiddeld)
6.02 Hernieuwbare elektriciteit	%	2017	14	17
7. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
7.01 Gemiddelde WOZ waarde	dzd euro	2018	200	230
7.02 Nieuw gebouwde woningen	aantal per 1.000 woningen	2016	8	7
7.03 Demografische druk	%	2019	80	70
7.04 Gemeentelijke woonlasten éénpersoonshuishouden	euro	2019	615	669
7.05 Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	euro	2019	639	739